

AMIGOE

losse nummers 75 c. zaterdag met Napa Afl1,-
ZATERDAG 30 SEPTEMBER 1995 - JAARGANG 112 NR 228

Vredesgezant Holbrooke:nog geen voortgang naar staakt vuren

VS hopen op snel bestand

SARAJEVO/BRUSSEL - Vredesgezant Holbrooke heeft vrijdag in gesprekken met de Bosnische regering in Sarajevo nog geen akkoord over beëindiging van de vijandelijkheden bereikt. Maar president Clinton zei in Washington dat "partijen ernstig praten over een staakt-het-vuren en dat de mogelijkheid er in zit". En, naar uit bronnen bij de NAVO in Brussel werd vernomen, "er kan volgens de Amerikanen zelfs binnen vier weken een vredesakkoord zijn".

De oorlogspartijen in Bosnië beschuldigden elkaar intussen over en weer van voortzetting van de strijd. Daarom willen de bemiddelaars ook eerst een staakt-het-vuren, omdat zij dan pas aan een definitief vredesakkoord kunnen gaan werken. Ondanks het ontbreken daarvan besloot de NAVO vrijdag in Brussel de voorbereiding van een multinationale macht voor de afdwinging van vrede na zo'n akkoord voort te zetten. Aan die PIF-(*Peace implementation force*)-macht van rond vijftigduizend man willen ook Rusland, moslimlanden en Japan deelnemen. Hoeveel Nederland bijdraagt, is nog niet bekend. De VS willen 25.000 man leveren, op voorwaarde dat PIF onder NAVO-opperbevel komt. Rusland is tegen dit laatste en stelt zich voor, dat er niet alleen troepen onder NAVO-bevel in Bosnië komen, maar ook gemengde troepen van de NAVO en Moskou, die afwisselend onder bevel staan van een NAVO-generaal en een Rus.

BOSNISCHE EISEN

Bosnië, Kroatië en de Federale republiek Joegoslavië (FRJ) werkten begin deze week in New York een beginselverklaring uit over presidentschap, parlement en hooggerechtshof voor Bosnië, maar praatten toen nog niet over een staakt-het-vuren.

De Bosnische regering stelt daarvoor een aantal voorwaarden. Maar, naar Holbrooke vrijdag in Sarajevo zei, de Bosnische Serviërs zijn "nog ver af" van aanvaarding van die eisen. Sarajevo wil opening van wegen van de hoofdstad naar Kiseljak en Gorazde, herstel van water, stroom en gas en demilitarisering van het Servische bolwerk Banja Luka.

LEIDER WESTEN

President Clinton zei ook eventuele Republikeinse weerstand in het congres tegen 25.000 man Amerikaanse troepen naar Bosnië te kunnen overwinnen. "De VS moeten deelnemen aan het afdwingen van vrede. Ik zie niet hoe je daar als leider van de NAVO en eigenlijk van het westen onderuit kan komen."

Het Bosnische regeringsleger heeft een offensief geopend in Herzegowina. De aanvallen spitsen zich toe op een gebied ten oosten van Konjica, ten noorden van Mostar. Volgens Bosnisch-Servische bronnen bereiden de regeringstroepen in Mostar bovendien een offensief naar het oosten voor. Doelwit zou de plaats Nevesinje zijn.

In verband met uitspraak van jury in Simpsonproces

Los Angeles vreest rassenrellen

LOS ANGELES - De politie van Los Angeles heeft vrijdag gezegd maatregelen te hebben genomen om onlusten te voorkomen die kunnen uitbreken naar aanleiding van de rechtszaak tegen de van dubbele moord verdachte O.J. Simpson. Dit proces loopt op zijn eind.

Volgens politiechef Williams zijn er nog geen aanwijzingen dat er problemen zullen ontstaan. "Maar we zullen ervoor waken dat individuen of groepen individuen de uitkomst van dit proces gaan gebruiken om onrust te stichten in onze stad."

Raciale spanningen begeleiden het ongeveer negen maanden durende proces tegen de voormalige zwarte footballspeler en filmacteur, die zijn blanke vrouw en een kennis van haar met een mes zou hebben afgeslacht. Vrijdag liepen bij betogers voor het gerechtsgebouw in Los Angeles de emoties hoog op toen de vader van de vermoorde Nicole Brown fel van leer trok tegen Simpsons advocaat Johnnie Cochran die in zijn slotpleidooi de aanklacht als een racistische samenzwering omschreef.

De politie in Los Angeles wil voorkomen dat hetzelfde gebeurt als na het proces in de zaak rond de zwarte Rodney King in 1992. Toen braken er rellen uit omdat vier blanke politiemensen werden vrijgesproken die waren beschuldigd van het nodeloos aftuigen van King. Bij die onlusten kwamen zo'n tachtig mensen om het leven en werd voor honderden miljoenen aan schade aangericht.

Sentimentele finale van Simpsonzaak

■ *LOS ANGELES - Vrijdag kregen verdediging en het Openbaar Minister voor de laatste keer het woord in de zaak tegen OJ Simpson. Dit laatste woord was gericht tot de juryleden. De verdediging trok alle registers open om aan te tonen hoe gelukkig de verhouding was geweest tussen de bekende sporter en filmster Simpson en zijn ex-vrouw Nicole Brown. Prachtige uitvergrote foto's van Simpson met zijn dochter moesten dit aantonen. Het woord is nu aan de jury. Omdat deze rechtszaak uiteindelijk in raciaal vaarwater is beland heeft de politie van Los Angeles al een blauwboek klaarliggen voor de aanpak van de emoties bij het publiek. Los Angeles heeft op dit gebied ervaringen met andere rechtszaken. Op de foto de advocaat van de verdediging Johnny Cochran die een beroep deed op de emoties van de jury-leden; op de achtergrond openbare aanklager Marcia Clark die in haar slotrede de jury-leden aanspoorde om deze zaak vooral niet in de raciale sfeer te trekken maar het als een gruwelijke dubbele moordzaak te beschouwen; zij eiste "murder in first degree".*

Clinton voor Midden Oosten bank in Cairo

WASHINGTON - De Amerikaanse president Bill Clinton heeft vrijdag een pleidooi gehouden voor de vestiging van een Ontwikkelingsbank voor het Midden-Oosten in Egypte.

Clinton zei dit kort voor een ontmoeting met de Egyptische president Hosni Mubarak. Het idee van de bank is een voorstel van de Verenigde Staten. Over de uitkomst van dit gesprek en andere besprekingen van Clinton met leiders uit het Midden Oosten zijn nauwelijks mededelingen gedaan.

WARSCHAU - Achttien mensen doen mee in de race om het Poolse presidentschap. De belangrijkste kanshebbers lijken Aleksander Kwasniewski van de excommunistische linkse Alliantie (SLD), het hoofd van de Centrale bank Hanna Gronkiewicz-Waltz, en de zittende president Lech Walesa.

Van Mierlo op bezoek in Paramaribo:

Relatie Suriname aanhalen

NEW YORK - Minister Van Mierlo van Buitenlandse zaken van Nederland begint zaterdag aan een bezoek aan Suriname. Het doel van zijn reis is de relatie tussen Nederland en Suriname verder te verbeteren, zo zei de minister vrijdag in New York.

Hij voegde eraan toe niet te verwachten dat alle problemen tussen Nederland en Suriname de komende dagen worden opgelost. "Vertrouwen moet groeien. Dat is een lang proces." In zijn gesprekken met Surinaamse bewindslieden komt in ieder geval de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking aan de orde. Van Mierlo beklemtoonde dat hij absoluut niet met voorwaarden van Nederland voor het verstrekken van hulp naar Paramaribo gaat.

De minister, die deze week de Algemene vergadering van de VN bijwoonde, kondigde tijdens zijn bezoek in februari aan Suriname al aan dat hij binnen afzienbare tijd terug zou komen. "Als je toch in de buurt bent is het goed om langs te gaan." Van Mierlo en zijn Surinaamse collega Soebhaas Mungra slaagden er niet in in New York bij te praten. De minister zal in Paramaribo onder meer president Venetiaan spreken. Van Mierlo gaat dinsdag via **Curaçao** terug naar Nederland. In november gaat hij opnieuw naar Suriname en wel om de viering van twintig jaar onafhankelijkheid bij te wonen.

Rotterdam: FIOD-man verdacht medewerking drugshandel

ROTTERDAM - De Rotterdamse politie heeft in de nacht van donderdag op vrijdag een partij van 160 kilo cocaine onderschept. Vijf personen zijn aangehouden, onder wie een ambtenaar van de Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD).

De partij drugs, met een straatwaarde van tien miljoen gulden, werd onderschept in de Merwehaven. Drie mannen die de drugs het land wilden binnenbrengen, werden aangehouden. Later in de nacht zijn een FIOD-ambtenaar en zijn echtgenote aangehouden.

Door anti abortus-groep en democraten

Pentagon-begroting afgewezen

WASHINGTON - Een bonte coalitie van abortustegenstanders en liberaal-democraten in het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden heeft vrijdag de ontwerpbegroting van het Pentagon voor het maandag beginnende nieuwe begrotingsjaar verworpen. Dit is een ernstige tegenslag voor de leiders van de Republikeinen, die de meerderheid in het huis hebben.

De vijanden van afdrijving wensten geen genoegen te nemen met een verzwakking van het verbod op abortus in hospitalen van Amerikaanse militaire bases in het buitenland. Zij vonden Democraten aan hun zijde die president Clinton al hadden horen dreigen met een veto op het ontwerp, omdat hij vindt dat het ontwerp te veel uitgeeft, zoals bij voorbeeld aan de aanschaf van nieuwe zware bommenwerpers.

Het ontwerp gaat nu naar een gezamenlijke commissie van senaat en huis om een compromis te vinden waarmee beide kamers kunnen instemmen.

President Duran Ballen vraagt zijn 'sterke man' terug te treden

Ecuador verwacht aftreden vice-president

QUITO - President Sixto Duran Ballen van Ecuador heeft zijn vice-president Alberto Dahik gevraagd ontslag te nemen zodat hij zich in alle vrijheid kan verdedigen tegen aantijgingen dat hij corrupt zou zijn. Het Ecuadoraanse staatshoofd zei dat vrijdagavond in een radio- en televisierede, waarin hij tevens Dahik prees voor de herstructurering van de nationale economie. Duran Ballen zei in de onschuld van zijn naaste medewerker te geloven.

Het parlement van Ecuador begint maandag aan een enkele dagen durende zitting die kan leiden tot de afzetting van de vice-president. De 42-jarige Dahik wordt beschuldigd van verduistering van overheidsgelden.

Het congres kan met een tweederde meerderheid (52 van de 77 afgevaardigden) besluiten hem af te zetten en een nieuwe vice-president kiezen.

Inmiddels is bekend geworden dat Dahik een verklaring zal afleggen voordat het parlement aan zijn vergadering begint. Men verwacht dat hij dan zijn ontslag op verzoek van zijn president bekend maakt.

De bijeenkomst van het parlement kan drie tot vier dagen duren. Bij het hooggerechtshof loopt al een strafrechtelijke procedure tegen de conservatief Dahik, die geldt als de ideoloog en sterke man van de regering van de president. Dahik is de grote man van het vrijemarktdenken en de liberalisering van de Ecuadoraanse economie. Als hij afgezet zou worden, zou dat een unicum zijn in de geschiedenis van zijn land. Media in Ecuador zeggen dat de uitkomst van de stemming in het parlement niet te voorspellen is, maar de linkse oppositie meent zeker zestig stemmen te kunnen vergaren.

De vice-president zou meer dan zevenhonderdduizend gulden aan staatsgelden op de privé-rekeningen van hemzelf en twee na zijn naaste medewerkers hebben gestort. Dahik meent dat de oppositie hem wil afzetten, omdat hij optreedt tegen de corruptie in zijn land.

Internationale hulp nodig

Palestijnse gevangenen niet meteen vrij

TEL AVIV - De vrijlating van de groep Palestijnse gevangenen die onmiddellijk na de ondertekening van het Israëlisch/Palestijnse autonomie-akkoord zou plaatsvinden, moet eerst nog de goedkeuring krijgen van het Israëlische parlement.

De toestemming voor vrijlating van de eerste dertienhonderd Palestijnen komt op zijn vroegst donderdag en krijgt naar verwachting steun van een krappe meerderheid. Vrijdag begon in de wandelgangen van de Knesset de lobby om leden van de Arbeidspartij van wie bekend is dat zij tegen het vredesakkoord zijn, over te halen voor vrijlating te stemmen. PLO-leider Yasser Arafat deed vrijdag niet moeilijk over de vertraging die nu niet binnen twee à drie uur plaatsvindt maar "misschien binnen twee à drie dagen".

RELLEN

en dag na de ondertekening van het vredesakkoord kwam het in Hebron opnieuw tot schermutselingen tussen joden en Palestijnen. Palestijnen gooiden stenen naar Israëlische soldaten en naar een synagoge in Hebron. Zo'n honderd Palestijnen zijn korte tijd vastgehouden. De vierhonderd joodse kolonisten die in Hebron temidden van 120.000 Palestijnen wonen, mogen daar volgens het jongste akkoord blijven, tot ongenoegen van veel Palestijnse inwoners.

De VS, Israël en de Palestijnen riepen vrijdag een commissie in het leven ter bevordering van de economische ontwikkeling van de westelijke Jordaanoever. Daartoe moet de trilaterale commissie investeringen uit het buitenland zien aan te trekken. De inrichting van een industriegebied en de opbouw van het toerisme krijgen prioriteit. Verder krijgt de verbetering van de water- en stroomvoorziening aandacht.

OOK EU

De VS, Rusland en Noorwegen riepen de internationale gemeenschap op sneller en dieper in de geldbuidel te tasten voor de Palestijnen. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Christopher riep meteen na de ondertekeningsplechtigheid in het Witte Huis de donorlanden bijeen voor overleg over de economische hulpverlening aan de Palestijnse gebieden. Ook vertegenwoordigers van de Europese Unie en de Wereldbank woonden het overleg bij.

De donorlanden hebben tot nu toe 2,4 miljard dollar toegezegd aan steun, maar de Palestijnen hebben slechts 650 miljoen ontvangen. De Wereldbank meent dat de komende tien jaar zeker 5,5 miljard dollar nodig is.

Grote interesse voor Caribische cruise-conferentie

Aruba en Curacao kunnen van "orkaanvrees" profiteren

WILLEMSTAD — De verwachting in de internationale reiswereld is dat Aruba, Barbados, Curaçao, de Cayman Islands en Jamaica het meest zullen profiteren van de ravage, die de orkanen Luis en Marilyn hebben aangericht in het Caribisch gebied. Vele cruisemaatschappijen hebben reeds vergevorderde plannen om met name in het laagseizoen, dat samenvalt met het orkaanseizoen, hun routes te wijzigen. Dat meldt het gezaghebbende weekblad Businessweek.

De Caribische landen zijn doodsbang dat met name Amerikaanse toeristen nu zullen besluiten om hun vakantie ergens anders te vieren. De Caribische landen zijn in hoge mate afhankelijk van de inkomsten, die gegenereerd worden door het toerisme. Vorig jaar bezochten 17,4 miljoen toeristen het Caribisch gebied, waaronder 3,3 miljoen cruisereizigers. In totaal werd 11,7 miljard dollar door toeristen uitgegeven, aldus Jean Holden, secretaris-generaal van de Caribbean Tourism Organization.

"Het probleem is dat veel reizigers het Caribisch gebied zien als één vakantiebestemming", benadrkt Holden. "Als er iets slechts gebeurt in een deel van onze regio dan heeft het meestal een negatieve invloed op het hele Caribische gebied." En dat betekent zware klappen voor de fragiele economieën van de eilanden. Zo is Antigua voor 50 procent afhankelijk van het toerisme en Virgin Islands zelfs voor 60 procent.

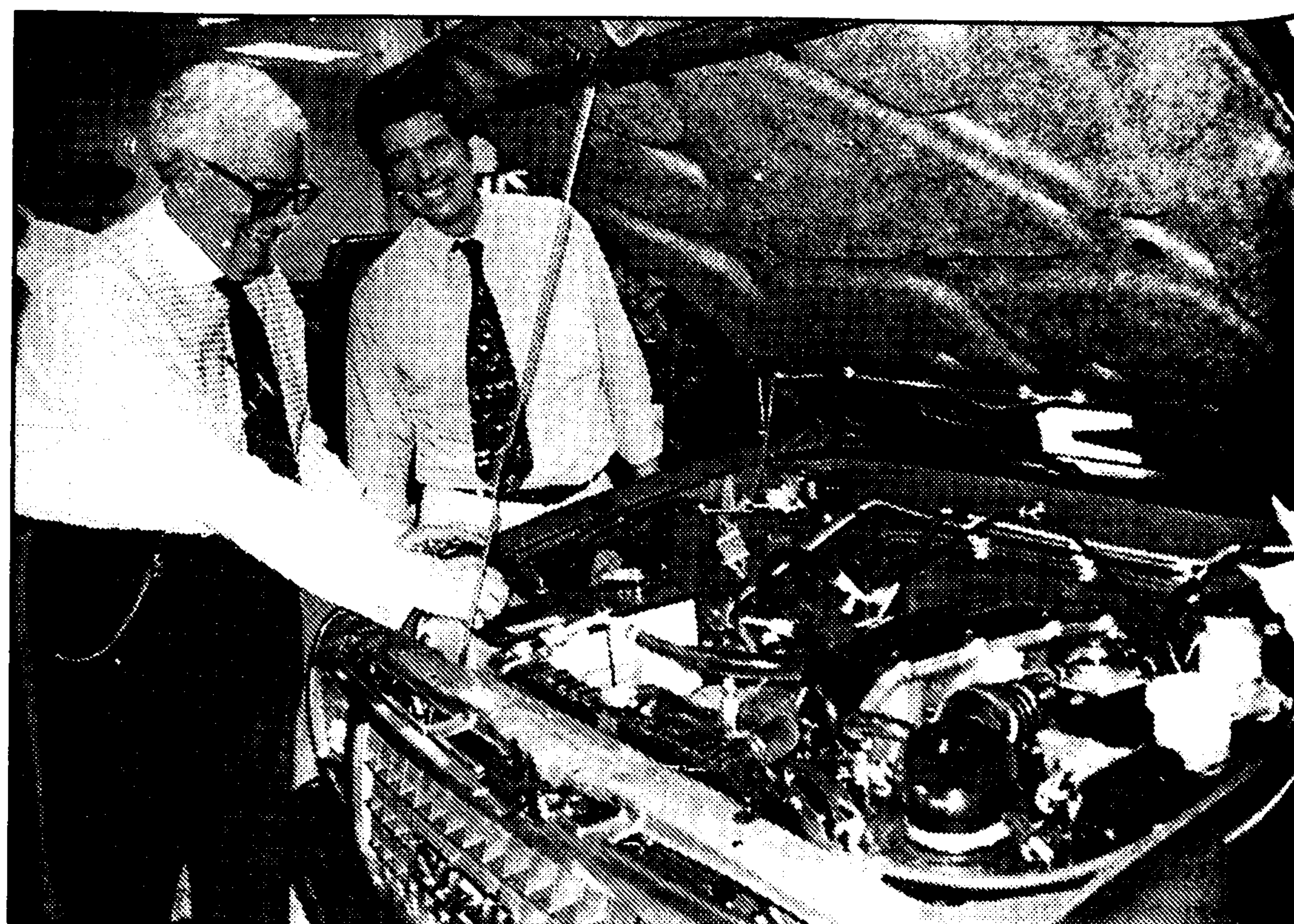
Van de top-10 wat betreft cruise-toerisme in het Caribisch gebied zijn Virgin Islands (nummer 2, 1,2 miljoen reizigers), St. Maarten (nr. 4, 718.000) en Antigua (nr. 10, 222.000) het zwaarst getroffen door Luis en Marilyn. Barbados (nr. 7, 460.000), Martinique (nr. 8, 420.000) en Guadeloupe (nr. 9, 315.000) liepen ook aanzienlijke schade op. Voor de volledigheid: Curaçao trok vorig jaar iets minder dan 158.000 cruise-toeristen.

Vooral de Caribische landen in de Hurricane Belt zijn bevreesd dat de cruisemaatschappijen hun routes in het orkaanseizoen zullen wijzigen. De getroffen Caribische landen proberen dit kost wat kost te voorkomen. Velen zijn reeds pr-campagnes in de VS begonnen waarin gewezen wordt dat reizigers niets te vrezen hebben van orkanen. Barbados vermeldt in haar advertentie: "We haven't had one (orkaan-red) since 1955".

Ook Curaçao heeft stappen ondernomen, maar hier bewust geen ruchtbaarheid aan gegeven, aldus woordvoerder Hebron Adoptie. "Reeds een dag nadat de orkaan Luis langs de Bovenwinden trok is opdracht gegeven een persbericht uit te sturen naar verschillende belangrijke media in de VS. In dit bericht wordt onze geografische positie 'buiten de orkaanzone' benadrukt. Dit persbericht is eveneens naar andere markten zoals Duitsland en Zuid-Amerika verstuurd. Vervolgens is in de VS een mailing (rondschrijven) verstuurd naar ongeveer 28.000 reisagenten, terwijl eveneens alle belangrijke cruisemaatschappijen zijn aangeschreven. Op deze laatste is een reactie van één maatschappij binnengekomen. Ook is gesproken met touroperators in Noord-en Midden-Amerika."

De reisbureau's die persberichten ontvangen hebben bevinden zich in New York, New Jersey, Connecticut, Pennsylvania, Florida, Texas, California, Illinois, Massachussetts, Rhode Island, Vermont, New Hampshire, Maine, Vermont, Maryland, Delaware, Virginia, Georgia, North Carolina en South Carolina.

Lokale hotels hebben reeds een toename geconstateerd van *last minute bookings* en van de ALM-directie is vernomen dat er een lichte toename is op hun vluchten vanuit Noord-Amerika. Het betreft hier klaarblijkelijk Amerikanen, die hun vakantie op het laatste moment moesten wijzigen, omdat hun eerste bestemming getroffen was door een orkaan.

■ *WILLEMSTAD —* ***Ivan Sr.*** *(links) en* ***Raffi Moreno*** *tonen hun blijdschap bij de officiële opening van de showroom voor Isuzu pick-ups. E. Moreno Brandao & Sons heeft een maand of vier geleden reeds de vertegenwoordiging voor het Japanse merk overgenomen van Isa Sales. De showroom te Saliña (vlakbij het pompstation) die vrijdag officieel geopend werd, is dezelfde ruimte waar E. Moreno Brandao 30 jaar geleden in trok, toen hij zich op Saliña vestigde. De pick-ups zijn zowel in benzine- als in dieseluitvoering leverbaar. De prijs is afhankelijk van uitvoering en allerlei extra's, de goedkoopste kost ongeveer 30.000 gulden. E. Moreno Brandao & Sons heeft in de showroom ook allerlei bouwmachines staan, van trilnaalden tot generatoren.*

Massa-opkomst huisvrouwen op info-avonden vakbonden

WILLEMSTAD — De bonden zijn tevreden over de reacties van de krusada popular. Brievengat blonk uit door de grote interesse die de vrouwen uit deze wijk aan de dag legden voor de informatie-avond, waar PWFC (Dois Gijsbertha) en CFW (Hein van Sichem) informatie gaven.

De vrouwen zijn vooral ontstemd over het enorme bedrag aan winstbelasting dat nog op straat ligt. Waarom gaat de overheid dan niet die 200 miljoen innen? was de herhaalde vraag. De meesten vinden ook de Antillen in de KLM winst over de Mid-atlantische route moeten delen. Cijfers geven aan dat de Nederlandse luchtvaartmaatschappij over de eerste acht maanden van dit jaar ruim 70 miljoen op deze luchtroute boekte.

Volgens de vakbondsleiders zijn de burgers volop aan het nadenken over de alternatieven. Een groot deel is bereid in te leveren, mits er maatregelen worden genomen tegen politici die overheidsgeld verspillen. Zo werden suggesties gegeven over het heffen van tol voor gebruik van de brug zoals dat in andere landen gebeurt.

De vrouwen maken zich ook zorgen over de prijzen die niet gecontroleerd worden. Straks met de maatregelen wordt het steeds erger, vrezen ze. De bereidheid om naar draagkracht bij te dragen is bij de burgers aanwezig. Er is niet zondermeer een totale afwijzing te bespeuren. Wel wil men zekerheid hebben dat de bijdragen niet in een bodemloze put terechtkomen en dat de overheden naar structurele, ze noemt het 'blijvende' oplossingen zoeken. Vanavond kunnen de bewoners van Koraal Specht en van Marie Pompoen (BTG-gebouw) hun mening geven.

Niet alleen in Brievengat, ook de participatie in Charo en Mundo Nobo was goed. Daar gingen de CBV, STDSM en STKO deze week 's morgens op pad met informatiemateriaal. De mensen vroegen ook zelf naar de lijst om tegen de voorgenomen maatregelen te tekenen. Kamara Sindikal en SSK kregen in Banda Bou massale steun van boze bewoners die falikant tegen de bezuinigingsplannen zijn. Sommigen zeiden dat de bestuurders behalve in de verkiezingstijd geen aandacht voor dit gedeelte van Curaçao hebben.

Errol Cova en Melvin Richards die in het gebouw van credit union San Pedro informatie gaven, kregen klachten van Banda Bou'ers over het functioneren van de LVV, (Landbouw, Veeteelt en Visserij). Volgens enkele bewoners sjoemelt de dienst met het toewijzen van terreinen voor landbouw en veeteelt. Met name te Rio Magdalena zou er genoeg grond zijn.

Drie jaar voor misbruik dochters

Incestueuze vader wil boeten

WILLEMSTAD — Een vader is vrijdagmiddag tot drie jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens sexueel misbruik van zijn twee minderjarige dochters. De man heeft negen jaar lang de dochters misbruikt.

De man heeft twee dochters. De oudste werd van 1985 tot en met 1990 misbruikt. Hierbij had hij verscheidene keren anale sex met haar. De jongste werd vanaf 1990 tot en met 1994 misbruikt. Hierbij kwam het niet tot vleselijke gemeenschap, maar wel werd het kind vaak op onzedige wijze betast.

De verdachte probeerde nog onder een lange gevangenisstraf uit te komen door te verklaren dat er geen sprake was van vleselijke gemeenschap, maar slechts anale sex. Rechter Bob Wit kon hiervoor geen enkel begrip opbrengen en karakteriseerde beide handelingen met kinderen als 'afschuwelijk'.

Uit het psychologisch raport is komen vast te staan dat de man veel spijt heeft van zijn handelingen. Verder kwam de psycholoog tot de conclusie dat de man niet gevaarlijk is en dat de kans op herhaling erg gering is. Rechter Bob Wit verbande de man vervolgens voor de komende drie jaren naar de gevangenis te Koraal Specht. De officier van justitie had 5 jaar celstraf geëist.

In zijn slotwoord verklaarde de man veel spijt te hebben. "Het is de grootste fout die ik ooit heb gemaakt". Hij zag direct af van hoger beroep. "Ik heb niets meer te zeggen, alles is gezegd. Ik begrijp dat ik nu moet boeten voor mijn daden."

Contactochtend Bon Bini Club

WILLEMSTAD — De Bon Bini Club organiseert op woensdag 4 oktober haar maandelijkse contactochtend. Er zal een cheque worden overhandigd aan Saskia Pasman, coördinatrice van het leesproject op de Oranje- en de Prinses Margrietschool, ter ondersteuning van dit project. De ochtend vindt plaats in Jeugdhuis De Tamarijn van negen tot elf uur.

OPINIE

Door Ronnie Rens sr

EEN BELANGRIJK DEEL van de persconferentie die de Nederlandse premier Wim Kok donderdag gaf, handelde over de verhoudingen tussen Nederland en de Antillen. Daar schort al veel jaren erg veel aan. Er zijn aan de lopende band fricties en conflicten, wrijvingen en ruzies. Kok sloeg de spijker op de kop door te verklaren dat beide partijen hier schuld aan hebben.

In Nederland zijn er teveel Antillen- en Arubadeskundigen. Die gooien maar meningen de lucht in zonder de ware situatie aan deze zijde van de oceaan te kennen. De Antillen en Aruba worden zelfs in bepaalde politieke kringen in Nederland gezien als een blok-aan-het-been, lastige aanhangsels waar bij tijd en wijle (te) veel aandacht aan moet worden besteed. De kreten die in het verleden zijn geslaakt over, bijvoorbeeld, het vanuit Nederland opleggen van de onafhankelijkheid en het invoeren van een visumplicht voor Antillianen en Arubanen, heeft diepe wonden geslagen, die nog steeds niet helemaal zijn geheeld. Van recenter datum zijn het, zonder voorgaand overleg, opleggen van de Nederlandse visie in zaken zoals het Uitleveringsverdrag en de Kustwacht. In deze laatste kwestie kregen de Antillen zelfs gelijk van de Raad van State. Het van nature al bestaande wantrouwen dat in deze contreien bestaat, wordt daarom versterkt: zodra Nederland met een voorstel komt, wordt het met argwaan bekeken en vaak zelfs op voorhand afgewezen.

Het is overigens opvallend, dat het aantal botsingen tussen Nederland en Aruba veel geringer is dan die tussen Nederland en de Antillen. Men is op de Antillen sneller aangebrand, vooral als het gaat om de autonomie. In de kwestie van de Kustwacht verwierp het hele Antilliaanse parlement het voorstel, maar keurde Aruba datzelfde voorstel goed. Hoezeer de Antillen ook gelijk kregen van de Raad van State, de Kustwacht die er op 1 mei had moeten zijn, is er nog steeds niet. Hoe belangrijk die Kustwacht kan zijn, werd bewezen in de recente bankroof. Die Venezolanen kwamen immers over zee hier naar toe. De autonomie is dus zo belangrijk op de Antillen, dat allernoodzakelijke kwesties desnoods niet worden geregeld als dat een aantasting van de autonomie betekent. Het is waar je voor wilt kiezen!

Overigens moet van het hart dat in de zaak van de autonomie wel een tweeslachtige houding van de Staten moet worden geconstateerd. De Kustwacht werd unaniem verworpen, maar de Noodwet voor St. Maarten (die ook een aantasting van de autonomie inhield) aanvaard, althans door de regeringspartijen. Dat gehandeld zou zijn onder Nederlandse pressie, is een weinig doortastend argument. Met principiele standpunten wordt niet gesjoemeld, die verdedig je onder alle omstandigheden.

Blijft nog steeds de sfeer van wantrouwen overeind, die de betrekkingen tussen Nederland en de Antillen typeren. Beide partners zouden er goed aan doen om meningsverschilen niet direct in de openbaarheid te brengen. Ook de pers kan meehelpen aan het verbeteren van de relaties door niet telkens alleen maar de slechte, maar ook de goede kanten van de heersende verhoudingen en bestaande samenwerking te benadrukken. Zoals het er nu aan toe gaat, lijkt het op steeds kijvende partners, die de vuile was niet binnen weten te houden.

Vogelshow

WILLEMSTAD — Komend weekeinde is er een vogelshow in het Sentro Irene Moreno te Muizenberg. In tegenstelling tot de tentoonstelling op Koninginnedag zal er nu een grotere variatie aan vogels zijn. David Vos brengt een minishow guacamayos en cacatoos en de heer Becker brengt zijn hele collectie lorries mee. Zaterdag van 10.00 tot 22.00 uur, zondag van 10.00 tot 18.00 uur.

"Teveel buitenlanders geworven"

Frente-fractie wil toch meer uitleg over het Dok

WILLEMSTAD — De uitleg van de Curaçaose Dokmaatschappij over het wervingsbeleid bij de werf heeft de politiek leider van Frente Obrereo, Anthony Godett, niet kunnen overtuigen. Eigenlijk gelooft hij er niet veel van. Godett piekert er niet over om zijn verzoek in te trekken: de aangevraagde eilandraadsvergadering gaat waarschijnlijk volgende week door.

Godett heeft zich dinsdag persoonlijk van de situatie bij de Curaçaose Dokmaatschappij op de hoogte willen stellen. "Bij de poorten werden we door de portier gestopt die weigerde ons op het Dokterrein toe te laten. Toen heb ik contact gezocht met de andere fracties en werd er besloten een brief naar de voorzitter van de eilandsraad te sturen".

Volgens Godett worden de klachten al langere tijd gehoord. Dat het te maken heeft met een misverstand in verband met Hidra Mar gelooft hij niet zomaar. Bovendien wil de Frente-fractie uitleg van manager Mario Evertsz en niet van ene Rodriques. De berichten over werving van een groep Portugezen houden aan. De partij verneemt eveneens uit goede bron dat er regelmatig verzoeken naar de gezaghebber gaan voor een verblijfs- en werkvergunning voor buitenlanders en dat de goedkeuringen nogal snel worden gegeven. De politieke leider zal opnemen met de Dienst Arbeidszorg en Immigratie teneinde te vernemen wat de procedure is.

"Ravage op Sint Maarten"

Een foto reportage ten bate van het Wit-Gele Kruis Sint Maarten.

Door: Frans Mulder Jr.

Te bezichtigen in de Troepiaalroom van het Avila Beach Hotel.
2 t/m 8 oktober 1995
in de avond uren.

Entree gratis/donaties welkom

Nationale schoonmaakdag

WILLEMSTAD — Samenwerken is het motto van het buurtcentrum Montaña, het advocatenkantoor Braam & Braam en Rodricon Transport op de nationale schoonmaakdag van 1 oktober. De drie genoemde instanties roepen alle buurtbewoners op die dag eens extra de handen te laten wapperen om de troep in de buurt op te ruimen. Er zal een grote truck voor het buurtcentrum gestationeerd staan waarin men de volle vuilniszakken kan deponeren. De actie duurt van 8.00 tot 11.30 uur.

Viering Ghandi's geboortedag

WILLEMSTAD —Om de 125ste geboortedag van de beroemde Indiase leider Mahatma Ghandi te herdenken, organiseert IMANA zondag een bloeddonatiedag. IMANA staat voor Indian Merchants Association of the Netherlands Antilles. Leden van de Indiase gemeenschap op Curaçao zullen op vrijwillige basis bloed afstaan aan de Rode Kruis Bloedbank in het St. Elisabeth Hospitaal. Men kan bij de bloedbank terecht tussen 7.30 en 16.00 uur.

Stinapa zoekt buizerds

WILLEMSTAD —De twee witstaart buizerds van het Christoffelpark zijn dood. De vogels hebben een aanval van een zwerm bijen niet overleefd.

De *parta wela*, zoals de vogel lokaal ook genoemd wordt is een sporadisch op Curaçao voorkomende roofvogel. De twee in het Christoffelpark waren tam. Ze waren in het park opgegroeid en vervulden na een intensieve training een belangrijke taak in het educatieve programma van Stinapa.

Stinapa vraagt of iemand zijn of haar witstaart buizerd(s) aan het park ter beschikking wil stellen. Er staat geen geldelijke beloning tegenover, dit om te voorkomen dat men de zeldzame nesten zou gaan plunderen.

BC haalt deadline van 1 oktober

Begrotingstekort 70 miljoen

WILLEMSTAD — Het bestuurscollege presenteert vandaag de begroting '96 aan de eilandsraadleden. Het is het BC gelukt om niet alleen het begrotingstekort tot maximaal 100 miljoen gulden terug te dringen, maar daar zelfs nog 30 miljoen onder te gaan: het tekort bedraagt 70 miljoen gulden.

Om het tekort zover terug te dringen wordt voor een groot deel wel gerekend op de inning van achterstallige belastingen. Het BC denkt daarmee zo'n 75 miljoen gulden binnen te krijgen. Daarnaast hoort tot het pakket van maatregelen ondermeer de al eerder bekend gemaakte 15 cent accijnsverhoging op de benzineprijs en een casinotoegangspijs van vijf gulden. Ook afslanking van het overheidsapparaat en het terugdringen van de uitgaven zit in het pakket.

Het bestuurscollege vergaderde tot vrijdagavond laat over de begroting en was ook zaterdagmorgen vroeg weer in bespreking om de laatste puntjes op de i te zetten. Om tien uur begon vervolgens de Centrale Commissieraadvergadering. Dat had overigens wel tot gevolg, dat de raadsleden de stukken pas staande de vergadering ontvingen. Op zich hoeft dat niet bezwaarlijk te zijn, omdat de begroting (die voor zondag moet worden ingediend) nog uitgebreid in een openbare vergadering zal worden behandeld, maar het geeft wel aan, dat het BC erg veel moeite heeft gehad om tot het nu voorliggende eindresultaat te komen. Dit gebeurde overigens in nauw overleg met landsambtenaren en de coalitiepartners op centraal niveau, zo wordt uit bestuurskringen vernomen.

Een copie van de exacte begrotingsvoorstellen heeft de pers nog niet ontvangen. Ook is de pers nog niet precies duidelijk hoe het begrotingsgat van tientallen miljoenen voor dit jaar zal worden gedicht. Ook daarmee was men vrijdag nog bezig. De MAN heeft in ieder geval de Solidariteitsheffing definitief afgewezen. Gedeputeerde van Financiën Etiënne Ys zal zondagavond een nationale reden houden over de te nemen maatregelen.

Gefeliciteerd en pabien

■ *WILLEMSTAD — Zowel minister president van de Nederlandse Antillen* ***Miguel Pourier*** *als zijn waarde collega van het moederland* ***Wim Kok*** *(links) vierden vrijdag hun verjaardag én ze werden allebei even jong. Op de foto het moment dat Wim Kok zijn cadeau, een schaakspel, overhandigt. Miguel Pourier gaf zijn figuurlijke tweelingbroer een schilderij van Ocalia.*

Rijksministerraad beslist:

Nederlands hulpgeld St. Maarten komt niet in Antilliaanse Fonds

WILLEMSTAD/DEN HAAG — De Nederlandse regering heeft vrijdag in de rijksministerraad bedongen dat Nederland's financiële bijdragen voor de wederopbouw van Sint Maarten niet via het door de Nederlandse Antillen ingestelde financieringsfonds hoeven te lopen. Dat geldt ook voor financiële bijdragen van internationale organisaties, zoals de Europese Unie en de Wereldbank.

Nederland heeft tot nu toe 25 miljoen gulden aan noodhulp toegezegd voor het door de orkaan Luis getroffen rijksdeel. Daarnaast zal (los van de KabNA-begroting) ook geld voor structurele wederopbouw worden vrijgemaakt.

Gezaghebber Richardson zei onlangs dat het eiland alleen voor dit jaar al 200 miljoen gulden nodig heeft. Er is door de rijksministerraad vrijdag niet bekend gemaakt op hoeveel extra geld Sint Maarten kan rekenen en uit welke begrotingen de middelen moeten komen.

Vice-premier Dijkstal zei vrijdag na afloop van het kabinetsberaad, dat Nederland alleen geld stopt in concrete projecten, die door een team van deskundigen worden aangewezen. "Het is beter de financiering voorlopig vanuit Nederland te blijven aansturen", aldus Dijkstal.

De rijksministerraad ging akkoord met de noodwet, die aan gezaghebber Richardson extra bevoegdheden toekent. Het democratisch gekozen eilandbestuur komt hiermee tijdelijk buiten spel te staan. Wel vindt achteraf accordering plaats. De gouverneur krijgt (als orgaan van de Antillen) een centrale toezichthoudende rol. De noodwet geldt tot 1 januari 1996. Dijkstal zei wel te betwijfelen of dit lang genoeg is. Wellicht moet de werkingsduur worden verlengd tot bijvoorbeeld 1 april '96, zo meent de Nederlandse regering. Volgens het persbericht dat het KabNA over de rijksministerraadvergadering uitgaf, zal eventuele verlenging in overleg met de Antillen geschieden.

VN-hulp voor St. Maarten

WILLEMSTAD —Tijdens een bezoek dat minister Edith Strauss (Ontwikkelingssamenwerking) heeft gebracht aan St. Maarten, zijn besluiten gevallen over de hulp van de Verenigde Naties aan het door Luis getroffen eiland. Minister Strauss was op deze reis, die twee dagen duurde, vergezeld van Jan van Eyndhoven, coordinator van de Verenigde Naties voor de Nederlandse Antillen en Ralph James, de directeur van het Departement voor Ontwikkelingssamenwerking.

Van Eyndhoven en gezaghebber Dennis Richardson hebben gesproken over de bijdragen, die de Verenigde Naties en haar organisaties kunnen leveren, zowel bij het lenigen van de meest urgente behoeften als bij de wederopbouw op langere termijn.

Op korte termijn zal de VN een expert op St. Maarten stationeren om het eilandsbestuur concreet te ondersteunen, onder meer bij het opzetten van de logistiek voor de verdeling van de noodhulp, inclusief van bouwmaterialen voor het herstellen van particuliere huisvesting. In dit verband wordt door het UNDP, het ontwikkelingsprogramma van de VN, een eerste bedrag van 80.000 dollar beschikbaar gesteld voor de spoedaankoop van materialen.

Te verwachten is dat het UNDP uit een bijzonder Rampenhulpfondsbijkomende middelen voor herstelprojecten zal kunnen realiseren.

Andere organisaties, zoals UNESCO en UNICEF zullen mogelijk eveneens fondsen ter beschikking stellen voor bijvoorbeeld het herstel van scholen en de aankoop van didactisch materiaal. Op verzoek van St. Maarten zullen VN-experts ook advies verstrekken bij het opstellen van richtlijnen voor het bouwen van orkaanbestendige constructies.

Met betrekking tot rampenpreventie zal de VN binnenkort worden benaderd om zowel de landsregering als de eilandgebieden te adviseren bij het opzetten van de nodige wetgeving (Noodwet) en organisatorische structuren. Een bijzonder fonds van de Verenigde Naties zal worden aangesproken om deze kosten te dragen.

De Verenigde Naties zullen op korte termijn medewerking verlenen bij het vaststellen van de economische schade, die zowel de landsregering als de drie Bovenwindse eilanden hebben geleden tengevolge van de orkaan Luis. Het gaat hier om de invloed op de fysieke infrastuctuur, nutsbedrijven, woningen, scholen, toerisme-industrie, werkgelegenheid, betalingsbalans, begroting, enz.

Tijdens haar bezoek aan St. Maarten maakte minister Edith Strauss gebruik van de gelegenheid overleg te plegen met niet-gouvernementele organisaties, waarbij besproken werd hoe deze organisaties betrokken zullen worden bij het herstelproces op St. Maarten.

Wijkleiders tegen

Coalitie DP/SAPP met de SPA is van de baan

WILLEMSTAD — De Sintmaartense coalitie van DP en SAPP zal niet worden uitgebreid met de SPA. De zes wijkleiders van de DP hebben zich fel gekant tegen een mogelijke deelname van de SPA in het Bestuurscollege.

In een open brief aan de DP-partijleiding schrijven de zes dat de SPA "altijd onze erfvijand is geweest en dat samenbundeling van krachten ons vrienden noch politieke medestanders zullen maken". Het zou bovendien een uiting van wantrouwen in de DP/SAPP-coalitie zijn om de SPA erbij te halen, vinden de wijkleiders.

Eerder al had ook gedeputeerde Rollocks (SAPP) zich tegen een verbreding van de coalitie uitgesproken. Dat is niet zo vreemd, want de SAPP heeft maar een zetel in de eilandsraad, maar wel twee gedeputeerden. Wanneer de SPA erbij zou komen (4 zetels) zou Rollocks tenminste een van de gedeputeerdenposten moeten opgeven, en dus een stuk macht inleveren.

De berichten over een mogelijke deelname van de SPA in het BC hadden waarschijnlijk meer te maken met Rollocks' slechtgevallen kritiek op de Prins van Oranje en minister Voorhoeve (Antilliaanse/Arubaanse Zaken), dan met de werkelijke wens tot een 'nationale' coalitie te komen.

Tijdens MAN-congres

MAN wijst definitief de Solidariteitsheffing af

WILLEMSTAD — "Beide kon men zien aankomen en alle twee zijn een enorme ramp, die het hele sociaal-economische leven verlammen." Aldus partijleider Don Martina vrijdagavond op het MAN-congres, over de orkaanramp Luis en de financiële ramp begrotings- en schuldenproblematiek. "De orkaanramp kon niet voorkomen worden, de financiële ramp wel. Die was al vanaf 1984 voor iedereen zichtbaar: voor politici, bedrijfsleven én vakbonden. Nu krijgen we de rekening van zeven jaar feestvieren gepresenteerd. Die zal worden betaald, maar niet door het introduceren van een Solidariteitsheffing."

In 1984 werd bekend dat (door het opzeggen van het Amerikaanse belastingverdrag) de gouden jaren van de off shore, met jaaropbrengsten voor de overheid van 400 miljoen gulden, vanaf 1987 voorbij zouden zijn. Momenteel vormen de inkomsten uit de off shore (zo'n 200 miljoen gulden) meer het sluitstuk van begrotingen, dan de kurk waarop de overheidsbestedingen drijven. De MAN heeft hiervoor ook al vanaf 1984 en bij herhaling gewaarschuwd.

"Het natuurverschijnsel Luis ontstond in korte tijd, was voor iedereen zichtbaar, maar trekt ook weer voorbij. De financiële ramp is abstracter. Die groeide langzaam en barst nu uit. Maar met een gedegen beleid had die ramp voorkomen kunnen worden," zei Martina. De MAN stelde medio jaren tachtig daarom ook haar Equilibrio-Adelantebeleid in dat ook vruchten begon af te werpen. "Maar toen meest de MAN in 1988 uit de regering en kwam het tijdperk van het feestvieren, van de chipi-chipi's en de 'frisse wind'. En nu krijgen we de rekening van dat feest gepresenteerd." Weer staat de MAN voor een opruimklus, "een karwei dat we met ere zullen klaren".

Een Solidariteitsheffing wees Martina definitief van de hand. "We zullen de klus klaren en we zullen Curaçao weer op de been helpen. Maar zónder Solidariteitsheffing."

Willemstad UNESCO-monument?

WILLEMSTAD — Komt Willemstad op de definitieve monumentenlijst van de UNESCO? Op de algemene UNESCO-vergadering van 1 oktober in Parijs zullen de Antillen Wilemstad voordragen om te worden opgenomen op de tentatieve lijst.

Internationale Ouderendag

WILLEMSTAD — De lokale overheid viert de door de Verenigde Naties uitgeroepen Internationale Ouderendag op maandag 2 oktober. De officiële viering (daags na de eigenlijke dag) vindt plaats in hòfi Pachi Sprockel te Jongbloed tussen 10.00 en 15.00 uur. Sprekers zijn onder- andere gedeputeerde Mayra Coffie, R. Delannoy als vertegenwoordiger van de Komishon Maneho pa Grandinan en waarnemend hoofd van de dienst Sociale Zaken B. Komproe.

Dia di Antaño zondag

WILLEMSTAD — Het Steering Committee Curaçao organiseert zondag een 'Dia di Antaño' in hòfi Pachi Sprockel van 10.00 tot 18.00 uur. De bedoeling van deze dag is om de gebruiken en gewoonten van vroeger in ere te houden. Er worden allerlei soorten eten en handwerk verkocht.

Kleurrijk jubileum van Theatrum

-door Nel Casimiri-

Dit weekend viert toneelgroep Theatrum haar eerste jubileum (ze bestaat vijf jaar) met de tiende productie. Deze kindermusical 'Pas op voor krokodillen' ging gisteravond in première in Sentro Pro Arte. Het is een stuk, geschreven door Mies Bouhuys, dat door regisseuse Etta Pijl van Amsterdam naar de Sint Annabaai verplaatst is. Het thema is actueel. Een projectontwikkelaar probeert een aantal huizen op te kopen om daar, aan de zeekant, een hotel van 20 verdiepingen neer te zetten. Nog één huis en dan is de zaak rond. De verwikkelingen rond die laatste handtekening, maar ook de vervuiling van het zeewater, vormen de draad van het verhaal.

De decors zijn fantastisch. Een bespreking van een toneelstuk of musical begint bijna automatisch bij de spelers en het verhaal. Deze keer wil ik in de eerste plaats de decors naar voren brengen. Verzorgd, goed afgewerkt, kleurrijk, de wisselingen liepen prima en dat waren er nog al wat. Ook heeft Rob van de Laar een prachtige oplossing gevonden voor de boot. De reling kan zowel van binnen naar buiten als andersom gebruikt worden. De huizen, de bossages, de kademuren, alsmede de lichteffecten, prachtig!

Daarmee wil ik niet zeggen dat de rest niet deugde. Thijs Kateman speelt deze keer de hoofdrol. Met de bange, schichtige Krokewit, konden de kinderen zich goed identificeren. Zingen is zijn sterke kant niet, maar dat werd door het koor goed opgevangen. De liederen van het koor zijn trouwens een stuk beter verstaanbaar geworden in de loop der jaren. Dirigent Ramon Williams legt meer nadruk op de articulatie.

Het stuk zelf speelt zich af op diverse lokaties, zodat de spelers, maar vooral ook de kinderen die meedoen (meer dan dertig kinderen!), zich voortdurend moeten verkleden. De kostuums zijn praktisch en komen goed uit voor het voetlicht. Als een onderdeel dan wat te lang duurt, zoals bij het circus, maken die kostuums dat weer goed. Een van de hoogtepunten vormt de onderwaterscene, waar vele vissen Krokewit omringen. Choreografe Isabel Delano heeft de visbewegingen mooi in het ballet verwerkt.

De zaal leefde helemaal mee. Telkens als Krokowit wilde tekenen gilden de kinderen uit alle macht: NEEN. Kaalslag reageerde daar leuk op. Niet te veel, net goed.

De muziek pakte wat minder. Liep ik andere jaren met een deuntje in mijn hoofd naar huis, deze keer bleven de melodieën minder hangen. Ramon Williams die samen met Edmund Chatlein voor de muziek tekende, zorgde in de pauze, die als vanouds weer te lang duurde doordat de kantine niet op tijd alle mensen kon bedienen, voor een muzikale omlijsting met een ander koor waarvan hij ook dirigent is. Het koor van de marinebasis Parera zong a capella diverse bekende liederen in de hal van CPA.

Voor Etta Pijl en toneelgroep Theatrum is dit de tiende productie. Ze begonnen in maart 1990 met 'Raadsels rond het ruime sop', gevolgd in november door 'Het koffertje van meneer van Dalen'. In 1991 volgden 'De KLeurenkoningin' en 'Kerstbomen groeien overal', in 1992 'De tijdmachine' en in december nog eens 'Kerstbomen groeien overal'. In 1993 'Belle en het beest'. Het jaar 1994 kende weer twee producties, n.l. 'Repelsteeltje' en 'Mathilda'. Nu in 1995 dus 'Pas op voor krokodillen'. Van 'De kleurenkoningin' en 'De tijdmachine' heeft ook Aruba kunnen genieten.

Toneelgroep Theatrum is opgericht om toneel en musicals te brengen voor de jeugd. Daarvoor werd veel te weinig gedaan was hun mening. Bij hun stukken betrokken zij vanaf het begin ook kinderen als meespelers naast de kerngroep van volwassenen. Dat waren meestal leerlingen van de school waar Etta Pijl onderwijzeres was. Zodra ze in de vierde zaten, mochten ze meedoen. Helaas was het weer afgelopen als de zesde klas begon. Dat is nog steeds het geval, al is Etta naar een ander type onderwijs verhuisd. Ze ziet echter nog steeds kans om telkens opnieuw kinderen enthousiast te maken. Ze doen niet alleen graag mee, hun ouders, grootouders, broertjes, zusjes, vrienden en vriendinnen, vinden het ook prachtig om ze te zien spelen.

Wie ik miste in de zaal waren de projectontwikkelaars. Zijn die bang voor krokodillen?

■ *WILLEMSTAD — Op de laatste zondag van september werd in de Club Façade de CITCO playbackkickshow gehouden. Absolute winnaar werd het duo* ***Keeley Polonius*** *(midden) en* ***Denny de Mei*** *(rechts). Als respectievelijk La India en Marc Anthony zongen zij het duet Vivir lo Nuestro. Links op de foto De Langen van de CITCO-groep die de prijs overhandigde. Op de andere foto worden Las Chicas del Can geïmiteerd. Deze vertolking kreeg de derde prijs én de prijs voor de beste kleding.*

Sedert naamvoering is ingevoerd

Dit seizoen reeds een record aantal orkanen

WILLEMSTAD — Voor het eerst sinds tropische stormen in het Atlantisch orkaangebied namen krijgen (1953) is de letter 'O' bereikt in een seizoen. De tropische storm Opal ontwikkelde zich de afgelopen uren en bevond zich zaterdagmorgen om 11 uur ongeveer 145 kilometer ten noordoosten van Merida op het Mexicaanse schiereiland Yucatan.

Op het ogenblik bevinden zich twee tropische stormen in het Atlantische gebied. Noël, tot vrijdagmiddag nog een orkaan van de eerste categorie, is de laatste uren afgezwakt tot een tropische storm. Noel bevindt zich nu ongeveer 2400 kilometer ten zuidwesten van de Azoren en vormt slechts een bedreiging voor de lucht-en scheepvaart. Noël verplaatst zich in noordoostelijke richting en de sterkste winden bedragen 110 kilometer per uur.

Ook Opal vormt geen bedreiging voor de Benedenwindse of Bovenwindse eilanden. De sterkste winden bedragen ongeveer 75 kilometer per uur. De storm zet zich in noordoostelijke richting voort.

Opal is de 16e tropische storm die zich dit jaar ontwikkeld heeft. Daarvan groeiden 7 uit tot orkanen. Het record voor tropische stormen in één jaar bedraagt 21. Het orkaanseizoen eindigt eind oktober.

Het weeroverzicht voor dit weekeinde is vrij zonnig met her en der kans op een plaatselijke bui. Het weer wordt niet meer beïnvloed door een zwakke tropical wave die de laatste 24 uur over de Benedenwindse eilanden trok. Overdag moet wel rekening gehouden worden met krachtige oostelijke winden van windkracht 4 en af en toe windkracht 5. Vooral zaterdagnacht en zondagochtend bestaat er kans op enige regen.

Toename kanker op de Antillen

WILLEMSTAD — Het kankervraagstuk in de Nederlandse Antillen is in de jaren 80 toegenomen. Gemiddeld werden per jaar zo'n 5 procent meer nieuwe tumoren geregistreerd, terwijl de bevolking in die periode jaarlijks gemiddeld met minder dan 1 procent toenam. Dit staat te lezen in het rapport 'Kankerincidentie in de Nederlandse Antillen 1982 - 1991' van het laboratorium voor de Volksgezondheid op Curaçao en het Integraal Kankercentrum Noord-Nederland in Groningen.

In veel west-Europese landen is longkanker de meest voorkomende vorm van kanker bij mannen. In de Antillen komt prostaatkanker het meest voor, net zoals in Martinique en Puerto Rico. Na prostaatkanker volgen voor mannen longkanker en maagkanker. Bij vrouwen komt borstkanker het meest voor, gevolgd door baarmoederhalskanker en darmkanker.

In de jaren waar het rapport over gaat werden ruim 3500 tumoren geregistreerd. In de eerste periode van 1982 tot 1986 deden zich gemiddeld per jaar 167 nieuwe gevallen van kanker voor op elke 100.000 mannen en 154 op elke 100.000 vrouwen. In de tweede periode nam de kans op kanker voor mannen toe.

Men kan stellen, aldus het rapport, dat aan het einde van de jaren 80 de gevonden pecentages van mond/keel-, borst-, baarmoeder- en prostaatkanker in de Antillen min of meer typerend zijn voor ontwikkelde landen, terwijl voor een aantal overige localisaties duidelijk een positie tussen ontwikkelingsland en ontwikkeld land wordt ingenomen. Zoals bij long, darm, blaas en strottehoofd. Op jongere leeftijd ligt het aandeel tumoren bij vrouwen hoger, op hogere leeftijd komt kanker vaker bij mannen voor.

Landsradio mede-eigenaar telecommunicatiekabels

WILLEMSTAD — Landsradio is mede-eigenaar van de Americas I en Colombus II telecommunicatiekabels geworden. Een overeenkomst hiertoe werd, naar nu pas bekend is geworden, twee weken geleden in Madrid getekend. Deze overeenkomst is één van de velen die de laatste maanden getekend is en uiteindelijk moet leiden tot de verzelfstandiging van Landsradio.

Eind vorig jaar ontstonden problemen over de deelname van Landsradio in beide kabelsystemen. Door tussenkomst van minister Leo Chance werd in februari in Trinidad reeds de toezegging verkregen dat Landsradio alsnog kon deelnemen, mits alle deelnemende partijen daarmee akkoord gaan, hetgeen ook geschiedde.

Met dit akkoord kan Landsradio binnenkort van deze digitale fiber optic kabel gebruik gaan maken. De kabel is met name geschikt voor snelle datacommunicatie-toepassingen, zoals bijvoorbeeld nodig voor de verbindingen met Internet, het wereldwijde computersysteem.

Via de kabel wordt een verbinding gelegd met zowel de Verenigde Staten als Nederland en Brazilië. Met de verlenging van de Colombus II kabel van Spanje naar Nederland zal binnenkort een aanvang gemaakt worden. Dit project heet het Rioja zeekabel systeem.

De afgelopen maanden zijn een reeks internationale overeenkomsten getekend. Zo werd vorige maand de overeenkomst gesloten waarbij Landsradio zal deelnemen aan het Eastern Caribbean Fiber System, dat de Antillen, van Tortola tot Trinidad aaneenrijgt, Op deze wijze zijn ook zeer betrouwbare digitale verbindingen vanuit St. Maarten naar de Caribische regio verzekerd, aldus Landsradio.

Eind juli werd samen met Aruba een voorstel uitgewerkt voor aansluiting op het Pan American Cable System (Pacs) dat in 1998 Chili via Panama en Venezuela met de US Virgin Islands gaat verbinden. Door het realiseren van een aansluitingspunt van deze kabel op Aruba en de aanleg van een kabel tussen Venezuela naar Aruba en Curaçao zal voor vele jaren over voldoende capaciteit beschikt worden, aldus Landsradio. Bovendien is deze combinatie aantrekkelijk voor deelname door andere telecommunicatiebedrijven, aldus een persbericht van het telecommunicatiebedrijf. "De genoemde voorstellen zijn door de Pacs-deelnemers positief ontvangen. De voorstellen worden nu nader bestudeerd en uitgewerkt", aldus Landsradio.

Drs. Steven Martina op MAN-congres:

Vertrouwenscrisis in politiek groot gevaar voor democratie

WILLEMSTAD — "Politieke partijen op de Antillen hebben een dualistische houding. Voor de verkiezingen beloven zij verandering en daarna veranderen zij de verkiezingsbelofte." Bedrijfs- en bestuurskundige, drs. Steven Martina, hield de politiek vrijdagavond een spiegel voor in zijn lezing 'Uitdagingen voor de politieke partijen op weg naar de 21-ste eeuw' tijdens het statutaire MAN-congres. Het wordt de hoogste tijd, dat de politiek verandert, was zijn conclusie.

De politiek predikt wel verandering, maar handhaaft vervolgens de status quo. Dat heeft tot gevolg dat de vertrouwenscrisis nog groter wordt en dat de democratie wordt aangetast.

Het publiek heeft in toenemende mate geen vertrouwen meer in de politiek. Dat valt te analyseren uit een aantal gegevens van de afgelopen tien jaar. Het aantal stemmers daalt, relatief weinig jongeren hebben belangstelling om de politiek in te gaan en de bevolking in het algemeen is niet erg in politiek geïnteresseerd. Volgens Steven Martina komt dat voor een groot deel door het gebrekkig functioneren van de politieke partijen zelf.

Zo weten de partijen nog te weinig balans te brengen in de keuze van hun kandidaten wat betreft populariteit en capaciteit. Ook is er sprake van een gebrekkige communicatie tussen regering, politieke partijen en de bevolking. "De wensen van de bevolking worden niet goed vertaald in het beleid. Dat is weer het gevolg van het feit dat de bestuurders er niet goed in slagen hun beleid uiteen te zetten en de bevolking bij dat beleid te betrekken. Er wordt veel te weinig informatie gegeven om participatie van de bevolking ook mogelijk te maken."

Het trefwoord voor de komende decennia wordt dan ook 'communicatie'. "Of we dat nu leuk vinden of niet: de 21-ste eeuw wordt er een van globalisatie en telecommunicatie. En dat vereist transformatie van de politiek en van de politieke praktijk. Het betekent bezinning en verandering. In de keuze van de kandidaten, in de participatie van de bevolking en in het presenteren van realiseerbare actieprogramma's."

De grote utidaging voor de politiek wordt het, op basis van de menselijke waardigheid, niet alleen handhaven, maar ook verder uitbouwen van de democratie. En dat zal zich moeten vertalen in meer sociale rechtvaardigheid, meer vrijheid van meningsvorming en -uiting en meer solidariteit. Niet op Curaçao of binnen de Antillen, maar wereldwijde solidariteit. "We kunnen niet meer doen of we niet weten wat er elders in de wereld gaande is en onze ogen daarvoor sluiten. Politieke partijen houden momenteel geen gelijke tred met de ontwikkeling," concludeert Martina.

Prins 25 jaar in dienst

■ *WILLEMSTAD — Eefi Prins is 25 jaar werkzaam bij de Marnix kleuterschool. Vrijdag werd dit heugelijke feit feestelijk herdacht. De jubilaresse werd eerst verrast met een tochtje in een helikopter en kreeg daarna een hartverwarmend feestje aangeboden op school. Eefi Prins (hier met donkere jurk) is sinds een paar jaar hoofd van de kleuterschool.*

Natuurwandeling

WILLEMSTAD — Iedere zondagochtend gaat vanaf de parkeerplaats van Boka Tabla om 9.00 uur een wandeling van start in het Shete Bokagebied onder leiding van Stinapa Rangers.

Vistoernooi

WILLEMSTAD — Vandaag en morgen organiseert de Fundashon Hubentut na Kaminda een vistoernooi te Boka Sami. Deelname is gratis. Er zijn 4 categorieën. Er zal verse vis te koop zijn.

Mike Willem (PAR): Aandacht voor seksuele intimidatie

WILLEMSTAD — Mike Willem, fractieleider van de PAR in de Eilandsraad, is van mening dat er een onderzoek moet plaatsvinden naar de hardnekkige geruchten als zou een Eilandsraadslid zich schuldig hebben gemaakt aan sexuele intimidatie.

Mike Willem vindt het onaanvaardbaar dat juist parlementariërs, die het goede voorbeeld moeten geven, zich schuldig maken aan sexuele intimidatie. "Dergelijke zaken moeten hard aangepakt worden en de schuldige moet gestraft worden. Niet alleen het slachtoffer, maar ook de goede naam van een bedrijf of instantie, in dit geval de Eilandsraad, wordt door dergelijke handelingen door het slijk gehaald. Daar komt nog bij kijken dat de Eilandsraad in een dergelijk geval een schadeclaim aan haar broek kan krijgen".

Willem vindt dan ook dat er een uitgebreid onderzoek moet plaatsvinden. En als het Eilandsraadslid werkelijk schuldig is dan moet hij de consequenties dragen. "Kijk maar naar de VS waar senator Bob Packwood zijn ontslag moest nemen wegens sexuele intimidatie. Het Senate Ethics Committee had besloten dat Packwood desnoods verwijderd (impeached) zou worden wegens zijn ontoelaatbare handelingen. Zoiets moet hier op Curaçao ook mogelijk zijn. Wij moeten dan ook een speciale procedure in het leven roepen indien parlementariërs zich schuldig maken aan strafbare feiten".

Sexuele intimidatie is echter lang niet alleen een probleem van de Eilandsraad. Het komt op Curaçao maar al te vaak voor dat personeelsleden sexueel bejegend worden. Indien de personeelsleden echter een klacht indienen bij de directeur wordt het sachtoffer echter vaak overgelaatst terwijl tegen de schuldige geen stappen ondernomen worden. Ook komt het veel voor dat personeelsleden die nog op de avances van hun chef ingaan gedegradeerd of tegengewerkt worden binnen het bedrijf.

Minister van Justitie Pedro Atacho heeft enige maanden geleden een speciaal bureau ingesteld voor slachtoffers van sexuele intimidatie. Atacho verklaarde dat het bureau vele klachten heeft ontvangen, waarvan 6 ernstige. Twee personen zullen in verband hiermee binnenkort voor de rechter verschijnen. Het probleem is echter dat vele personeelsleden niet naar de rechter durven te stappen uit vrees hun baan kwijt te raken. Een ander probleem is dat het OM vaak niet over voldoende bewijzen beschikt. Officier van Justitie Veen-Jonkhout verklaarde dat hierdoor vele zaken niet voor de rechter komen. Wel benadrukte de officier dat er in het verleden enige zaken door de rechter behandeld zijn en dat in sommige gevallen enkele duizenden guldens schadevergoeding is toegekend aan de slachtoffers. Bij lange niet te vergelijken met de *Smarties-case* in de Verenigde Staten waar een secretaresse weigerde in te gaan op de avances van haar chef en het bedrijf voor de rechter sleepte. De secretaresse, die slechts 70 dagen in dienst was, kreeg een schadevergoeding van 7,2 miljoen dollar toegewezen.

Milieugroepen protesteren weer:

Illegale afgravingen heuvel te Julianadorp

WILLEMSTAD — Donderdag stuurde Lloyd Narain namens twee milieugroepen een brief aan gedeputeerde Perry Gumbs om hem op de hoogte te stellen van de illegale winning van rotsblokken bij Tera Corá, vrijdag ontving de gedeputeerde een melding over vermeende illegale graafwerkzaamheden in Julianadorp.

Lloyd Narain betwijfelt of er een vergunning voor het afgraven in dit gebied kan zijn afgegeven. Een bewoner van Julianadorp meldde, volgens de brief van Amigu di Tera en Defensa Ambiental, dat in de vroege ochtend bulldozers, halverwege de helling van de heuvel waarop zich watertanks bevinden, aarde weggraven en wegvoeren. De oorspronkelijke zandweg is daarbij min of meer een dubbelbaansweg geworden. Een ketting die de weg in het verleden blokkeerde is al meerdere keren doorgezaagd.

Er is meer bekend over de illegale winning te Tera Corá. Werden de rotsen woensdag gebruikt voor het project te Rif St. Marie, donderdag werden de blokken versleept naar Lions Dive om in het project aldaar te worden verwerkt.

Bario pa Bario over ouderen

WILLEMSTAD — De Verenigde Naties hebben 1 oktober uitgeroepen tot internationale Ouderendag. Het wekelijkse radioprogramma Bario pa Bario, T'esei ta Kòrsou (zaterdags Z'86 17.00 - 18.30 uur) is er vandaag aan gewijd. In het panel zitten Ben Komproe (waarnemend hoofd van de dienst Sociale Zaken), Stanley Bodok (hoofd van de GGD), Frank Willem (voorzitter van UPAH) en dokter Swart.

INGEZONDEN

'Who's boss?'

Wie is de baas op Curaçao? De rechtmatig gekozen regeringen of de vakbonden. De komende dagen zullen antwoord geven op deze dringende vraag.

Als we de recente historie er op naslaan dan hebben de bonden zeer zeker de beste papieren. In de jaren 80 is de zogenaamde operatie Berenschot, het saneren van de overheid middels gedwongen ontslagen, jammerlijk mislukt. Lutlele tjaren geleden werd 14% indexering en 6% vakantiegeld betaald aan alle (semi-)dienaren van Land en Eiland en daar kwam vervolgens nog eens de gelijktrekking gehuwden/ongehuwden overheen zonder dat er afdoende compenserende maatregelen werden genomen om de extra honderden miljoenen uitgaven te dekken.

De vakbonden die zeer zeker niet een gebrek aan slagvaardigheid kan worden verweten, hebben reeds een alternatief plan gepresenteerd en zijn gestart met een 'krusada popular' om de maatregelen de de grond in te boren.

Terecht stelt men in het alternatieve plan dat de belastingen veel agressiever geind moet worden dan de laatste jaren gebruikelijk. Het is hemeltergend al die niet opgelegde, niet geinde en niet gecontroleerde belastingcenten op straat te zien rijden.

Voor de rest is het een en al 'bakoba pa kwe makaku', zoals het verlagen van tarieven om de inkomsten te verhogen (voodoo-economics in vaktermen), het innen van een extra 5 miljoen aan belastingen op radio-stations (die zijn we dan meteen kwijt), het afschaffen van fiscale faciliteiten (investeerders staan toch te trappelen om in het zinkend schip te investeren) en de mooiste van allemaal, het verhogen van de winstbelasting naar zo'n beetje het hoogste tarief in de vrije wereld (alle landen die hun winstbelastingtarieven verlaagd hebben zoals de U.S., Nederland, etc. snappen er blijkbaar niets van).

Dit alles terwijl wij met een log en lomp overheidsapparaat zitten dat moet worden gesaneerd. Dit zal alle burgers ten goede komen inclusief productieve ambtenaren en vakbondsleden. Maar het lijkt er op dat de vakbonden het als hun levenswerk zien de inproduktieven inproduktief te houden en hier de produktieven steeds meer geld voor af te troggelen.

Wie is de baas op Curaçao? In ieder geval niet de hardwerkende burger die de braaf zijn belastingen betaald. Die is het kind van de rekening..

Naam en adres bij de redactie bekend.

In gesprek met ziekenhuisdirecteur Leo:

'Een tweede ziekenhuis op Aruba zoals voorgesteld is onzinnig'

ORANJESTAD — "Je kan wel zoveel willen, maar het moet [illegible]en", zegt ziekenhuisdirecteur John Leo over de [illegible]de kosten van de gezondheidszorg op Aruba. "[illegible] vergrijst. Dat brengt specifieke problemen, [illegible] ook additionele kosten met zich mee. Gedurende de afgelopen tien jaar heeft men ingrijpende veranderingen in de medische wereld kunnen waarnemen. De techniek is met sprongen vooruitgegaan. Op Aruba willen wij niet achterblijven, maar [illegible]moet wel realistisch blijven."

Aan de hand van talloze voorbeelden geeft dokter Leo aan welke veranderingen zich hebben voltrokken op medisch gebied. De röntgenafdeling met de CT-scan, de echografie. De radioloog is al lang niet meer een veredelde fotograaf. Hij dottert, bijvoorbeeld." Dotteren is het wijder maken van aderen door middel van een ballonnetje.

Zijn bekendheid met het ziekenhuiswezen ziet dokter Leo als een voordeel voor zijn functie: "In Nederland komt men ook terug van het aanstellen van managers als ziekenhuisdirecteur. Ook daar worden specialisten als ziekenhuisdirecteur aangesteld. Je hebt namelijk een goede kijk op wat wel, en wat niet nodig is."

Wat Leo vooral zorgen baart is de stijging van de kosten van geneesmiddelen. Er bestaat geen enkele belemmering op het voorschrijven van geneesmiddelen door artsen. "Een patiënt die voor 2000 florin per week een antibiotica-kuur moet volgen, is geen uitzondering." Leo vervolgt: "In het ziekenhuis liggen nu twee patiënten die per week 60.000 florin aan medicijnen kosten. Ook dit is geen uitzondering."

Dokter Leo is 58 jaar oud: "Ik heb nog vier jaar te gaan. In die tijd zou ik graag nog een aantal projekten uitgevoerd willen zien, bijvoorbeeld het ophoppen van de EHBO-afdeling, betere wacht- en behandelruimtes voor specialisten, een grondige verfbeurt voor het hele ziekenhuis."

Een aantal zaken is al bijna of helemaal klaar: de keukenrenovatie, de apotheek, de kinderafdeling. Andere

Bevallingen bij flashlight

komen nog, of er wordt over gepraat: de short-stay-afdeling; een grotere operatieruimte vanwege onder andere de toename van gewonden van verkeersongelukken. Verpleeghuizen en revalidatie-centra, zodat bijvoorbeeld oudere mensen wiens wonden genezen zijn, maar die nog niet voor zichzelf kunnen zorgen, opgevangen kunnen worden.

Over de AZV, de Algemene Zieken Verzekering, wil Leo wel kwijt dat 'er nog heel wat voorwerk verricht zal moeten worden'. "Tot hoever kan je gaan? Waar ligt de grens? Wat is een haalbaar pakket. Allemaal vragen die eerst beantwoord dienen te worden."

De KabNA-begroting 1996, waarin staat dat de gezondheidszorg kwalitatief slechter wordt, terwijl de kosten steeds hoger worden, is Leo onbekend: "Stuur mij een kopie alsjeblieft". Hoewel hij beaamt dat de kosten [illegible] bewij[illegible] afneemt. "Volgens mij juist niet. Dat is toch waarnaar wij streven? Waar baseert KabNA deze uitspraak eigenlijk op?"

ONZINNIG

Een tweede ziekenhuis op Aruba, zoals in het onlangs voorgedragen Sasaki-plan wordt geschetst, vindt Leo 'belachelijk en onzinnig'. "Een ziekenhuis kost zo ontzettend veel geld. Niet de bouw ervan, daar heb ik het niet over. Maar personeelskosten, apparatuur, specialisten. Je hebt toch geen twee ziekenhuizen op 10 kilometer afstand van elkaar nodig. Een ziekenhuisbed dat onbezet is, kost geld. Hoewel er een korte periode dit jaar is geweest dat de bedden

Kosten geneesmiddelen als komeet omhoog

maar voor 80 procent bezet waren, streven wij naar optimale bezetting. Er is helemaal geen behoefte aan een tweede ziekenhuis. Die praatjes over een overvol ziekenhuis maar niet [illegible] operaties [illegible] vinden, zijn onzin."

De slechte naam van het ziekenhuis op Aruba komt ter sprake: "Van de hoofdinspectie van gezondheid uit Nederland heb ik een lijst met 22 punten gekregen die verbeterd kunnen worden. Op mijn uitnodiging is een commissie, bestaande uit een heer en twee dames, het ziekenhuis komen bekijken om te toetsen of het ziekenhuis voldoet aan bepaalde eisen. Ons ziekenhuis is helemaal zo slecht nog niet, integendeel", zegt Leo met verholen trots. "Iedereen die twijfelt, gaat maar naar het buitenland, hoor."

Dokter Leo is op Aruba geboren, heeft hier de lagere school doorlopen en 1 jaar op de HBS gezeten. "Dat was op het La Salle College, waar frere Bonifacius directeur was." In 1952 ging hij naar Nijmegen, waar hij studeerde. In 1963 was hij gedurende 1 jaar huisarts op Aruba: "Ik heb in die tijd wel 150 babies ter wereld gebracht. Dat ging gewoon thuis. Soms was er geen elektriciteit, bijvoorbeeld op Alto Vista. Ik deed bevallingen met de flashlight."

SPECIALISATIE

Leo specialiseerde zich in transplantatie-chirurgie voor nieren en hart in het Academisch Ziekenhuis in Utrecht. In 1968 assisteerde hij in Richmond, VS, bij de eerste harttransplantatie die in Amerika plaatsvond. Chris Barnhard deed dit vier maanden eerder in Kaapstad in december 1967.

Vanaf 1971 was Leo verbonden aan het ziekenhuis in Den Haag: "Dat is mijn stad; ik ben er vorige week nog geweest. Veel vrienden wonen er." In 1977 promoveerde hij. Zijn proefschrift ging over een bepaalde vorm van kanker die maar in enkele families voorkomt. [illegible] Leo naar A[illegible] teneinde operaties uit te voeren. "Ik werd op handen gedragen, echt waar. Ik was die man met het blonde haar en de blauwe ogen. Toen ik hier kwam wonen en Papiaments sprak, viel ik een beetje van mijn voetstuk, want in eigen land is men nooit een held." Vanaf 1988 werkt dokter Leo als ziekenhuisdirecteur: "Opereren is mijn grote liefde".

■ *ORANJESTAD — De reggae-artiesten J.C. Lodge, Wayne Wade, Gurrington Levy en de band die hen begeleidt, Gumption, zijn gistermiddag op de Reina Beatrix luchthaven aangekomen. Vanavond zullen zij optreden in het San Nicolas Sports Park. Reggae Jam '95 begint om 20.00 uur met het optreden van twee lokale surprise-bands. De vijf musici van Gumption op de foto zijn in Jamaica bijzonder populair. Dit jaar nog wordt een eigen cd uitgebracht.*

Regionale conferentie Quota Club

ORANJESTAD — De regionale conferentie van district 27 van Quota International, welke bestaat uit 14 clubs, wordt volgend weekeinde op Aruba gehouden in La Cabana All Suite Beach Resort & Casino. De leuze van deze conferentie is 'Share Quota, make a world of difference'.

De organisatie staat onder leiding van Astrid Muller en Adwina Arends, die samenwerken met Vivian Wever (registratie), Maritza van Romondt (programma) en Farida Tjong-Ajong (gastvrijheid). Van het 27ste district nemen deel gouverneur Beatriz Doran-Scoop, vice-gouverneur Barbara Mitchell en secretaris/penningmeester Mary Zesquez.

Het programma wordt vrijdagavond ingezet met een *'Hospitality Night party'* ten huize van Enid Croes-Marugg. Voor zaterdag staat een bijeenkomst van voorzitters en internationale vertegenwoordigers alsmede een algemene ledenvergadering op het programma.

De plannen voor 1995/96 worden uiteen gezet door de internationale Quota vertegenwoordigster Lorrain Gorham, die ook de 'Wonder Q show' presenteert. Tijdens de algemene ledenvergadering wordt een nieuw bestuur gekozen en worden jaarstukken en resoluties behandeld. De conferentie wordt besloten met een banket waarbij het nieuwe bestuur wordt geïnstalleerd en een ontbijt waar de internationale commissies hun verslag uitbrengen.

Open huis postkantoor San Nicolas

ORANJESTAD — Het nieuwe postkantoor te San Nicolas houdt open huis gedurende de maand oktober. Het publiek kan gedurende de maand op elke dinsdag, woensdag en donderdag kennis maken met het nieuwe gebouw. De bezoekuren zijn van 10.00 tot 11.00 uur en van 13.00 tot 14.00 uur. Men moet van tevoren wel een afspraak maken door 46008 of 46009 te bellen. Voor de scholen en andere instanties bestaat er een apart programma.

Programma's Caribbean Super Station

ORANJESTAD — Het Caribbean Super Station (CSS) begint in oktober met een nieuwe programma's. Dagelijks, van maandag tot en met vrijdag, zullen nieuwsbulletins worden uitgezonden in het Engels, Spaans en Nederlands, respectievelijk om 18.40, 19.00 en 21.00 uur.

Iedere woensdag om 19.30 uur is er een [illegible]-programma onder leiding van Lucha Maria [illegible]. Op iedere donderdag om 20.00 uur en vrijdag om 19.30 worden [illegible]ma's uitgezonden. De donderdag staat verder in het teken van biografieën van lokale en internationale musici alsmede een 'Top Ten'. Op vrijdag worden video-clips van Latijnsamerikaanse artiesten en het programma 'Tu Video Latino' vertoond.

Centrale Bank over juni:

Overnachtingen toeristen groeide met 2,2 procent

ORANJESTAD — In het maandverslag van de Centrale Bank van Aruba (CBA) over de maand juli 1995 wordt onder meer opgemerkt dat in juni 1995 het aantal overnachtingen van toeristen met 2,1 procent steeg ten opzichte van de overeenkomstige periode van het vorige jaar. Méér Noordamerikaanse en Europese toeristen werden verwelkomd. De Zuid- en Centraalamerikaanse markt krimpte echter enigszins in.

Toeristencijfers over juli zijn in september helaas nog niet bekend, zo stelt de CBA. Ook in het voorgaande maandverslag ontbraken er cijfers over het toerisme. Dat zou aan Aruba Tourism Authority (ATA) en Aruba Hotel and Tourism Association (AHATA) liggen.

In het verslag van de Bank over de maand juli 1995 wordt verder onder meer opgemerkt dat de geldhoeveelheid gedurende deze periode met 0,3 procent is gedaald als gevolg van zowel binnenlandse als buitenlandse factoren. De geldverminderende invloed was het resultaat van een afname van de [illegible] dietverlening aan ond[illegible] mingen en in mindere [illegible] van de consumentenkr[illegible].

Laatstbedoelde kred[illegible] lieten voor de vierde [illegible] eenvolgende maand [illegible] kleine daling zien. Daa[illegible] tegen namen de woni[illegible] potheken iets toe. Boven[illegible] hadden de financiële [illegible] acties van de overheid [illegible] netto geldruimend effe[illegible] evenwel kleiner was d[illegible] de vorige twee maanden[illegible] halve waren de uitgave[illegible] de overheid op kas[illegible] wederom hoger dan haar [illegible] vangsten.

Met betrekking tot het [illegible] indexcijfer en de inflatie [illegible] de CBA in haar maan[illegible] slag: na een onderbrek[illegible] juni 1995, zette de d[illegible] tendens in de stijging [illegible] het prijsindexcijfer vo[illegible] gezinsconsumptie zich v[illegible]. Gemeten over een tw[illegible] maandsperiode stee[illegible] index met 3,1 procent [illegible] wijl de gemiddelde ja[illegible] ging 4,4 procent bedroeg [illegible] verdere daling is niet [illegible] noodzakelijk om de [illegible] kracht van de florin te [illegible] borgen en de internat[illegible] concurrentiepositie [illegible] Aruba te versterken [illegible] meent de CBA.

Protestactie bij La Cabana Casino

ORANJESTAD — Het personeel van het La Cabana Casino hield gisteren voor het casino een protestactie tegen de plannen van de directie om het casino te gaan sluiten.

Zoals bekend verzocht het casino Directie Arbeid om 25 man te kunnen ontslaan, hetgeen niet werd toegestaan. De directie kondigde daarop aan dat het casino gesloten zou worden en iedereen naar huis zou worden gestuurd.

Het personeel, dat het met deze gang van zaken niet eens is, hield gisteren buiten het casino een actie om te protesteren. FTA voorzitter Anselmo Pontilius uitte felle kritiek op het besluit van de directie. Hij waarschuwde de betrokken ministers dat het casino dezelfde behandeling krijgt als het Grand Holiday Casino, namelijk dat als het casino gesloten wordt er geen nieuwe vergunning wordt afgegeven. Tijdens de wekelijkse persconferentie verklaarde minister Eddy Croes van arbeid reeds dat de regering in deze zaken één beleid voert.

De directie van Black Jack Casino Operations is van plan na het uitbetalen van het laatste salaris op 31 oktober 1995 het faillisement aan te vragen. Reeds in mei van dit jaar liet de directie aan Directie Arbeid weten dat afvloeiing van het casinopersoneel noodzakelijk is in verband met de slechte financiele situatie van het casino.

Vanwege ontslagaanvraag

Vergadering met casino-personeel

ORANJESTAD — Vakbond FTA heeft een vergadering opgeroepen met de werknemers van Black Jack Casino Operations Co. (BJCO) van het Royal Cabana Casino in verband met de ontslagaanvraag voor een aantal werknemers. De vergadering vindt plaats op maandag 2 oktober om 13.30 uur in het Simar-gebouw te Sabana Blanco. Alle 200 werknemers van het Royal Cabana Casino worden op de vergadering verwacht.

Zoals bekend heeft BJCO aan Directie Arbeid een ontslagvergunning aangevraagd voor 25 casino-werknemers. In mei werd het verzoek gedaan voor het aantal van 43 werknemers, maar dit aantal is inmiddels verminderd tot 25 doordat werknemers vrijwillig de dienst hebben verlaten of elders zijn gaan werken. BJCO eist dat ontslagvergunning vóór 15 oktober wordt verleend, daar het casino anders noodgedwongen zijn operatie definitief zal beëindigen.

Het FTA-bestuur had gisteren van casino-werknemers vernomen dat zij hun ontslagbrief hadden ontvangen, maar kopieën hiervan had het bestuur nog niet gezien. Evenmin werd de FTA, als vertegenwoordiger van de werknemers, door BJCO op de hoogte gesteld van de aangevraagde ontslagen.

Politie: 'Van der Velden werkte zichzelf in de nesten'

ORANJESTAD — "De heer van der Velden heeft zichzelf in de problemen gewerkt," zegt rechercheur W.E. Hart naar aanleiding van het artikel dat *Amigoe* dinsdag publiceerde: *'Manager Talk of the Town hele nacht opgesloten in politiecel'*. Hart is van mening dat Willem van der Velden, organisatie-adviseur belast met het interim-management van het hotel, 'vergeten' te vertellen dat de politie hem desgevraagd had gewaarschuwd niet de spullen van de ontslagen Nelson Dabian uit het appartement weg te halen.

Van der Velden heeft de nacht van 21 op 22 september doorgebracht in een politiecel te San Nicolas. Dit in verband met het ontslag van operations manager Nelson Dabian, die door Van der Velden in zijn proefperiode naar huis werd gestuurd.

Volgens rechercheur Hart had de interim-manager van Talk of the Town een paar dagen voor het voorval contact opgenomen met de politie om advies in te winnen. Van der Velden kreeg toen Hart aan de telefoon.

"Hij vroeg advies; of het verstandig was de spullen van Dabian uit het appartement in het hotel weg te halen. Waarop ik zei: 'Doe dat niet. Spreek met je advocaat. Maar ga niet in het appartement, want dat moeten wij beschouwen als een woning'. Maar Van der Velden heeft blijkbaar niet willen luisteren."

Hart heeft Van der Velden vóóraf gewaarschuwd dat als hij toch het appartement zou betreden en Dabian daarvan aangifte zou doen, dat de politie dan verplicht zou zijn een onderzoek in te stellen. "En zo is het gegaan," zegt Hart die naar aanleiding van het artikel in deze krant contact opnam met *Amigoe*.

In het interview dat dinsdag werd gepubliceerd zei Van der Velden dat hij Dabian's spullen had weggehaald omdat Dabian de auto en kantoorsleutels van het hotel; en *'pettycash'* van 1.000 florin niet had ingeleverd.

Rechercheur Hart zegt dat de uitspraken van Van der Velden kloppen, maar dat hij wel 'iets vergeten' was. En daarom nam de politieman contact op met deze krant. "Ik was niet betrokken bij het verhoor, maar ik zag Van der Velden op een gegeven moment op het politiebureau zitten. Ik heb hem toen gevraagd waarom hij mijn advies niet heeft opgevolgd. Hij antwoordde toen: 'Dat heb ik wèl gedaan. Ik heb namelijk met mijn advocaat gesproken en die adviseerde mij om de spullen gewoon weg te halen'. Tja!"

■ *ORANJESTAD — De Nederlandse minister-president Wim Kok is vrijdagmorgen voor een kennismakingsbezoek op Aruba aangekomen. Hij werd op de luchthaven verwelkomd door premier Henny Eman en minister Glenbert Croes van Vervoer, Communicatie en Utiliteiten. Premier Kok bracht, vergezeld van de secretaris van de Ministerraad, Alice van Romondt, een bezoek aan gouverneur Olindo Koolman en vergaderde met de Ministerraad, de Staten, werkgeversorganisaties en de vakbonden. Voordat premier Kok vanavond Aruba weer verlaat, maakt hij vanmiddag nog een rondrit over het eiland.*

Hysterisch begin en abrupt einde in Latham-moordzaak

ORANJESTAD — De behandeling van de strafzaak omtrent de moord op Ulric Latham (64) duurde gisteren niet alleen lang, maar was bovenal zeer hectisch. Op de eerste plaats omdat Eva Latham, de uit Nederland overgekomen zus van het slachtoffer, zó hysterisch werd dat ze tot twee keer toe door politiemannen met harde hand uit het gerechtsgebouw moest worden verwijderd.

De tweede reden voor de hectische zitting was het verzoek van officier van justitie Cor van Ginkel aan de rechter om een meineedprocedure in gang te stellen tegen getuige J.H., de homoseksuele vriend van verdachte R.W. Deze getuige ondertekende vervolgens zijn eigen verklaring en werd aangehouden. Rechter Hans van der Griendt besliste daarop de behandeling van deze strafzaak op vrijdag 27 oktober voort te zetten.

De zus van Latham - vergezeld van haar bejaarde moeder, een broer en een zus - had die ochtend al eerder haar schelle stem laten horen. Een uur voordat de zaak-Latham begon, ging ze tekeer tegen de deurwaarder, die haar toen al van zich af moest houden. Om 11.30 uur, toen de rechter, de officier van justitie en de griffier plaats hadden genomen aan de groene tafel, meldde de lastpost zich luidkeels voor een tweede keer.

Als Eva Latham zich naar behoren had gedragen, was er geen reden geweest haar niet toe te laten tot de rechtszaal. Maar omdat ze zo tekeer ging, gaf rechter Hans van der Griendt de politie terecht opdracht haar af te voeren. Toen keerde de rust weer en kon de zaak beginnen.

Ruim een uur later, om 12.40 uur, overhandigde de deurwaarder een brief van het Parket van de Officier van Justitie met daarin het verzoek Eva Latham tòch toe te laten tot de rechtszaal. Van der Griendt stemde toe met de woorden: "Als ze ook maar één kik geeft, dan gooi ik ze eruit." Toen Eva Latham al op de gang begon te schreeuwen en te krijsen, waarbij ze ook de rechter uitschold, werd ze - voordat ze in de zaal was - voor de tweede keer uit het gerechtsgebouw verwijderd.

MOORD

Op carnavalszondag 26 februari werd in de buurt van Jo-Ann Bar & Restaurant te Mahuma om 07.50 uur een witte auto aangetroffen met daarin de levenloze Ulric Latham. Het stoffelijk overschot werd in beslag genomen. Onderzoek wees uit dat hij in totaal 9 steekwonden had in borst, buik en handen. Verder had hij inwendige beschadigingen aan longen, lever, maag en een doorgesneden slagader onder het linkersleutelbeen. Doordat met veel kracht werd gestoken, waren ook enkele ribben gebroken.

In de auto werd een grote hoeveelheid bloed aangetroffen, waarvan monsters naar het laboratorium werden gestuurd. Daaruit bleek dat er sprake was van 2 soorten bloed: dat van Latham en een bloedtype dat nòch van Latham is nòch van verdachte R.W. Onderzoek naar vingerafdrukken op en in de auto leverde ook niets op. Conclusie: onderzoek van de auto heeft in deze moordzaak geen bruikbaar technisch bewijsmateriaal opgeleverd. De hele zaak draait daardoor in principe om de drie getuigen R.M., J.H. en T.H.

TIP

Na een tip te hebben gekregen over een mogelijke verdachte in deze zaak, werd R.W. op 18 mei aangehouden en de daaropvolgende dagen verhoord. Zijn zeven verklaringen liepen zeer uiteen. Zo vertelde hij op 19 mei dat hij een bebloede man onder een boom aantrof die geld zat te tellen. Naast die man zou een mes met bloed hebben gelegen.

Op 20 mei vertelde W. dat hij in de Caya G.F. Betico Croes werd opgepikt door een man in een witte auto, die seksuele gemeenschap met W. zou willen hebben en hem 'van achteren zou willen pakken'. W. wilde dat niet, werd boos en dat eindigde in een steekpartij. Enkele dagen later verklaarde W. dat hij met zijn vriend J.H. (één van de getuigen) in Latham's auto zat en dat een en ander door cocaïne- en alcoholgebruik uit de hand was gelopen. J.H. zou Latham gestoken hebben en W. zou Latham alleen in zijn gezicht hebben geslagen.

Maar op 24 mei gaf verdachte W. een opvallend gedetailleerde verklaring: Op zaterdagmorgen 25 februari ging hij met zijn vriend J.H. naar de carnavalsoptocht in San Nicolas. Daarna gingen ze terug naar hun appartement in de Fergusonstraat. Later kwam R.M. (getuige) daar ook naartoe. Hij vertelde dat hij een kamer had gehuurd in Talk of the Town. Ze besloten daar de carnavalsavond door te brengen.

W. verklaarde als volgt: "In Talk of the Town kon ik niet slapen. Ik pakte een mes uit de keuken en liep naar Hotel Victoria om cocaïne te kopen. Daarna ging ik naar een nachtclub en dronk een biertje. In de Caya Betico Croes ging ik bij refresqueria Zepp Wever op een bankje zitten. Daar reed een witte auto voorbij met daarin een man met een donkere huidskleur. Ik had hem wel eens eerder gezien; we hadden wel eens vaker een rondje in zijn auto gemaakt. We deden toen niets. Hij wist wel dat ik een homoseksueel was. Pas later las ik in de krant dat die man in de witte auto Ulric Latham was."

W. stapte in Latham's auto. Ze reden achtereenvolgens naar Hotel Victoria, naar de Dakota Bar en terug naar de Vondellaan. Ondertussen werd bier gedronken en cocaïne gesnoven. "Bij de rotonde raakte Latham mijn broek ter hoogte van mijn penis aan met zijn hand. We reden langs de luchthaven, terwijl hij over mijn penis bleef aaien. Ik kreeg een erectie en was klaar om seksuele gemeenschap met hem te hebben. Hij parkeerde de auto bij Mahuma."

Daar hadden zij seksuele gemeenschap. W. was vervolgens uit de auto gestapt om te plassen. Latham stond toen plotseling achter hem. "Hij zei dat hij mij van achteren wilde nemen. Dat liep uit op een vechtpartij. Ik wist niet dat hij zo agressief kon zijn. Hij leek altijd heel rustig. Hij trok me in de auto. Het keukenmes lag op het dashbord. Hij wilde mij omdraaien en ik probeerde los te komen, wat niet lukte. Toen pakte ik het mes en stak hem krachtig. Hij schreeuwde het uit van de pijn. Ik rook bloed en stak zeven keer. Latham bewoog zijn handen en haalde nog steeds adem. Ik was bang en trok mijn short aan. Er kwam een auto voorbij. Ik deed de rest van mijn kleren aan, maakte het mes schoon en rende weg. Het mes gooide ik in een vuilnisdrum. Ik ben naar huis gerend, nam een bad en dronk een fles rum. Ik heb spijt van wat ik heb gedaan. Ik heb me alleen maar verdedigd. Ik ben een homoseksueel maar ik wilde niet dat hij mij van achteren nam. Ik weet goed wat ik nu verklaard heb. De vorige verklaringen zijn gelogen. Dit is de waarheid."

Deze gedetailleerde verklaring ontkende W. op 26 mei tijdens het verhoor door de rechter-commissaris. Volgens W. was bovenstaand verhaal 'gebaseerd op fantasie en compleet verzonnen'. De recherche zou gedreigd hebben hem in elkaar te slaan als hij niet zou meewerken dit verhaal te vertellen.

In de rechtszaal werden daarna de drie getuigen gehoord: J.H. en T.H. (zij wonen met W. in een appartement in de Fergusonstraat) en R.M. (die de kamer in Talk of the Town huurde). J.H. verklaarde dat hij met W. op 25 februari in het appartement televisie keek tot 12 uur 's avonds. "Toen kwam M. en vroeg of we meegingen naar de gehuurde kamer in Talk of the Town. Dat deden we. Om 3 uur 's nachts zijn W. en ik teruggegaan naar ons appartement. W. ging naar bed en ik zat naast zijn bed tot 's morgensvroeg 6 uur tot 's televisie te kijken." Met deze verklaring gaf H. een alibi voor de verdachte.

Naar aanleiding van deze verklaring stelde de rechter dat op het plegen van meineed een maximale gevangenisstraf staat van 4 jaar. Daarna stelde de officier van justitie een meineedprocedure in gang, waarna H. voor de tweede keer als getuige werd opgeroepen en voet bij stuk hield. Hij tekende vervolgens het proces-verbaal met daarin opnieuw zijn verklaring, werd aangehouden en onder politiebegeleiding uitgeleide gedaan.

Daarna werd getuige R.M. voor de tweede maal opgeroepen. Hij verklaarde dat hij R.W. en J.H. naar hun appartement had gebracht en zondagmorgen rond 09.00 uur had opgehaald om naar de parade in Oranjestad te gaan kijken.

Deze ingewikkelde en tevens interessante stratzaak wordt op 27 oktober voortgezet.

EILANDGEBIED CURAÇAO

Geneeskundige- en Gezondheidsdienst

Het Hoofd van de Geneeskundige- en Gezondheidsdienst vraagt Uw aandacht voor het volgende:

De Hygiënische Dienst herinnert U er hierbij aan om gedurende de schoonmaak akties van a.s. zondag tevens alle voorwerpen die water zouden kunnen bevatten, waaronder blikken, flessen, cups en autobanden, uit Uw tuin en uit de omgeving van Uw tuin te verwijderen. Controleer ook Uw beerput en zinkput om na te gaan indien deze openingen vertonen waar muggen door kunnen. Geconstateerde openingen dienen meteen dichtgemetseld te worden. Door bovenstaande maatregelen te nemen wordt het eiland schoner en bestrijdt U tegelijkertijd ziektes als *DENGUE* door het verwijderen van broedplaatsen van Aedes Aegypti en Culex.

Het Hoofd voornoemd,
S. Bodok.

Bekendmaking van het Postkantoor Curacao

In verband met tijdige verzending van Sinterklaas - Kerst - en Nieuwsjaars pakketten en stukken, dienen deze uiterlijk op de hieronder vermelde data ter verzending te worden aangeboden.

Zeepost: Sinterklaas pakketten	Woensdag 25 oktober 1995 om 10.00 uur. De verzending zal geschieden per m.s. Siera Express
[illegible] Nieuwjaars [illegible] en stukken voor Europa	Woensdag 15 november 1995 om 10.00 uur. De verzending zal geschieden per Nedlloyd Neerlandia.
SAL Voor de Verenigde Staten van Noord Amerika	Donderdag 16 november 1995 om 10.00 uur. Verzending geschiedt per S.A.L. mail (Surface Airlifted)
Luchtpost: Kerst- en Nieuwjaars stukken voor: Europa: Noord - Midden - en Zuid Amerika	Donderdag 7 december 1995
Binnenland: Kerst en Nieuwjaars stukken voor: Curaçao en tussen de eilanden	Dinsdag 12 december 1995

Bij ter postbezorging na de hierboven vermelde data kan een tijdige aflevering aan de geadresseerden niet worden gegarandeerd.

Willemstad september 1995
De Postdirecteur,

MEDEDELING

O[illegible]ing van telefoonaansluitingen in Zeelandia en omgeving

In het kader van de werkzaamheden, die Setel N.V. in uitvoering heeft om haar telekommunicatieinfrastructuur te moderniseren en uit te breiden teneinde nieuwe telekommunicatie diensten aan haar klienten te kunnen bieden, **zullen in de periode van 29 september tot 8 oktober, alle abonees in de omgeving van Zeelandia, die momenteel aangesloten zijn op de centrales van Steenrijk en Brievengat, op een nieuwe digitale centrale in het gebouw van Zeelandia Business Center omgezet worden.**

In verband met deze werkzaamheden kunnen, gedurende deze periode, onderbrekingen plaatsvinden in het telefoonverkeer met de abonnees die aangesloten zijn in Zeelandia en omgeving.

Setel N.V. biedt haar verontschuldigingen aan voor eventueel ongemak.

BEKENDMAKING

Ondergetekende, de Landsbemiddelaar, maakt hierbij op grond van artikel 1, tweede lid, van het "Arbeidsvredebesluit III" (P.B. 1978 no. 243) bekend, dat door het bestuur van de Curacaosche Federatie van Werknemers (CFW) aan haar het verzoek is gedaan tot het houden van een referendum onder het personeel van **ECURAF N.V.**, teneinde vast te stellen welke vakvereniging door de meerderheid van die werknemers wordt aangewezen om hen bij de behartiging van hun arbeidsaangelegenheden te vertegenwoordigen.

De aandacht wordt voorts gevestigd op de mogelijkheid voor andere vakverenigingen van werknemers om binnen veertien (14) dagen na deze bekendmaking aan de Landsbemiddelaar de wens kenbaar te maken tot deelname aan een onder bovenbedoelde werknemers te houden referendum.

Willemstad, 28 september 1995
De Landsbemiddelaar
Mw. drs.M.N. Schill-Maria

AGENDA

Politie:	110
Brandweer:	110
Taxicentrale:	8845
Hospitaal:	114
Bejaardentehuis:	8350
WEB nv:	115
Telbo/Landsradio:	7000
Informatie:	119
Storing:	120
Aanname telegram:	121
Aidslijn (ma.+di. 19.00-20.00 uur):	7055

* * * * * * * * *

OPENBARE BIBLIOTHEEK
openingstijden voor het publiek:
Kralendijk:
ma. van 14.00-18.00 uur; di. t/m do. van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; vri. van 08.00-12.00/14.00-17.30 uur.
Rincon:
wo. van 14.00-18.00 uur en vri. van 14.00-17.30 uur.

* * * * * * * * *

POSTKANTOOR
(openingstijden)
zegelverkoop:
Kralendijk (tel.: 8508): ma. t/m do. van 07.30/12.00.13.30-17.00 uur; vri. van 07.30-12.00/13.30-16.00.
Rincon (tel.: 6214): ma. t/m vri. van 07.30-12.00/13.00-16.00 uur.
geldloket:
(postwissels, Postspaarbank, Sigu-cheque en Giro Betaalkaart)
Kralendijk en Rincon: ma. t/m vri. van 07.30-12.00/13.00-16.00 uur.

* * * * * * * * *

SERVICE CLUBS
Lions: informatie H. van Bommel (tel. 8896).
Rotary: wo. 12.30 uur - Restaurant Jardín Tropical (Shopping Center La Terraza).

* * * * * * * * *

BRIDGECLUB UPS & DOWNS
Voor inlichtingen kan men terecht bij wedstrijdleider **F. de Wit (tel. 5398).**

* * * * * * * * *

SLACHTHUIS LVV
(tel. 4393)
open van ma. t/m vri. van 06.00-14.30 uur. In verband met planning van te voren aantal slachtdieren bij keurmeester melden.

* * * * * * * * *

DIERENARTS
(Kaya Lagoen 24-A, Antriol, naast Dierenasiel)
spreekuren ma., wo. en vri. van 13.30-14.30 uur en volgens afspraak.
Voor **spoedgevallen** gelieve tel. 4255 te bellen (A. Binksma, J.R. Jansen, R.J.M. van Gent en A.W. Joma).

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE
Bonaire Animal Shelter Foundation
(Lagunweg 26. Tel. 4989)
openingstijden ma. t/m za. van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur.

* * * * * * * * *

NIEUW-APOSTOLISCHE KERK
Aanvangstijd kerkdienst: **zo.** om 18.00 uur - Kava Meimei 36.

* * * * * * * * *

KLACHTEN/BEZORGING:
Shon Ma Carolina, Blvd. J. Abraham 15, tel. 8204; na 18.00 uur: 8342).

* * * * * * * * *

TV-11
(kanaal 11)

ZATERDAG: 16.00 Super Atardi Felis; 18.00 On Pits Road; 18.30 European Journal; 19.00 Kome pa Biba (presentator Esther Mayer); 19.30 To Be Announced; 20.00 Sevcec: 21.00 The Extraordinary; 22.00 Sine den bo Kas; 23.30 Journal.

ZONDAG: 16.00 Super Atardi Felis; 18.00 WCW Pro Wrestling; 19.30 Revista di Djadumingu; 21.30 Ku Bista Riba (presentator Reyna Joe); 22.00 Caché (presentator Minerva Hieroms); 22.30 To Be Announced; 22.00 Sine den bo Kas; 23.30 Journal.

Hongerstaking asielzoekers uit Algerije

ARNHEM - Zes Algerijnen van het Algerijnse vluchtelingencomité in Nederland blijven voorlopig in hongerstaking in het asielzoekerscentrum in Arnhem. De zes hongeren sinds vrijdag 22 september, om een antwoord af te dwingen op hun asielaanvraag.

Bonaire gebaat bij vluchten Avia Air

KRALENDIJK — Maandag zouden de eerste vluchten van Avia Air worden uitgevoerd. Dat zal voorlopig uitgesteld worden, aangezien de Antilliaanse regering voor deze maatschappij nog geen landingsrechten heeft verleend. Volgens TCB-directeur Ronnie Pieters, zullen Bonaire en de toeristenindustrie wel varen bij de reguliere vluchten van Avia Air. De 'feeder'vluchten voor Air Aruba werden door Avia Air's president directeur Ciro Pieters al anderhalf jaar geleden aangekondigd. Het had in de bedoeling gelegen om begin volgende week al te beginmnen met twee dagelijkse vluchten van Avia Air tussen Aruba en Bonaire. De advertenties daarvoor waren al verschenen en de eerste reserveringen waren reeds geboekt. Dat moest woensdag snel worden stopgezet. Aan Arubaanse zijde bestaan geen bezwaren, maar aan Antilliaanse kant moeten nog enkele hobbels genomen worden. Toch heeft de heer Ciro Pieters goede hoop dat die in de loop van de volgende week genomen worden en dat Avia Air dan toestemming krijgt van het Antilliaanse Departement van Luchtvaart. Begonnen wordt met vluchten naar Bonaire, maar binnen een maand kunnen ook vluchten tussen Aruba en Curaçao tegemoet gezien worden.

AANSLUITINGEN De TCB juicht de vluchten van Avia Air toe. Zij openen nieuwe perspectieven voor het Bonaireaanse toerisme. Aruba ontvangt een ongekend hoog aantal vluchten per dag, zowel regulier als charters, uit belangrijke toeristenmarkten als Venezuela, de VS, Canada, Brazilië en Europa. Te denken valt aan de reguliere diensten van maatschappijen als Air Aruba, American Airlines, KLM, Viasa, Avivensa, Avianca etc. en dan alle chartermaatschappijen. Middels de vluchten van Avia Air wordt dan ook Bonaire beter toegankelijk voor passagiers uit die landen en van die luchtvaaartmaatschappijen. Deze toeristen kunnen na afloop langs dezelfde weg terug naar hun land van herkomst. Voor de Bonaireaanse gemeenschap schept dit de mogelijkheid om via Aruba op efficiënte wijze aansluiting te vinden op legio bestemmingen in Europa, Noord-, Zuid- en Midden-Amerika. Dat kan zijn voor vakantie, maar ook voor familie- of doktersbezoek.

UITWISSELBARE TICKETS Bovendien is Avia Air vergevorderd in de besprekingen met Air Aruba over een pakket faciliteiten voor hun passagiers. In beginsel is al overeengekomen dat met ingang van het nieuwe (winter)schema van Air Aruba op 29 oktober as. de twee maatschappijen elkaars reisbiljetten (tickets) uitwisselen. Dat levert niet alleen aantrekkelijke tarieven op voor de reizigers van zowel Air Aruba als AviaAir, maar het betekent eveneens dat AviaAir zorgt voor goede aansluiting op de vluchten van Air Aruba naar alle bestemmingen, inclusief Newark, Miami, Bogotá, Caracas en Sao Paolo. Verder wordt het netwerk van Air Aruba toegankelijk voor AviaAir. "Dit opent opnieuw een heel nieuw spectrum voor de internationale toerist die naar Bonaire wil voor vakantie, maar even goed voor de Bonaireaan die eens wat van de wereld wil zien", aldus de heer Ronnie Pieters van TCB. Zijn naamgenoot Ciro Pieters (geen familie) zegt dat zodra op dit punt een definitief akkoord is bereikt, Air Aruba zijn reisagenten op alle vluchtbestemmingen hiervan op de hoogte stelt, wat Bonaire enorme voordelen zal opleveren. "Ik ben ervan overtuigd dat de diensten die wij weldra aanbieden een geweldige stimulans kunnen betekenen voor de ontwikkeling vasn het toerisme op Bonaire", aldus Avia Air's president-directeur.

CAPACITEIT AviaAir is in 1986 begonnen als een chartermaatschappij voor vluchten in de nabije omgeving. In april dit jaar verwierf de maatschappij het recht om ook reguliere vluchten uit te voeren. De firma beschikt op dit moment over vijf vliegtuigen: twee Embrier 110's, ieder met 16 stoelen en een extra bagagecompartiment en drie Cessna's met ieder 7 stoelen aan boord. De Cessna's kunnen ingezet worden wanneer er meer passagiers zijn dan de maximum capaciteit van de Embrier-toestellen.

KRALENDIJK — Afgelopen vrijdag en zaterdag heeft Maduro & Curiels Bank (MCB) Bonaire een seminair gehouden over vals geld. Dat is de laatste tijd weer in circulatie. Een gevolg daarvan is, dat verschillende winkeliers weigeren om 50- en 100- dollarbiljetten te accepteren. De MCB denkt dat dit niet prettig is voor de toeristen die het eiland bezoeken. Daarom heeft de bank besloten om degenen die dagelijks worden geconfronteerd met geldwisselen een training te geven door Bart Fielmich van de MCB. Aan de mogelijkheid die de MCB biedt namen 120 personen deel. Op de foto ging er heel wat vals geld (of was het nou echt?) door de vingers van de deelneemsters. Links valsgeld-deskundige Bart Fielmich

Bonaire School Caribbean maakt Masterdegree op Bonaire mogelijk

KRALENDIJK —Binnenkort zal het voor professionelen met een HBO-opleiding mogelijk zijn om ook op Bonaire een opleiding te volgen voor het behalen van een bachelor- of mastergraad. Het is een algemene management opleiding van het International Managament Centre (IMC) en de Business School Caribbean (BSC).

Hans Els is coördinator van deze opleiding. Thema's die bijvoorbeeld behandeld zullen worden zijn scientific management, posver management, employee relationships, organisational behavior en organisational change. En natuurlijk veel andere vakken op het gebied van management technieken. Meestal kosten opleidingen geld. We weten dat dit thema in veel bedrijven en organisaties voorkomt. Zelfs in het ambtelijk apparaat wordt er gewikt en gewogen voor budgetten voor opleidingen, training en management ontwikkeling. Business School Caribbean, wil deelnemen aan de ontwikkeling van Bonaire. De B.S.C. is al drie jaar gevestigd op Curaçao en Aruba en doet nu haar intrede op Bonaire. Business School Caribbean is erop gericht om de jonge professionelen van Bonaire en de Nederlandse Antillen stuwingskracht te geven, door middel van programma's. Vroeger was Total Quality Management zeer in trek in het managementfront. Hedendaags praat men over Empowerment en Buisness Proces Redesign. Deze thema's zijn opgenomen in het studieprogramma van de B.S.C. De resultaten kunnen alleen gemeten worden aan de hand van produktiviteit. En produktiviteit betekent welvaart en welzijn van onze 'dushi' eilanden. Men wil werken met bedrijven en instellingen om tesamen tot een positief resultaat te komen, waarbij het nut ten goede komt van zowel het bedijf als ook van de werknemer.

Tweede man Duitse SPD treedt af

BONN - De tweede man van de SPD, Gunter Verheugen (51),heeft vrijdagmiddag in Bonn zijn aftreden bekendgemaakt.

Volgens de publieke omroep ARD heeft Verheugen in een brief aan het partijbestuur de hoge werkdruk in verschillende functies als reden genoemd voor zijn vertrek. Hij blijft vice-voorzitter van de bondsdag-fractie en woordvoerder voor het buitenlands en veiligheidsbeleid voor de SPD. Dit is de zoveelste keer binnen enkele weken dat een hoge functionaris van de grootste Duitse oppositiepartij opstapt.

Eerste `Tri-Steel' woning nu ook op Bonaire

KRALENDIJK —Castle Homes Inc. is,in samenwerking met bouwbedrijf C.A.F. Construction, begonnen met de bouw van de eerste Tri-Steel woning te Bonaire op Sabadeco Villa's. Dit is een bouwsysteem afkomstig uit Amerika, de basisconstructie bestaat uit een geraamte van staal en wordt in slechts een paar dagen tijd opgezet. Nadat ze maandagochtend j.l. vroeg zijn gestart hebben de mannen van C.A.F Construction dan ook al op woensdag 27 september 1995 het hoogste punt bereikt. Met dit systeem, wat als bouwpakket in een container in één keer verscheept wordt vanuit Amerika naar Bonaire, kan men binnen een tijdsbestek van drie maanden een huis kompleet sleutelklaar afleveren. Het grote voordeel is natuurlijk dat de bouwtijd kort is, het staal niet door ongedierte aangetast kan worden en, hoogstbelangrijk, orkaanbestendig is. Bovendien zijn de bouwkosten ralatief laag. In dit systeem is de flexibiliteit aanwezig dat nagenoog elk model te bouwen is. U kunt aan de Kaya Gob.N.Debrot #41, waar Castla Hozes gevestigd is, diverse modellen op tekening bekijken.

In antwoord op oproep van president Bill Clinton:

Syrië: Geen haast met vrede

DAMASCUS - Syrië heeft vrijdag nogmaals laten weten geen haast te hebben met het sluiten van een vredesverdrag met Israël. Het reageert op een oproep van de Amerikaanse president Clinton donderdag zo'n overeenkomst spoedig te ondertekenen.

In Washington ondertekenden die dag de PLO en Israël een akkoord over de uitbreiding van de Palestijnse autonomie op de bezette westelijke Jordaanoever. Clinton besprak vrijdag de kwestie-Syrië met de leiders van Jordanië en Egypte. Beide landen sloten eerder vrede met de joodse staat. Pogingen om de onderhandelingen tussen Israël en Syrië en tussen Israël en Libanon nieuw leven in te blazen, staan hoog op de Amerikaanse agenda.

Minister van Buitenlandse zaken Warren Christopher bezoekt in oktober opnieuw het Midden-Oosten, dat volgens PLO-leider Yasser Arafat momenteel een renovatie ondergaat. Een nieuw Midden-Oosten is in de maak, zei Arafat donderdag, en dit nieuwe Midden-Oosten zal niet af zijn zonder Syrië en Libanon. De Israëlische premier Yitzhak Rabin riep in Washington de leiders van Syrië en Libanon op de vredesbesprekingen te hervatten.

Het dagblad van de regerende Baath-partij, As-Sawra, stelde vrijdag dat de regering in Damascus geen overhaaste positie inneemt en geen onaanvaardbare voorwaarden opwerpt. Zij laat zich slechts leiden door de logica van de vrede zelf, die om een teruggave van de bezette gebieden vraagt op grond van VN-resolutie 242 uit 1967. In het commentaar levert de regering tevens indirecte kritiek op de inschikkelijkheid van de PLO-leider om gedeeltelijke vredesregelingen te sluiten en Israëls harde en vertragende opstelling bij onderhandelingen. "Er wordt geen - door de internationale gemeenschap zo gewenste - rechtvaardige en algemene vrede bereikt, zo lang deel-oplossingen en (tussen) partijen afzonderlijk afgesproken oplossingen prevaleren", aldus As-Sawra.

Moeilijke klus Roda tegen Benfica

Feyenoord loot Everton, PSV tegen Leeds United

GENEVE — Een gerenommeerde tegenstander en eerst een uitwedstrijd. De Europa Cup-loting gisteren in Genève kwam voor Feyenoord, PSV en Roda JC vrijwel overeen. Feyenoord gaat naar Everton (19 oktober), PSV begint bij Leeds United (17 oktober) en Roda JC moeten op dezelfde datum tegen Benfica. Algemene conclusie: Eerst een uitwedstrijd kan nooit kwaad.

De Kromme nam de loting laconiek op. "Ach, het is lekker dichtbij", zei de Feyenoord-coach, van wie bekend is dat hij niet graag in een vliegtuig stapt. "Engelse ploegen liggen Feyenoord doorgaans wel. Zelf heb ik als speler meer wedstrijden gewonnen dan verloren van die Britten. Je moet het gewoon slim spelen en de bal snel laten rondgaan. Dan krijg je altijd mogelijkheden. Als je het echter laat aankomen op persoonlijke duels en kracht, ben je verloren. Daarop zijn Engelse ploegen niet te verslaan, hoewel steeds meer teams neigen naar een meer Europese speelwijze."

Everton, dat negen landstitels veroverde, won vorig seizoen voor de vijfde keer de FA-beker. De ploeg van trainer Joe Royle versloeg in de finale Manchester United met 1-0. Paul Rideout scoorde. Everton vocht drie kwart van het afgelopen seizoen tegen degradatie. Trainer Mike Walker moest wegens de slechte prestaties in november bij de blauwen uit Liverpool vertrekken.

Met Royle won Everton aan het begin van dit seizoen ook de Engelse Super Cup dank zij een zege van 1-0 op landskampioen Blackburn. Het doelpunt kwam op naam van Samways. Ruim tien jaar geleden pakte Everton de Europa Cup voor bekerwinnaars. In Rotterdam versloeg de ploeg Rapid Wien met 3-1.

Dit seizoen beleeft Everton een bescheiden start. Uit zeven wedstrijden behaalde de ploeg van Goodison Park slechts zeven punten. Afgelopen zaterdag verloor de formatie nog met 2-1 bij West Ham. Everton schakelde op Europees niveau in de eerste ronde FC Reykjavik uit IJsland uit. De brigade van Royle won beide wedstrijden: 3-1 (thuis) en 3-2.

LEEDS UNITED

PSV was niet ontevreden met de komende tegenstander Leeds United. De Ghanees Anthony Yeboah (ex-Eintracht Frankfurt) geldt als gevaarlijkste man bij de huidige nummer zes in de Premier League. Hij maakte in zeven competitiewedstrijden zeven doelpunten. Spelmaker is de Schotse international Gary McAllister.

"Een goede ploeg, het had beter gekund, maar ook slechter", zei Dick Advocaat. "Engelse tegenstanders liggen PSV wel", meende Philip Cocu. "We hebben een goede kans de derde ronde te halen", vond Arthur Numan. In de voorbereiding verloor PSV een oefenwedstrijd tegen Everton met 2-0. "Maar dat was geen maatstaf", stelde Cocu.

Leeds United won de UEFA Cup tweemaal, in 1968 en 1971, toen met bekende spelers als Bremner, Jack Charlton en Lorimer. Driemaal was de ploeg finalist, in 1967 tegen Dinamo Zagreb (UEFA Cup), in 1975 tegen Bayern München (EC 1) en in 1973 tegen AC Milan (EC 2).

Leeds werd drie keer kampioen van Engeland, de laatste keer in het seizoen 1991/92 toen de Fransman Eric Cantona op Elland Road speelde. Vorig seizoen eindigde de ploeg van manager Howard Wilkinson als vijfde en verdiende daarmee Europees voetbal. In de eerste ronde schakelde Leeds AS Monaco uit. De uitwedstrijd wonnen de Engelsen met 3-0. Yeboah maakte alle treffers. Thuis verloor Leeds met 1-0.

BENFICA

Huub Stevens, de trainer van Roda JC, reageerde rustig op de koppeling aan het roemruchte Benfica. "Of ik ben geschrokken? Waarom zou ik? Natuurlijk, Benfica is een club met historie en uitstraling, maar zo'n loting heb je maar te accepteren. Hoe verder je in het toernooi komt, des te moeilijker worden de tegenstanders. Kijk maar naar PSV of Feyenoord. Die hebben in de tweede ronde ook geen makkie. Of ze in Lissabon blij zullen zijn met Roda Jc? Dat moeten zij weten. Een beetje onderschatting kan voor ons nooit kwaad."

Stevens is van plan zijn voormalige ploeggenoot bij PSV, Eric Gerets, om informatie over Benfica te vragen. De Belgische trainer verloor met Lierse SK in de eerste ronde met 2-1 en 3-1 van de grootste club van Portugal. Beste speler is Joao Pinto II, de blonde aanvaller en international. Benfica, dat vorig seizoen teleurstellend op de derde plaats eindigde, is matig aan de nieuwe competitie begonnen. In vijf duels scoorde de Portugese topclub slechts vier keer. Trainer Arthur Jorge is inmiddels al ontslagen. Mario Wilson is zijn opvolger.

Gary Kasparov consolideert voorsprong in WK-schaken

NEW YORK — Wereldkampioen schaken Gary Kasparov heeft in de twaalfde partij zijn voorsprong tegen Viswanathan Anand uit India geconsolideerd. De Russische grootmeester, al sinds 1985 's werelds sterkste schaker, en zijn uitdager kwamen na 43 zetten remise overeen. De stand is nu 6 1/2-5 1/2 voor Kasparov, die uit de resterende acht partijen 3 1/2 punt nodig heeft voor prolongatie van zijn wereldtitel.

Anand zal zich niet gemakkelijk hebben gevoeld bij het begin van de twaalfde matchpartij. De manier waarop hij de vorige partij door eigen stommiteiten weggaf, hield de gemoederen in New York ook gisteren nog bezig. Hoe was het toch mogelijk dat een natuurtalent met zeer grote tactische vaardigheden in zo'n simpele val was gelopen?

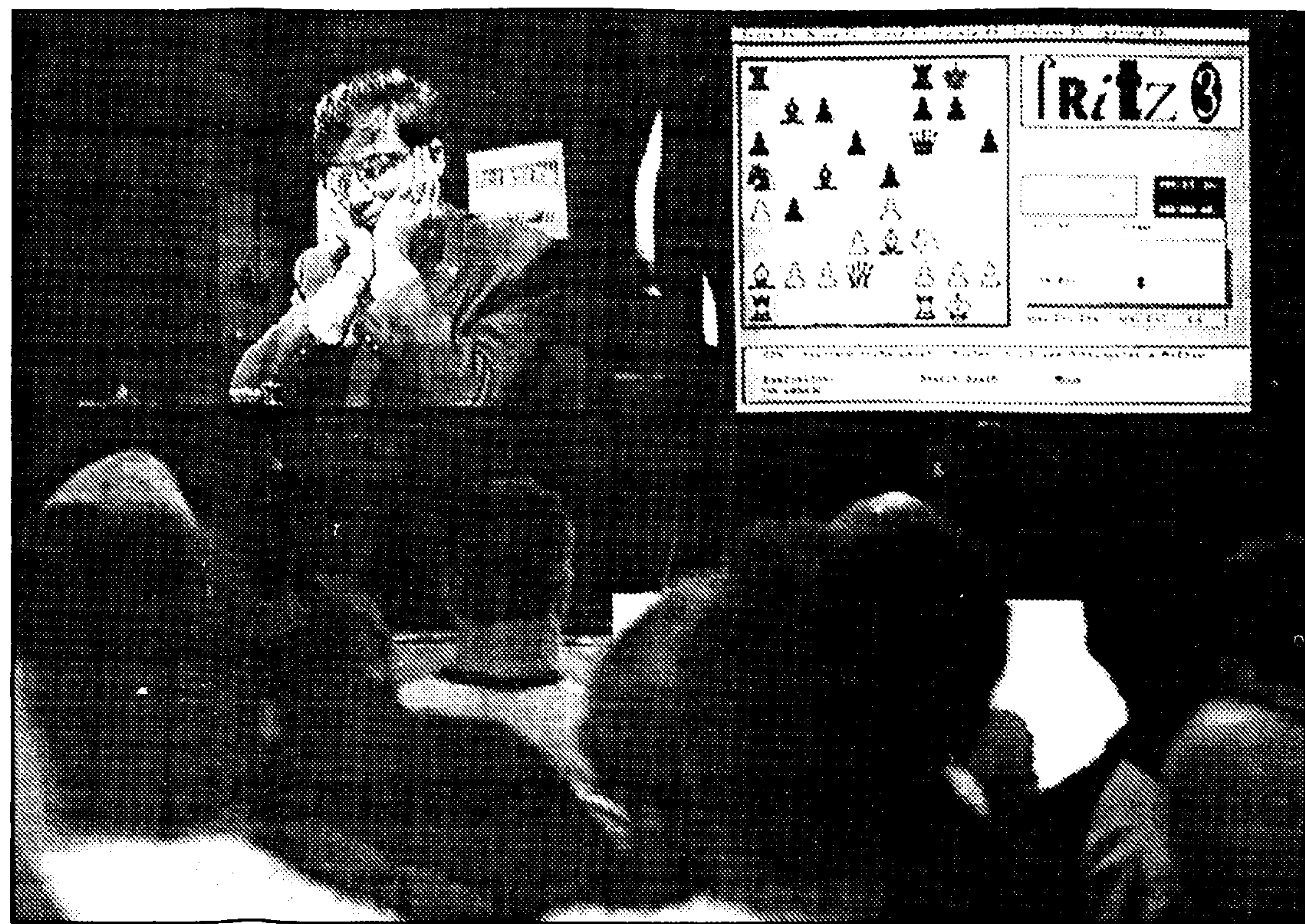
Gerenommeerde grootmeesters, die op de 107e verdieping van het World Trade Center de WK-match volgen, wisten er geen antwoord op. Eén van hen herinnerde zich een partij Kasparov-Anand in Dortmund, nu drie jaar geleden. Ook toen blunderde Anand door concentratieverlies vreselijk en moest hij zich al op de 17e zet gewonnen geven. Maar dat was een toernooipartij, dan wacht een dag later alweer een andere speler, tegen wie je met een schone lei kunt beginnen. In New York wachtte nu opnieuw Kasparov, die de aangeslagen Indiër het liefst nog dieper de afgrond in wilde duwen.

Maar Anand herstelde zich redelijk. De 25-jarige grootmeester speelde dit keer niet het open Spaans, waarmee hij in de tiende partij verschrikkelijk werd afgedroogd, maar de onder jonge Russische grootmeesters populaire Archangelsk-variant. Kasparov koos een rustige en positionele strijdwijze.

Op de tiende zet week Anand af van de gebruikelijke zetten. Even werd gedacht dat Kasparov groot voordeel zou krijgen. De wereldkampioen meed echter alle risico's. Toen op de 21e zet de dames werden geruild, resteerde een eindspel waarin de met zwart spelende Anand goede remisekansen had. Maar volgens de Amerikaanse grootmeester Joel Benjamin deed Anand het op de 23e zet minder nauwkeurig. "Anand had op dat moment absoluut de torens moeten ruilen".

Kasparov's kansen om de match vrijwel definitief te beslissen leken inderdaad te stijgen, maar op de 31e zet werd de wereldkampioen zichtbaar verrast door Anand's tactische oplossing. Kasparov had de voor de hand liggende zet al op zijn notatieformulier geschreven. Nu kreeg Anand voldoende tegenspel. Toen alle verwikkelingen voorbij waren, werd remise een onvermijdelijke uitslag. Op de 43e zet besloten de spelers tot deling van het punt.

Op dit moment in de match is een remise met zwart geen slechte uitslag voor Anand, hij verloor immers twee partijen achter elkaar. Anand zal het weekeinde hard nodig hebben en maandag met wit hoe dan ook iets moeten proberen. Zijn team werkt het hele weekeinde door om een verrassing zoals donderdag (toen Kasparov voor de eerste keer in zijn leven de drakenvariant van het Siciliaans speelde) uit te bannen. De tijd begint voor de uitdager te dringen.

■*NEW YORK — Viswanathan Anand is de wanhoop nabij. De aanwezigen kijken geconcentreerd naar het computerscherm naar de verrichtingen van Anand en wereldkampioen Gary Kasparov, die in een geluidsvrije ruimte zitten. Beide spelers kwamen gisteren remise overeen. Kasparov leidt met 6 1/2 - 5 1/2.*

Loting Europa Cup

BEKERWINNAARS

Everton (Eng) - Feyenoord (Ned)
Sporting Lissabon (Por) - Rapid Wien (Oos)
Dynamo Moskou (Rus) - Hradec Kralove (Tsj)
Halmstad BK (Zwe) - Parma (Ita)
Paris St. Germain (Fra) - Celtic (Sch)
Real Zaragoza (Spa) - Club Brugge (Bel)
Borussia Mönchengladbach (Dui) - AEK Athene (Gri)
Trabzonspor (Tur) - Deportivo la Coruña (Spa).

UEFA CUP

Benfica (Por) - Roda JC (Ned)
Leeds United (Eng) - PSV (Ned)
Auxerre (Fra) - Nottingham Forest (Eng)
Barcelona (Spa) - Vitoria Guimaraes (Por)
AS Roma (Ita) - Eendracht Aalst (Bel)
Lugano (Zwi) - Slavia Praag (Tsj)
Tsjernomorets Odessa (Oek) - Lens (Fra)
Bröndby (Den) - Liverpool (Eng)
Werder Bremen (Dui) - Dinamo Minsk (Wru)
Strasbourg (Fra) - AC Milan (Ita)
Sparta Praag (Tsj) - Zimbru Chisinau (Mol)
Bordeaux (Fra) - Rotor Volgograd (Rus)
Kaiserslautern (Dui) - Betis (Spa)
Sevilla (Spa) - Olympiakos Piraeus (Gri)
Olympique Lyon (Fra) - Lazio Roma (Ita)
Bayern München (Dui) - Raith Rovers (Sch)
Speeldagen 17 oktober en 31 oktober.

Willem II ongeslagen na ruime zege op FC Twente

TILBURG — Soms zit 't mee, soms zit 't tegen. FC Twente begon het vorige seizoen met een hele reeks zonder nederlagen. Dat was een gevolg van goed voetbal, maar ook van een goed competitieschema. Zo'n gunstig speelschema dat Willem II nu heeft. De ploeg handhaafde gisteren haar ongeslagen status en was met 5-2 heel mild voor Twente.

Trainer De Jong weet de huidige positie van Willem II op de ranglijst op de juiste waarde in te schatten. Zijn ploeg speelde nog niet tegen de toppers. Hij weet dat zijn selectie niet breed genoeg is om die als kandidaat voor de top-drie te betitelen. Wat nog belangrijker is, de groep heeft ook niet overdreven veel kwaliteit. Willem II moet kunnen meedoen om een Europees ticket. Daarom was winst op FC Twente, voor het seizoen als UEFA-kandidaat genoemd, een belangrijke.

Voor FC Twente dreigt het een heel zwaar seizoen te worden. Het zit duidelijk tegen bij de Enschedeërs, die gisteren de geblesseerden Ellerman, Van Halst en Karnebeek thuis moesten laten. Elzinga en Ajoepov ontbraken wegens een schorsing. Zij kregen in de laatste twee wedstrijden rood. Ook in de derde wedstrijd op rij bleef Twente de tegenstander en de frustraties niet de baas. Gisteren kreeg Bosvelt twee keer geel.

Vooral verdedigend schoot de ploeg van Ten Donkelaar in Tilburg veel te kort. De voormalig jeugdinternational Heubach ging in de vijfde minuut in de fout. Zijn directe tegenstander Van de Berg ging er vandoor, diens voorzet werd door Twente-verdediger Hoogma verkeerd en doeltreffend geraakt: 1-0. Hoogma ging zes minuten later opnieuw in de fout, Bosvelt maakte het 'goed' door Van der Vegt neer te halen. Van Gastel benutte de strafschop.

Bij het derde doelpunt hoefde geen Twentenaar zich schuldig te voelen. Dat was gewoon een prachtige volley van De Gier. Aan de vierde van Lammers (fraaie lob vanaf rand strafschopgebied) ging een beginnersfout van Boerebach vanaf. Lammers nam tien minuten voor tijd ook de laatste treffer van Willem II voor zijn rekening. Vlak erna haalde Willem II-doelman Jansen buiten het strafschopgebied in een reflex Bruggink neer. Het kostte ook hem rood. De Gier trok de keeperstrui aan en werd prompt tot man en doelman van de wedstrijd uitgeroepen. Dat was voordat Petrov tegenscoorde.

Bij Twente maakte vlak voor rust, en vlak voor de 4-1 van Ter Avest, de Zweedse amateur Augustsson zijn debuut. De achttienjarige centrumverdediger is in Twente om het vak te leren. Maar in verdedigen blinken ze in Enschede allesbehalve uit.

VOETBAL — **Gremio**, op 28 november tegenstander van Ajax in de strijd om de wereldbeker voor clubs, heeft in de Braziliaanse competitie met 2-0 gewonnen van Cruzeiro. Dat is de vorige club van PSV'er Ronaldo. Het was in negen duels pas de tweede zege van Gremio, dat in verband met de confrontatie tegen Ajax zijn beste spelers nogal eens rust geeft. De huidige, eerste fase van de competitie is nog niet zo belangrijk.

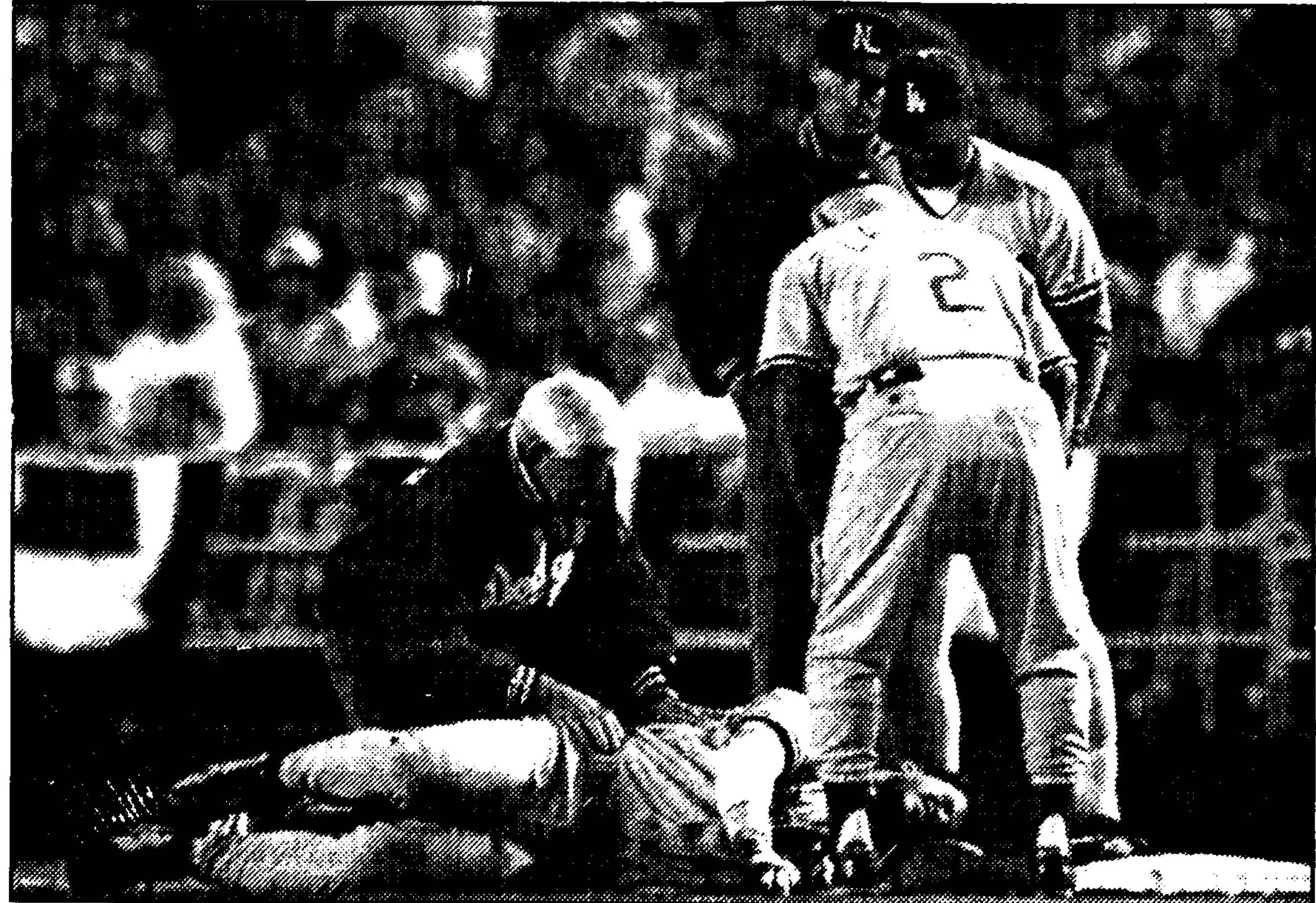
Ronaldo speelt tegen Uruguay

EINDHOVEN — Ronaldo is alsnog geselecteerd voor de vriendschappelijke interland Brazilië - Uruguay, op 11 oktober in Rio de Janeiro. De spits kreeg toestemming van PSV om aan de wedstrijd mee te doen.

Bondscoach Zagalo had Ronaldo aanvankelijk opgeroepen voor de wedstrijd van Brazilië in en tegen Libië op woensdag 4 oktober. Die dag speelt PSV de competitiewedstrijd bij Roda JC. Een week later zijn de Eindhovenaren vrij, dan wordt de EK-kwalificatiewedstrijd Malta - Nederland gespeeld.

Voor de topper PSV - Feyenoord, zondagmiddag in Eindhoven, kan coach Dick Advocaat mogelijk weer een beroep doen op Stan Valckx. De verdediger trainde vrijdag weer met de groep mee. Van der Weerden en Vink waren ook op de Herdgang, maar hadden last van een lichte griep.

Dodgers en Rockies verliezen

■*LOS ANGELES — Raul Mondesi wordt behandeld door verzorgers, terwijl manager Tom Lasorda toekijkt. Zowel de Dodgers als de Colorado Rockies verloren gisteren, waardoor de minieme voorsprong van LA (één wedstrijd) gehandhaafd bleef.*

Voormalig Leeds-spits overleden

LEEDS — Op de dag dat PSV en Leeds United elkaar troffen in de loting voor de UEFA-beker, meldde de politie de dood van een voormalige, opvallende Leedsspeler. Albert Johanneson, 55 jaar, was de eerste zwarte voetballer die de finale van de FA-cup speelde. Dat was in 1965, met Liverpool als tegenstander.

Johanneson was afkomstig uit een Zuidafrikaans township. Hij speelde negen jaar voor Leeds en maakte in 172 duels 48 doelpunten. De politie bezocht zijn flat nadat de buren hadden doorgegeven, dat hij al dagen niet was gezien. Hij stierf een natuurlijke dood.

AGENDA

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
(Bonamweg 49, Brievengat)
(Tel. 376620/376626)
zwembad:
open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar één gulden en volwassenen twee gulden): ma. t/m vri. van 10.00-14.00 uur; wo. gesloten; za. en zo. van 14.00-17.00 uur.

PISINA BENNIE LEITO
(Gouverneur Van Slobbeweg z/n, Rif)
open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar één gulden en volwassenen twee gulden): vri. van 20.00-22.30 uur; za. van 14.00-17.00 uur en zo. van 12.00-17.00 uur.

SENTRO DI BARIO JANWÉ
dammen:
do. van 15.00-18.00 uur **les en training** voor de jeugd vanaf 8-18 jaar.
Schaakvereniging Janwé:
za. van 09.00-12.00 uur **les en training** voor de jeugd vanaf 7-23 jaar.

SKOL DI DAM STRATEGÍA
(Tel. 612573)
lessen:
do. van 19.30-23.00 uur - **Sentro di Bario Janwé.**
zaterdag van 09.00-12.00 uur - **IPK-gebouw** (naast Martinus mavo, Plasa Brion).

SCHAAKVERENIGING CURAÇAO
(Rust & Burgh)
ma. om 20.00 uur gelegenheid tot schaken.

CURAÇAO BULLETS SKATERS
(Schaatsclub Curaçao).
elke do. van 17.00-20.00 uur training *in line skates* en *skeelers op de Koredó* (beginnende aan de kant van ITC). Voor meer informatie **tel.: 377289** (vragen naar Kees).

PAROCHIEHUIS STA. FAMIA
ma., wo. en vri. van 15.00-18.00 uur **damlessen** o.l.v. S. Riedel.

KURÁ DI SHON FIL
ma., wo. en vri. van 15.00-18.00 uur **voetballen** o.l.v. S. 'Papi' de Windt.

ZATERDAG

BASKETBAL
(Orbahu)
vanaf 16.30 uur vervolg scholentoernooi (pupillen) - sportzaal Sentro Deportivo Kòrsou.

BASKETBAL
(Orbahu)
vanaf 19.30 uur vervolg scholentoernooi (adspiranten en junioren) - sportzaal Sentro Deportivo Kòrsou.

ZONDAG

VOETBAL
(Federashon di Futbòl Kòrsou)
16.00 uur (tweede divisie) Vesta vs Hubentut Westpunt;
18.00 uur (eerste divisie) Undeba vs Victory Boys - stadion Sentro Deportivo Kòrsou.
16.00 uur Streanan Uní vs Char Stars;
18.00 uur (eerste divisie) Jong Holland vs Sithoc - Stadion dr. Antoine Maduro.
Kopa Ibi Schoop
12.20 uur (semi-finale) Postkantoor vs DAZ;
13.40 uur DIV vs SKS;
17.40 uur finale - Mon Respos-terrein.

SOFTBAL
Slowpitch
Liga Trai Seru
play-offs
10.00 uur Cat Power vs Exito;
12.00 uur Heartbreakers vs Fria Kabes;
14.00 uur Cat Power vs Exito;
16.00 uur Heartbreakers vs Fria Kabes - Cirilo Chirino Ballpark.

SCHIETWEDSTRIJDEN
(Tiru)
Kopa Rotativo
09.00 uur windbuks-wedstrijden - schietbaan Sentro di Rekreashon Suffisant.

VOLLEYBAL
(Federashon di Volibòl Kòrsou)
18.00 uur (dames-A) Jumping Jewels vs Reflex;
18.00 uur (heren-A) Birds Olympia vs SUBT;
19.00 uur Xaverianen vs Watakeli -sportzaal Sentro Deportivo Kòrsou.

JUDOWEDSTRIJDEN
(The Black Eagles)
10.00-17.00 uur judowedstrijden - Jeugdcentrum De Tamarijn.

Simpele zege VFB Stuttgart

HAMBURG — VFB Stuttgart, met de Nederlandse verdediger Frank Verlaat, heeft op de achtste speeldag van de Bundesliga met goed voetbal gewonnen bij Sankt Pauli: 1-3. Stuttgart speelde bijna een helft met tien man, omdat Haber uit het veld was gestuurd.

Stuttgart, dat een slechte seizoenstart had, staat nu tijdelijk vijfde. Sankt Pauli nam al in de tweede minuut een voorsprong door Driller. Voor rust scoorden Elber en international Bobic voor de zuidduitsers. De 1-3 was van Gilewicz.

Bayer Uerdingen speelde thuis 1-1 tegen Hamburger SV. Lassig maakte negen minuten voor het einde gelijk voor Uerdingen, waar de Nederlandse spits Erik Meijer in de aanval stond opgesteld.

Ruud Gullit opent de strijd tegen racisme

LONDEN — Eric Cantona heeft met zijn karatetrap naar een supporter van Crystal Palace baanbrekend werk verricht in de strijd tegen racisme. Dit zeiden Ruud Gullit en John Barnes bij de presentatie van het comite Let's Kick Racism, dat haat tegen buitenlanders op sportvelden wil bestrijden.

Cantona ontbrak 32 wedstrijden bij Manchester United omdat hij trapte naar een supporter. De Fransman heeft altijd gezegd dat te hebben gedaan als reactie op grove beledigingen over zijn nationaliteit. De supporter, ene Simmons, was al eens veroordeeld wegens het mishandelen van een Aziaat.

Gullit, tegenwoordig speler van Chelsea in Londen, verklaarde: "Natuurlijk is niet goed te praten wat Cantona deed. We kunnen er wel van leren. De mensen weten nu welk effect kwetsende opmerkingen op spelers kunnen hebben. Vooral de jeugd moet hiervan doordrongen raken."

Woensdag nog overwoog Ajax' trainer Van Gaal bij Ferencvaros zijn elftal van het veld te halen omdat de Hongaarse supporters de donkere spelers op grove wijze beledigden. Ook in de richting van Gullit werden vaak de zogenoemde oerwoudgeluiden gemaakt. "Ik heb altijd maar net gedaan alsof het kwam omdat ik opviel, door m'n spel. Ik dacht dan maar, ze doen het omdat ik goed voetbal, niet omdat ik zwart ben."

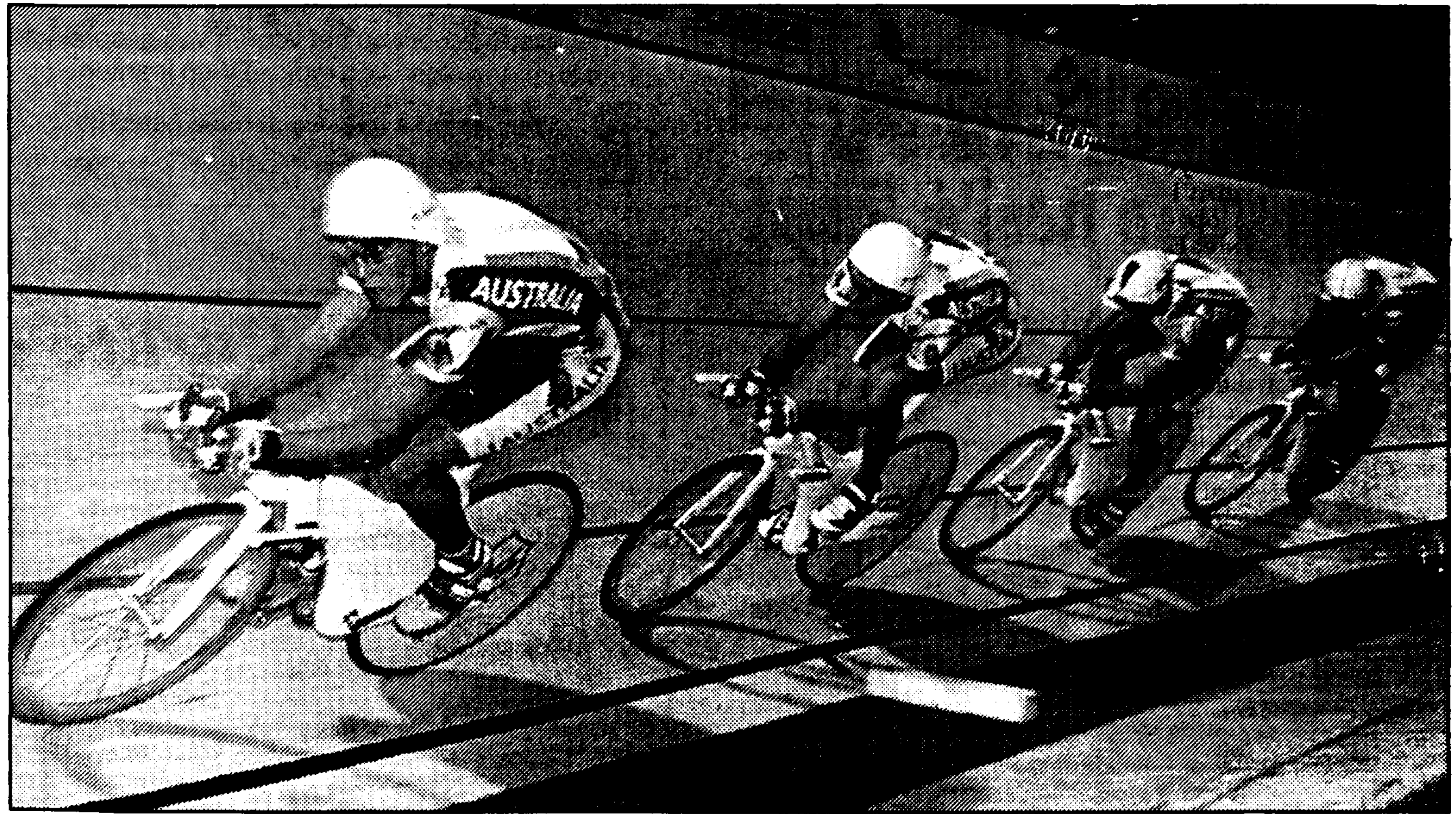
Barnes, een vooraanstaande donkere speler van Liverpool, is zelf eveneens al jaren slachtoffer van racistische uitingen. "Ik denk ook dat Cantona de mensen aan het denken heeft gezet", verklaarde hij. "Wellicht dat ze nu beter begrijpen wat voor impact zware beledigingen hebben, vooral ook bij zwarte spelers." Saillant is overigens dat Cantona vandaag terugkeert bij Manchester United, uitgerekend tegen Barnes' club Liverpool.

Volgens Barnes is het racisme de laatste maanden, althans in Engeland, wat ingedamd. "Toeschouwers weten nu dat ze worden gearresteerd wanneer ze bananen op het veld gooien. Of dat ze uit de stadions worden verbannen."

Toch is het volgens Barnes te vroeg om te juichen. "Wie denkt dat het racisme volledig van de velden is verdwenen, heeft het mis." Hij noemde het wel ironisch dat het laatste spraakmakende geval ging om een blanke speler, van Franse komaf.

Het comité ziet het als zijn taak de stadions voor iedereen behaaglijk en veilig te maken. Het voornaamste doel is te voorkomen dat extremistische groeperingen invloed krijgen op jonge supporters. Zij zetten aan tot haat en geweld.

Australië wereldkampioen achtervolging

■*BOGOTA — Australië is in Bogota wereldkampioen achtervolgen geworden. Bradley McGee, Stuart O'Grady, Dean Woods en Tim O'Shannessy versloegen in de finale het kwartet van de Oekraïne. De bronzen medaille kwam terecht bij de Verenigde Staten.*

Opnieuw winst Jan Timman in tweekamp tegen Piket

AMSTERDAM — Jan Timman heeft in de zesde partij van zijn prestigetweekamp tegen Jeroen Piket goede zaken gedaan. Timman won een spannende maar niet bepaald foutloze partij, waarin beide spelers op winst stonden. Hij bracht de stand hiermee op 4-2. De match gaat over tien partijen.

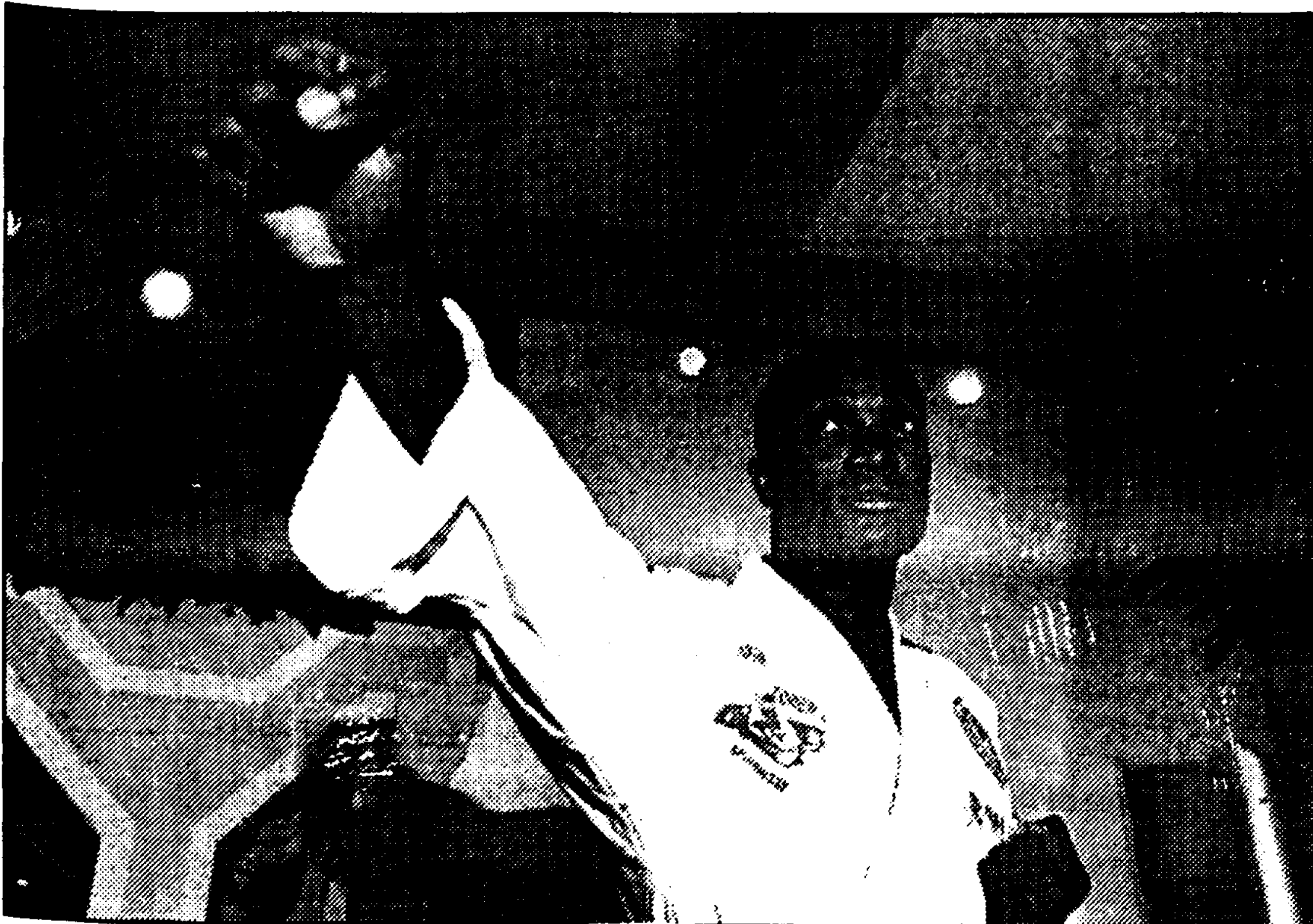
Meteen na de partij merkte Timman op dat in elke winstpartij het punt naar de verkeerde speler was gegaan. Daarmee deed hij zichzelf een beetje tekort, want in de tweede matchpartij won Timman min of meer vanuit de opening. Maar in de laatste drie partijen wisselden de kansen inderdaad vaak.

De Nederlandse grootmeesters vermaakten het publiek in de Amsterdamse Stopera met een avontuurlijke partij. Piket speelde met zwart opnieuw de Paulsen-variant van het siciliaans en leek in het middenspel aanvankelijk gemakkelijk spel te hebben. Als wit passief had gespeeld, zou Piket ongetwijfeld op de damevleugel een winnende aanval hebben gekregen. Timman stichtte verwarring met een pionoffer, dat Piket na lang nadenken aannam. Gevolg was wel dat Piket, evenals in bijna alle voorgaande partijen, in tijdnood kwam. De stelling was op dat moment zeer gecompliceerd. Piket had weliswaar een pluspion, maar Timman had compensatie in de vorm van een aantal open lijnen, terwijl de zwarte koning onveilig stond.

Toen beide grootmeesters de veertigste zet hadden gehaald, werd het duidelijk dat Timman inmiddels weer de beste kansen had. De zwarte stelling was zeer passief en alleen ten koste van twee pionnen wist Piket zich uit zijn benarde positie te bevrijden. Een nederlaag tekende zich voor hem af, maar de kansen keerden in de tijdnoodfase voor de zestigste zet. Timman liet een zwarte vrijpion te ver oprukken, waardoor het weer Piket was die de overhand kreeg. Toen de 26-jarige grootmeester zijn grote troef in vreselijke tijdnood wegzaf, was de strijd definitief beslist. Timman maakte geen fout meer en kon op de 82e zet de felicitaties van Piket in ontvangst nemen.

Curaçaoenaar onbekende topsporter van Nederland

Sidney Mutueel vijfmaal Europees kampioen karate

AMSTERDAM — Sidney Mutueel (29) traint meestal vier uur per dag en bijna altijd met plezier. Fietsen, lopen, fitness, een lijf om door een ringetje te halen, 75 kg, geen onsje vet en veel spier. Sidney Mutueel is ongetwijfeld de minst bekende topsporter in Nederland. Twee weken geleden nog werd hij Europees kampioen in Santander in Spanje, maar in de Nederlandse media is er geen letter aan gewijd.

■*ROTTERDAM — Sidney Mutueel is reeds vijfmaal Europees kampioen full contact-karate. Mutueel is op Curacao geboren, maar vertrok op zijn twintigste naar Nederland, alwaar hij reeds jaren de karatesport domineert.*

DOOR DIRK MELLEMA

Vorig jaar, toen hij van de wereldkampioenschappen in Japan op Schiphol terugkeerde, was, zo geeft hij na enige aandringen wel toe, de kater groot. In Japan, de bakermat van zijn sport, verbleef hij op kosten van de Japanse bond in een vijfsterren hotel, hij stond daar in het middelpunt van de belangstelling, hij vocht in een vol Budokan zoals Anton Geesink dat ooit deed. In Japan worden beoefenaars van de serieuze vechtsporten als helden behandeld, dus hij ook.

Mutueel is al vele jaren Nederlands kampioen full-contact-karate. Op de vraag of hij z'n erelijst wil opnoemen, reageert hij geheel tegen z'n gewoonte in heel verlegen. Schouderophalend: "Kort samengevat ben ik vijf keer Europees kampioen geweest. Of laat ik het zo zeggen: Ik ben tot nu toe 27 keer eerste in een toernooi geweest. Welke titels daar allemaal aan verbonden waren, zou ik moeten opzoeken".

Mutueel is in het dagelijks leven politieman aan het bureau Marconiplein in Rotterdam. "Mijn sport", zegt hij, "vereist heel veel concentratie. Als ik een partij van mezelf op video zie, herken ik mezelf niet. Na afloop van een gewonnen wedstrijd ontwaak ik met een schreeuw uit een trance, een beetje zoals kogelstoters na een worp reageren. Ik kan me daarvan helemaal niets van herinneren".

Mutueel kwam op z'n twintigste uit Curaçao naar Nederland. Hij woon- de en trainde in Hoogvliet, een plek waar ook Regilio Tuur de basis legde voor zijn carrière. Zelfs maar de suggestie dat hij jaloers zou zijn op de bekendheid en rijkdom van de bokskampioen ontlokt de reactie: "Ik waardeer Tuur, ik ken hem van vroeger in Hoogvliet, ik ben trots op hem. Mijn sport is nu eenmaal minder bekend. Mensen houden, denk ik, niet van vechtsporten. Maar vergis je niet, full-contcact-karate wordt in vrijwel alle landen ter wereld beoefend. Het is heel leuk als je aan de andere kant van de wereld mensen ontmoet, die precies dezelfde bewegingen hebben geoefend".

Full-contact-karate geldt als een harde sport, beaamt de politieman, "maar er komen minder blessures voor dan bij voorbeeld met voetbal. Je moet niet vergeten dat er op topniveau wordt gesport. Bij ons geen gebroken benen en gescheurde banden. Wij hebben wel vaak kneuzingen, vooral aan vingers en voeten". Zoals vrijwel alle toppers is hij vanaf de wieg in zijn sport gerold. "Vanaf mijn zesde.".

"Zoals ik al zei is er een enorme concentratie voor nodig. Ik wil het geen meditatie noemen, maar ik kan geestelijk helemaal weg zijn. Ik maak ook vaak alleen strandwandelingen, goed voor het concentratievermogen."

Slechts eenmaal overwoog Mutueel met zijn sport te stoppen. "Vorig jaar in Japan ben ik bestolen. Ik had daar wereldkampioen moeten worden. Maar in de halve finale stond ik tegenover een Japanner, de beide scheidsrechters waren Japans en de puntencommissie was Japans".

Geld en roem houdt hij er niet aan over, ondanks de middenstanders, die hem nu sponsoren. Lachend: "Allemaal winkels waar ik zelf klant ben. Mijn autodealer, m'n kapper m'n juwelier. Nee, rijk word ik er niet van, ik leg er geld op toe, maar ik krijg wel een geestelijke beloning: namelijk zelfvertrouwen. Zonder die eigenschap kun je deze sport niet beoefenen. Ik heb een goede vriend, een jurist, die me pas vroeg hoe ik toch aan dat volledige zelfvertrouwen kom. Ik antwoordde: je moet gewoon aan karate gaan doen. Ook in mijn werk bij de politie verschaft de sport mij zekerheid. Bij vechtpartij- en en onenigheden straal ik een bepaalde rust uit en dat slaat over op het publiek. Ik weet het meestal rustig op te lossen".

*****

VOETBAL — Jan Veenhof, verdediger van de eredivisieclub **FC Groningen**, heeft tijdens de training het rechter scheenbeen gebroken. Hij zal tot na de winterstop zijn uitgeschakeld.

Henk de Velde zeilt de wereld weer rond

AMSTERDAM — Zeezeiler Henk de Velde start in december een nieuwe poging de wereld te ronden in zijn eentje. Gisteren is hij met hoofdsponsor C-1000 overeengekomen dat zijn catamaran wordt aangepast voor de tocht.

De Velde heeft het wereldrecord op het oog. Dat staat op naam van de Fransman Lamazou, die de wereldzeeën na 109,5 dag had bevaren. De Velde oefende onlangs al even op het IJsselmeer en haalde snelheden van meer dan dertig knopen, ruim zestig kilometer per uur.

Tussen 10 oktober en 10 november gaat hij drie weken proefzeilen op de Atlantische Oceaan. Daarna gaat de catamaran met de naam van de sponsor drie weken naar de werf van Simon Rhebergen in Amsterdam-noord, waar de boot gedurende drie weken wordt nagekeken en aangepast aan de eisen van de avonturier. De start is gepland op 15 december in Brest.

De Velde was ruim twee jaar geleden landelijk nieuws tijdens zijn vorige poging de wereld solo rond te varen. Op een gegeven moment was hij een week of drie spoorloos. De Velde dobberde onder meer een tijdje in een windstil gebied van de Atlantische Oceaan. De achttien meter lange boot, de Zeeman, botste later op een drijvende container, hetgeen in feite het einde van de tocht was. De toen 43-jarige zeiler raakte bewusteloos.

De catamaran dobberde dagenlang stuurloos rond en werd pas gevonden na een intensieve zoektocht. Een Russisch vrachtschip pikte hem op. Van beide rompen was een meter afgeslagen. Bovendien was de mast gebroken. De Velde belandde na 148 dagen op zee met een hersenschudding en flinke hoofdwonden in het ziekenhuis van Funchal op het eiland Madeira.

Alle Nederlandse clubs in tweede ronde Europa Cup

DEN HAAG — Voor het eerst sinds het seizoen 1987-'88 zijn alle Nederlandse clubs in de Europese voetbaltoernooien doorgedrongen tot de tweede ronde. Aangetekend zij wel dat de tegenstanders van Feyenoord, PSV en Roda JC, respectievelijk Dag Liepaja uit Letland, MyPa uit Finland en Olimpija Ljubljana uit Slovenië, niet al teveel niveau hadden. Gedrieën incasseerden de buitenlandse clubs 26 treffers en scoorden vier keer.

Het is moeilijk om Ajax in het overzicht op te nemen, omdat de *Champions League* nog een betrekkelijk nieuwe competitie is en daarin bovendien tot de kwartfinales in groepen wordt gespeeld in plaats van volgens het knock-outsysteem zoals in de andere evenementen gebeurt.

De voetbaljaargang 1987-'88 was buitengewoon succesvol voor de Nederlandse vertegenwoordiging. PSV won toen de Europa Cup 1. In de eerste ronde rekende het met enige moeite af met Galatasaray uit Turkije. Ajax behaalde dat jaar in het toernooi van de bekerwinnaars eveneens de finale, die verloren ging tegen KV Mechelen. In de openingsronde, die zich afspeelde rond de breuk tussen trainer Johan Cruijff en speler Frank Rijkaard, was Ajax veel te sterk voor FC Dundalk uit Ierland.

In het UEFA-bekertoernooi plaatste FC Utrecht zich in het bewuste seizoen ten koste van Linzer ASK voor de tweede ronde, waarin uitschakeling volgde door Hellas Verona. Feyenoord haalde dat jaar, na een simpele klus tegen Spora Luxemburg en een moeilijk karwei tegen Aberdeen, de derde ronde. Daarin ging de Rotterdamse ploeg onderuit tegen Bayer Leverkusen. Uit die periode zijn Blinker en Heus nog over. Ze wisten zich anno 1995 een plaats als doelpuntenmaker te verwerven op het wedstrijdformulier van de duels met Dag Liepaja uit Letland.

SPANJE

Nederland is van de 'grotere' voetballanden met Spanje als enige nog met alle clubs in de strijd. Waarbij aangetekend dat Nederland slechts twee clubs in het UEFA-bekertoernooi mocht inschrijven tegen bijvoorbeeld Frankrijk liefst zes. Van de andere landen viel telkens wel een club uit.

Engeland verloor Manchester United, Italië raakte Inter kwijt, België Standard Luik en Lierse SK, Duitsland SC Freiburg, Portugal moet verder zonder Farense, Frankrijk zonder Monaco. Spanje heeft Barcelona, Sevilla en Betis Sevilla nog in de strijd om de UEFA-beker.

Logisch, door de zwakte van de tegenstand, is dat spelers van Nederlandse clubs de topschuttersl ijst aanvoeren. Litmanen is met drie doelpunten het meest trefzeker in de kampioenscompetitie, Ronaldo met vijf doelpunten voor PSV in het UEFA-bekertoernooi.

Arsenal-speler Hillier verdacht van diefstal

LONDEN — Arsenal is opnieuw in opspraak geraakt wegens misdragingen van een speler. Middenvelder David Hillier werd gearresteerd. De politie verdenkt hem ervan bagage te hebben gestolen op het vliegveld Gatwick.

Hillier, 25 jaar, werd na verhoor op borgtocht vrijgelaten. Op 23 november moet hij zich opnieuw op het bureau van politie melden. De beschuldigingen omvatten tevens handel in gestolen creditcards.

De rel rond Hillier is het zoveelste incident bij Arsenal, één van de beroemdste clubs uit Engeland. De Londense formatie heeft ook twee Nederlandse spelers in dienst: Dennis Bergkamp en Glenn Helder.

Tony Adams, international, werd in 1991 tot vier maanden gevangenisstraf veroordeeld. Hij had zich schuldig gemaakt aan, zoals men in Engeland zegt, 'drunk-driving'.

Manager George Graham werd vorig seizoen door de FA voor een jaar geschorst. Hij zou zich illegaal hebben verrijkt aan transfergelden. Verder werd Paul Merson geschorst, nadat hij publiekelijk had bekend verslaafd te zijn aan cocaïne, drank en gokken.

Zuid-Korea wil deel WK in Noord-Korea

ZURICH — Zuid-Korea is bereid een aantal wedstrijden tijdens het WK voetbal van 2002 te laten spelen in buurland Noord-Korea. Zuid-Korea heeft zich net als Japan kandidaat gesteld voor het grootste voetbaltoernooi.

Een dag na Japan bood Zuid-Korea vrijdag zijn geloofsbrieven aan op het kantoor van de FIFA in Zürich. Koo Pyong-Hwoi, voorzitter van het comité dat de kandidatuur uitdraagt, liet weten dat vooral het stadion in de Noordkoreaanse hoofdstad Pyongyang uitstekend geschikt is voor voetbal. "Pyongyang heeft het op één na grootste stadion van de wereld, met een capaciteit van 150.000 plaatsen", zei hij. Wel gaf hij toe dat de landen nog geen contact met elkaar hebben gehad over mogelijke samenwerking. Het westerse Zuid-Korea en het streng communistische Noord-Korea erkennen elkaar niet en onderhouden nauwelijks contacten.

Zuid-Korea wil laten voetballen in zestien stadions met een capaciteit van meer dan 40.000. Het land is bereid ruim twee miljard gulden uit te geven voor renovatie. De FIFA wijst op 1 juli 1996 het land aan dat het WK van 2002 mag organiseren. Het toernooi van 1998 is in Frankrijk.

Ongeacht goed- of afkeuring van concept-overeenkomsten

Suriname: Grote houtkap gaat door

PARAMARIBO - Suriname is volgens president Ronald Venetiaan niet van plan af te zien van grootschalige houtexploitatie. "Er bestaan geen vooruitzichten in die richting ongeacht goedkeuring of verwerping van de huidige conceptovereenkomsten met Aziatische houtmultinationals", aldus Venetiaan vrijdag in zijn rede bij de opening van het parlementaire zittingsjaar in de Nationale assemblee in Paramaribo.

De concept-contracten met de houtmultinationals kunnen nog worden aangevuld met "redelijke" voorwaarden van het traditionele gezag van de inheemsen en de bosnegers. "Indien het werkbare voorstellen betreft zal de regering geen enkel bezwaar hebben en naar men zich mag voorstellen de bosexploitatiemaatschappijen ook niet", aldus Venetiaan.

Van de vastbeslotenheid van de Surinaamse regering om concessies voor grootschalige houtexploitatie te verlenen, heeft Venetiaan donderdag melding gemaakt aan de president van de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank BID. Hij heeft bankpresident Enrique Iglesias geschreven dat een deel van het regenwoud kan worden gebruikt voor duurzame exploitatie en een ander deel voor onder andere ecotoerisme en conservering en bestudering van de biodiversiteit.

ZoRGEN

De BID en andere organisaties en landen maken zich zorgen over de gevolgen voor het milieu als Suriname grote concessies zal verlenen aan Aziatische maatschappijen die zich elders hebben bezondigd aan kaalkap. BID-president Iglesias ziet daarom graag dat Suriname de beslissing over de concessies met twee tot drie jaar uitstelt.

Iglesias wil in die tijd fondsen werven om Suriname begrotingssteun te verlenen ter compensatie van mogelijke inkomstenderving in de bosbouwsector. Ook wil de BID middelen verzamelen om een Houtinstituut in te stellen en een haalbaarheidsstudie te verrichten naar alternatief gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Venetiaan heeft donderdag "expliciete voorstellen", aan Iglesias gevraagd.

LANGZAAM VERGIF

Vreemde mogendheden, organisaties en individuen mobiliseren volgens de Surinaamse president de binnenlandbewoners tegen de verlening van concessies. De landen waarop hij doelt, Nederland en België, hebben in augustus een zogenoemde *Gran krutu*, een grote vergadering van gezagsdragers, helpen financieren. De Gran krutu heeft standpunten ingenomen die, meent Venetiaan, in het gunstigste geval de weg naar status aparte markeren en in het ongunstigste geval neerkomen op de inzet van een afscheidingsproces. "De regering vertrouwt in de vaderlandslievendheid van de binnenlandbewoners, maar kent ook het gevaar van langzaam vergif dat mensen kan worden toegediend", aldus Venetiaan.

Het vaste voornemen tot het verlenen van concessies voor grootschalige houtkap en de bereidheid om rekening te houden met redelijke wensen van het binnenlands gezag heeft Venetiaan doorgegeven aan de groot- opperhoofden van bosnegerstammen. Hij ziet in de houtkap door buitenlandse maatschappijen een weg naar "moderne economische activiteit in het binnenland". Er kunnen vooraf duidelijke afspraken worden gemaakt over het rechtstreeks laten terugvloeien van een deel van de opbrengsten naar de betreffende gebieden.

VUURWERK

Van de drie concept-contracten met Aziatische maatschappijen wordt er dinsdag een in behandeling genomen in het parlement. Het gaat om de principe-overeenkomst met de Maleisische multinational Berjaya. Gezagsdragers uit het gebied in oost-Suriname, waar Berjaya hout moet gaan winnen en verwerken, vinden dat de voordelen voor hun gemeenschap niet in verhouding staan tot de offers die moeten worden gebracht.

De plaatselijke autoriteiten pleiten voor grondrechten voordat Berjaya aan de slag gaat en zien ook graag dat de regering alternatieve ontwikkelingsmogelijkheden overweegt. Het is volgens die gezagsdragers niet de bedoeling investeerders af te schrikken.

Onder de parlementariërs in Paramaribo lopen de meningen over de concessies uiteen van "Er wordt geen boom gekapt" tot "De oppervlakte van de exploitatie-oppervlakte moet worden verkleind". "Er komt vuurwerk bij de behandeling van de conceptcontracten", zei Arnold Kruisland, voorzitter van de commissie die de discussie in het parlement voorbereidt. Venetiaan zegt dat grootschalige houtexploitatie doorgaat ongeacht goedkeuring of verwerping van de conceptovereenkomsten.

Wegens gruwelijk martelen van verdachten

Rio-politie in verdachtenbank

RIO DE JANEIRO - Negen Braziliaanse politiemannen zijn vrijdag in staat van beschuldiging gesteld wegens het uitvoeren van martelingen. Dat heeft een politiewoordvoerder bekendgemaakt.

Een van de negen is Helio Vigio, het hoofd van een eenheid die ontvoeringen moet tegengaan in Rio de Janeiro. De negen worden ervan beschuldigd een vrouw te hebben gemarteld die de martelling van een gezondheidswerker aan de kaak stelde. De man, van wie de politie aannam dat hij een kidnapper was, stierf in de gevangenis aan zijn verwondingen. De zaak veroorzaakte grote opschudding in Brazilië.

Volgens activisten voor de mensenrechten martelt de politie van Rio regelmatig gedetineerden. Zij worden geslagen, ondergedompeld in water of krijgen elektrische schokken toegediend.

BVD voor enquetecommissie over allochtonen:

Regeringsinvloed bij Misdaad

DEN HAAG - De Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) maakt zich zorgen over wat er in allochtone gemeenschappen in Nederland gebeurt.

"Ik deel de zorg van Bovenkerk. De betrokkenheid van overheidsmensen in Turkije, Marokko en Suriname bij de georganiseerde misdaad (Misdaad nv) kan hier een bedreiging van onze rechtsorde worden." Dit zei vrijdag drs. N. van Helten, hoofd van Directie 2 bij de BVD, de afdeling die waakt over de "democratische rechtsorde". De topfunctionaris van de geheime dienst hulde zich in zijn verhoor door de parlementaire enquêtecommissie in nevelen, maar over de beweringen van criminoloog Bovenkerk wilde hij wel wat kwijt. Deze had drie weken geleden gezegd dat regeringskringen in Turkije, Marokko en Suriname banden hebben met de drugshandel in Nederland.

Ook El Salvador kent zijn illegalen

■ *SAN SALVADOR - Illegaal in El Salvador verblijvende Peruanen wachten in een cel in de hoofdstad San Salvador op hun uitzetting. Bij een controle-actie in het grensgebied werden 81 buitenlanders aangehouden die niet over de noodzakelijke papieren beschikten om El Salvador binnen te kunnen komen; 71 van hen waren Peruanen. Zij werden allemaal over de grens gezet.*
(AFP-satellietfoto)

Na serie aanslagen meest gezochte Franse terrorist

Gendarmes schieten Kelkal dood

VAUGNERAY - Franse gendarmes hebben vrijdagavond even voor acht uur nabij hun hoofdkwartier in Vaugneray de terrorist Khaled Kelkal (24) bij een bushalte doodgeschoten. De man werd verdacht van terroristische aanslagen.

Sinds een eerste schietpartij woensdag zochten bijna achthonderd gendarmes naar hem. Twee van zijn vrienden werden toen aangehouden, een derde raakte zwaar gewond, maar Khaled ontkwam in de dichte bossen.

Kelkals portret hing sinds weken op 170.000 plaatsen aangeplakt in Frankrijk. De gendarmerie kwam hem op het spoor na een geheimzinnige ontmoeting van een aantal mannen in een bos twintig kilometer ten westen van Lyon. Zij waren gewaarschuwd door mensen die naar paddestoelen zochten. Sindsdien zijn speciale eenheden onmiddellijk naar de omgeving geloodst en zijn helikopters ingezet om de ontsnapte Khaled te vinden. De anderen kwamen hem kennelijk bevoorraden in zijn bergplaats. Allen zijn afkomstig uit de slaapsteden rond Lyon.

HEEL SNEL

De afwikkeling vrijdag ging heel snel in zijn werk, waarschijnlijk nadat bij de gendarmerie plots een tip binnenkwam. Daar vond juist een persconferentie plaats. Enkele gendarmes gingen er plotseling als razenden vandoor, op de voet gevolgd door enkele journalisten. Enkele kilometers verder, in Maison-Blanche, stopten de gendarmes bij een bushalte. Daar zat een in gevechtspak geklede man, die onmiddellijk een wapen trok. In een kort vuurgevecht viel hij hevig bloedend en zwaargewond op straat. Hij overleed een half uur later.

Khaled Kelkal was bij de politie bekend omdat hij wegens kleinere vergrijpen al eens in de gevangenis had gezeten. Zijn vingerafdrukken zijn gevonden op de in een bom veranderde gasfles naast de TGV, de hogesnelheidstrein van Lyon naar Parijs. Dat explosief ging evenwel niet af. Dezelfde vingerafdrukken werden gevonden na de aanslag even later op een joodse school in Lyon, en woensdag opnieuw op een wegenkaart in de auto waarin zijn vrienden hem kwamen bevoorraden.

KHALED KELKAL ...omgekomen bij confrontatie...

(AFP-satellietfoto)

De terroristische aanslagen in Frankrijk van de afgelopen twee maanden zijn tot nu toe vrijwel algemeen verweten aan de Islamitische fundamentalistische Algerijnse beweging GIA. Het lijkt er evenwel op dat Kelkal en de zijnen zelfstandig handelden en nauwelijks banden hadden met Algerije. "Anders waren ze al lang het land uitgeholpen", zei een gendarme. Het kan gaan om een actie tegen de maatschappij van losgeslagen, aan zichzelf overgelaten jongeren, die nergens meer in geloven en die nauwelijks steun krijgen uit het Algerije van hun vaders.

Bij gevechten vrijdag zeker zeven doden

Comoren-coup afgekeurd

NEW YORK/NAIROBI - De internationale gemeenschap heeft vrijdag de staatsgreep op de Comoren veroordeeld.

De Veiligheidsraad gaf vrijdag een verklaring van deze strekking uit. Eerder op de dag hadden de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE), de Europese Unie (EU), voormalig koloniator Frankrijk en Zuid-Afrika hetzelfde gedaan. De Comoren is een lidstaat van de OAE.

Huurlingen onder leiding van de Fransman Bob Denard (66) veroverden in de nacht van donderdag op vrijdag het belangrijkste eiland van de Comoren. De Comorese legerkapitein Kombo maande de bevolking namens de couppleggers tot kalmte en zei dat de macht was overgenomen. Volgens hem zullen de voormalige machthebbers snel worden berecht. De Comoren liggen tussen Madagaskar en het Afrikaanse vasteland.

Bij gevechten op de Comoren tussen regeringstroepen en opstandige huurlingen zijn vrijdag zeker zeven mensen gedood. De regeringstroepen hebben het vliegveld van de hoofdstad Moroni heroverd. Dat hebben omwonenden telefonisch meegedeeld aan het persbureau Reuters. Onder de doden zijn zeker twee blanke huurlingen en zeker vijf gendarmen.

Minister van Buitenlandse zaken in Algemene vergadering van VN:

Ultimatum Kroatië voor Oost Slavonië

NEW YORK - Kroatië heeft vrijdag tijdens een bijeenkomst van de Algemene vergadering van de Verenigde Naties opnieuw gedreigd Oost-Slavonië eventueel met geweld te heroveren. Als de onderhandelingen met de Serviërs over dit omstreden gebied niet voor 30 november resultaat opleveren, wil Zagreb eventueel eigenhandig optreden.

"Als de vredespogingen mislukken, behoudt Kroatië zich het recht voor het probleem van de herintegratie van de nog bezette gebieden op unilaterale wijze op te lossen", zei minister van Buitenlandse zaken Mate Granic. Zijn opmerking was een duidelijke verwijzing naar het eventuele gebruik van geweld om het gebied opnieuw onder Kroatische controle te brengen. Granic liet ook doorschemeren dat erkenning van Klein-Joegoslavië (Servie en Montenegro) pas aan de orde is als de kwestie Oost-Slavonië is geregeld.

In het akkoord over Bosnië dat de ministers van Buitenlandse zaken van Bosnië, Kroatië en de federale republiek Joegoslavië dinsdag in New York sloten, wordt met geen woord gerept over Oost-Slavonië, een bron van conflict tussen Kroatië en Servië. Evenals de Amerikaanse onderhandelaar Richard Holbrooke vindt Zagreb dat de kwestie onderdeel moet zijn van een allesomvattende vredesregeling over de Balkan. Servië heeft deze week te kennen gegeven een gesprek met Zagreb over Oost-Slavonië niet uit de weg te willen gaan.

IN HANDEN SERVIE

Oost-Slavonië is momenteel in Servische handen, maar behoorde tot 1991 tot Kroatië. Opstandige Serviërs, bijgestaan door Belgrado, grepen hier de macht toen Kroatië zich in dat jaar afscheidde van de Joegoslavische federatie. In het gebied werden bij het uitbreken van de oorlog in hetzelfde jaar zeer felle gevechten gevoerd. De Serviërs belegerden drie maanden de belangrijkste stad Vukovar en maakten deze met de grond gelijk.

Een Kroatisch offensief richting Oost-Slavonië, dat rijk aan olie en graan is, zou een uiterst gevaarlijke ontwikkeling zijn, omdat dit een grootschalige oorlog met Servië zou kunnen betekenen. Kroatië heroverde dit jaar in twee krachtige, maar korte offensieven al twee Servische enclaves in Kroatië op de Serviërs: Krajina en West-Slavonië. In beide gevallen ging dat gepaard met een massale golf van Servische vluchtelingen.

Financiële problemen geven de doorslag

Wilson uit Witte Huis-race

NEW YORK - Pete Wilson zal niet meedoen aan de race om het Amerikaanse presidentschap. De 62-jarige gouverneur van Californië maakte vrijdag zijn terugtrekking bekend.

Geldproblemen, geruzie in de campagnestaf en getob met zijn gezondheid worden als belangrijkste redenen genoemd. De Republikein Wilson kon door een keelopratie lange tijd nauwelijks praten. En dat is voor een presidentskandidaat die hard moet werken om ook buiten Californië bekend te worden, een behoorlijke handicap. Maar ook de tegenvallende scores in de peilingen zullen tot zijn besluit hebben bijgedragen. Die slechte cijfers kwamen mede omdat Wilson pas laat, in augustus, zijn kandidatuur stelde. Wilson had lang geaarzeld.

De gouverneur is de eerste van de Republikeinse kandidaten die zich terugtrekt. Er blijven er nog negen over

Politievliegtuig in Indonesië neergestort: zes doden

JAKARTA - Zes Indonesische politieagenten zijn vrijdag omgekomen toen hun vliegtuig naar beneden stortte tijdens een oefening ter ere van de dag van de strijdkrachten.

Het officiële persbureau Antara heeft dat zaterdag meegedeeld. Volgens een woordvoerder van de nationale politie gebeurde het ongeluk bij Jonggol, op zestig kilometer ten zuiden van Jakarta. De piloot van het toestel is een van de slachtoffers. Antara meldde dat het onderzoek naar de oorzaak van het ongeluk nog gaande is. Getuigen verklaarden dat het toestel al vlam had gevat voordat het neerstortte.

For one of our relations, an international retail company, we are looking for a:

Financial Controller

Job description:
In this challenging job, you will be responsible for the development and implementation of the management information system, internal organization of the administration department, cash management and preparation of the financial statements. You will work closely together with the manager of computer operations and a small office staff.

Profile:
Your age is approximately 35 years and you should have at least five years of experience in the above mentioned fields or at an accounting firm. You should be fluent in English, both in writing and verbal and possess basic knowledge and experience in automation. You must be prepared to do some limited traveling.

Offered is:
An attractive remuneration package in line with this dynamic function, which offers for the right candidate an interesting growth path for the future.

Your application in English, together with a curriculum vitae can be sent within fourteen days after the publication of this announcement to.

Coopers & Lybrand
Attn: Mr. K. ten Brink
P.O. Box 360
Curaçao

Coopers &Lybrand — Solutions for Business

ELGA

Kwaliteit hoeft niet duur te zijn
Dus koop uw electrische materialen bij ELGA aan de Sta. Rosaweg 73
ELGA heeft: kabels uit Europa, schakelaars, stekkers, zekeringen..... iin het kort alles om uw electranet te installeren of uit te breiden.
Alleen kwaliteit en tegen lage prijzen
ELGA heeft populaire prijzen voor ieders inkomen

ELGA Sta. Rosaweg 73 tegenover Singer
We zijn 100% tot uw dienst
Voor grote projecten kunt uiteraard ook bij Elga terecht.

Zondag 1 oktober van 10.00 - 17.00
Jan Kock vrij-markt
Nos ta bai.....
reserveer nu uw eigen tafel bel met # 649544

TE HUUR

TEL: 677070/672263

SAVE TIME... SAVE MONEY...

When we purchase a product for you, not only will you be assured of the lowest possible price, you can depend on us to get it for you fast and ... .

CALL OR FAX TODAY FOR A

FREE PRICE QUOTE!

We will always give you a FREE price quote! Simply call or fax us your product request. Be sure to include as many details as possible (quantity, color, size, brand, part number, shipping instructions, etc....). We will confirm receipt of your fax within 24 hours and we will begin to work on your request immediately.

DUTCH PRODUCT BROKERS

T.P.R. INTERNATIONAL

(TPR Papiamentu & Spaans)

Wilt u binnen 8 weken een basis luister- en spreekvaardigheid van Papiamentu of Spaans leren (volgens de TPR-methode) dan kunt u zich nu aanmelden.
Begindata: 2 oktober 1995 (Papiamentu)
16 oktober 1995 (Spaans)
Cursusplaats: Universiteit van de Nederlandse Antillen.
Dit zijn de LAATSTE cursussen voor dit jaar.
TPR, is DE erkende en aanbevolen methode door het Ministerie van Onderwijs in Nederland om een vreemde taal snel en goed te leren.
Op aanvraag zijn er ook op maat schaal privé-lessen mogelijk.
Aanmeldingen: 65.42.83 - 67.86.01.
Indien het antwoordapparaat aanstaat wordt u zo spoedig mogelijk teruggebeld.

Veiling Syndicaat Curacao N.V.

Zeer belangrijke Kunst en Antiek veiling

Onder de hamer komen:
Bijzonder waardevolle en zeldzame stukken uit een Curacaose prive collectie, alsmede een groot aantal zeldzame Curacaose antieke meubelstukken.

Gouden ... in pendant setting en juwelen.
Diverse hoogwaardige kunststukken en schilderijen waaronder: Zanolino- Cecil Dreesman- ... Kesteren.

De veiling vindt plaats te Landhuis Jan Kock op woensdag 4 okt. van 19 uur tot 21 uur

Kijkdagen: zondag 1 okt. van 10 tot 18 uur tijdens de Jan Kock markt.
maandag 2 okt. van 10 tot 16 uur.
dinsdag 3 Okt. van 12 tot 21 uur.
woensd. 4 okt. van 10 tot 16 uur.
Afhalen en betalen direkt na de veiling en op donderd. 5 en vrijd. 6 okt van 10 tot 17 uur.

S.O.V. ASIENTO & V.G.K.S.

PRESENT
IN
RUST & BURGH
EMMASTAD
SATURDAY "30 SEPTEMBER 1995" 8.15 p.m

featuring

...
WIND AND ...

... air concert in RUST & BURGH
Come and join us
DON'T MISS IT
For further information contact us ...

ANTHONY VEDER & CO. N.V.

Maakt deel uit van de Anthony Veder Groep N.V. En houdt zich bezig met scheepvaartaktiviteiten in de ruimste zin des woords. ... zoeken wij op korte termijn een:

ACQUISITEUR

Tot zijn taken zullen o.a. behoren:
- Acquisitie en boeking van lading
- Rapportage
- Verwerking ladingopgave
- Opstellen statistische gegevens
- Marketing

De geschikte kandidaat:
- Is in het bezit van een HAVO/VWO diploma
- Beschikt over goede contactuele eigenschappen
- Heeft enige scheepvaartervaring
- Beschikt over een goede beheersing van de Engelse, Spaanse en Nederlandse taal
- Is in het bezit van een rijbewijs
- Is in de leeftijd van 20-30 jaar.

Na gebleken geschikte inzet kan interessante doorgroei tot de mogelijkheden behoren.

Schriftelijke sollicitaties gaarne aan:
de Direktie van
Anthony Veder & Co. N.V.
P.O. Box 3677, Zeelandia
Curaçao, Tel. 614700

BEKENDMAKING

In verband met werkzaamheden en het reinigen van het WATERDISTRIBUTIENET voor het maken van aansluitingen t.b.v. projekten, verkavelingen en onderhoud, zullen de onderstaande gebieden GEEN WATER OF LAGE DRUK ondervinden. Gedurende en na deze werkzaamheden kan men last hebben van BRUIN WATER dat van tijdelijke aard zal zijn. Wij zullen ons uiterste best doen om de werkzaamheden gedurende de gestelde tijd uit te voeren. De mogelijkheid bestaat dat deze werkzaamheden uitlopen door onvoorziene problemen vanwege het verouderde net dat wij hebben.
De volgende gebieden zullen GEEN WATER hebben of ... problemen ondervinden met LAGE DRUK:

OP DINSDAG 3 OKTOBER 1995 VAN ... TOT ... UUR
Gebieden ... en ...

KODELA zal alles in het werk stellen om het ongerief tot een minimum te beperken en dankt u voor ...

OPENBARE AANBESTEDING

Uiterlijk 1 november 1995 te 10.00 uur des voormiddags wordt op Curaçao te kantore van de Direkteur van de Strafgevangenis en het Huis van Bewaring op Curaçao te Rozal Specht No. 182, aanbiedingen ingewacht voor het leveren van

voedingsmiddelen, schoenen, kledingen, regenjassen en andere benodigdheden t.b.v. de Strafgevangenis en het Huis van Bewaring op Curaçao.

De opening van de inschrijvingsbiljetten geschiedt in het openbaar op bovenvermelde datum om 10.00 uur des voormiddags op Curaçao ten kantore van de Direkteur van de Strafgevangenis en het Huis van Bewaring aldaar.

Een omschrijving, waarin de specifieke alsmede de leveringsvoorwaarden zijn aangegeven, is ... verkrijgbaar bij de administratie van genoemde Penitentiaire Inrichting.

S.V. ...
"AANBESTEDING BENODIGDHEDEN GEVANGENIS/HUIS VAN BEWARING 1996"

WE KUNNEN NIET ZONDER, GEEN MINUUT

Het Nederlandse Rode Kruis Kring Nederlandse Antillen en Aruba
Afdelingen Curaçao, Aruba en Bonaire

Wil haar dank uitspreken aan alle werkgevers die hun werknemers in staat hebben gesteld om ... St. Maarten te verlenen.
Zonder uw ... en uw solidariteit was de ... St. Maarten, uitgevoerd door de Rode Kruis vrijwilligers, niet mogelijk geweest.

"MASHA DANKI"

CARDIO ...

TOTAL BODY MOTION & LOW IMPACT
- TOTAL BODY WORKOUT
- KILO'S VLIEGEN ER AF
- NEEM GRATIS EEN PROEF WORKOUT

ZEER REDELIJKE PRIJS
TEL: ...
SOLE - DISTRIBUTOR

Europees topambtenaar na omstreden boek geschorst

BRUSSEL — Een hoge ambtenaar van de Europese Commissie is geschorst nadat hij eerder deze maand zijn bazen in verlegenheid had gebracht met een omstreden boek over politiek gekonkel rond de Europese Monetaire Unie. De commissie is aan het onderzoeken of hij de regels van de Europese instelling heeft geschonden, zo maakte woordvoerder Klaus van der Pas bekend.

Bernard Connolly noemt in zijn boek *The rotten heart of Europe: The dirty war for Europe's money* het streven naar de eenheidsmunt een gevaarlijke vertrouwenstruc, die bedreigend is voor de vrede tussen Duitsland en Frankrijk. In een vraaggesprek met het Britse dagblad *The Times* verklaarde het hoofd van de ambtelijke werkgroep voor het Europese Monetaire Stelsel (EMS) bovendien, dat de besluiten rond de Europese Monetaire Unie (EMU) tot nu toe voornamelijk het Duitse of het Franse nationale belang moesten dienen.

De topambtenaar onthult dat het vertrek van het Britse pond (en de Italiaanse lire) uit het EMS in 1992 feitelijk een gevolg is geweest van een geheime afspraak tussen de Duitse en Franse Centrale Banken. Duitsland beloofde alles in het werk te stellen om de koers van de Franse frank overeind te houden, aldus Connolly. De overeenkomst ging volgens hem niet alleen lijnrecht in tegen de belangen van Groot-Britttannië, Ierland, Italië en Denemarken, maar ook tegen die van Europa als geheel.

De Britse econoom, die uit hoofde van zijn functie de zeer geheime bijeenkomsten van het Europese Monetaire Comité kon bijwonen, constateert dat Bonn en Parijs de EMU willen doordrukken. De Franse regering hoopt zo de Duitse economische overheersing van Europa te kunnen doorbreken en tegelijkertijd een machtsblok te kunnen vormen tegen de Verenigde Staten. De Duitsers zien de EMU vooral als een middel om het Duitse federalistische denken in Europa te verankeren. Beide visies zijn nationalistisch en dermate tegengesteld, dat het uiteindelijk tot een open conflict en misschien wel tot oorlog tussen de beide staten zal leiden, zo analyseert Connolly.

De econoom, die tot eind van deze week onbetaald verlof had genomen om aan het inmiddels verschenen boek te werken, mag vooralsnog niet naar zijn Brusselse werkplek terugkeren. Hij zal binnenkort zijn optreden, dat bij met name commissievoorzitter Jacques Santer verkeerd is gevallen, kunnen verdedigen. Daarna moet worden vastgesteld of hij de regels van de Europese Commissie inderdaad heeft geschonden. Intussen behoudt hij zijn functie en salaris.

Groenrente Fund voor belastingvrij beleggen

ROTTERDAM — De Rabobank en de Robeco groep brengen een 'groen' beleggingsfonds op de markt onder de naam *Groenrente Fund*. Het fonds biedt particulieren de mogelijkheid te beleggen in milieuvriendelijke projecten.

Het maakt als eerste gebruik van de onbeperkte fiscale vrijstelling, die de wet-Vermeend biedt. Die wet, op initiatief van het toenmalig PvdA-kamerlid Vermeend, de huidige staatssecretaris van Financiën, laat de rente uit gekwalificeerde milieuprojecten onbelast.

Uit [illegible] onderzoek blijkt volgens de bank dat er [illegible] belangstelling bestaat voor deelname aan het groene fonds. Eerder dit jaar hadden de belangstelling daarover nog enige aarzeling. Volgens een woordvoerder van de Rabobank heeft het samenwerkingsverband Groen Management al projecten op het oog die voldoen aan de wettelijke eisen. Hij wilde geen namen noemen. Een voorwaarde is dat minimaal 70 procent van de toevertrouwde gelden daadwerkelijk in 'groen' wordt belegd.

Het nieuwe fonds gaat groencertificaten uitgeven met een jaarlijks, belastingvrij rendement van maximaal 4,25 procent bij een looptijd van 7 jaar. Bij inschrijving, die 2 oktober begint, geldt een minimuminleg van duizend gulden.

In januari stelde de overheid de opbrengsten uit milieuprojecten volledig vrij van inkomstenbelasting. Zij wilde daarmee adspirant-beleggers aanmoedigen te investeren in [illegible]. Naast de eerdergenoemde 70 procents-eis moeten de projecten onder meer betrekking hebben op natuur en landschap, biologische landbouw of gericht zijn op duurzame energiebronnen als wind- en zonne-energie.

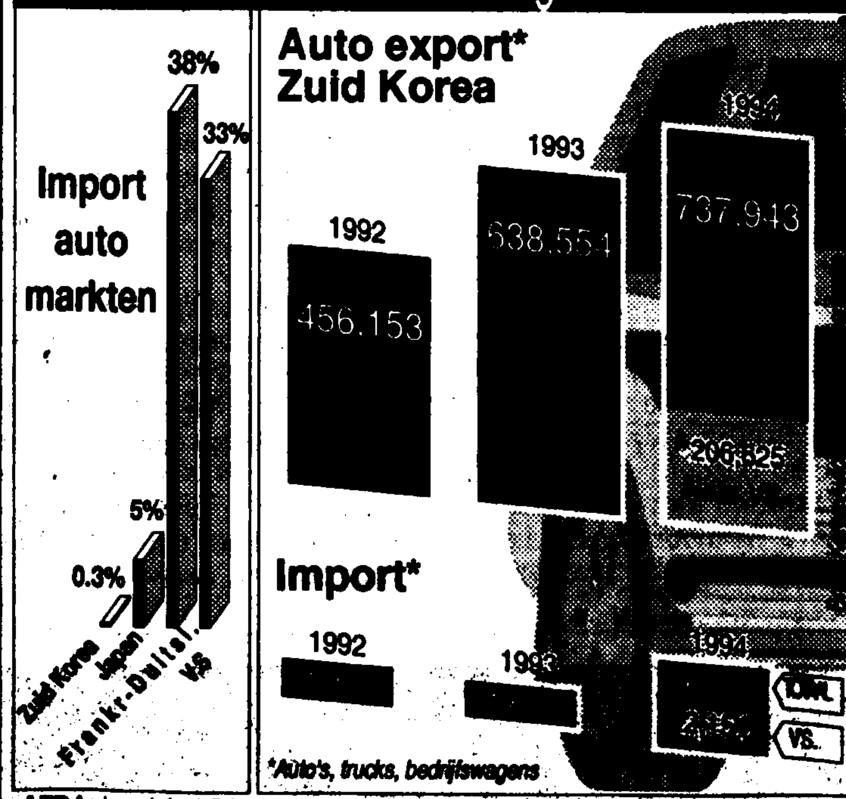

Wall street op minieme winst

NEW YORK — Op de effectenbeurs van New York is de Dow Jonesindex gisteren 1,44 punten hoger geëindigd op 4789,08. Aanvankelijk zag het er naar uit dat de beursmeter een nieuw record zou vestigen en ruim boven de 4800-grens zou uitkomen.

Tegenvallend nieuws over de Amerikaanse economie - met een relatief geringe groei van 1,3 procent op jaarbasis in het tweede kwartaal - leek een voorbode van een renteverlaging. Ook de obligatiekoersen gingen omhoog. [illegible] verdween de winst echter als sneeuw voor de zon. De technologiefondsen, die donderdag zeer in trek was door winstnemingen, moest een stapje terug doen. Zij waren de uitzondering. De andere fondsen hadden de wind in de rug. De omzet hield niet over. Er werden 304 miljoen aandelen verhandeld tegen 368 miljoen stuks de voorgaande dag.

De dollar sloot in New York op Nf 1,5970, driekwart cent hoger dan de voorgaande dag maar iets lager dan de slotkoers van Nf 1,60 in Amsterdam.

De VS meldden een akkoord met Zuid Korea over de opening van de automarkt voor de import van buitenlandse auto's. Daarmee is de dreiging met mogelijke sancties afgewend.

Dollar omhoog na nieuws over groei economie VS

AMSTERDAM — De Amerikaanse dollar heeft zich gisteren gedeeltelijk hersteld van de koersdaling van de voorgaande dagen. Bij het slot van de handel op de wisselmarkt in Amsterdam werd Nf 1,6000 genoteerd, precies een cent meer dan de slotkoers van donderdag.

De dollarkoers ging aanvankelijk verder omlaag naar ongeveer Nf 1,5850. Maar in de loop van de middag kwam er een ommekeer. Dat was deels toe te schrijven aan het nieuws dat de groei van de Amerikaanse economie in het tweede kwartaal van dit jaar is herzien van 1,1 tot 1,3 procent op jaarbasis.

De dollar had ook baat bij uitspraken van de president van de Centrale Bank van Zwitserland, Markus Lusser. Hij zei dat de Zwitserse frank 'waarschijnlijk is overgewaardeerd' en dat er een koerscorrectie zal komen. Dat leidde tot aankopen van dollars in ruil voor Zwitserse franken.

Ook de relatief zwakke Europese valuta's boekten gisteren over het algemeen winst. De koers van het pond sterling steeg van Nf 2,5115 tot Nf 2,5280. De Franse frank ging omhoog van Nf 32,385 per honderd naar Nf 32,480 en de Italiaanse lire van Nf 0,9840 per duizend naar Nf 0,9905.

Valutahandelaren waren in afwachting van eventuele besluiten op de informele bijeenkomst van de Europese ministers van Financiën in Valencia dit weekeinde. Daar komt de te vormen Economische en Monetaire Unie aan de orde. De Duitse minister van Financiën, Theo Waigel, probeerde gisteren de indruk weg te nemen dat zijn land aanstuurt op uitstel. Hij verklaarde vast te willen houden aan de in het Verdrag van Maastricht vastgelegde ingangsdatum (1999). Maar ook de in het verdrag genoemde toetredingscriteria dienen strikt te worden aangehouden, zo waarschuwde de minister.

DAMRAK

Kleine winst voor Amsterdamse beurs

AMSTERDAM — De Amsterdamse effectenbeurs ging opgewekt het weekeinde in. De AEX eindigde de laatste dag van de week op 466,26 punten, een winst van 3,75 punten. HBG ging echter met zeven gulden onderuit.

De beurs kreeg vleugels nadat in de Verenigde Staten bekendgemaakt werd dat de economische groei in het tweede kwartaal opwaarts was bijgesteld van 1,1 procent tot 1,3 procent. Dat bericht gaf de dollar een oppepper.

Ook Wall Street reageerde in de eerste uren na opening met een forse stijging van 22 punten, acht punten boven het record van 4801 (14 september). Eerder reageerde de Newyorkse beurs bij dergelijke berichten met een koersdaling, omdat dat erop kan duiden dat een verdere renteverlaging niet aan de orde is.

De vonk sloeg vanuit New York ook over naar Europa. In Londen stond de FTSE-100 index op bijna dertig punten winst; Frankfurt eindigde in de vroege middag al vijftien punten hoger, maar hobbelde nabeurs inofficieel nog eens door.

In Amsterdam verbeterden de noteringen van de internationals zichtbaar. Philips sloot Nf 1,70 hoger op Nf 78. Koninklijke Olie werd Nf 2,40 hoger gewaardeerd op Nf 196,60. De koers van Unilever liep met Nf 1,20 op tot Nf 207,90.

Akzo Nobel steeg negen dubbeltjes tot Nf 192,10, ondanks de melding donderdag in de branche dat de omzet in de tweede helft van dit jaar in de chemie wat zal afnemen. Daarmee maakte Akzo zijn verlies van donderdag voor driekwart goed. Het chemieconcern DSM verbeterde Nf 1,20 tot Nf 128,40. Donderdag ging het aandeel nog Nf 2,20 onderuit.

Alle cyclische waarden waren beter. Ook Hoogovens verliet de markt twee dubbeltjes rijker op Nf 63,80. Océ-van der Grinten, producent van kopieerapparatuur, klom Nf 1,50 tot Nf 91. KPN deed het met Nf 56,50 vier dubbeltjes beter. Gist-Brocades sloot veertig cent hoger af op Nf 42,50.

De financiële waarden lagen er ook aardig bij. Vooral ABN AMRO, met een winst van acht dubbeltjes op Nf 66,20, viel op. Fortis Amev was zestig cent hoger op Nf 93,30. ING [illegible] twee dubbeltjes op [illegible] tot Nf 92,90.

Op de [illegible] trok ASM Lithography, [illegible] producent van chips[illegible] Nf 3,60 aan tot Nf 74. [illegible]ics verbeterde Nf 2,[illegible] tot Nf 78,90, en de koers van [illegible] Rood Testhouse [illegible] zes dubbeltjes tot Nf 12,[illegible].

Aannemer HBG uit Rijswijk zakte 7 gulden tot Nf 241. Volgens handelaren hangt er een pakket aandelen HBG boven de markt, afkomstig van een buitenlandse belegger. Een veelvoud van de dagomzet, aldus iemand op de vloer.

WALLSTREET

[illegible]	PREV	29-Sep	AMSTERDAM	PREV	29-Sep
[illegible]	4783	4789	EOE	462.50	466.30
ATT	66.25	66.75	ABN AMRO	66.40	66.20
ALZA CORP	23.00	23.00	AEGON	67.40	67.90
AMR CORP	[illegible]	72.13	AHOLD	59.60	60.10
APPLE COMP	37.75	37.25	AKZO	191.20	192.10
[illegible] GOLD	[illegible]	[illegible]	AMEV	92.70	93.30
BURLINGTON [illegible]	13.25	13.25	BOLSWESSANEN	31.30	31.10
COASTAL CO	33.00	33.63	DSM	127.20	128.40
CML GROUP	6.88	7.00	ELSEVIER	20.40	20.60
COCA COLA	66.75	69.00	GIST BROC.	42.10	42.50
CORNING IN	[illegible]	26.63	HAGEMEYER	73.00	73.40
DISNEY	57.63	57.38	HEINEKEN	257.50	258.00
DUPONT	67.75	[illegible]	HOOGOVENS	63.60	63.80
EAST.KODAK	60.50	[illegible]	HUNTER DOUGLAS	[illegible]	[illegible]
EXXON	72.63	[illegible]	ING	[illegible]	[illegible]
[illegible] CORP	24.75	[illegible]	KLM	[illegible]	[illegible]
FORD	31.88	31.13	KNP BT	[illegible]	47.50
GEN.ELECTRIC	63.25	63.75	KON PTT NED.	56.10	56.50
GEN. MOTORS	47.00	46.50	NEDLLOYD	56.50	56.80
[illegible]	[illegible]	13.13	NORIT	20.50	20.60
[illegible]	94.38	94.00	NUTRICIA	119.10	120.30
MC DONALDS	36.75	36.25	PHILIPS	76.30	78.00
[illegible]	[illegible]	[illegible]	POLYGRAM	[illegible]	104.00
[illegible]	66.63	[illegible]	ROBECO	109.70	110.00
[illegible] CORP	90.38	90.63	ROLINCO	116.20	116.40
NOVELL INC	18.94	18.25	RORENTO	90.10	[illegible]
[illegible]	53.00	53.38	ROYAL DUTCH	194.20	[illegible]
PHILIP MORRIS	83.63	83.50	UNILEVER	206.70	[illegible]
[illegible]	[illegible]	33.13	[illegible]	50.50	51.00
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	46.90	47.40
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	211.50	212.00
UNITED AIRLINES	[illegible]	[illegible]			
[illegible]	[illegible]	[illegible]			
[illegible] JOHN	44.50	44.63	CURRENCIES		
[illegible]	[illegible]	15.13	US$/YEN	90.32	[illegible]
			US$/DMARK	1.41	1.42
[illegible]			[illegible]	1.58	1.58
[illegible]	386.40	386.50	US$/NLG	1.59	1.59
[illegible]	[illegible]	8.40	ECU/US$	1.30	1.29
[illegible]	[illegible]	[illegible]	CAN/US$	1.34	1.34

Fors negatief eigen vermogen voor Fokker

AMSTERDAM — Fokker blijft geplaagd door slecht nieuws. Aan het einde van het derde kwartaal had de noodlijdende vliegtuigfabrikant een negatief eigen vermogen van Nf 200 miljoen. De Amsterdamse effectenbeurs ziet er desondanks vanaf om de handel in Fokker-aandelen op te schorten.

Fokker zou de beurs voor 1 oktober inlichten over zijn vermogenspositie. Die blijkt allebehalve rooskleurig. Fokker maakte echter bekend dat het dankzij een overbruggingskrediet van Dasa, de Duitse grootaandeelhouder, in staat is tot tenminste eind 1995 aan al zijn verplichtingen te voldoen. Over de omvang van het krediet deed Fokker geen mededelingen.

Ondernemingen met een negatief eigen vermogen worden volgens de beursregels uit de officiële notering gehaald. De aandelen belanden dan op het zogenoemde strafbankje. Deze maatregel is bedoeld als waarschuwing voor het publiek, dat er met het bewuste aandeel iets aan de hand is.

Het beursbestuur verbande de vliegtuigbouwer begin augustus ook al voor enkele dagen naar het 'strafbankje'. Dat gebeurde na de bekendmaking van een recordverlies van Nf 651 miljoen over de eerste helft van dit jaar. Het eigen vermogen daalde daardoor tot Nf 50 miljoen.

Meerderheidsaandeelhouder Dasa stelde zich toen garant voor de betalingen. Dat was voor de beurs voldoende geruststelling om het aandeel weer in de handel te nemen. Ook nu het eigen vermogen in het rood terecht is gekomen, wil de beurs het aandeel niet uit de notering nemen.

Eerder deze week lekten gegevens uit over een wit boek, waarin een reddingsplan voor het bedrijf is neergelegd. Daaruit bleek onder meer dat een nieuwe kapitaalsinjectie van Nf 2,3 miljard nodig is. Daarmee zou Fokker volgend jaar weer een winst kunnen maken van Nf 123 miljoen.

De directie van Fokker is uiterst verontwaardigd over dat lek. "Het openbaar maken van dergelijke bedrijfsgegevens is een onverantwoordelijke daad die de concurrentiepositie van Fokker grote schade toebrengt", aldus de ondernemingsleiding. Het bedrijf zal zijn aandeelhouders wel op de hoogte brengen van het reddingsplan. Dat zal gebeuren tijdens een buitengewone aandeelhoudersvergadering op 29 november.

■ *Dit 'zelfportret met palet', een vroeg schilderij van de Russisch-Franse schilder Marc Chagall wordt in november geveild. Het veilinghuis Sotheby's in New York verwacht een opbrengst van 8 tot 10,5 miljoen gulden. Chagall heeft in het begin van zijn carrière nauwelijks zelfportretten geschilderd.*

Volgens het veilinghuis maakt de jonge, in Rusland geboren kunstenaar een dromerige indruk op het 'zelfportret met palet'. Hij kijkt somber en ziet er ongewoon bleek uit, terwijl hij een glanzend rood palet in zijn hand houdt.

Chagall liet het schilderij achter bij zijn zuster, toen hij in 1920 uit de Sovjetunie vertrok. Zij verborg het kunstwerk tot de ineenstorting van de Sovjetunie, bijna vier jaar geleden.

Verkeerd verbonden

De bewakingsdienst van de Indiase premier **Narasimha Rao** heeft zichzelf voor schut gezet door een fax te versturen met alle details van een bezoek, dat Rao aan het zuiden van het land zou afleggen. De fax kwam namelijk verkeerd aan en belandde bij een krant die het "geheime document" gedeeltelijk afdrukte.

Het bezoek, dat Rao dit weekeinde aan de stad Bangalore zou brengen, is op slag afgelast. De fax bevatte bijzonderheden over de veiligheidsmaatregelen, die rond het bezoek waren getroffen. De memo kwam eerst bij een nietsvermoedende architect terecht.

Voor de veiligheid van Rao en andere hooggeplaatste personen in India is in 1985 een speciale elite-eenheid van circa 6000 man in het leven geroepen. Dat gebeurde na de moord op premier Indira Gandhi door een van haar lijfwachten.

Geen gesprek met prins

NRC Handelsblad kan een interview met prins **Willem-Alexander** vandaag niet afdrukken. De krant en de rijksvoorlichtingsdienst (RVD) hebben geen overeenstemming kunnen vinden over de finale tekst, aldus adjunct-hoofdredacteur H. Smeets vrijdagavond.

De krant had zijn zilveren jubileum op 30 september willen bekronen met een vraaggesprek met de Prins van Oranje, onder meer over de wijze waarop de troonopvolger zich op zijn toekomst voorbereidt.

Volgens Van der Voet (RVD) was er gewoon veel te weinig tijd om voldoende met elkaar van gedachten te wisselen over het verhaal. "Bovendien moet de premier het lezen en die is op de Antillen. Maar het is allemaal in grote harmonie met Knapen (hoofdredacteur NRC) besproken en volgende week moeten we het er nog maar eens over hebben." Volgens Van der Voet hoeft de publicatie nog niet van de baan te zijn.

Het is niet de eerste keer dat een interview met de Prins van Oranje niet doorgaat. In 1992 reisde KRO's Brandpunt naar de Antillen, waar Alexander met zijn ouders en broers een reis langs alle eilanden maakte. Volgens een RVD-medewerkster zou daar best een gesprek met de prins kunnen plaatshebben. Hij zou best willen. Maar de TV-ploeg kreeg de kroonprins toen niet eens te spreken. Grootmeester Floor Kist, het hoofd van de hofhouding, verbood het gesprek, naar men kan vermoeden namens de koningin.

■ *Een schilder brengt in India de laatste streken aan op een beeld van de hindu godin Durga, aan de vooravond van het Dussera feest. Dussera is een van de grootste hindu festivals in India. Het feest duurt vier dagen, waarna de idolen in de rivieren worden ondergedompeld.*

Proceskosten 2 miljard

Filmregisseur en -acteur **Woody Allen** moet de advocaten van zijn voormalige levensgezellin en tegenspeelster **Mia Farrow** zo'n twee miljoen gulden proceskosten betalen. Een rechtbank heeft deze week in hoger beroep een vonnis van deze strekking van een lagere rechtbank bevestigd. De kosten hebben betrekking op het al drie jaar durende proces over de voogdij van de kinderen.

Het is de tweede keer dat Allen het beroep verliest. De eerste keer was op 5 juli. Toen sprak de rechtbank uit dat de drie kinderen: Satchel, Dylan en Moses, aan hun moeder werden toegewezen.

De twist tussen de 50-jarige Farrow en haar negen jaar oudere ex-man dateert al van 1992. Toen ontdekte Farrow dat haar geadopteerde dochter Soon-yi Previn een bloeiende liefdesrelatie had met Allen. De filmster beschuldigde daarop Woody Allen hun negenjarig dochtertje Dylan seksueel misbruikt te hebben. Dat laatste is echter nooit bewezen.

Dromen zijn bedrog

Groot-Brittannië is in de greep van een nieuw schandaal rond **prinses Diana**. De prinses, die gescheiden leeft van haar echtgenoot prins Charles, zou een verhouding hebben met de aanvoerder van het Britse rugbyteam, **Will Carling**.

Donderdagavond maakte Carling bekend dat het veertien maanden oude 'droomhuwelijk' met zijn vrouw Julia op de klippen was gelopen. Julia, een 30-jarige blondine die bezig is aan een carrière als televisiepresentatrice, zei vrijdag kapot te zijn van de scheiding. "Het doet me enorm veel pijn mijn echtgenoot kwijt te raken op een wijze die niet langer binnen mijn macht ligt."

Volgens de royalty-journalist van de **Daily Mirror**, **James Whitaker**, geeft Diana helemaal niets om Carling, en reageerde ze donderdagavond volkomen onaangedaan op het nieuws. Ze voelde zich gevleid door zijn interesse voor haar, en genoot van de macht die ze over hem had. Maar vervolgens begon hij haar weer te vervelen, zoals al vaker is gebeurd, aldus Whittaker.

Volgens Whitaker is de reputatie van Diana, die ooit als een halve heilige werd beschouwd, door de affaire op een dieptepunt beland. "In de ogen van velen is ze schuldig aan de verwoesting van alweer een huwelijk."

Verbod op laatste zucht

De Indiase autoriteiten hebben de nieuwe roman van de Britse schrijver **Salman Rushdie** verboden. *The moor's last sigh* kreeg donderdag juist een nominatie voor de prestigieuze Britse Booker prize.

De Indiase douane maakte vrijdag bekend de invoer van het boek te hebben verboden, maar gaf geen reden op voor deze stap. De handelaren en distributeurs zijn van het verbod op de hoogte gesteld. Het dagblad The Pioneer meldde donderdag dat douanebeambten distributeurs mondeling hadden gewaarschuwd het boek niet te verkopen.

De 48-jarige Britse schrijver van Indiase afkomst won de boekenprijs eerder in 1981, voor zijn roman *Midnight's children*, dat in 1993 werd uitgeroepen tot de Booker of Bookers, de beste van alle winnaars in de loop der jaren.

Bijzondere bijbel

De Hundertwasser-bijbel is al voor de verschijning een verkoopsucces. Nog voor het in de boekhandel ligt, zijn er al 32.000 van de eenmalige oplage van 35.000 exemplaren besteld. Het boek kost 980 mark, ruim 1100 gulden. Het wordt op 11 oktober op de Frankfurter Buchmesse gepresenteerd.

De bijbel is ontworpen door de Oostenrijkse kunstenaar **Friedensreich Hundertwasser**. Hij is bekend geworden door zijn verzet tegen de rechte lijn 'die tot de ondergang van de mensheid voert'. Zijn bekendste kunstwerk is het Hundertwasserhuis in een Weense volkswijk met onder meer enkele uivormige koepeltorens van goud en koper.

Alle exemplaren van de bijbel zijn door verschillende kleurencombinaties verschillend. De uitgave bevat 80 tekeningen van Hundertwasser, waarvan 30 nieuw zijn. Een tweede oplage zal er niet komen. De kunstenaar heeft bedongen dat na het drukken alles wordt vernietigd.

McEnroe ouder

Het tennisfenomeen **John McEnroe** wordt, als alles goed gaat, ouder. Het nieuws dat vriendin zangeres **Patty Smith** in verwachting is werd bekend gemaakt tijdens een concert in New Jersey, waar Glen Burtnick, de schrijver van liederen voor Patty Smith een nummertje als volgt aankondigde: "Dit lied is voor de vrouw die zwanger is van een baby van John McEnroe."

Gratis kunst

Eén zondag in de maand is het **Louvre**-museum in Parijs gratis te bezoeken. Dat heeft de Franse minister van Cultuur, Philippe Douste-blazy, vrijdag bekendgemaakt.

Hij draait daarmee een besluit van 1990 terug. Nadat het museum sinds 1896 een zondag per maand gratis toegankelijk was geweest, werd dat recht vijf jaar geleden beperkt tot jongeren onder de achttien.

Trage schildpad

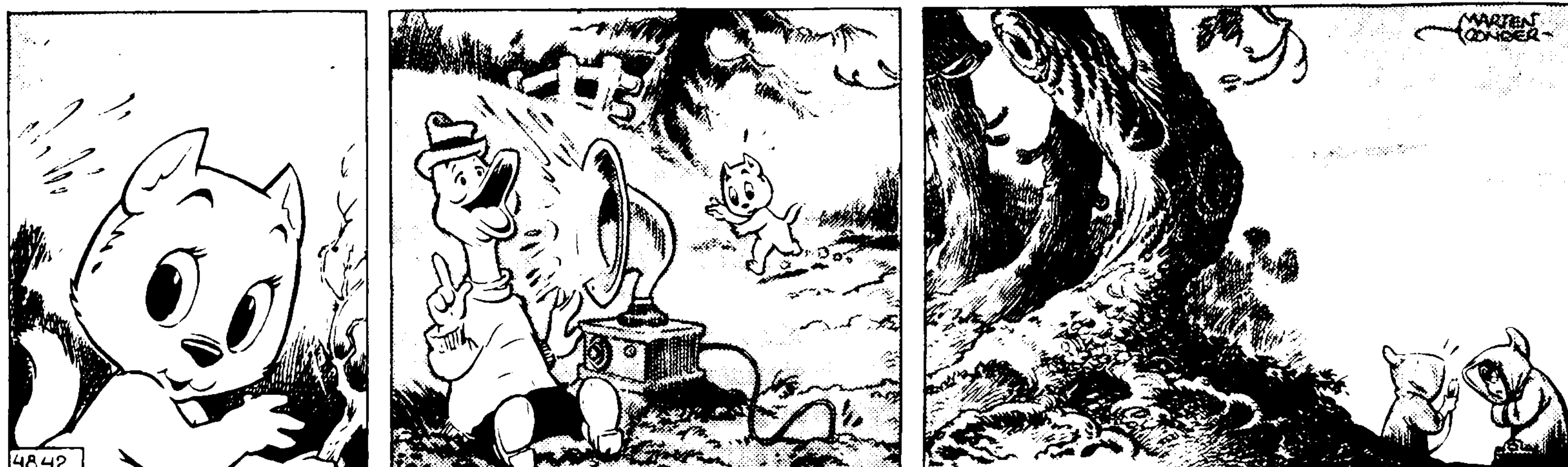
De schildpad **Chester** is weer thuis. Het dier liep 35 jaar geleden weg van zijn huis in het Engelse dorp Lyde. Hij kwam overigens niet ver want hij werd op 150 meter van het huis teruggevonden.

Malcolm Edwards kreeg Chester in 1960 op zijn achtste verjaardag. Zijn vader schilderde een wit kenteken op zijn schild. Dorpsgenote Flossie Masshder vond de met modder bedekte schildpad op een grasveld bij de kerk van Lyde. "Wij hopen dat Chester dit keer besluit om te blijven", zei Edwards tegen verslaggevers, nadat hij met het dier was herenigd.

TOM POES EN HET KUKEL

Door Marten Toonder

4842 - Tom Poes zat ingespannen na te denken over een manier om de vreemdelingen onder de aarde te bespieden toen hij gestoord werd door een luide stem, die over het landschap schalde.

"Twee tuigdragers!" riep de stem. "Bewakers van de orde, denkt Ak-ak, de waarnemer. Ok-rok, de kwintenstraler, heeft hun tuig omgestraald, zodat de waarneming rustig verricht werd. Maar ze hadden een min kukel..."

"Wat is dat?" riep Tom Poes verrast uit. Hij keerde zich om en zag Wammes Waggel trots naast zijn radio staan.

"Hij doet het!" sprak deze. "Reuze hard geluid, hè? Maar dit is niet zo'n enig programma. Vast een polletieke prater, denk je niet? Ik ga een lekker muziekje opzetten, hoor!"

"Nee!" riep Tom Poes. "Laat hem uitpraten, Wammes! Houd even je mond!"

Wammes Waggel liet zijn hand zinken en luisterde met betrekkend gelaat naar het gepraat, dat uit de verouderde luidspreker klonk.

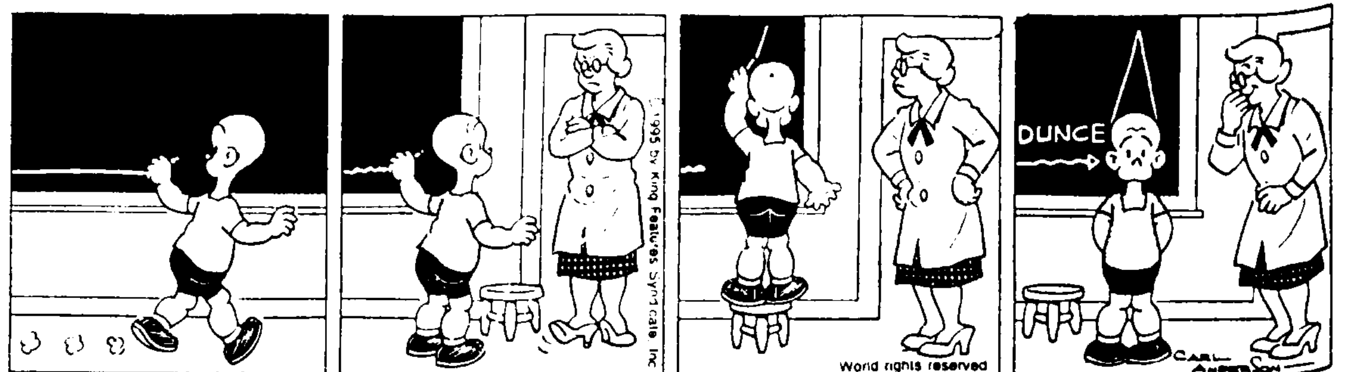
"Min vijf ku", galmde de stem. "Ak-ak, de waarnemer, denkt dat het napraters zijn."

Er klonk een zacht gebrom, dat de uitzending stoorde en de eigenaar van het apparaat schudde het hoofd.

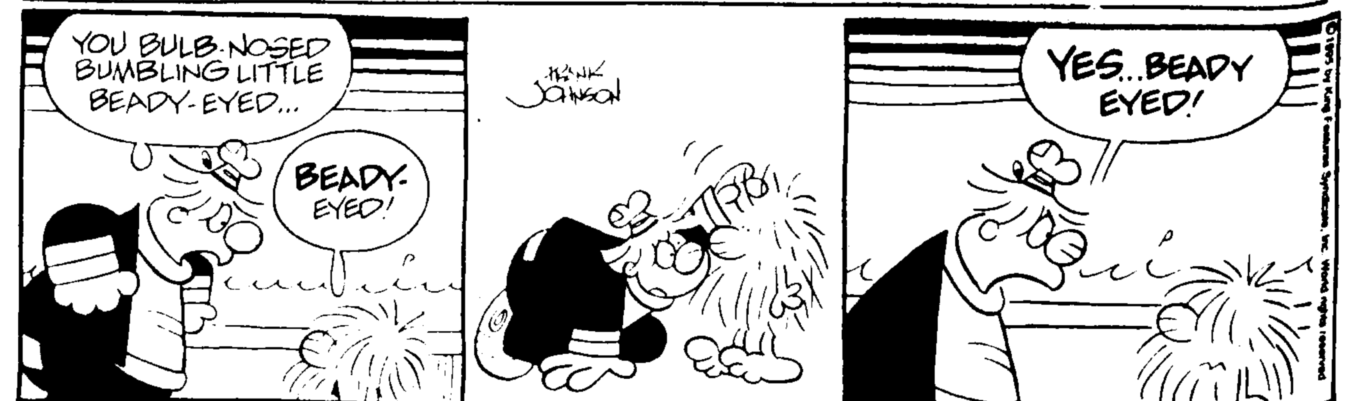
"Ik vind er niks aan!" verklaarde hij huilerig. "Doe nou niet zo flauw, hoor!"

"Ssst!" siste Tom Poes. "Dit is een reuze ontdekking, Wammes! Je hebt je toestel precies op de goeie plek aangesloten. We kunnen hier alle gesprekken afluisteren die de vreemdelingen door hun microfoontjes voeren. Want die Ak-ak is het ventje dat commissaris Bulle Bas heeft aangevallen!"

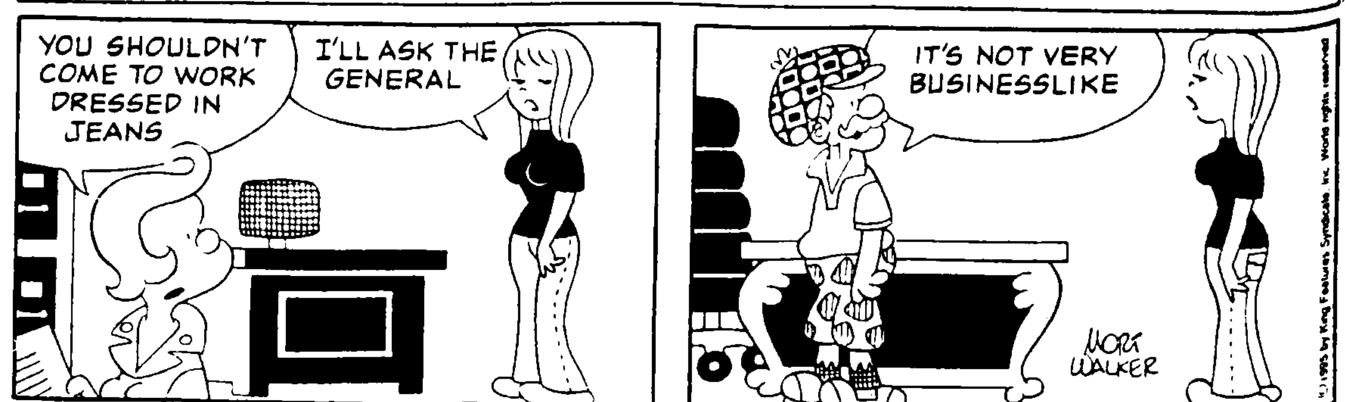
Henry ® By Carl Anderson

BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

AGENDA

ARTSEN

VERENIGING VAN TANDARTSEN

[illegible] arts 30 september-1 [illegible] van 12.00-13.00 uur: P. Tuin, [illegible] Kliniek Rio Canario. [illegible] 691495. Spoedgevallen 613899.

GENEESKUNDIGE DIENST

[illegible]ADS- EN 2DE DISTRICT [illegible]ST

[illegible] september 1995 vanaf 08.00 uur [illegible] 2 oktober 1995 om 07.00 uur: [illegible] Yeung, Spreekkamer: Bonam. [illegible]376026; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen 606468 b.g.g. 112, 696266 of 696337.

[illegible] geldt voor patiënten van de volgende [illegible]: Wilsoe, Da Costa Gomez, Nassy-Tseng, Nassy, Tseng, Ten Holt-Sulters, [illegible], Doran, Guerrero-Bakmeyer, [illegible]-Ayubi en Braam)

[illegible]ADS- EN 2DE DISTRICT [illegible]ST

[illegible]ptember 1995 vanaf 08.00 uur [illegible] oktober 1995 om 07.00 uur: [illegible] Davelaar, Sentro Mediko Seru [illegible]. Tel. 684122/686312; spreekuren: [illegible]12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen 617142 b.g.g. 112, 696266 of [illegible].

[illegible] geldt voor patiënten van de volgende [illegible]: [illegible], Gello, Reese, Brakkman-[illegible], De Rouw-Picus, Davelaar, [illegible], Pablo, Dunker, Nivillac, [illegible] [illegible]ion en De Vos)

[illegible] DISTRICT BANDABAO

[illegible] september 1995 vanaf 17.00 uur [illegible] oktober 1995 om 07.00 uur: [illegible], Sentro Mediko Barber. Tel. [illegible]/641865; spreekuren: 10.00-11.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen [illegible] b.g.g. 112, [illegible] of 696337.

[illegible] voor patiënten van de volgende [illegible]: Schellens, Sommer, Tweed en [illegible].

[illegible] van hier niet genoemde [illegible] wordt aangeraden in spoedge[illegible] de eigen arts te bellen en te [illegible] wie voor deze de dienst [illegible]. Het verdient te allen tijde [illegible] een huisarts te kiezen die [illegible] en weekeinden bereikbaar-[illegible] geregeld heeft. Vraag er naar bij uw [illegible]volgend bezoek!

WIJKVERPLEGING

WIT GELE KRUIS WIJKVERPLEGING 'PRINSES MARGRIET'

[illegible] Maria 17. tel. [illegible]/682947, [illegible]/682574. Kantooruren: 07.[illegible]-[illegible] uur.

[illegible]zuster na 17.00 uur tel. [illegible]1.

Telefonisch spreekuur in ieder wijkgebouw dagelijks van 08.00-08.30/14.30-15.00 uur

- Huize Halman Otrobanda: tel. 628288; spreekuur: wo. van 09.00-11.00 uur.
- Sta. Maria 17: tel. 682344; spreekuur: do. van 09.00-11.00 uur.
- Wijkgebouw Bonam: tel. 371865; spreekuur: di. van 09.00-11.00 uur. Sokudi: tel. 367824.
- Sentro Mediko Montagne Abao: tel. 673711; spreekuur: wo. van 09.00-11.00 uur.
- Kaya Fensu 9 (Koraal Specht): tel. 618577; spreekuur: do. van 09.00-11.00 uur.
- Wijkgebouw Suffisant: tel. 687707; spreekuur: do. van 09.00-11.00 uur.
- Wijkgebouw Sta. Rosa: tel. 671628; spreekuur: di. van 09.00-11.00 uur.
- Inloopspreekuur voor zuigelingen en kleuterzorg: vr. van 08.00-10.00 uur. Hoek Vondel-/Nilda Pintostraat; tel. 373582.

KRAAMKLINIEK RIO CANARIO

Schottegatweg Noord 43. Tel. 691836/ 692510. Fax: 691683; voor informatie over prenatale zorg en zorg gedurende en na de bevalling.
Consultatiebureau zuigelingen: elke do. van 13.30-16.00 uur.
Consultatiebureau peuters: elke di. van 12.30-14.45 uur.

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST

zaterdag 30 september:
Otrobanda: Otrabanda, Winkelcentrum Colon. Tel.: 625633-34-35.
Punda: Sta. Rosa, Sta. Rosaweg 58. Tel.: 377679/377660.
zondag 1 oktober:
Otrobanda: Sta. Maria, Winston Churchillweg 155. Tel.: 680800.
Punda: Vredenberg, Sorsaksstraat 9. Tel.: 613300/654492.

DIVERSEN

BELANGRIJKE NUMMERS

(voor noodgevallen)

Ambulance:	112
Politie:	114
Brandweer:	114
Hospitaal:	624900
Aidslijn:	128
Kedela:	135
Artsendienst Bandabou:	641658
SOS-lijn (psych. hulp):	127
RCC (nood op zee):	637911
Dierenasiel:	654309
Dierenartsdienst:	614000
Thorax Centrum:	686917
Fundashon Lechi di Mama:	672289
	375628
	375023

VERLOF BEGRAFENIS

(afgifte van 10.00-14.00 uur)

zaterdag 30 september:
A. Michel, Kaya Rafael Hansen 2.
zondag 1 oktober:
R. Martines, Mahuma Kaya H-337.

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA: zo.: 10.00 uur hoogmis (Ned).
BOCA SAMI (San Michiel): za.: 18.00 uur; zo.: 08.00 uur.
BARBER (H. Joseph): za.: 19.00 uur; zo.: 08.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT (O.L. Vrouw van Lourdes): za.: 18.30 uur; zo.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): za.: 18.30 uur; zo.: 09.00 en 11.30 uur.
COROMOTO (O.L. Vrouw van Coromoto): za.: 19.00 uur; zo.: 08.00, 11.00 (Spaans), 17.00 en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): za.: 19.30 uur; zo.: 09.00 en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zo.: 10.00 en 19.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jezus): za.: 19.00 uur; zo.: 06.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): za.: 19.00 uur; zo.: 11.00 en 18.00 uur.
LAGOEN (H. Johannes); zo.: 10.00 uur.
MONASTERIO 'MAMA DI DIOS' (Scherpenheuvel 3): ma. t/m za.: 06.00 uur; zo.: 10.30 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zo.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
St. Ana (St. Anne, basiliek): zo.: 08.00 en 19.00 uur.
Santa Famia (H. Familie): zo.: 08.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (O.L. Vrouw van de Rozenkrans, kathedraal): za.: 19.00 uur; zo.: 08.00, 09.00 en 19.00 uur.
STA. MARIA (Maria van altijd durende bijstand): za.: 18.30 uur; zo.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
STA. ROSA (Santa Rosa de Lima): za.: 18.30 uur; zo.: 07.30, 09.00 en 18.30 uur.
SERU FORTUNA (San Martines de Porres): za.: 18.30 uur; zo.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (St. Franciscus): zo.: 17.00 uur.
SOTO (St. Antonius): za.: 19.00 uur; zo.: 08.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagracia): za.: 07.00 en 19.00 uur; zo.: 08.00, 10.00 (charismatica), 18.00 en 19.00 uur (Ned).
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima): za.: 18.00 uur; zo.: 09.00 en 18.00 uur.
TERA CORA (H. Geest): zo.: 18.00 UUR.
WESTPUNT (H. Petrus): za.: 19.00 uur; zo.: 09.30 uur.
WILLIBRORDUS (St. Willibrordus): za.: 19.00 uur; zo.: 10.00 uur.
WISHI (H. Teresita): za.: 18.30 uur; zo.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus): za.: 18.30 uur; zo.: 08.30 en 17.30 uur.

VERENIGDE PROTESTANTSE GEMEENTE VAN CURAÇAO

Ebenezer Church (Oranjestraat 111): 08.30 uur dr. D. Lopes
Fortkerk (Fort Amsterdam): 09.30 uur ds. N. [illegible] (H.A.); 19.00 uur verbintenis, bevestiging en intrededienst ds. M. Jagessar en ds. L. Jagessar-Visser 't Hooft.
Emmakerk (Barentslaan 11): 09.30 uur ds. K.H. Ubels.

GEREFORMEERDE KERK

Groot Kwartier (Arowakenweg 28): 08.30 uur kerkdienst (Ned.); 10.15 uur kerkdienst (Pap.); 16.30 uur kerkdienst (Ned.).
Muizenberg)Skol basiko Muizenberg/ St. Jacob): 10.00 uur kerkdienst (Pap).
Santa Rosa (Maristaweg 1): 10.00 uur kerkdienst (Pap.); 19.00 uur samenkomst (zang, gebed, bijbelstudie, Pap.).

METHODIST CHURCH

Barrett Memorial (Abraham de Veerstraat): 18.00 uur Browne (*Sacrament of the Lord's Supper*)
Carey Buena Vista): 08.00 uur Browne (*Sacrament of the Lord's Supper*)
Epworth (Essoweg): 08.00 uur Depusior; 18.00 uur Browne (*Congregational Meeting*).

VOLLE EVANGELIE GEMEENTE YUBIA BENDITA

zo. om 10.00 uur dienst (tevens crèche en zondagsschool) - Weg naar Bullenbaai z/n (tel.: 681922).

NIEUW-APOSTOLISCHE KERK

zo. 10.30 uur - Kaya G Mahuma 439.

GEMEENTE HESU KRISTU E KONTESTA (Rev. Gilberto Bakhuis)

zo. 10.00 uur - Sentro Pro Arte.

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE

MORAVIAN CHURCH
Goeroebeeroeweg (Mundo Nobo): za. 19.00 uur zangdienst; zo. 09.30 uur preekdienst.
Emmy Berthold kleuterschool (Suffisant): zo. 18.00 uur dienst (Pap).

* * * * * * * * * * * * * * * *

De Heer is mijn herder, mij ontbreekt niets;
Hij doet mij nederliggen in grazige weiden;
Hij voert mij aan rustige wateren;
Hij verkwikt mijn ziel.

Psalm 23

De Heer heeft gegeven de Heer heeft genomen;
16-5-1935 - 27-9-1995

Hierbij maken wij het overlijden bekend van

Rudolf George Matroos

Namens moeder:	Helena Matroos
Echtgenote:	Hortence Matroos-Strijk
Kinderen:	Oscar Matroos en echtgenote
	Eric Matroos en partner
Zuster:	Edna Matroos
Broer:	Carlos Matroos
Neven/nichten:	Glenn, Germine, Hesley, Roxanne en Michael Matroos en fam.
Tantes:	Helonise Matroos
	Elfride Matroos
Overige familie:	Ronald en Edward Matroos en fam.
	Hella en Henk Matroos en fam.
	Solange 't Zand-Strijk en fam.
	Fam Tjoe-Ny, Fam. Van West Fam. Neslo,
	Fam. Strijk. Fam. Adney Fam. Lasten,
	Fam. Hopman, Fam. Lo-A-Njoe
	Fam Watson, Fam. Lie-Fo-Sjoe

Teraardebestelling zal plaatsvinden op Dinsdag 3 oktober 1995, vertrekkende vanuit "El Senorial" Van Leeuwenhoekstraat naar de Protestantse begraafplaats aan de Roodeweg.
Gelegenheid tot kondoleren van 13.00 - 16.00 uur

WEGA di number Kòrsou

29[illegible]8 — 96[illegible]0 — 79[illegible]3

TDS / TELECURACAO

SATURDAY EVENING — SEPTEMBER 30, 1995

	7:00	7:30	8:00	8:30	9:00	9:30	10:00	10:30	11:00	11:30
TELE CURACAO	(6.52) Rescue 911		Telenotisia	Harold Lloyd's	Wega di Number Kòrsou (9.05) Cocktail Turístico		Estreno: Our Sons			
TBN	James Kennedy		In Touch		Hour of Power (CC)		[illegible]	Pat Boone	John Jacobs	Mario Murillo
A&E	Ancient Mysteries "Mysteries of the Bible" "Abraham: One Man, One God" An attempt to determine whether the biblical Abraham was a symbolic figure or an actual person. (R)		Biography This Week		Movie ★★★ "The Legend of Lizzie Borden" ([illegible]) Elizabeth Montgomery, Ed Flanders, Fritz Weaver. Based on the true story of [illegible] accused of the grisly ax murders of her father and stepmother.				Evening at the Improv Host: Vincent Schiavelli. Comics: Johnny Dark, [illegible], Kevin James, [illegible] Guy and Hugh Fink.	
CBS	Paid Program	[illegible]	Dr. Quinn, Medicine Woman "[illegible]" [illegible] fund-raising game. (CC)		Touched by an Angel "Trust" (CC)		Movie [illegible] "Deep Cover" [illegible] of a cocaine dealer [illegible] to get close to a major player in [illegible] drug [illegible]. (CC)		News	Andy Griffith Howard quits his boring job as county clerk and becomes a Caribbean island beachcomber.
ABC	News	College Foot[illegible]	[illegible] fishing trip to get to know him better. (CC)	[illegible] (CC)	Movie ★★ "Look Who's Talking" ([illegible], Comedy) John Travolta, [illegible] Alley, Olympia Dukakis. Bruce Willis provides the voice of a baby [illegible] his mother. (CC)				News	Movie ★★ "Fourth Story" (1991, Mystery) Mark Harmon, Mimi Rogers, Cliff DeYoung.
CNN	Pinnacle (R)	Travel Guide (R)	Global View	World Business This Week	Style	Science and Technology Week (CC)	Larry King Weekend		Both Sides	Evans & Novak
ESPN	[illegible]	Sportscenter International Edition	Drag Racing NHRA [illegible] From Houston. (Taped)		Motorcycle Racing AMA [illegible] Series. (Taped)		Auto Racing SCORE Off-Road Championships. From Antigo, Wis. (Taped)		Powerboat Racing [illegible] Grand Prix.	Sportscenter International Edition. (R)
CINE	Película ★★½ "[illegible]" ([illegible]) Martin Short. Un detective colabora con un contable [illegible] en la búsqueda de una heredera desaparecida.		Película "[illegible]"				Película ★★★½ "Speed" ([illegible], Suspenso) Keanu Reeves, Dennis Hopper, Sandra Bullock. Un policía [illegible] la bomba que explotará al viaja a menos de 50 mph.			
NBC	Extra (CC)		JAG "Shadow" Lt. Rabb is teamed with Lt. Meg Austin to negotiate with a [illegible] who has threatened to blow up a cruise ship if the Navy doesn't deliver a $40-million ransom. (CC)		John Larroquette "More Changes" (Season Premiere) (Part 1 of 2) (CC)	Home Court "Plot" (Series Premiere) (CC)	Sisters "Out of the Woods" [illegible] has a profound effect on many family members, including Cat who decides to join the police force. (CC)		News (CC)	Saturday Night Live Host: Mariel Hemingway. Music guest: the artist formerly known as Prince. (CC)
TOON	2 Stupid Dogs	Misadventures of Ed Grimley	[illegible]	Scooby-Doo Mysteries	Flintstones (CC)	Jetsons	Bugs & Daffy		2 Stupid Dogs	2 Stupid Dogs
TBS	(6:05) WCW Saturday Night		(:05) America's Funniest Home Videos	(:35) America's Funniest Home Videos	(:05) America's Funniest Home Videos	(:35) America's Funniest Home Videos	(:05) Hank Aaron: Chasing the Dream The story behind baseball player Hank Aaron's record-breaking 715th home run and the obstacles he had to overcome to break Babe Ruth's record. (R) (CC)			
LIFE	(6:30) Movie ★★½ "Almost Golden: The Jessica Savitch Story" (1995, Biography) Sela Ward, Ron Silver, Judith Ivey.		Spenser: For Hire [illegible] leaves the force to become a private detective and takes a case concerning a runaway [illegible]. (CC)				Commish "[illegible]" When a mugging causes a woman to remember her brother's murder 35 years before, Tony and a visiting detective find their suspect hiding in the most unlikely place.		Paul [illegible]: 3 1/2 Blocks From Home The actor-comic performs at New York's Palladium nightclub.	
TNT	Película ★★★ "Pat and Mike" (1952, Comedia) Spencer Tracy. Un promotor de deportes [illegible] a una profesora de educacion fisica en [illegible]. En color.		Película ★★★ "[illegible] para la Hermana Sara" (1970, Oeste) Clint Eastwood, Shirley MacLaine, Manolo Fabregas. [illegible] y una monja borracha se unen para ayudar a un grupo de revolucionarios de México.				Película ★★½ "Walking Tall" (1973, Drama) Joe Don Baker, Elizabeth Hartman, Gene Evans. Buford Pusser, un policía muy duro del sur, pone su vida en peligro para salvar a su pueblo.			
SUR	[illegible]		Taller San Miguel	El Show de Luisito y Anthony	Risas y Salsa		[illegible] Un Fantasma		Todos a la Cama	N y N
PPV	CALL 61[illegible] FOR INFO.									

SUNDAY EVENING — OCTOBER 1, 1995

	7:00	7:30	8:00	8:30	9:00	9:30	10:00	10:30	11:00	11:30
TELE CURACAO	(6.55) TeleCuraçao Special		Telenotisia	Shete Dia	Touched by An Angel		(9.55) Sunday Night Movie: Obsessed			
TBN	E.V. Hill	Jack Hayford		Eddie Long	Kenneth Copeland		Praise the Lord			
A&E	Ancient Mysteries "Search for the Loch Ness Monster" A history of the Loch Ness legend, including the infamous 1934 photograph [illegible]		Face of Tutankhamun "The Great Adventure" [illegible] by archaeologist Howard Carter. (R) (Part 1 of 4)		Face of Tutankhamun "The Wonderful Things" [illegible]		[illegible] Science [illegible] (Part 3 of 3)		[illegible]	
CBS	60 Minutes (CC)		Cybill [illegible] (CC)	Almost Perfect [illegible] (CC)	Movie "A [illegible]" [illegible] kidnapping of a 9-year-old boy. (CC)				News	Andy Griffith "The Darling Baby" [illegible]
ABC	America's Funniest Home Videos (CC)	America's Funniest Home Videos (R) (CC)	Lois & Clark: The New Adventures of Superman "Contact" [illegible] to distract Superman. (CC)		Movie "[illegible]" ([illegible], Drama) [illegible] (CC)				News	[illegible] Julie Andrews, Marcello Mastroianni, [illegible]
CNN	([illegible]) Late Edition	[illegible] (R)	World Business This Week	Global View	World Business This Week (R)	Travel Guide (R)	CNN Presents		World News	[illegible]
ESPN	NFL Primetime		NFL Football [illegible] at New York Jets. From Giants Stadium. (Live)						[illegible]	
CINE	([illegible]) Película "Saint Exupery, Su Ultima Mision"		Película "[illegible]"			[illegible]			[illegible]	
NBC	[illegible] (CC)	[illegible] (CC)	Mad About You "[illegible]" (CC)	[illegible] (CC)	Movie "[illegible]" [illegible] (CC)				News (CC)	[illegible] (CC)
TOON	[illegible]	Treasure Island Robert Louis Stevenson's story of a young boy's adventure with pirates and buried treasure.					Flintstones (CC)	Jetsons	Roman Holidays	Wait Till Your Father Gets Home
TBS	Movie ★★½ "The Perfect Weapon" (1991, Drama) Jeff Speakman, John Dye, James Hong. [illegible]				National Geographic [illegible] of the Titanic; an ancient species of shark. (CC)				[illegible]	Paid Program
LIFE	([illegible]) Movie "Captive" (1991, Suspenso) [illegible] hostage. Based on a true story.		Movie "I Know My Son Is Alive" (1994, Suspense) [illegible]				[illegible] (CC)		[illegible]	
TNT	([illegible]) Película ★★★ "El Caso Final" (1976) [illegible], Sigmund Freud se convierte en su aliado para resolver un caso.		Película "[illegible]" [illegible]				Película "[illegible]" ([illegible], Comedia) [illegible]			
SUR	Risas y Salsa		Uno Más Uno		[illegible]				Oscar es Nada	
PPV	Please call 61[illegible] for information.									

[T]DS / TELECURACAO

SUNDAY OCTOBER 1, 1995

[illegible] A.M. [illegible] Schedules: [illegible] of the Las Vegas [illegible] (CC)
[illegible] A.M. CBS Sunday Morning (CC)
CNN Larry King Weekend (R)
[illegible] CNN Pinnacle Scheduled: investor Sir John Templeton of the Templeton Growth Fund.
[illegible] CNN Evans & Novak
[illegible]

MONDAY OCTOBER 2, 1995

[illegible] (Part 1 of [illegible]) (CC)
[illegible] (CC)
[illegible] The First Three [illegible]
[illegible] A.M. ABC Live -- [illegible] & Kathie Lee Scheduled: Tracey Gold discusses her [illegible]
CNN Larry King Live (R)
[illegible] Scheduled: people dealing with the [illegible]
[illegible] Scheduled: Pregnant teens [illegible] have abandoned them. (CC)
[illegible] Scheduled: Women deliver ultimatums to their [illegible]
[illegible] sexual information available to children [illegible]
[illegible] A.M. CNN Pinnacle Scheduled: investor Sir John Templeton of the Templeton Growth Fund.
[illegible] ABC Mike & Maty Scheduled: a guide for getting [illegible] (CC)
[illegible] Scheduled: men who [illegible] relationships with [illegible] women.
[illegible]
[illegible] P.M. [illegible] Scheduled: people who will do anything [illegible] with their [illegible].
[illegible] P.M. ABC Oprah Winfrey Scheduled: Oprah's trip to [illegible] (CC)
[illegible] P.M. CNN Pinnacle Scheduled: investor Sir John Templeton of the Templeton Growth Fund. (R)
[illegible] P.M. CNN Larry King Weekend
[illegible]
11:[illegible] P.M. CNN Evans & Novak
11:[illegible] P.M. CBS Late Show Scheduled: actor Andy Dick, singer [illegible] (CC)
[illegible] Tonight Show Scheduled: singer-actress Bette Midler, [illegible] (CC)
[illegible] A.M. NBC Late Night Scheduled: actor Larry Miller, music [illegible] (CC)
[illegible] Late Show Scheduled: [illegible]
[illegible] (CC)
[illegible] (CC)

ZATERDAG 30 SEPTEMBER 1995

[illegible]

ZONDAG 1 OKTOBER 1995

[illegible]

Mooie ruime woning
op 890 m² eigendomsgrond.
Bebouwde opp. 264 m².
Woonk., TV-room, 3 slaapk., 2 ruime badkamers, open keuken, overdekte voorporch, geïl. overdekte achterporch, berging en tuin 20 m². Het geheel ommuurd
f 135.000,00
Tel./Fax: 618346

TA HUUR
2 KAS
di 2 kamber.
Pa mas informacion jama
Tel. 369353/379574

Ayudo Social Corsow
voor speelgoed wat U niet meer gebruikt.

COPACS MULTI MEDIA CORNER
INTERNET
met Window 95 Plus
CDROM ==> Games Education Reference Business
QG 486DX2/66 4MB RAM 540MB HD Multimedia PC
3399,=
Kaya drs Oy Sprock 4 A (Toni Kunchi) • Tel 376507

PAPIAMENTU COMMUNICATION FOR ENGLISH-SPEAKING CITIZENS
Here's your chance to really start to become part of the Curaçao community. Learn to communicate in Papiamentu. A complete course of three months, focussing on both daily speech and conversation, and understanding of newspapers, radio and TV.
TEL:. 472273. PAGE: 6690109
Edukom Instituto pa Edukashon Ekológiko i Komunikativo

De hele maand oktober permanent, knippen, watergolf of föhnen plus creme behandeling
WAAR
Bij **Kitty's Kapsalon**
Bel voor afspraak
377144

Bienvenidos
Garden Cleaning
Limpia kura, mantenshon, tira sushi afo, transporta santu, grijs i tera.
Instalashon di sproeier-systeem
Mas informashon por yama for di 2.00 p.m. - 5.00 p.m.
Tel:. 685829

De lekkerste ROTIE'S
pom, pastei, bami, nassie, chin, kip, ger. kip, ger. varken, moksie moksie, br. bonen, bloedworst
kunt U elke zondag tussen 12 en 4 bij ons krijgen.
Vraag naar het gerecht van de week.
Koraal Partir kav. 87
Tel. 674103

TASHA Jewellers
Zeer speciale Pre X-mas aanbieding
Op GOUDEN en ZILVEREN sieraden 18kt. en 14kt.
Geselecteerde kadoartikelen van TIN, ZILVER en KRISTAL.
Bij contante aankoop:
Uw tweede artikel van dezelfde prijs of lager:
voor de halve prijs.
Credit cards (40%).
Salina Galleries, Tel.: 656655

Renmar Trading Inc.
Kaya Angel Leañez K29B
Fax Int. 5999-672062
Tel. Int. 5999-672360/602061

Renmar Trading NV presenteert:
WIJN UIT ZUID AFRIKA
Kennismakingspakketten van bijzondere wijnen tegen een buitengewoon goede prijs. Doos A bestaat uit een selectie wijnen van de beste estates in Zuid Afrika.
Bel Uw bestelling door naar Dickjan Schipper op *602061*.

Doos A:
Meerlust Rubicon 1988
L' ormarins Sauvignon Blanc 1993
L' ormarins Blanc Fume 1990
2x Kleinconstantia Dry Red 1990
Kleinconstantia Cabarnet Sauv. 1989
Kleinconstantia Marlbrook 1990
Laborie Bin R88 1991
Lamotte Millennium 1991
Lamotte Cabernet Sauvignon 1989
Kanonkop Pinotage 1993
Kanonkop Cabernet Sauvignon 19..

Doos B: Nafl. 200,00

WAARSCHUWING
De commandant van de marinebasis Parera maakt bekend dat er schietoefeningen worden gehouden.
Op de schietbaan HATO: OP WOENSDAG 04 OKTOBER VAN 07.30 UUR TOT 17.00 UUR
Onveilig zeegebied ± 4.000 m. uit de kust

Nette Dame zoekt op korte termijn serieuze relatie met een serieuze en lief partner voor serieuze doeleinden.
Leeftijd: 35 jaar tot en met 47 jaar.
Brieven onder nummer: 57

Stichting Bureau Studiebegeleiding & Beroepskeuze
HUISWERKBEGELEIDING
MAVO HAVO VWO
en
6e klas basisschool.
Maandag t/m vrijdag
Inlichtingen en inschrijven: 671538 / 608292

OPERATIONS MANAGER
CANDIDATES FOR THIS CHALLENGING ROLE SHOULD POSS...
- High standard of education
- Strong communication ability
- Computer and numeric literacy
- Fluency in Dutch, English and Papiamentu
- Good understanding of local tourism
- Valid driving license and vehicle
- Ability to manage personnel in day to day operations and cope in a professional manner in a high pressure environment

WE OFFER
- Competitive salary with annual review scheme
- Bonus scheme linked to profit
- Medical insurance
- Car allowance
- Training and induction programme

Applicants should write in English with full career details giving current salary and enclosing current photograph and should be mailed or brought to:
Shorex International Curaçao Caribbean Hotel.
J.F. Kennedy Blvd,
Piscadera Bay, Curaçao.

The soft spot on your dial
Easy 97.9 FM

TE HUUR GEVRAAGD
Ongemeubileerde
WONING
tot max. 1000,- per mnd
Tel. 374082

Le Maître
CATERING EN TRAITERIE
Tel. 654897/676491/606611 - Fax. 675436
VOOR AL UW FEESTJES, PARTIJEN GROOT OF KLEIN MOET U BIJ LE MAITRE ZIJN.
Ons hele assortiment wordt ambachtelijk en huisgemaakt.

MICRO SYSTEMS
Computer Learning Center
Micro Systems N.V. is een sterk groeiend bedrijf en is gespecialiseerd op het gebied van Computers, Software, Supplies, Novell-Netwerken, Personel Computer Cursussen en Novell Netwerk Cursussen.

In verband met de verdere uitbreiding van onze verkoop-afdeling, zoeken wij op korte termijn full-time
Verkopers(sters)

Hij/zij moet:
- Ervaring hebben op het gebied van verkopen (met voorkeur in de computerbranche)
- Beschikken over goede contactuele eigenschappen
- Zelfstandig kunnen werken en stressbestendig zijn
- Een uitstekende beheersing hebben van de Engelse en Nederlandse taal (Papiaments strekt tot aanbeveling)
- Kennis van computers en software is een voordeel

Wij bieden een moderne werkomgeving, en een prettige werksfeer voor deze **binnen-dienst functie.**

Stuur uw Brief met CV naar
Micro Systems N.V. T.a.v. Mevr. C Haas te Caracasbaaiweg 199.
Tel: 617900/ Fax 614795

Novell Authorized Education Center
Microsoft Solution Provider

TE HUUR
in Otrobanda
volledig gemeubileerd
Vanaf Fl.1.100,- p.m.
Incl. water/electra met airco fl. 1.250,- p.m.
Tel. 628520

VOGELVRIEND ORGANISEERT
VOGELDAG
Zaterdag 30 sept. 10 tot 22.00
Zondag 1 okt. 10 tot 18.00
in SENTRO IRENE MORENO te Muizenberg
Entree: f. 5,– volwassenen f. 2,50 kinderen
Bar, Keuken, Rad van Avontuur, Spelen, Vogelverkoop, Planten & veel meer
Kleur dit Cacatoo-plaatje. Bezoek de Vogeldag. Lever het gekleurde plaatje in, aan de deur. En krijg 50% korting op Uw entreekaart.
Live Back-Ground music

DIPLOMA HALEN IN...
☐ 5 UUR ☐ 10 UUR ☐ 15 UU...
Kruis ☒ aan hoeveel tijd u hee...
IN DIT OVERZICHT ZIET U BIJ ELKE EXAMENOPLEIDING HOE LANG U EROVER...

22 EXAMEN-OPLEIDINGEN	☐ 5 UUR	☐ 10 UUR	☐ 15
1 Basiskennis boekhouden (BKB) *	6	3	
2 Praktijkexamen Boekhouden *	24	12	
3 Moderne bedrijfsadministratie *	24	12	
4 Staatspr.dipl. Bedrijfsadm. (SPD) I *	26	18	
5 Assurantie B *	8	4	
6 Doktersassistent(e)	15	8	
7 Algemene correspondentie Ned. *	6	3	
8 Basisdiploma beveiliging *	12	6	
9 PR & Voorlichting (NGPR) *	18	9	
10 Praktijkdiploma marketing *	16	8	
11 Makelaardij I *	20	10	
12 Binnenhuisarchitectuur *	21	[illegible]	
13 Midden Management (PMM) *	7	3 ½	
14 Praktijkdipl. Loonadm. (PDL) *	6½	3	
15 Hoofd adm.kantoor *	20	[illegible]	
16 Middenstandsdiploma *	20	10	
17 Drogisterij *	14	7 ½	
18 Cafébedrijf *	6	[illegible]	
19 Textielbrevet-TX (DETEX) *	6	3	
20 Leidster Kinderopvang	14	7 ½	
21 Parfumerie *	6	3	
22 Reisbureaubedrijf (SEPR) *	16	8	

* = voor officieel erkend diploma

BON In een envelop met postzegel zenden aan: Eurodidakt, Orionweg 28, Curaçao.
Per fax kan ook: 367.370 (fax)
OF BEL ... 618.8.. OF 367.3..
Stuur mij de gratis studiegids met alle informatie over de cursus:
Dhr./Mevr.:
Straat:
Plaats:
EURODIDAKT CARIBE
Eurodidakt Caribe is de grootste onderwijsinstelling van de Nederlandse Antillen.

Gezellig appartement
voor 1 á 2 personen met keuken/bar, airco, tuintje etc. Per direct.
Fl. 500 p/mnd. exclusief
Bel na 6 uur: 627869

FOR RENT
At La Cabana Aruba
1 apt./ sleeps 4
week oct. 6 - oct. 13
Telf.: 678244 H
373633 B

thePaintshop
VOOR VERF ... EN ADVIES
DR. MAALWEG 3A
TEL/FAX 657633
Openingstijden ma./vrij. 8.30-12.00 13.30-17.30 za. 8.30-12.00
camarol · EURO-KOTE · BENAR

EILANDGEBIED CURAÇAO
Dienst Onderwijs roept sollicitanten op voor de functie van:
A. Functionaris basisonderwijs
B. Functionaris Voortgezet Onderwijs

FUNCTIE-EISEN A:
– Minstens drie jaar ervaring in de SCHOOLLEIDING
– Schoolmanagement kwaliteiten
– Beschikken over praktische Onderwijskwaliteiten
– Bezit van een pedagogisch-didaktische vervolgopleiding
– (M.O.A. pedagogiek of een gelijkwaardige opleiding)
– Bezit van de vier deelcertificaten Papiamentu
– Beheersing van het Papiamentu en het Nederlands in woord en geschrift
– Goede omgangsvormen

FUNCTIE-EISEN B:
– minstens 5 jaar ervaring hebben in het Voortgezet Onderwijs (MAVO/HAVO/VWO) en drie jaar in de schoolleiding
– Schoolmanagement kwaliteiten
– Beschikken over praktische Onderwijskwaliteiten
– Bezit van een pedagogisch-didaktische vervolgopleiding (MOA pedagogiek of gelijkwaardige opleiding)

Werknemers van de vier Diensten vallende onder het Direktoraat voor Kultureel-Edukatieve Zaken genieten voorkeur.

Een psychologisch onderzoek zal deel uitmaken van de selectie-procedure.

Sollicitaties binnen 2 (twee) weken te richten aan:
Dienst Onderwijs
Schouwburgweg z/n
Tel.: 324324

Het Hoofd van de Dienst Onderwijs,
A.F. BERNADINA

Nederlands gezin zoekt
met rijbewijs.
Full of part-time
Tel. 379382
Fax. 371981

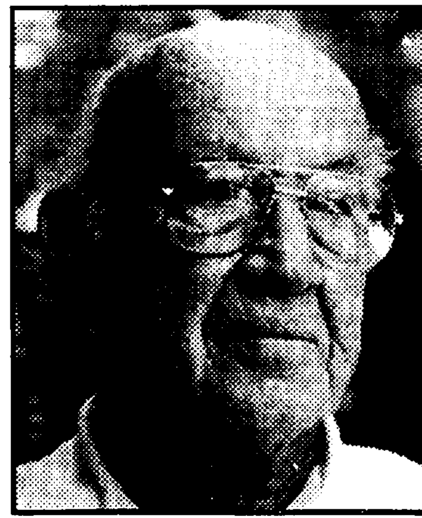
TER OVERNAME AANGEBODEN
KANTOORRUIMTE
± 200 M²
gelegen te Zeelandia
airco, kantoorinrichting e.d. aanwezig
Info bij
SECURITAS ANTIAS
Tel. 616900

Te Koop
Blodgett convectie oven
1½ jr oud
Fl. 5000,-
Voor info tel.: 377422
„Le Traiteur"

ÑAPA
Weekend Bijlage Amigoe
ZATERDAG 30 SEPTEMBER 1995 AMIGOE

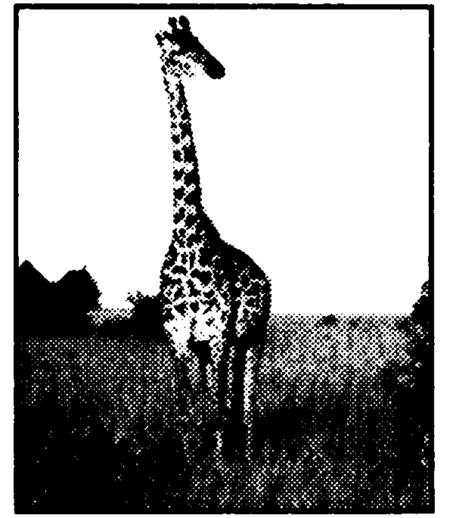
INTERVIEW

"Oorlog zal er altijd wel zijn"

REPORTAGE

Reis door de natuur van Afrika

25 Jaar vrij en blij ondernemerschap

Feck helpt kleine entrepreneur op weg

= door Theo Dol =

De naweeën van de tumultueuze 30ste mei 1969 pakten voor de *entrepreneurs-in-spé* op Curaçao gunstig uit. Overheid, werkgevers en vakbonden waren het in de maanden erna over één ding eens: de ondernemingszin moest gestimuleerd worden om aldus de Curaçaoënaar een groter aandeel te geven in de economie van het eiland. Gezamenlijk ging men aan de slag om dat te realiseren.

Vóór die tijd had bankier Lionel Capriles - toen voorzitter van de Kamer van Koophandel - al eens het idee gelanceerd om hulp te organiseren voor startende kleine ondernemers. Hulp in de vorm van krediet en begeleiding. Na 30 mei sloeg dit idee echt aan. Aanvankelijk werd bij de Kamer van Koophandel een Small Business Promotion Bureau neergepoot, een eenmansfiliaal van een Amerikaanse onderneming.

Maar op 14 augustus had men een heuse Curaçaose variant rond: een stichting met een eiland-breed bestuur onder de klinkende naam *Fondashon pa Promoshon di Empresa Chiki*, later gewijzigd in *Fondashon Empresa Chiki Korsou*, afgekort tot FECK. Bij de oprichting waren aanwezig Lionel Capriles, wijlen Romano Tschumie namens de christelijke bonden en Hubert Spencer van de SSK. "Vanaf de tijd van de oprichting was het een samengaan van vakbondsvertegenwoordigers en die van het bedrijfsleven. En dat is het gebleven tot de dag van vandaag", aldus Clark Gomes Casseres, directeur van Korpodeko (waarover straks meer).

■ *Clark Gomes Casseres en Tico Maduro: 'Veel leningen voor dienstverlening'.*

Dit jaar is Feck dus 25 jaar bezig het vrije, blije ondernemerschap te propageren. Ze kan terugzien op een kwart eeuw van gestaag toenemend particulier initiatief. Vanaf 1977, het jaar waarin de stichting uit eigen zak leningen mocht gaan verstrekken, is het aantal leningen per jaar toegenomen van 18 in 1977 tot 94 (in 1994). In totaal zijn er ruim tweeduizend arbeidsplaatsen mee gemoeid en is er bijna 20,5 miljoen gulden verstrekt aan startende ondernemers. Van de in totaal 2500 à 3000 kleine ondernemingen op Curaçao zijn er ruim duizend via Feck begonnen.

Topjaar was 1989 toen de centrale overheid en het eilandbestuur het ambtenaren-apparaat met succes afslankten via een lumpsumregeling. De lumpsummers konden bij Feck terecht voor een krediet op boterzachte voorwaarden - maximaal 50.000 gulden tegen 3% rente - als ze een eigen bedrijfje wilden starten. Daar is gretig gebruik van gemaakt. Het aantal leningen (142 met een totaalbedrag van ruim 2,5 miljoen) is daarvóór noch daarna ooit gehaald; alleen de 107 van 1993 kwamen in de buurt.

Lenen aan beginners is enigszins riskant. Om het risico te dekken en de rente toch relatief laag te houden (10%) kreeg de kredietverlening - via de bank - door Feck een dekking in de vorm van een overheidsgarantie tot 50%.

Aanvankelijk begon Feck als een instantie die bemiddelde bij het verkrijgen van een bankkrediet. Het eerste jaar was al redelijk succesvol, rekening houdend met het feit dat het werk voornamelijk door vrijwilligers werd gedaan. Een duik in de archieven - opgeslagen in stoffige dozen - leerde Gomes Casseres dat men in mei 1971 al veertien nieuwe bedrijven had opgericht met in totaal 70 arbeidsplaatsen. Kapsalons en snacks waren daarbij, maar ook winkeltjes, meubelmakers en een producer van beeldromans.

Na 1977 kreeg de stichting een eigen budget en kon ze, naast garanties, ook zelf leningen verstrekken. Tien jaar geleden werd Feck ondergebracht bij een nieuwe stichting, Korpodeko (Korporashon pa Desaroyo di Korsou) met een soortgelijk breed samengesteld bestuur en een iets andere doelstelling, namelijk het (deels) garanderen van bankkredieten aan ondernemers.

Organisatorisch horen ze bij elkaar; Clark Gomes Casseres is directeur van Korpodeko en zijn onderdirecteur, Tico Maduro, is directeur van Feck. Vaart Korpodeko enigszins op de adviezen van de bank in kwestie, Feck moet het hebben van een goed inzicht in de capaciteiten van de nieuwkomer en het economisch perspectief van zijn onderneming-op-papier.

Feck heeft een staf van drie bedrijfseconomisch geschoolde medewerkers; Maduro zelf is gepokt en gemazeld in het bankwezen voor hij drie jaar geleden bij de Empresa Chiki kwam. De aspirant-ondernemer wordt op een pijnbank gelegd van een negen bladzijden tellend formulier vol vragen over zijn persoonlijke omstandigheden, financiën, borgstellingen, bedrijfsplan, commercieel inzicht en uithoudingsvermogen. Er worden ook de nodige gesprekken met hem gevoerd. Net als bij de banken staat *karakter* bovenaan op de beoordelingslijst.

Het gaat om wat men noemt *kleine* leningen; gemiddeld 18.000 à 20.000 gulden. Het maximum was 100.000. Dat is dit jaar opgetrokken tot 150.000 gulden. Het geleende bedrag moet in de regel in vijf jaar worden terugbetaald. De entrepreneur krijgt het bedrag niet contant in handen. Feck betaalt met cheques de goederen die volgens het ondernemingsplan moeten worden aangeschaft.

SNACK

Een eigen snack is het ideaal van menige kleine ondernemer op Curaçao. Nog altijd is een op de tien aanvragen voor een bedrijfskrediet bedoeld voor het beginnen van een snack. Maar Maduro en zijn staf zijn op dit punt erg kritisch geworden in de loop der tijd. Je moet sterke argumenten hebben om geld los te praten voor de zoveelste snack of *truk'i pan*. Of kapsalon, want daarvan zijn er ook al tamelijk veel.

Tamelijk recent is het lenen van geld voor de aanschaf voor busjes voor personenvervoer. Voorheen werden deze entrepreneurs beschouwd als 'wilde jongens', aldus Maduro. Dat was de tijd van de grote Amerikaanse sleeën. Ze konden vrijwel nergens terecht voor een lening. Ook Feck was erg terughoudend.

Maduro: "Er is op dit terrein een nieuw type ondernemer gekomen. De mentaliteit is veranderd. Men is zich ervan bewust dat je niet zomaar van de ene dag op de andere kan leven. En de vrouw is mee gaan werken. Je hebt een verschuiving gekregen van grote Amerikaanse auto's naar vans; de airco werd geïntroduceerd en de belangrijkste ontwikkeling is de dieselmotor. Diesel is goedkope brandstof."

"Dat geeft meer marge om ons terug te betalen", constateert Gomes Casseres. Feck financierde de aanschaf van 128 bussen en taxi's en leverde daarmee een groot aandeel in de ontwikkeling van deze bedrijfstak.

Een overzicht van de afgelopen jaren (tot 1977) leert dat het meeste geld geleend werd voor de sector dienstverlening. Die wordt nogal ruim geïnterpreteerd: loodgieters, kapsalons, pensions, timmerwinkels, personenvervoer, maar ook loaders en trucks vallen eronder.

Ondernemingen op agrarisch gebied zijn sinds 1988 helemaal overgeheveld naar de OBNA, de Ontwikkelingsbank voor de Nederlandse Antillen, die gespecialiseerd is in deze sector.

TRENDS

Gomes Casseres signaleert trends in de ondernemingssector. "Bij voorbeeld de video rentals. De bioscopen - Roxy, Zeelandia, Westend - kregen veel concurrentie. In die tijd kwamen er veel verzoeken om een video rental te beginnen, te vergelijken met de opkomst van de snacks."

Maduro: "In de jaren '70 kwamen de fabriekjes die zich toeleggen op import vervangende industrie. Het meeste van wat er nu is, is in die tijd ontstaan. De normale banken waren niet ingesteld op de financiering daarvan."

Enkele van die fabriekjes zijn gerenommeerde bedrijven geworden en enkele snacks hebben het tot goed beklant restaurant gebracht. "Dan raken wij ze kwijt. Zij gaan dan naar de normale banken. En zo moet het ook. Wij doen uitsluitend leningen, wij verstrekken geen rekening-courant krediet."

Met voorlichting over braakliggende sectoren, *het gat in de markt*, is de directie van Feck terughoudend. "Zover zijn we nog niet. Het is ook riskant. Als je mensen aanbeveelt om in een bepaalde richting te gaan werken en ze mislukken, dan zou je verwijten kunnen krijgen", denkt Gomes Casseres.

Hij kan zich overigens wel een geval herinneren van twee mensen die een reisbureau wilden beginnen. "Een moeilijke branche, veel concurrentie en kleine marges. We hebben ze aangeraden om over een koeriersdienst te gaan denken. Dat ging goed. Nu zijn er heel veel van die diensten."

Maduro meent dat er mogelijkheden zijn voor wat hij noemt een 'klusjesman'."Als je een electriciën of timmerman nodig hebt, moet je lang zoeken. Als je er een gevonden hebt, moet je nog maar afwachten of hij komt. Dat zijn *niches* in de markt die opgepikt kunnen worden."

Hij signaleert een toename van vrouwen in de ondernemingssector en vindt dat ze over het algemeen beter voorbereid zijn dan mannen. "Het cultuurpatroon brengt met zich mee dat ze meer geneigd zijn om te managen. Ze zijn dat vaak van huis uit gewend." Wel zoeken ze het vaak in typisch vrouwelijke ondernemingen: boetieks, bloemenwinkels, kapsalons, maar ook ondernemen ze administratie en personenvervoer.

Het gaat ook wel eens mis. Gomes Casseres denkt dat een op de vijf kleine ondernemers faalt, Maduro sluit zich daarbij aan. "De motivatie van de aanvrager is heel belangrijk. Dan natuurlijk zijn eigen middelen. De begeleiding is een verhaal apart. De Curaçaoënaar vindt: je hebt me een lening gegeven en daarmee uit. Men ziet het dan als een inmenging in persoonlijke aangelegenheden. Ook al leg je uit dat je advies wil geven tijdens het proces om te voorkomen dat het eventueel mis zou gaan.

Als het vastloopt, is het meestal omdat ze meer geld nodig hebben. Als je het dan gaat analyseren, blijkt dat het geld niet goed is besteed. Ze hebben het produkt verkocht en in plaats van het geld te behouden, hebben ze er iets anders mee gedaan. Of ze hebben teveel op krediet verkocht, waardoor hun geleende geld op straat ligt. De incasso laat te wensen over. Ze vinden het moeilijk om hun geld te eisen. *Bergwensa*. Wij leren ze dat je daarin harder moet zijn. Je moet je geld innen."

"Administratie is ook zo'n punt. Dat wordt vaak verwaarloosd. Maar zie het als een noodzakelijk kwaad, het moet gebeuren. Als het fout is gegaan, kunnen wij aan de hand van de cijfers aantonen waar het fout is gegaan. In het aanvraagformulier moet ook ingevuld worden wat de kosten van verzekering, huur en dergelijke zijn. Die worden vaak vergeten."

"Beoordeling blijft een moeilijke zaak op een klein eiland. We hebben een netwerk van informanten en referenties en we proberen het zo objectief mogelijk te doen."

Als de ondernemer in gebreke blijft met zijn terugbetaling aan Feck, zal deze op alle mogelijke manieren proberen het geld toch te innen. 'We hebben hier op het terrein laatst nog een auto geveild'.

Hoe belangrijk zijn kleine ondernemingen voor de economie van Curaçao?

"Daar zijn geen studies over verschenen", zegt Gomes Casseres. "De dienst Economische Zaken is er wel mee bezig. Het hangt er ook van af hoe je een klein bedrijf definieert. Zo'n definitie hebben we niet. Bepalend voor ons is de hoogte van het leningsbedrag. Maar kleine bedrijven kunnen groot worden en dan zijn ze uiteraard belangrijk voor de economie."

Bij Feck hebben ze er duidelijk plezier in. Met de Kerst sturen ze kaarten rond van de stichting. Daarop staat een kleurrijke fotomontage van vier succesvolle kleine ondernemers op hun werkplek. Helemaal compleet is het niet. 'We hebben vergeten een vrouw erbij te zetten'.

Eindredactie Norbert Hendrikse, opmaak Solange Isselt

Franse minister: Nederlands drugsbeleid verwoestend

Softdrugs moeten hoe dan ook in de strafrechtelijke sfeer blijven, laat staan dat de verkoop ervan mag worden toegestaan. "We hebben de verwoestende werking daarvan gezien in Nederland en in Spanje, en de rampzalige gevolgen daarvan in de buurlanden." Dat heeft de Franse minister Elisabeth Hubert van Volksgezondheid gezegd na een speciale, beperkte ministerraad in Parijs over het te voeren drugsbeleid in Frankrijk.

Er zijn twee wetsontwerpen in de maak om drugshandelaren nog strenger te kunnen straffen. Frankrijk heeft al de strengste wetgeving in Europa ten aanzien van drugshandelaren. In geval van recidive riskeren zij levenslang.

Voorts is ruim 100 miljoen gulden uitgetrokken ter voorkoming van drugsgebruik, opvang van drugsgebruikers en (re)integratie in de maatschappij. Daarmee is het 'drugsbudget' voor het eerst gekomen boven de symbolische grens van 1 miljard Ff per jaar (330 miljoen gulden).

VERSLAAFDEN

Het aantal drugsverslaafden in Frankrijk heeft de laatste jaren een ware explosie doorgemaakt. Precieze cijfers zijn er niet, want alles is verboden en gebeurt dus 'stiekem'. Naar schatting zijn er in Frankrijk 160.000 mensen verslaafd aan harddrugs.

Eind vorig jaar schatte hoofdofficier van justitie Guerin in het 1.150.000 miljoen inwoners tellende noord-Franse stadsgewest Lille het aantal verslaafden daar op 8000. Volgens de gendarmerie waren daarvan acht op de tien verslaafd aan harddrugs. Maar de Franse wetgeving maakt, opnieuw officieel, geen onderscheid tussen hard- en softdrugs.

Opgepakte kleingebruikers staan niettemin na een paar uur op het politiebureau weer op straat. Eind vorig jaar waren in Lille maar vijftig plaatsen beschikbaar voor behandeling met methadon, dat nog geen jaar officieel beschikbaar is. "Het gaat niet aan de ene drug te vervangen door een andere", had minister Pasqua van Binnenlandse Zaken enkele maanden eerder nog geroepen, vlak voor de legalisering van methadon.

Ditmaal is een deel van de 100 miljoen gulden extra bedoeld voor het scheppen van plaatsen voor behandeling met methadon. Op het ogenblik beschikt nog maar de helft van de 96 Franse departementen over dergelijke opvangcentra. Die zijn er uiteindelijk gekomen als concessie: Angst voor aids, die Frankrijk het hardst treft van alle Europese landen, vooral wegens gebruik van besmette naalden door drugsverslaafden. Sinds enkele maanden zijn daarom ook goedkope naalden verkrijgbaar in apotheken, hoewel dat in feite de hele redenering van de Franse regering ondersteboven haalt.

WERKLOOS

Om te voorkomen dat de Franse jeugd aan de drugs gaat, is een deel van het nieuw vastgestelde budget bedoeld voor sportieve en culturele faciliteiten. Dat geldt vooral voor de grauwe slaap- en voorsteden, waar soms een kwart of meer van de jongeren werkloos is.

"Honderd tot tweehonderd auto's per dag, dikwijls gestolen, rijden dagelijks van Lille naar Nederland om er heroïne of cocaïne in te slaan", zei hoofdofficier Guerin eind vorig jaar. Sindsdien pakt de Nederlandse politie met name Franse drugstoeristen op, die per bus over de Belgisch-Franse grens worden gezet. "Op kosten van de Nederlandse staat", schreef de grote regionale noord-Franse krant La Voix du Nord een paar weken geleden smalend. "Nederland schijnt niet eens de wettelijke mogelijkheden te bezitten hen te berechten."

Frankrijk blijft staan op zijn uiterst repressieve standpunt met de redenering: Drugs, welke dan ook, zijn de pest voor de jeugd, en alle kwaad komt uit het buitenland. Hetzelfde geldt voor het terrorisme dat Frankrijk op het ogenblik teistert. Daarom is het uit 1986 daterende plan *Vigipirate* uit de kast gehaald: Inzetten van het leger voor de beveiliging. Daarmee zijn ook de juist wegens het omstreden drugsbeleid in omliggende landen, toch al opgeschorte Schengen-afspraken over vrij grensverkeer weer in de kast gezet. Er staan naast gendarmes en douanes nu ook soldaten aan de grens.

BUSSEN

Dankzij Vigipirate is de vorige week aan de grens bij Lille een Nederlandse bus van Eurolines met 42 passagiers aangehouden. Aan boord: 15 kilo heroïne en 3000 XTC-pillen. De inzittenden hebben een paar uur doorgebracht in voorarrest. Uiteindelijk zitten twee Fransen en een Kaapverdische vrouw nog vast. Wat er met de bus gebeurt, wil de douane niet zeggen.

In maart 1991 is al eens een bus van Eurolines in beslag genomen, omdat er drugs in lagen. Sindsdien zijn afspraken gemaakt over etiketten met de naam van de eigenaar op de bagage. Dat blijkt dus niet echt te werken.

Voor de Franse regering, altijd al tegen opheffing van controles aan de nationale grenzen, heeft het plan Vigipirate zo een dubbele werking: Naast de strijd tegen terrorisme wordt het nut bewezen van grenscontroles om van buiten komend kwaad buiten te houden.

De 'militarisering' van de Franse veiligheid is in het land veeleer populair. De Fransen voelen zich beschermd aan hun grenzen en in hun dagelijks bestaan. Tegen terrorisme en alle andere agressie. "Met de soldaten in de metro zijn ook de lokale drugsdealers en de zakkenrollers werkloos geworden", luidt het in de Parijse metro.

Gevangen uitgewisseld bij Sarajevo

SARAJEVO - In de omgeving van Sarajevo vond deze week de uitwisseling plaats van gevangenen. De Bosniërs lieten 34 Servische krijgsgevangenen vrij in ruil voor 17 Bosnische militairen.

"Ik rook mijn hele balkon op"

Jaren geleden slaagde een onverlaat er in een plant van zijn balkon te pikken. Omhoog geklommen langs de regenpijp. Hij voorkwam herhaling door de aanplant van, wat hij noemt 'natuurlijk prikkeldraad'; een paar uitbundig langs de muur klimmende, prikkende rozenstruiken.

Sinds die tijd groeit en bloeit de nederwiet van thuiskweker Wim Meijer onbekommerd. Zijn vijf meter lange balkon, met uitzicht op de werkkamer van de Amsterdamse burgemeester Schelto Patijn in het stadhuis, staat zo vol met manshoge groene planten, dat er nauwelijks plaats is voor een tuinstoel. Dat vindt hij niet erg. Het welzijn van zijn planten gaat hem boven alles.

Naarmate de toppen verder boven de balkonrand uitpiepten, groeide ook zijn onrust. Stel dat een agent op een dag met zijn verkeerde been uit bed stapt...? Die zorg is sinds het verschijnen van de drugsnota van de ministers Sorgdrager en Borst voorbij. Kleinschalige thuisteelt mag, vindt het kabinet. Meijer kan opgelucht ademhalen.

WEDDENSCHAP

Zeven jaar geleden stopten hij en een paar vrienden hun eerste zaden in een potje aarde in het kader van een weddenschap 'wie het eerste wietje had'. "Het ging hopeloos mis. Wist ik veel dat die planten zoveel water nodig hadden." De kluit droogde uit en een stevige storm die de haarwortels kapot schudde deed de jonge plant definitief de das om.

De weddenschap verloor hij, maar de interesse was definitief gewekt. Meijer kweekte verder, las boeken over de teelt van marihuana en bond de strijd aan met spint, luizen en rupsen. Hij experimenteerde er lustig op los. Probeerde de samenstelling van de aarde te verbeteren door toevoeging van salpeterzuur, tuin- en zeewierkalk en verwende de planten met bitterzout, wormen- en fuchsiamest.

"Ik streef naar perfectie. Hoewel ik in het begin amper een zaadje omhoog kreeg." Reden waarom hij hartelijk moet lachen om beginnende thuiskwekers die denken met het af en toe toedienen van een scheut water snel hun fortuin in de soft-drugssector te kunnen maken. "Er kan zoveel mis gaan. Het is een ijzersterke plant hoor, hij overleeft alles. Alleen is het resultaat een ielig exemplaar dat weinig rookbaars oplevert."

THUISKWEKERS

Nederland telt naar schatting twintigduizend thuiskwekers die in de tuin, op het balkon, op zolder of in de slaapkamer tussen de zes à honderd planten kweken en jaarlijks tussen de 50 en 75 ton nederwiet produceren. Die schatting baseert economisch geograaf Adriaan Jansen, auteur van het boek 'Cannabis in Nederland', op het aantal groeilampen dat per jaar wordt verkocht. In 1994 waren dat er 20.000.

Export van nederwiet is er volgens Jansen nauwelijks. "De Nederlandse markt is nog niet verzadigd." Import van buitenlandse hasj is sinds een jaar of zeven drastisch afgenomen. In Nederland gekweekte wiet en hasj voorziet inmiddels in driekwart van de Nederlandse consumptie. Die vervanging van geïmporteerde soft drugs door kweek van eigen bodem zette zeven jaar geleden in. "De groene lawine", noemt Jansen het verschijnsel, dat hij omschrijft als een economisch mirakel. "Zonder de thuiskwekers was dat nooit mogelijk geweest."

GROTE PRODUKTIE

Het zijn voornamelijk de binnenkwekers die verantwoordelijk zijn voor de grote produktie. Het aantal buitenkwekers is volgens Jansen de laatste jaren afgenomen. "Onder invloed van rovers en de politie", zegt hij.

'Balkonboer' Meijer kan ervan meepraten. Hij beleefde menig benauwd ogenblik als politie te paard op ooghoogte zijn balkon passeerde, maar van een inbeslagname kwam het nooit. Wetenschapper Jansen noemt het uniek dat het kabinet volgens de drugsnota thuisteelt op kleine schaal officieel wil gedogen, hoewel volstrekt onduidelijk is hoeveel planten iemand er op na mag houden.

Meijer geniet al vanaf juni van zijn eerste oogst. Dan droogt hij de eerste verse bolletjes met het werkzame bestanddeel THC in de magnetron. Over de kwaliteit van zijn eigen kweek is hij dik tevreden. Beter dan wat menig koffieshop verhandelt, vindt hij.

Er hebben zich nog geen geïnteresseerde koffieshophouders gemeld en ze kunnen zich ook de moeite besparen. "Ik rook mijn hele balkon op", zegt Wim Meijer. "Helaas overbrug ik net geen heel jaar. Dan ben ik toch aangewezen op de koffieshops." Geen onverdeeld genoegen, vindt hij. "De hasj die ze verkopen vind ik tegenwoordig zo smerig. Net samengeperste geitenkeutels. De mijne is veel lekkerder. Hoe droger mijn mond, hoe beter hij is. Ik meet de kwaliteit af aan de manier waarop mijn vrienden de deur uitgaan. Als ze hun huis niet meer kunnen vinden, is het goed."

Vrienden Mahnaimi en Abu-Sharif markante vrede-voorbereiders

De twee boezemvrienden begroetten elkaar volgens Palestijns gebruik met kussen op de wangen. Hun ontmoeting komt op een historisch moment. Deze week ondertekenden de Israëlische premier Yitzhak Rabin en PLO-leider Yasser Arafat in Washington plechtig een tweede interim-akkoord.

Het ruim 400 pagina's tellende document zou er niet zo snel zijn gekomen als de Palestijn Bassam Abu-Sharif en de Israëliër Uzi Mahnaimi niet hun steentje hadden bijgedragen. De charismatische Palestijnse voorman en de voormalige Israëlische geheim agent begonnen jaren geleden met het inhakken op de ijsberg van wederzijdse haat.

Ondanks groot verzet binnen eigen gelederen hielden zij vast aan de overtuiging dat alleen vrede gerechtigheid kan brengen voor Israël en het Palestijnse volk. Hun eerste ontmoeting in 1982 leidde tot een versnelling van het vredesproces, zo is de stellige overtuiging van de twee auteurs.

TRIOMFTOCHT

De eens gezworen aartsvijanden ontmoetten elkaar in feite al in 1967, net na de Zesdaagse Oorlog. De vijftienjarige Uzi Mahnaimi maakte toen samen met zijn vader, die op het hoofdkwartier van de Israëlische inlichtingendienst werkte, een triomftocht door de zojuist veroverde Westelijke Jordaanoever. Ondanks een schier eindeloze vluchtelingenstroom die hen vooruit ging, voelde de jonge Uzi zich uitgelaten over de verdrijving van de Palestijnen uit het gebied waar zijn grootvader zich in 1912 had gevestigd.

Bij de Allenby-brug, die de nieuwe grens met Jordanië vormde, zagen vader en zoon hoe Israëlische militairen Palestijnen tegenhielden. Gealarmeerd door de snelle Israëlische opmars probeerden die tevergeefs naar hun woongebied terug te keren. Onder hen was een wanhopige Bassam Abu-Sharif die naar zijn geboortestad Jeruzalem wilde. Toen dat niet meer mogelijk bleek, stortte Abu-Sharif's wereld in. Het duurde een jaar voor hij weer glimlachte.

Keer op keer brachten de oorlogen tussen Israël en zijn Arabische buren Mahnaimi en Abu-Sharif, zonder dat zij het besefen, in elkaars nabijheid. In 1982 nam Mahnaimi op het aanvalsschip Batsheeba deel aan de Israëlische invasie in Libanon. Een aantal kilometers verderop bracht Abu-Sharif in allerijl documenten van het Volksbevrijdingsfront voor Palestina (PFLP) in veiligheid op één van de vier onderduikadressen in de Libanese hoofdstad Beiroet.

OMMEKEER

De ommekeer kwam toen Mahnaimi de militaire strijd de rug toekeerde en in dienst kwam als redacteur bij Yediouth Ahronot, de grootste Israëlische krant. Ondanks de waarschuwing van zijn hoofdredacteur zocht Mahnaimi contact met Abu-Sharif. Rechtstreekse gesprekken met PLO-vertegenwoordigers waren in die tijd tegen de Israëlische wet. Door bemiddeling van een wederzijdse vriendin, Marie Colvin van de Sunday Times, ontmoetten de twee elkaar in 1988 buiten het Midden-Oosten, in een Frans restaurant in Londen.

De spanning was te snijden, althans bij de journalist Mahnaimi. Abu-Sharif wist zich omringd door twee lijfwachten en een aantal PLO-agenten, die aan de aandacht van de toch zeer door de wol geverfde ex-geheim agent ontsnapten. De zeer hoge rekening van de dubbele whisky's en de exquise fles wijn die Abu-Sharif bestelde kwam tot opluchting van Mahnaimi voor rekening van de Sunday Times.

"In eerste instantie dacht ik alleen aan mijn werk. Aan het belang dat ik als journalist had bij het leggen van contact met een zeer vooraanstaand PLO-lid. In gedachten zag ik al de krantenkoppen voor me. Pas later besefte ik hoe we konden samenwerken voor vrede", aldus Mahnaimi.

Zijn contacten met de PLO stuitten op grote weerstand bij de collega's van zijn krant. De boodschappen van de 'vijand' rolden nu via de fax met het PLO-briefhoofd op de redactie binnen. Mahnaimi was een verrader, zo oordeelden vele collega's, die echter afgunstig moesten toekijken hoe de krant nieuwtjes binnenhaalde en hoe Mahnaimi er als één van de eerste Israëlische journalisten in slaagde Arafat te interviewen. Zijn loopbaan bij Yediouth Ahronot startte hij overigens met het schrappen van het woord terroristen in de berichtgeving als aanduiding voor de Palestijnen. "Dat klinkt als een heel kleine verandering, maar in die tijd in Israël, bij zo'n vooraanstaande krant, was het dynamiet."

BOMPAKKET

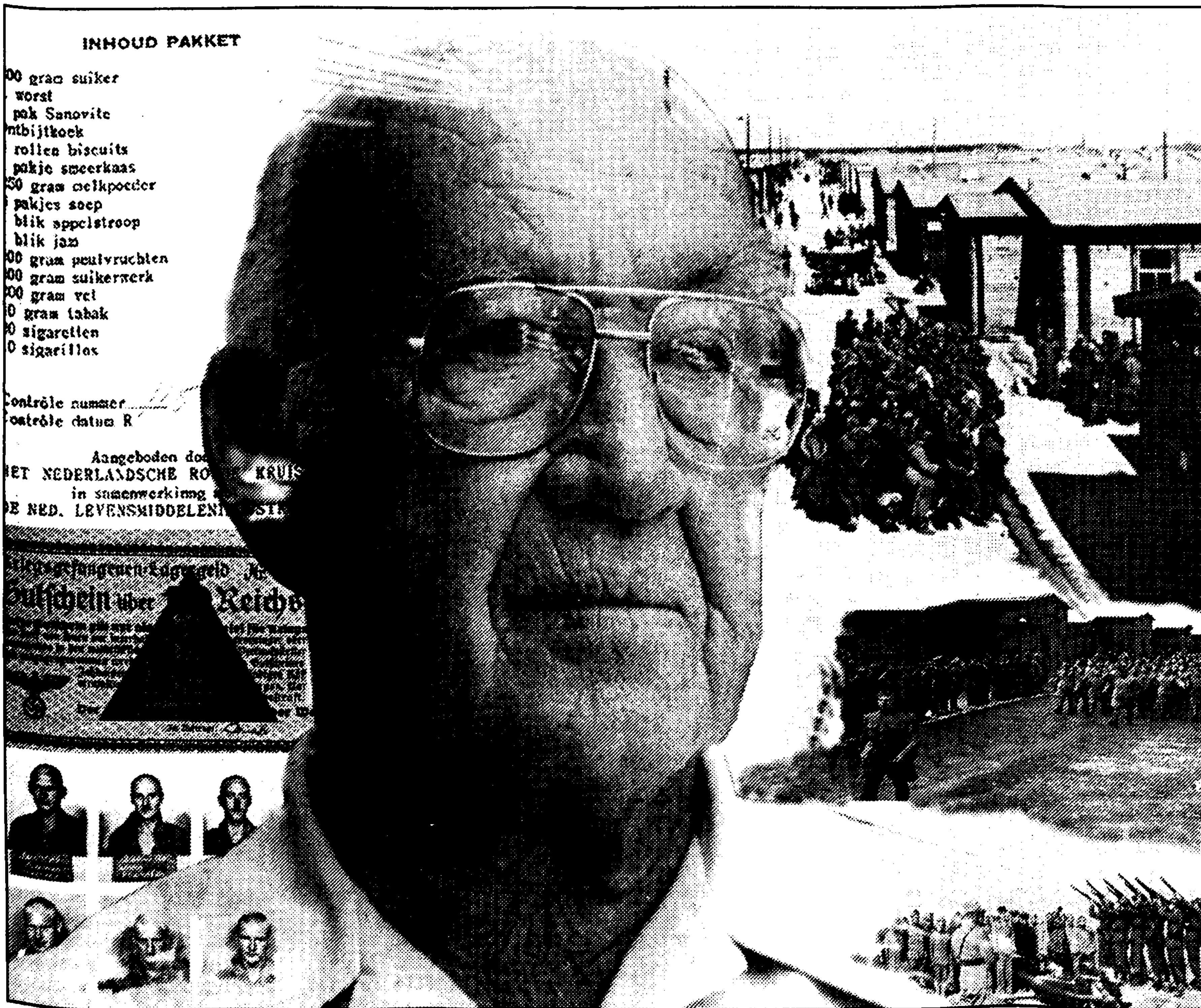
Het was uitgerekend het bompakket dat de verminkte Abu-Sharif deed inzien dat geweld niet de manier was om rechtvaardigheid voor het Palestijnse volk af te dwingen. Terwijl hij in het ziekenhuis lag met een buis door zijn keel, aan elkaar genaaide kaken en een verband om zijn ogen, voelde hij medelijden met de daders. "Dit soort mensen zijn geen vrijheidsstrijders of zo je wilt, terroristen. Ze zijn geestesziek."

De Palestijn, die het brein was achter een aantal terroristische aanslagen, kwam tot de conclusie dat vrede de enige manier was om een eind te maken aan het doden. Maar ook hij bleek een roepende in de woestijn. Tot hij tijdens een bijeenkomst van de Palestijnse Nationale Raad ontdekte dat Arafat misschien niet zo'n havik was als hij deed voorkomen. Vanaf 1987 werkten de twee samen. "Ik moest Arafat's gedachtenwolkje worden", zo schrijft Abu-Sharif.

Door zijn deskundige gebruik van de media verbeterde hij Arafat's imago. De PLO-voorzitter stond toe dat zijn adviseur in 1988 een stuk publiceerde waarin hij pleitte voor een twee-statenoplossing. "Het was de Oslo-overeenkomst, bijna woord voor woord, vijf jaar voor die er kwam", aldus Abu-Sharif.

Mahnaimi neemt nu het woord om kritiek op Arafat te leveren. Zijn vriend zou die woorden nooit in zijn mond nemen. "Het is een schande zoals Arafat met zijn adviseur is omgegaan. Abu-Sharif heeft zijn nek uitgestoken, zijn leven op het spel gezet. Maar hij is niet uitgenodigd bij de ondertekeningsceremonies. Een commandant die zo met zijn soldaten omgaat is geen knip voor zijn neus waard. Voor mij staat vast dat Arafat een belangrijke leider is van de Palestijnen en één van de belangrijkste wereldleiders, maar zijn morele gedrag en zijn houding ten aanzien van zijn eigen mensen is laakbaar. Hij weet zich nu omringd met mensen van het tweede garnituur. Dat komt hemzelf en Israël kennelijk goed uit."

Fotomontage: Joël Labadie

HET *Stalag IV B* was tijdens de Tweede Wereldoorlog een van de ongeveer 50 krijgsgevangenenkampen waar Nederlandse krijgsgevangenen verbleven. Mühlberg ligt in het oosten van Duitsland. (Stalag is Stammlager: kamp voor onderofficieren en manschappen) Het kamp is waarschijnlijk in 1940 gebouwd door Franse krijgsgevangenen, die daar op 16 juni 1940 arriveerden. Het was opgezet als een *Durchgangslager*. Ondanks deze naam verbleven grote groepen er de hele oorlog. In vergelijking met vernietigingskampen als Auschwitz of werkkampen als Ravensbrück heerste er in de krijgsgevangenenkampen een mild regiem.

Het verdrag van Genève betreffende krijgsgevangenen bepaalt in zijn algemeenheid dat krijgsgevangenen humaan behandeld moeten worden. Dat de Duitsers zich hier voor een groot deel aan gehouden hebben ligt aan het feit dat zij ook wilden dat de Duitse krijgsgevangenen door de geallieerden humaan behandeld zouden worden.

De status van krijgsgevangene hield onder meer in: represailles tegen krijgsgevangenen waren verboden; ze moesten gehuisvest worden in zindelijke barakken;

rantsoenen en kleding moesten gelijk zijn aan die van de eigen troepen; ze moesten genoeg lichaamsbeweging krijgen;

een vast aantal brieven per maand versturen en ontvangen, via censuur; een maal per maand geneeskundige inspectie;

krijgstuchtelijke of gerechtelijke straffen waren toegestaan (op een ontvluchtingspoging stond 30 dagen cel);

klachten bij de kampcommandant of bij de Zweedse legatie in Berlijn (voor de Nederlanders).

Aanvankelijk stond het kamp onder leiding van het Ober-kommando der Wehrmacht; vanaf oktober 1944 vielen de kampen onder de SS. De dagelijkse leiding bleef berusten bij de Wehrmacht. Iedere nationaliteit kon uit zijn midden een vertrouwensman kiezen die als bemiddelaar moest optreden tussen de Duitse leiding en de krijgsgevangenen. Tussen 1943 en 1945 varieerde het aantal Nederlanders in het kamp tussen de 800 en 1300.

Een deel van hen had een baantje in het kamp, een deel werkte er buiten, een deel was kort in het kamp en ging dan verder naar een Arbeidscommando en een klein deel werkte niet. De Conventie van Genève bepaalde namelijk dat officieren en onderofficieren niet behoefden te werken; onderofficieren mochten alleen bewakingsdiensten verrichten, degenen onder de rang van onderofficier konden verplicht worden te werken zolang dit werk geen verband hield met de oorlogsindustrie en de oorlogsverrichtingen. Aan deze laatste bepaling hielden de Duitsers zich niet erg. Vrijwillig mocht iedereen trouwens werken.

AMUSEMENT

Behalve narigheid was er ook zo nu en dan amusement, hiervoor zorgde de afdeling O. en O.: Ontwikkeling en Ontspanning. Er was sport, toneel, muziek, iedere zondag werden er kerkdiensten gehouden.

Op 22 april 1945 zijn de Russen het kamp zo dicht genaderd dat de Duitsers maar liever vertrekken. De 23ste komen de eerste Russen op kleine paardjes het kamp binnen. De krijgsgevangenen zijn vrij. Maar nog niet thuis. Kort voor Pinksteren, pas 3 weken later, konden de Nederlanders vertrekken. Met een grote omweg komen zij op 4 juni in Nederland terug.

Uit: 'Fotograaf in krijgsgevangenschap' van Dick van Maarseveen.

= door Marius Noort =

ONLANGS ontving Daan de Wolff de onderscheiding voor oorlogsgewonden. In het kamp in Mühlberg werd een keer een aantal boventanden uit zijn mond geslagen en in het Nederlandse verzet liep hij een paar schotwonden op. Deze onderscheiding is pas zes jaar geleden ingesteld en de veteranen buiten Nederland kwamen het laatst aan de beurt. Met evenveel trots toont hij zijn lintje voor het 25-jarig dienstverband. Normaal krijg je daar brons voor, maar vanwege het voorkomen van een ramp op Hato werd die omgezet in goud.

Oorlogsveteraan Daan de Wolf:

"De oorlog blijft want de industrie moet altijd draaien"

Daan de Wolff is jood. Hij had in Stammlager Mühlberg geen naam, maar een nummer. Soms vermoedde men wel iets, want op zijn persoonsbewijs stond wel een ster. Maar op zijn kleding droeg hij die nooit. "Als dan was uitgezocht wie ik was en me ergens moest melden, dan ging voor mij iemand anders, een vertrouwenspersoon. Zo ging het goed, anders was ik natuurlijk de sigaar geweest." Vrijwel zijn hele familie is vermoord op een broer na die bij de KLM werkte en daardoor beschermd werd en zijn zus zat in Indonesië. Zijn beide ouders werden weggevoerd naar Westerbork, waar ze officieel zijn overleden. Hij weet echter van andere mensen dat zijn ouders naar Auschwitz zijn afgevoerd. De Wolff praat daar liever niet over, wel over zijn eigen oorlogservaringen.

In 1940 komt hij op voor militaire dienst bij het 15de regiment depôt-infanterie in Breda. 8 Mei komt Daan de Wolff terug van oefening en meteen krijgen de mannen te horen dat de kazerne moet worden ontruimd. Ze worden overgeplaatst naar Leiden zonder verdere toelichting.

9 Mei. Daan de Wolff moet 's nachts wachtlopen. Het was redelijk fris weer toen de eerste Junckers over kwamen vliegen. Wat er precies aan de hand is, wordt de soldaten niet duidelijk. De volgende dag wel. Dan vindt de zogenaamde 'Slag om de Residentie' plaats. Eigenlijk is die term onjuist, vertelt De Wolff, het was in feite de slag om vliegveld Valkenburg. Die nacht landden daar veel Duitse parachutisten en dus kregen hij en z'n maten de opdracht het vliegveld te ontzetten. Aan de rand van het vliegveld aangekomen, wordt bekend dat Nederland capituleert. Het is dan 15 mei.

Die vijf dagen en nachten sliep De Wolff absoluut niet. "Dat schijnt onmogelijk te zijn en dat geloof ik ook. Toch was het zo." De Wolff was schutter achter een zware mitrailleur en heeft daarmee zelfs nog een Juncker neergehaald. "Dat was geluk, ik schoot een van de motoren in brand."

De ochtenddauw in de weilanden waardoor de moffen niet te signaleren waren, herinnert hij zich nog. "We moesten toen de koeien doodschieten, wat later veel stank veroorzaakte." Ook weet hij nog goed dat de mitrailleur voor koeling vier liter vloeistof nodig had. Dat was snel opgebruikt. Hoe nu het koelreservoir vullen? "De mannen urineerden allen tot de vier liter er weer was en dan kon het schieten verdergaan."

Zijn commandant meldde later dat iedereen die weg wilde (naar Engeland), mocht gaan, maar dat er officieel sprake was van krijgsgevangenschap. Niemand van hen ging.

Na de capitulatie kreeg De Wolff tijd om te slapen en hij herinnert zich nog dat hij uitgeput op z'n bed neerviel. Na anderhalve dag wordt hij door z'n broer gewekt die zich bijkans rot schrikt. Al die dagen had Daan zijn helm niet van zijn hoofd gehad met als gevolg dat z'n haar in de helm lag en zijn hoofd kaal was.

Ook hij werd aanvankelijk (zie kader) vrijgelaten. Hij ging werken als vleugelbouwer bij een vliegtuigfabriek en later als meubelmaker. Toen hij in '43 net als alle andere manschappen en onderofficieren een oproep kreeg, was hij inmiddels gehuwd en vader van een kind. Naar later bleek was zijn toenmalige vrouw zwanger van het tweede.

Toen vertrok de trein uit kamp Amersfoort naar het oosten. Daan de Wolff kwam terecht in Stammlager Mühlberg aan de Elbe. Hij is daar een van de 80.000 krijgsgevangen landgenoten en Fransen, Polen, Britten, Russen en Amerikanen.

De behandeling voor de 'bewoners' van Mühlberg was mild. Hoewel De Wolff nog steeds moeite heeft met de moffen, vergeet hij niet te melden dat hij goed behandeld werd. De 'liefdespakketten', voedselpakketten van het Rode Kruis uit Nederland, liggen nog vers en smakelijk in zijn herinnering. "Sanovite eet ik nog steeds. Daar word je oud mee." Corresponderen mocht ook.

Vanuit het kamp kreeg men 's morgens en 's avonds kuch, die met vier man moest worden gedeeld. "Daar maakten we reepjes van, dan ging het langer mee. 's Middags kreeg je dan twee pootaardappeltjes met soep. Het vulde toch. Niet veel, maar het ging. Polen en Fransen hadden trouwens zeekaak en daarvoor verkwanselden wij onze kleren. Zeekaak is zo taai en hard, daar doe je uren mee."

Op een gegeven moment werd je gevraagd voor plaatsing 'ergens'. Je wist nooit precies waarheen. In ieder geval mocht het niet voor oorlogstaken zijn. Ik kwam terecht bij een boer in Kreuz, in de buurt van Waldheim.

■ *Stalag IVB*

"Ik sprak trouwens geen Duits. De boer die tevens burgemeester was zocht een meubelmaker, voor onder andere reparatiewerk. Bij de boer gingen we achter kippe-eieren en aardappels aan, en die stak je dan in eigen zak." Tot aan het einde van de oorlog werkte hij bij de boer. Over het man-zijn in krijgsgevangenschap is hij duidelijk. "Op contact met vrouwen stond de doodstraf. Een vriend van me heeft een nacht bij een Duitse doorgebracht. Hoewel ze erachter kwamen overleefde hij het, want voor de veroordeling capituleerden de Duitsers. Wat me opviel is dat er geen homo's waren daar. Er werd overigens wel veel gemasturbeerd en de natuur helpt ook een handje hè."

"Op een gegeven moment dachten we dat we de Engelsen hoorden en vluchtten die nacht de gerooide aardappels in. Dat waren net gewelven. Later kropen we uit de aardappels, zagen de witte vlaggen en bemerkten dat de bevrijders niet de Engelsen maar Russen waren. De schoften. Die zijn zo mogelijk nog slechter dan Duitsers."

De Wolff vertelt over de Russen die zijn laarzen opeisten. Die was hij niet van plan om af te geven, maar een pistool tegen zijn hoofd bracht hem op andere gedachten en vervolgens kon hij weer op zoek naar zijn klompen. Dan vervolgt hij over wat hem het meest heeft aangegrepen in Duitsland: de afschuwelijke verkrachtingen door de Russen van onder andere Duitse boerinnen in aanwezigheid van grootmoeders en kinderen. "Daarna vluchtten we naar Waldheim."

Aan de westkant van de Elbe zaten de Amerikanen, aan de andere kant de Russen en die hielden je tegen. En op vluchten stond de mogelijke straf van deportatie naar Siberië.

"We spraken een beetje Russisch en wilden de Russen aan de rivieroever in de buurt van een brug bezighouden zodat een van ons in het water kon springen om de overkant te bereiken en hulp te halen. Dat lukte. Even later kwam er inderdaad een Amerikaanse jeep de brug over rijden en wij sprongen erin. De Russen schoten niet op ons."

Een dag later werden de vluchtelingen met trucks naar Jena gebracht. "We wilden natuurlijk terug naar Nederland." Na wat overnachtingen her en der met nog steeds het gevaar van rovende en verkrachtende Russen bereikte het groepje een paar dagen later Eisenach en vandaar liepen ze nog een paar dagen richting België, waar ze in een klooster werden opgevangen. Daaruit vluchtten ze 's nachts weg en namen de dekens mee. "Dat kon natuurlijk niet, maar we konden ze eenmaal in Weert aangekomen wel verkopen."

In Weert ontstaat er gedonder als de mannen in hun uniform naar de bioscoop gaan en aangezien worden voor NSB-ers. Het eindigt in een knokpartij. Per boot over de Maas bereikt Daan de Wolff thuishaven Rotterdam. De ontvangst in de straat waar hij woont is diep ontroerend. Bijna laconiek vertelt De Wolff over zijn thuiskomst, die meteen een domper op de eerdere ontvangst is. "Mijn vrouw keek mij nauwelijks aan. Ze had een vriend, een Canadees, maar die vertrok nadat we gepraat hadden.

Toch scheidde De Wolff niet lang daarna omdat hetzelfde nog een keer gebeurde. Beiden waren trouwens door de oorlog erg veranderd.

Er was geen werk dus bleef De Wolff militair, zo voelde hij zich ook. Bij een oproep voor West-Indië meldde hij zich en zo ging hij 48 jaar geleden naar Curaçao en zou niet meer weggaan. Onderweg met de boot hiernaartoe, zo vertelt hij, had hij een 'pestje' opgelopen, waardoor hij de eerste tijd op het eiland in het ziekenhuis verbleef. Zijn compagnie was inmiddels naar Aruba vertrokken, maar De Wolff had daar bepaald geen trek in en kon ruilen met iemand anders om op Curaçao te blijven. Zijn broer die voor de KLM vloog woonde hier namelijk ook. De militaire uitzending zat er in 1949 op. De Wolff ging echter niet terug maar belandde bij de politie/brandweer, waar hij uiteindelijk wachtcommandant werd op het vliegveld.

Hij bleef op Curaçao omdat het hem zo goed beviel, niet om een vrouw of iets dergelijks. Blijkbaar zit reizen in de familie, want vader deed dat al voor de handel. Zijn huidige vrouw leerde De Wolf in 1950 kennen en daarmee kreeg hij nog vier kinderen.

Aan het einde van zijn verhaal komt hij toch nog even terug op de haat. "Die zit heel diep, vooral om wat ze met mijn ouders gedaan hebben. Maar er zit nu natuurlijk een heel andere generatie. Door sommige Duitse trekjes schiet ik nog wel eens vol. Je houdt er wel een tik aan over hoor, maar ik kan er wel mee omgaan."

Tenslotte over de oorlog nu. "De oorlog in Bosnië vindt ik zielig. Maar als het daar stopt gaat het ergens anders verder. De oorlogsindustrie moet immers blijven draaien."

IN DE tijd van Hitler's inval in Nederland telde het Nederlandse leger ongeveer 300.000 man; 14.000 van hen waren beroepsmilitair. Op 15 mei 1940 capituleerde Nederland voor Duitsland. Circa 22.000 mannen werden als krijgsgevangene overgebracht naar Duitsland.

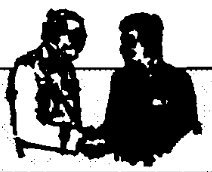
Op 30 mei besluit Hitler dat de krijgsgevangenen naar Nederland kunnen terugkeren. Dat gebeurde begin juli. Van de beroepsmilitairen boven de rang van onderofficier verlangde Hitler een verklaring op erewoord, zo besluit hij op 20 juni; van de overigen alleen een schriftelijke verklaring. Daarin moesten zij beloven niets te ondernemen dat het Duitse rijk kan schaden. Het alternatief: krijgsgevangenschap. Een moeilijke beslissing waarvoor geen duidelijke richtlijnen bestonden.

Op 14 juli 1940 leggen bijna alle beroepsofficieren de erewoordverklaring af, 71 niet. Zij worden in krijgsgevangenschap gevoerd naar Colditz in Duitsland. In mei 1941 worden de beroepsofficieren opgeroepen zich te melden; een formaliteit. Een jaar later weer een oproep. Nu minder onschuldig. Allen die zich gemeld hebben worden als krijgsgevangenen naar Duitsland weggevoerd: circa 2.000 beroepsofficieren, cadetten en adelborsten.

Op donderdag 29 april 1943 verscheen een oproep in de dagbladen: het hele voormalige Nederlandse leger moet zich melden om in krijgsgevangenschap weggevoerd te worden, circa 250.000 man. (Het bericht wordt niet via de radio bekend gemaakt. Londen zou anders te snel op de hoogte zijn.) Zowel voor de actie van 1942 als die van 29 april 1943 wordt door de Duitsers als reden opgegeven dat het de straf was voor verzetsdaden begaan door enkele leden van het voormalige Nederlandse leger. Van het feit dat collectieve straffen verboden waren door de Conventie van Genève van 27 juli 1929 deel XXIII betreffende de behandeling van krijgsgevangenen die ook ondertekend was door Duitsland, trokken zij zich in dit geval niets aan.

De werkelijke redenen waren dan ook: nieuwe krachten voor de *Arbeitseinsatz* te verwerven, het Nederlandse verzet te verzwakken en geen getrainde mannen achter te laten als hulptroepen bij een eventuele invasie. De meesten van de opgeroepenen wisten uit handen van de Duitsers te blijven. De 'oogst' was uiteindelijk ongeveer 10.000 man, onder wie 6.500 dienstplichtigen.

Van de ruim 12.000 Nederlandse krijgsgevangenen -2.000 uit 1942 en 10.000 uit 1943- zaten er tegen het einde van de oorlog nog 8.000 in krijgsgevangenschap. Cijfers over hoeveel er in Duitsland zijn overleden of nog tijdens de oorlog zijn teruggestuurd naar Nederland, bij voorbeeld wegens ziekte, zijn moeilijk te geven. Naar schatting overleden 3 à 400 militairen en werden 2.000 teruggestuurd.

Fort Zoutman: Stuk Arubaanse geschiedenis door Joh. Hartog vastgelegd

JOHAN HARTOG

...fraai gedenkboek...

= door Luc Alofs =

Voor mij ligt het laatste boek van dr. Johan Hartog: *'Het Oude Fort van Aruba, de geschiedenis van Fort Zoutman en van de toren Willem III.'* Het verscheen als 'Gedenkboek bij het tweehonderd-jarig bestaan van Fort Zoutman in 1996' en is beslist één van de fraaist uitgegeven werken van Hartog: Zwaar, glanzend papier, veel foto's en plattegronden. Het Prins Bernhardfonds en het KABNA hebben diep in de subsidiebuidel getast. Helaas moet ook de lezer dat wanneer hij het boek aanschaft. Prijs: zo'n 50 gulden. Een Engelstalige versie is verkrijgbaar bij het Arubaans Museum in, jawel, Fort Zoutman. Hartog is naast journalist en bibliothecaris bovenal de auteur van de vijfdelige 'Geschiedenis van de Nederlandse Antillen'.

In zijn voorwoord drukt gevolmachtigd minister A.G. Mito' Croes terecht zijn dankbaarheid uit aan het adres van Hartog. "Veel is door hem belicht en vastgelegd, wat anders in de vergetelheid zou zijn geraakt". Zelfs al voldoet Hartogs *magnus opus* niet altijd aan de moderne wetenschappelijke maatstaven, het fungeert nog altijd als startpunt voor later onderzoek. Daarnaast schreef Hartog talloze boeken waarin hij onderwerpen uit zijn hoofdwerk uitdiepte. De geschiedenis van het fort kan in drie fasen worden verdeeld. De eerste periode betreft de jaren waarin het militaire functies vervulde, dat wil zeggen tot circa 1816. Daarna deed het dienst als gezaghebberskantoor, gevangenis, politiewacht, kantoor van de 'eilandsontvanger' etcetera. In 1866-1868 werd de Willem III-toren als vuurtoren bijgebouwd. Aan de tweede fase kwam een einde door de bouw van het nieuwe regeringsgebouw in 1945. Het fort werd opslagruimte van D.O.W. en raakte in verval. Na 1964 volgde het eerherstel. Er werden plannen tot renovatie gesmeed en uitgevoerd. Het Arubaans museum is er sinds 1984 gehuisvest.

HELDER

Hartogs schrijfstijl is helder en toegankelijk als altijd en bij het schrijven van dit stuk is het dan ook pijnlijk te moeten beginnen met de vaststelling dat het gedenkboek te vroeg verschijnt. Fort Zoutman is namelijk niet in 1796, maar twee jaar later, in 1798 gebouwd. Een vergissing van 2 jaar zou geen pagina in de krant verdienen als de toedracht van de bouw van het fort geen nieuw licht zou werpen op de veranderende positie van Aruba binnen de kolonie, de Caraibische handelsnetwerken en de militaire verhoudingen na 1780. Dankzij de archieven van de West-Indische Compagnie en de dagboeken van de directeuren (lees: Gouverneurs) De Veer en Lauffer (1795-1800) kon ik de geschiedenis van het Fort reconstrueren. We richten ons tevens op het raadsel van 'Forti Abao'. Geen verdediging. De verwaarlozing van Aruba onder de West-Indische leidde ertoe dat Aruba aanvankelijk geen verdedigingswerken verkreeg. Het eiland was in 1636 was ingenomen om te voorkomen dat de Spanjaarden Curaçao 'van opzij' konden aanvallen en werd het slechts als rancho gebruikt; vestiging van kolonisten werd tot 1754 en tussen ca. 1767 en 1780 verboden. Indianen werden toegelaten in ruil voor het verrichten van herendiensten. Wegens armoede en de geringe exploitatie was er niet veel meer te halen s dan drinkwater, brandhout en vee. De aanleg van een fort was verspilde moeite. Hartog meldt dat in 1762 voor het eerst gesproken werd over de aanleg van een batterij aan de Paardenbaai.

Vanuit deze baai werd gouvernementsvee verscheept en twee maal per jaar werd ze aangedaan om brandhout voor het garnizoen op Curaçao in het toen nog aanwezige 'mangelbos' te kappen. Het batterijplan bleek te duur en ging niet door.

De tweede maal dat de verdediging van Aruba aandacht kreeg was in 1773. Op Curaçao werden in hoog tempo forten aangelegd aan de grote zuidelijke baaien. De reden daarvan was waarschijnlijk de aanwezigheid van kapers in de veel bevaren wateren van de tijdelijk opgebloeide handelskolonie. Kapitein Horst was belast met het maken van kustkaarten van Curaçao en bracht in 1773 ook de kust van Aruba in kaart (zie Ñapa 7 mei 1994). Tot de bouw van een fort kwam het niet. Kennelijk was het voldoende om Aruba's natuurlijke havens en schuilplaatsen te inventariseren. Indringers zou men vanuit Curaçao verjagen.

20 juli 1776 komt de verdediging van Aruba opnieuw ter sprake. In een brief van Directeur Rodier aan de W.I.C. komt de noodzaak van een batterij aan de Paardenbaai aan bod: 'Wat het Eijland Aruba aangaat de batterij Aan de Paarde baay ..., soude aldaar ten hoogste noodig zijn, ... soo hebbe [ik] het noodig geoordeeld den Ingenieur Lensz, naar Aruba te zenden, om een plan van de batterij, soo als die aan de paardebaaij, behoorde gemaakt te worden, aff te teijkenen, ... die baterij soude naar gissing Vijf a Ses honderd stukken van agten kunnen kosten buijte de stukken Canon die daar op geplaatst soude moeten werden.'

Van het voornemen kwam niets terecht en weer verdwijnt het vraagstuk uit de aandacht. Hartog vertelt dat 1786 vier kanonnen naar Aruba werden gestuurd, maar dat onduidelijk was waar deze werden geplaatst of wat daarvoor de aanleiding was. Het archief van de W.I.C. verschaft opheldering. In mei dat jaar bezocht Commandeur Van der Biest Curaçao en hij wees Directeur De Veer erop dat Aruba door iedere kaper kon worden aangevallen zonder dat hij verweer kon bieden. De zending van kanonnen vormde het uitgevoerde deel van de opgestelde plannen. De rest vond geen doorgang en dat was weldegelijk de bouw van een batterij! Met het plan waren echter kosten en arbeid gemoeid. Voor de aanleg zou eerst een kalkoven worden gebouwd en dat zouden de indianen doen bij wijze van herendienst. Daarna zouden metselaars uit Curaçao de bouw aanvangen. Ter financiering zou op Aruba (waarschijnlijk voor het eerst) belasting worden geheven. De inwoners zouden per beest een weidebelasting van drie stuivers per jaar en een belasting op de verkoop van vee gaan betalen.

Ook dit plan vond geen doorgang. Van der Biest bezocht op 29 mei 1786 Kapitein der Indianen Willem Herring en deze vertelde hem dat de indianen hem hadden aangezegd niet aan het plan mee te zullen meewerken en dat ze 'geen wijloon nog de minste geregtigheyt sullen betalen, ook dat se, geen calkoven nog met de canon te willen werken maar wel [wat] als se gewent is voor de Edele Compagnie te werken, dat se bereyt sijn te doen.' De indianen gingen akkoord met de herendienst tot veevangst, tanki-onderhoud en houtkap, maar deze taak en de invoering van belasting gingen te ver. De weigering bracht De Veer in verlegenheid. Het bleek dat dit geen impulsieve daad van de indiaanse bevolking was, maar -zoals hij schreef- dat 'deze lieden hun raadsmannen' hadden. Wie dat waren en welk oogmerk zij hadden is onbekend. De Veer liet de zaak rusten. Deze werkweigering stond overigens niet op zichzelf. Een volgende keer besteden we aandacht aan de lange en soms bloedige traditie van opstandigheid van de indianen tegen de herendiensten en de overheidsbemoeienis met hun leefwijze.

1798 In het gedenkboek stelt Hartog dat bouw van het Fort verband hield met de 'onzekere internationale toestand in 1796'. Dat is juist. In 1795 was Nederland bij het Franse rijk ingelijfd en werd de Bataafsche Republiek in het leven geroepen. Voor Curaçao resulteerde de betrokkenheid in de Frans-Engelse strijd in de dominantie in het Caraibisch gebied in de genadeklap voor de tot voor kort bloeiende handel. De aanvoer van handelsgoederen stagneerde en de handelsnetwerken verschrompelden. De crisis resulteerde evenwel in een groeiend belang van Aruba's Paardenbaai. De voornaamste handelstak die Curaçao restte was die in geitevellen en verfhout (brasil) met de 'Vaste Wal'. Aruba ging functioneren als tussenhaven, terwijl de sterke zeestroom tussen de Benedenwinden en de Vaste Wal ertoe leidde dat schepen Curaçao maar al te vaak voorbij voeren. Zij zochten dan hun toevlucht in de Paardenbaai, in afwachting van gunstiger omstandigheden om -tegen de stroom in- naar Curaçao op te werken. Ook nam rond deze tijd de vestiging van kolonisten op Aruba toe. Aanvankelijk met financiering vanuit Curaçao ontpopte een deel van hen zich als handelaar en profiteerde van de nieuwe handelskansen.

Het was echter bovenal de aanwezigheid van kapers, die met volmachten van deze of gene Europese mogendheid de Caraibische wateren afschuimden op zoek naar met handelswaar beladen schepen. Kapers en de aanwezigheid van Curaçaose schepen en Arubaans gouvernementsvee in of bij de Paardenbaai leidde tot de aanleg van het fort. De dagboeken van directeuren De Veer en Lauffer tonen hoe het aantal kapers op de Arubaanse kust hand over hand toenam. Na eerdere invallen van kapers zochten januari 1797 twee 'bevriende' Franse en Spaanse schepen hun toevlucht in de Paardenbaai omdat een Engelse kaper de Arubaanse wateren onveilig maakte. Omdat deze schepen in de baai niet veilig waren besloot Directeur Lauffer op 23 februari 1797 tot een verdere bewapening van de baai. 'vermits aan de Reede van Aruba, dikwijls door de zwaare stroomen, veele vaartuigen alhier thuisbehorende, voor eene lange tijd worden opgehouden, en dezelve door de slegte staat van defensie op dat eiland aan alle vijandelijke kaapers ten prooye zijn, heb ik noch twee zes ponders stukken canon daar naar toe doen zenden, ten eynde de aldaar liggende vaartuigen onder de bescherming van deezen kunnen veylig zijn.'

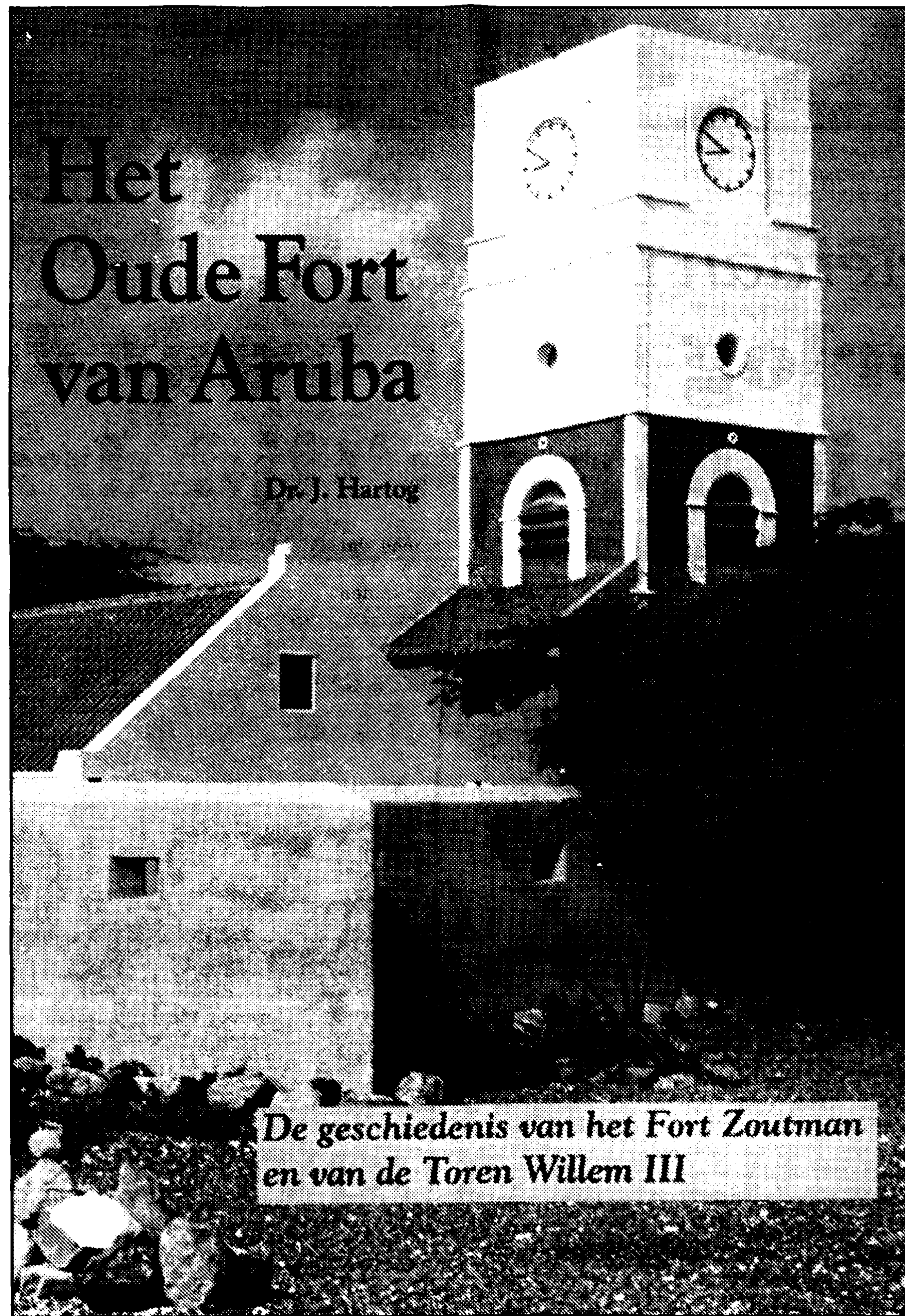
Dit maakte aan de kaperoverlast geen einde. In maart moest de Paardenbaai door een Curaçaos oorlogsschip worden ontzet, in november beging een Franse kaper 'diverse hostiliteiten' en in december trachtte een Engelse kaper enkele schepen in de baai in te nemen. Nadat Commandeur Specht de kaper bestookte -de kanonnen werkten, maar waar ze stonden is onduidelijk- verschenen twee Engelse oorlogsschepen aan de kade. In ruil voor het kopen van vee zou men schepen en inwoners ongemoeid laten. Specht ging akkoord en voorkwam zo de plundering van het eiland. Dit incident leidde tot de bouw van Fort Zoutman. Tien januari 1798 schreef Lauffer in zijn journaal: 'Den Commandeur van het Aruba [...] aan mij verzogt hebbende om eenig kruit en kogels voor het geschut aldaar aan hem bij geleegenheijd te zenden, heb ik heeden afgezonden 30 cardoezen 8 ponders 20 dito 6 ponders 150 geweerpatroonen, 30 8/ ponder kogels en 20 6/ponder dito. Den burger Solagnier naar het eiland Aruba vertrekkende heb ik denzelven opgegeven een plan voor een kleine batterij in platte vorm aan de rede van Aruba te bouwen. En bij missieve aan den Commandeur daar van kennis gegeven met ordre om zodanige Batterijen (meervoud!) aan te leggen, en de Indiaanen tot het arbeiden aan dezelve te employeeren.'

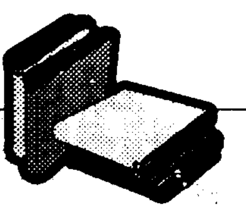
Zijn besluit kwam te laat, want op 11 januari berichtte schipper De Lange dat een week eerder een nieuwe Engelse kaper op Aruba aan land was gegaan en aan het plunderen was geslagen. De bevolking dwong de kapers bij Ponton tot de aftocht, maar daarop blokkeerden de Engelsen gedurende een week de haven. Bij een tweede landingspoging werden de Engelsen vanuit 'het mangelbos' aan de Paardenbaai beschoten en werden acht van hen gevangen genomen. Uiteraard verzocht de Specht om 'eenige verstreking van ammunitie, als ook om eene behoorlijke batterije te moogen doen oprigten.'

Het besluit daartoe was al genomen. Dertien januari 1798 vertrok schipper Erasmus met twee kanonnen, 20 achtpondscardoezen en zes geweren. Lauffer verzocht Specht om een plaats voor de batterij te bepalen en hij verplichtte alle mannelijke inwoners tussen 16 en 50 jaar herendienst te verrichten voor de bouw van de batterij. Men mocht ook een slaaf sturen (daarvan woonden er ca. 30 op Aruba). Opnieuw werd van de herendiensten gebruik gemaakt en dit maal rezen daartegen geen bezwaren. De reden was dat de bouw en financiering beter geregeld waren. Op de eerste plaats ontvingen de inwoners in ruil voor hun werk voedsel. Omdat er hongersnood heerste was dit een zinvolle tegenprestatie. Belangrijker was dat de financiering van de bouw niet geschiedde door vee- en weidebelasting, maar door het invoeren van een havenbelasting. Niet de indianen, maar degenen die profiteerden van een veilige haven draaiden op voor de kosten. De havenbelasting ('het reedegeld') werd ingesteld en met de bouw van de verdedigingswerken werd direct aangevangen. Al op 31 januari noteerde Lauffer: 'van Den Commandeur provisioneel des Eilands Aruba Pieter Specht ontvangen missieve in dato 28 deezer, behelzende kennis geeving dat de Eene Batterij aan het inkoomen van de baaij te Aruba reeds voltooid was en dat aan de bovenkant der [gemelde] Baaij begonnen en binnen korte geheel [voltooid] zoude zijn.'

Een week later werden Theunis Lourens Vos Jansz en Adriaan Wever benoemd tot canoniers van de beide batterijen. Hiermee komen we aan het raadsel van 'Forti Abao'. Al in zijn Aruba-boek uit 1953 (p. 450, noot 104) tastte Hartog in het onzekere omtrent het bestaan van een tweede batterij aan de baai, namelijk Forti Abao. Dit steunfort zou gelegen hebben aan de waterkant ter hoogte van de Weststraat en ertoe hebben gediend om vijandelijke schepen onder kruisvuur te nemen. Hartog twijfelt aan het bouwjaar van het forti en verbaasd zich dat daarover in de verslagen van de aanvallen op Fort Zoutman in 1799 en 1805 geen melding werd gemaakt. Hartog concludeert dat het gebouwd moet zijn tussen 1805 en het bezoek van Teenstra, die Aruba in 1828 bezocht en er melding van maakte. Dit is onjuist, want het citaat uit Lauffers journaal toont aan dat Forti Abao

vervolg op pag. 9

WIE IS Isabel Allende? In dit verhaal een breedvoerig portret van de schrijfster met de beroemde naam en een overzicht van haar werk.

Vaak vergeleken met Gabriel García Marquez

Isabel Allende Een leven als een roman

= door Peter van Vlerken =

Vreemd genoeg waren er voor deze lezer meer redenen niet aan de boeken van Isabel Allende te beginnen dan om dat wel te doen. De eerste lichte aversie werd gewekt, doordat zo nadrukkelijk door haar uitgever werd vermeld dat zij familie was van de vermoorde Chileense leider Salvador Allende. Iemand die zich daarop liet voorstaan, had kennelijk andere middelen nodig om publiciteit te verwerven dan schrijftalent.

De tweede reden was dat zij onmiddellijk na het verschijnen van *Het huis met de geesten* in 1985 werd vergeleken met Gabriel García Marquez. En welke schrijver ter wereld, laat staan in Zuid-Amerika, kon qua vertelkunst tippen aan de grote Gabriel? Niemand toch?

VROUWENBOEKEN

Er was ook het feit dat zij werd ingelijfd door het vrouwelijk deel van het lezerspubliek. Niet dat je je daar als man iets aan gelegen hoefde te laten liggen, maar Isabel Allende kwam in dit hoofd te boek te staan als een typische schrijfster van vrouwenboeken en dat deed al snel denken aan allerlei huiveringwekkends als mannenhaat, baarmoederleed en abortusellende.

Dat *Het huis met de geesten*, nota bene haar debuut, een *millionseller* werd, vermocht deze eigenwijze, bevooroordeelde damesschrijvers-ontwijker niet vermurwen. Misschien juist wel omdat het een *millionseller* werd. Geen deel te willen uitmaken van deze lezersmeute, zoiets.

Ook de tweede roman van Allende kon de boekverkoper houden. De literatuurcritici, allemaal lovend over *Het huis met de geesten*, vonden *Liefde en schaduw*, dat een jaar later verscheen, wederom een imposant epos, maar toch veel minder indrukwekkend dan haar eersteling. Het derde, *Eva Luna* (1988), werd weliswaar enigszins voorspelbaar gevonden, doch niettemin uitbundig geprezen.

De dubbel-vrouwelijke titel was echter voldoende om 'nee, laat maar' te zeggen. In 1990 kwam haar verhalenbundel *Het goud van Tomás Vargas* uit en in 1992 de roman *Het oneindige plan*. Dit laatste boek werd als mislukt beschouwd. "Het voorraadtrommeltje van Allende raakt leeg", schreef een recensent. Bovendien was intussen Marquez weer gekomen met zijn zoveelste niet te evenaren, laat staan te overtreffen meesterwerk... Tsja.

INHAALMANOEUVRE

En toen verscheen *Paula*. Een mens kan lang volhouden dom te zijn, maar er begon iets te knagen, temeer daar Allende in interviews liet doorschemeren dat het misschien haar laatste boek zou zijn. Zij kon het niet, of bijna niet meer opbrengen aan een nieuw werk te beginnen.

Dreigde hier een meesterschrijver, zij het een vrouwelijke maar wellicht toch: een meesterschrijver, te worden geofferd aan *male chauvinism* en meer van dat soort onzinnigheden? Werd het niet tijd voor een inhaalmanoeuvre?

Paula is, voor wie het nog niet gelezen heeft – dat zijn er niet zoveel, want het boek stond zoals de voorgaande vijf vrijwel meteen bovenaan de hitlijsten – het verslag van de vergeefse doodsstrijd van haar dochter en tegelijkertijd het autobiografisch levensverhaal van Isabel Allende zelf.

Dit boek te lezen was voldoende voor deze lezer alle reserves te laten varen. Het meest verrassend was nog de manier waarop Allende met zijn vooroordeel over haar mannenhaat afrekende. Humor bleek daarbij haar sterkste wapen.

MEEGENIETEN

Noterend in welke betitelingen het mannelijk geslacht zich bij Allende mag verheugen, werd de lach op het gezicht van deze lezer steeds breder. Ik laat u meegenieten: gebochelde lelijkerds met orang-oetanhanden. rondlummelende kletsmajoors, handtastelijke genieperds, onbuigzame autoriteiten, bulderende beren, schijnheilige messiassen, seksbeluste opscheppers, hanige patriarchen, vlegels met wildemansmanieren, angsthazen die bij het zien van een naald al van hun stokje gaan, provinciaalse moralisten, kindertreiteraars en -lokkers, impotente eunuchen, weekhartige klagers, bloeddorstige woestelingen, overspelige echtgenoten, gewetenloze schurken, kerels die niet goed wijs zijn, getormenteerde excentriekelingen, lachwekkende worstelaars, dronken kozakken, erbarmelijke minnaars, eenzame voyeurs, meelijwekkende antihelden, twistzieke nachtbrakers, mislukte troubadours met toverfluiten.

Dus om nu te zeggen dat Isabel Allende mannen haat. Nee. En voor wie daar aan twijfelt, mag het een troost zijn dat zij het voor het merendeel heeft over Zuidamerikaanse en in het bijzonder Chileense mannen, met genen van Baskische zeevaarders en ontembare Amerikaanse indianen.

LAFAARD

Slechts een enkeling van mannelijke kunne mag zich meten met Allende's maatstaven van rechtschapenheid en verantwoordelijkheld. Zeker niet haar vader. Isabel was nog maar een kind toen hij zijn gezin, dat ook twee zonen telde, in de steek liet. "Hij was een lafaard", vat ze bondig samen. Wel haar grootvader, ofschoon schraperig en een aanhanger van de Chileense dictatuur, bij wie zij een groot deel van haar jeugd doorbracht.

In meer of mindere mate ook haar echtgenoot Michael, met wie ze twee kinderen kreeg, Paula en Nicolás, en van wie ze scheidde na lange en tamelijk zwijgzame jaren van samenwonen en uit elkaar groeien. Zeker haar grote liefde, de Amerikaan Willie, 'een man met een moederlijke roeping', met wie zij enkele jaren geleden in het huwelijk trad.

■ *Isabel Allende*

Hoe denkt zij intussen over zichzelf? Isabel Allende, geboren in Santiago in 1942, beschrijft haar kindertijd als angstig en onzeker. Ze is een eenzaam – "ik vermoed dat uit dat gevoel van eenzaamheid de vragen voortkomen die iemand tot schrijven aanzetten", vertelt ze – een driftig meisje, dat droomt van een groots en heldhaftig leven. Met behulp van een oprek-apparaat haalt ze net anderhalve meter. De ontdekking van de liefde maakt een ander mens van haar.

"De verlegenheid maakte plaats voor een nogal explosief karakter en er kwam een einde aan die lange perioden van woedende zwijgzaamheid uit mijn kindertijd en adolescentiejaren." Behalve de liefde was er haar oom Ramón, diplomaat en tweede levenspartner van haar moeder. Hij leerde Isabel met wijze lessen in zelfverdediging haar angsten en onzekerheden te overwinnen en haar kwetsbaarheid als kracht te ervaren.

Ook leerde hij haar dat, ondanks perioden van bittere armoede, het leven gul kan zijn. En dat was een openbaring na de tijd in het huis – met de geesten – van haar grootvader, die schaarste een zegen vond en gierigheid een goede eigenschap. Aan de hand van Ramón zwierf ze over de wereld, van de ene diplomatieke post naar de andere: Italië, Spanje, Libanon, Bolivia. Ook later, met haar man, reisde ze over de aardbol. Ze doorkruiste Europa van Andalusië tot Oslo. Elk land gaf haar nieuwe levenservaringen.

FANTASTISCH

Meer dan een typisch vrouwelijke schrijver, is Allende een typisch Latijnsamerikaanse schrijver, begiftigd met een ogenschijnlijk onuitputtelijke verbeeldingskracht. Ogenschijnlijk, want als je het haar en – sta mij toe hem opnieuw te noemen – Marquez vraagt, is van een rijke fantasie geen sprake. Ze hebben alle materiaal aangereikt gekregen, schrijven over herinneringen, herinneren zich herinneringen van anderen, enzovoorts.

De kracht van de grote Latijnsamerikaanse schrijvers – Vargas Llosa is er ook zo een – is klaarblijkelijk ontsproten aan de mondelinge overlevering, die in hun landen nog bij het dagelijks leven hoort. Uit dezelfde bron komt het magische element in hun verhalen. Marquez doet daar tamelijk raadselachtig over, verwijzend naar de 'geur van de guave', een plant die wij hier niet kennen, die bij hem de fantastische manier van vertellen losmaakt.

Allende is wat dat betreft minder vaag. Bij haar is duidelijk dat een verhaal over een meisje met groen haar en bovennatuurlijke gaven, het eindstation is van een lange reeks dorpsroddels, waarbij een meisje met misschien wit haar en groene ogen allengs verandert in een engel met groen haar. En van een engel met groen haar kun je van alles verwachten. Laat het maar aan een schrijver over om dit soort anecdotes aan te dikken, bij te stellen en om te vormen. Tel daarbij op dat Allende moeiteloos droomt en werkelijkheid door elkaar weeft, personages in elkaar schuift, de grotesken niet schuwt, en voor je het weet krijg je als lezer een vuistdikke, magisch-realistische roman voorgeschoteld.

Schrijven. Isabel Allende begon ermee zonder scholing of wat dan ook. Het leek haar in de schoot te vallen net als veel dingen in haar leven. In een bui van overmoed stapte ze naar de Verenigde Naties en verwierf er een baan als secretaresse. Door een toeval mocht ze er televisie-ervaring opdoen en als bij toverslag had ze haar eigen tv-programma. Ze ging kasteelromannetjes vertalen en nam daarbij zoveel vrijheid dat ze er komisch van werden, hetgeen opviel op de burelen van een feministisch tijdschrift. Voor ze het goed en wel besefte, was ze journaliste en nog een bekende ook, dankzij de olijke toon die ze aansloeg. Ook redigeerde ze een kinderblad.

Maar een journaliste is nog geen romancière. Op het spoor van de literatuur werd Allende gezet door onder anderen de beroemde dichter Pablo Neruda die ze wilde strikken voor een interview. Hij weigerde en zei haar: "Je kunt niet objectief zijn, je wilt altijd in het middelpunt staan, ook vermoed ik dat je aardig wat af liegt en dat als je geen nieuws hebt, het gewoon verzint. Waarom ga je geen romans schrijven? In de literatuur zijn die tekortkomingen juist deugden."

COUP

Maar eerst stond Chili nog de coup tegen die andere, vooralsnog veel beroemdere Allende te wachten. Overigens was Salvador geen echte oom van haar, zoals haar uitgever steevast op de omslagen zet, maar een neef van haar vader. Omdat ze elkaar regelmatig zagen – aan ellenlange discussies over politiek deed Isabel niet mee –noemde zij hem 'oom'.

De manier waarop de coup haar overviel, zegt veel over Allende's naïviteit en leert dat zij een vrouw is die door schade en schande wijs geworden is. "Voor mij was het een verrassing te ontdekken dat de wereld gewelddadig en roofzuchtig is, beheerst door de onverbiddelijke wet van de sterkste."

Op dezelfde manier als ze haar banen kreeg, raakte zij ze door de coup ook plotseling weer kwijt. Nadat ze vervolgde Chilenen hielp vluchten met de argeloze heldhaftigheid van een kind, moest ze erop gewezen worden dat een Allende beter uit Chili kon vertrekken. Dertien jaar leefde ze als balling in Venezuela. Ze werd in Caracas lerares op een school voor moeilijk opvoedbare kinderen.

Na deels mislukte pogingen toneelstukken en musicals te maken, begon ze in de Venezolaanse hoofstad ineens als een razende te schrijven. Haar helderziende grootmoeder leek haar te dicteren. Ze besefte dat de lange brief aan haar grootvader, vol heimwee naar Chili, misschien een roman was. Haar moeder trad op als editor. Van haar dochter kreeg ze de titel *Het huis met de geesten* aangereikt. Ramón bezorgde haar langs slinkse wegen het eerste exemplaar. "Het is onmogelijk de ontroering van dat moment te beschrijven."

Allende wist nog niet hoe *Het huis met de geesten* haar leven zou veranderen, al realiseerde ze zich wel dat 'er een einde was gekomen aan die lange periode van verlamming en stomheid'. Het succes van de roman kwam haar voor als een wonder. Pas twee boeken later durfde zij zich 'schrijfster' te noemen.

Haar antwoord op die altijd aan een schrijver gestelde clichévraag – waarom schrijft u? – maakt nog het meest duidelijk hoe de dingen Allende als bij toeval lijken te overkomen, hoewel een zieneres het haar allemaal al wel eens voorspeld had: "Ik weet niet hoe en waarom ik schrijf, mijn boeken ontstaan niet in mijn hoofd, ze groeien in mijn buik, het zijn grillige schepsels met een eigen leven, nooit te beroerd om me een loer te draaien. Ik beslis niet over het onderwerp, het onderwerp kiest mij uit..."

Uit bijgeloof schrijft ze de eerste zin van haar romans altijd op dezelfde datum. Het succes van haar boeken deed Allende opnieuw over de wereld reizen. Ze landde tenslotte in Californië, omdat ze het landschap vond lijken op dat van Chili. Daar nam ze haar intrek bij Willie, haar grote liefde. Daar verpleegde ze tot het laatste moment haar dochter. Daar werd ze grootmoeder. Daar doceert ze aan de universiteit. Daar verwerkt ze de hoge pieken en diepe dalen van 'haar leven als een roman'. Daar strijkt ze over 'trotse littekens' van vallen en opstaan. Daar probeert een vrouw, die getoond heeft over een bruisende vitaliteit en veerkracht te beschikken, de vermoeidheid van zich af te schudden om weer te kunnen schrijven. Het zou zonde zijn als zij daar niet in slaagt. ■

Rectificatie

BIJ het interview van Theo Dol met Edward de Jongh in de Ñapa-editie van zaterdag 23 september is in de kop een storende fout geslopen. De lezer zal hebben opgemerkt dat De Jongh op een gegeven moment geen Nederlands maar Papiamentu sprak met zijn vader. Onze excuses voor deze nalatigheid. red.Ñapa.

Wedstrijd

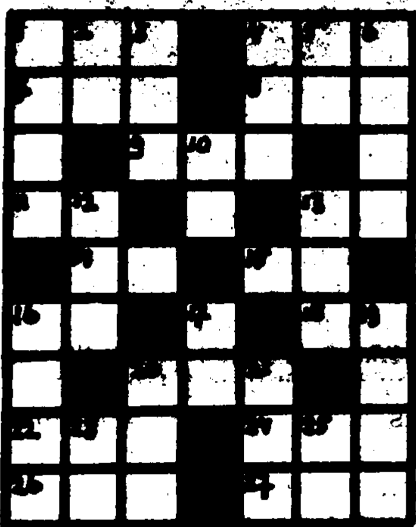
DENKEN jullie eraan: er is weer een wedstrijd aan de gang. Deze keer kunnen jullie een prijs van f.50,- winnen met tekenen. Teken je vader of moeder, je beste vriend of jezelf, of iemand anders, die je heel aardig vindt. Jullie hebben een kans tot december. Dan wordt in de Kerst-kinderkrant de winnaar of winnares bekend gemaakt.

Tante Nel

IN DEZE kinderkrant kunnen jullie de tekening zien die Giordana Jansen van mij heeft gemaakt. Ik ben er apetrots op, hoor. Ik wist niet, dat je me zo aardig vond, Giordana.

Puzzel van de week

HORIZONTAAL: 1. deel van de mond; 4. gek; 7. meisjesnaam; 8. honderd vierkante meter; 9. zuster; 11. lidwoord; 13. persoonlijk voornaamwoord; 14. afkorting van laatstleden; 15. muzieknoot; 16. klaar; 18. voegwoord; 20. deel van het hoofd; 22. lidwoord; 24. grootmoeder; 26. fout; 27. wagen.

VERTIKAAL: 1. gezang; 2. binnen; 3. keukengerei; 4. heer; 5. slede; 6. lang .... de jarige; 10. boven; 12. getal boven de tien; 13. groot water; 16. levenslucht; 17. muzieknoot; 19. vervelend; 20. honderd gram; 21. kledingstuk; 23. legt een vogel; 25. moeder.

ZIE VOOR oplossing en de winnaar de Kinderkrant over twee weken. Stuur je oplossing naar de Amigoe (Scherpenheuvel z/n of P.O.Box 577; Aruba - Caya Betico Croes 110; Bonaire - de heer Linkels, P.O.Box 122) en zet op de enveloppe: KINDERPUZZEL.

Winnaar van de week is:

Mark Koot
Ale Blancoweg 12
Curaçao

Zij ontvangt f.15,- en kan langs komen om haar prijs op te halen bij de *Amigoe* te Scherpenheuvel.

OPLOSSING

HORIZONTAAL: 1. pop; 3. kar; 6. as; 8. re; 9. wol; 11. wie; 13. eat; 15. sterk; 16. are; 17. eis; 19. zon; 21. e.d.; 23. ma; 24. hee; 25. hek.

VERTIKAAL: 1. bouw; 2. os; 4. ar; 5. rest; 7. do; 9. weten; 10. teren; 12. isr.; 14. sid; 16. amen; 18. stal; 20. op; 22. de; 23. m.o.

Voetballen

VANDAAG kunnen jullie niet alleen een tekening van Giordana Jansen bewonderen, maar ook het grappige verhaaltje, dat ze geschreven heeft. Oef, wat ben ik blij, dat ik niet voetbal!

= = =

Ik haat voetballen
Door dat spel heb ik mijn arm gebroken.
Dat rotspel.
Ik wil eraf.
Maar mama zegt dat ik nog twee jaar moet spelen.
Tot dat ik kampioen word zegt ze soms maar dat wil ik niet.

Een jaar later.

Nu haat ik voetbal nog meer.
Door dat spel heb ik een been verloren.
Nu heb ik een been en een halve tot mijn knie.
Dat rotspel.
Maar nu ben ik eraf en ik vond het net zo LEUK AAU.

GIORDANA JANSEN

Zelf lezen

AAP gaap jaap
mies vies kies
kop mop pop
bal mal lam
kaal zaal paal
een been teen
kip lip wip
boos roos doos
tak bak dak zak
een aap op het dak

Dierendag

Wormen

AANSTAANDE woensdag 4 oktober is het weer Dierendag. Een dag om onze dieren weer eens extra te verwennen. Ik ken een jongetje, dat zelfs goed voor regenwormen zorgt. Je weet wel, die enge rose kronkelbeesten. Hij woont met zijn ouders in Nederland. Daar regent het veel en daar zijn regenwormen dol op. Maar de moeder van dat jongetje begreep maar niet, waarom ze elke dag weer opnieuw regenwormen op de keukenvloer vond. Totdat ze op een dag haar vierjarig zoontje met twee handen vol kronkelende wormen de keuken binnen zag komen. "Kijk eens, mama, zo zielig! Ze hebben helemaal geen jasje aan en ze hebben het koud."

Katten

ALS JE dieren hebt, moet je er ook goed voor zorgen. Niet alleen op 4 oktober, maar het hele jaar. Onze buren hadden een paar poezen en één van hen had wormen. "Ik geef haar wel een pil", zei buurman. Maar Mikkie hield helemaal niet van pillen. Ze krijste de hele buurt bij elkaar. Een van de andere poezen vloog van schrik onder de kast.

En buurman had er zoveel werk aan om Mikkie alleen maar vast te houden, dat hij aan de pil niet eens meer dacht. Dana, poes nummer drie, een heel lief beest, die nooit iemand kwaad deed, raakte ook al van streek. Ze sprong op de bank en begon Mikkie [illegible] en de buurman flinke klappen te geven.

"Au!" riep buurman en liet Mikkie los. En Dana schrok zó van wat ze gedaan had, dat ze er snel vandoor ging. Arme Dana! Ze struikelde over het bakje met pillen, borstels en honden-shampoo en gleed pardoes van de bank af in de honden-waterbak.

Ja, als je poezen een pil wil geven, kun je dat beter met z'n tweeën doen. Maar buurvrouw kon niet helpen. Ze viel bijna van de porchtrap van het lachen. Gelukkig kon buurman er ook om lachen. Maar Mikkie keek alsof ze zin had ze allebei ook een paar flinke klappen te geven.

Honden

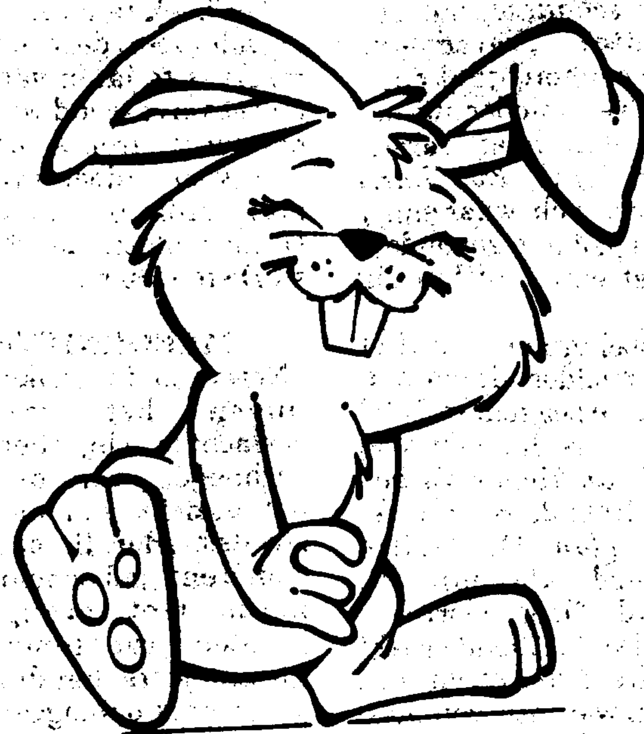
HET HONDJE Hachi woonde in Japan, in Tokio. Iedere dag klokslag 5 uur kwam hij naar het station, waar zijn baasje dan uit de trein stapte. Tot de dag, dat zijn baasje plotseling op kantoor was overleden. Toen zat Hachi tevergeefs te wachten. Maar hij gaf het niet op. De rest van zijn leven, tien jaar lang, kwam Hachi klokslag 5 uur naar het station om op zijn baasje te wachten, die nooit kwam. Heel Japan kende het hondje en iedereen hield van hem. Toen het trouwe hondje dood ging, liet de regering een standbeeld van hem neerzetten, precies op de plek, waar hij altijd had gewacht.

Wilde konijnen

EEN 12-JARIGE Amerikaanse jongen ging op een dag met zijn oom naar het plaatsje Stewiacke (Nova Scotia) om daar door de besneeuwde bossen te dwalen. Zijn oom had daar een oude leegstaande boerderij. En daar in de bossen maakte hij de mooiste nacht van zijn leven mee.

Het begon al een beetje donker te worden, toen ze op een open plek midden in een bosje van laag overhangende takken kwamen. Er lag een dik pak sneeuw en overal in de sneeuw zagen ze konijnensporen. Van alle kanten leidden tunnelachtige paadjes naar de open plek, waar aan één kant een grote platte rots lag. Zonder iets te zeggen leidde zijn oom hem weg van de plaats. "Ze mogen ons niet ruiken", zei hij toen ze op een veilige afstand maal goed zichtbaar in het licht van de maan.

Eerst liepen ze doelloos rond, net als mensen in een menigte. Maar al gauw vormden ze paren of kleine groepjes. En toen begon de pret. De jongen keek zijn ogen uit. Hij kon bijna niet geloven, wat hij zag, maar het was echt. Alle konijnen begonnen te dansen en te springen in het maanlicht. Ze wierpen zichzelf in de lucht, hun lijfjes in allerlei vreemde bochten. Ze draaiden in het rond, sprongen over elkaar en weer terug. Ze stonden op hun achterpoten om met elkaar te boksen en rolden stoeiend over elkaar heen. Ze stampten en stootten en sprongen. Ze dansten en bogen voor elkaar. Kronkelend en zwaaiend bewogen ze zich in rijen naar het midden en de kant.

waren. "Vannacht heel laat komen we hier terug."

Die nacht lagen ze in het maanlicht op de platte rots [illegible] plek. En net toen de jongen in slaap zou vallen, stootte zijn oom hem aan. Rechts van hen klonk een stampend geluid. Even bleef het stil, toen klonk het stampende geluid aan alle kanten. En voordat het gestamp afgelopen was, kwam de open plek tot leven.

Van tussen de bomen stroomden tientallen konijnen de open plek binnen. Van groot tot klein, sommige in hun witte wintervacht, sommige nog niet helemaal wit, omdat ze nog aan het ruien waren. Alle-

Het leek wel een sprookje. De jongen raakte zijn oom aan om er zeker van te zijn, dat het geen [illegible] hem een duwtje terug om hem te verzekeren, dat het echt was. Even snel als het begonnen was, was het ook weer voorbij. Alsof er een geheim signaal had geklonken, hield het springen, steigeren en dansen op en in een ommezien waren alle konijnen weg, verdwenen tussen de bomen zoals ze waren gekomen.

Die jongen is inmiddels een man van over de 70 jaar geworden. Maar nog altijd ziet hij die dansende en springende konijnen voor zich, alsof het gisteren was!

Xingoe de hon[d]

WETEN jullie het no[g] Xingoe is door Gordo afgeranseld, dat hij m[eer] dood dan levend in [het] oerwoud achterbleef. [Een] paar Indianen hebben h[em] gevonden en Nhan, [de] kleine Indianenjongen [ver]zorgt hem.

De hele nacht ligt N[han] naast zijn grote nieuwe [vri]end. De andere kinde[ren] zijn bang voor de sch[erpe] tanden in de half open [bek] van die wolf en blijven v[eilig] op een afstand.

Vroeg in de morgen[, als] iedereen nog slaapt, [wordt] Nhan wakker, omdat er [iets] kouds langs zijn hand [...] lijkt. Verschrikt spring[t hij] op. Maar dan herinner[t hij] zich de grote hond [...] Xingoe strekt zijn kop n[aar] voren en ruikt aan de j[on]gen. Zacht jankend b[...] hij zijn kop op.

"Je hebt dorst, Gua[...]" zegt Nhan, "En hon[ger] ook". Hij sluipt weg [...] waar de mannen sla[pen] die de voorraad van [de] stam bewaken. Vlug g[raaft] hij de aarde weg. Een [...] reebok is er in de vlees[...] Met zijn stenen mes z[...] de jongen er een stuk [...] Hij kijkt naar de gezic[hten] van de slapende bewak[ers] veegt snel de aarde t[...] over de voorraad en [...] geluidloos terug [...] Xingoe. "Eet op, Gua[...]" zegt hij.

Gulzig verslindt Xi[ngoe] het brok vlees. Daarna [...] Nhan hem een grote [...] met water. Ook die [...] gauw leeg. 's Morgen[s bij] het ontwaken is er [...] opwinding onder [de] Indianen. Ondanks [...] zame wachters is de v[...] kuil open geweest [...] sporen staan in de g[...] De Rennende Geest, [...] de oude medicijnman [...] ziekten geneest en [...] deren verricht. De [...] nende Woudgeest was [...] gast. En hij geeft het b[...] dat de hele reebok aa[...] geest moet worden g[...] ferd en dat het buite[...] palissade moet worden [...] gelegd.

Zo krijgt Xingoe nog [...] nachten goed, verste[...] voedsel. De kleine [...] klautert over de pu[...] palen en gooit de ho[...] brokken toe. En naa[r] Xingoe beter wordt, b[...] hij meer naar zijn be[...] verlangen. Toch [...] Xingoe niet aan [...] waaraan hij vast zit. Go[...] lasso heeft allemaal r[...] plekken op zijn hals ac[hter] gelaten. Maar er is [...] heid in zijn ogen. En [...] zit Xingoe naast de je[...] en staart roerloos in [...] richting.

(wordt verv[olgd])

Ruzie

= door Nel de Jong =

ALLE DIEREN uit de mondi stonden bij het kabouterhuisje en zwaaiden naar Piet Pelikaan. Of eigenlijk niet naar Piet, maar naar de kaboutertjes, die in zijn snavel zaten. "Daag, daag!" mekkerden, piepten en floten ze, "Prettige vakantie!"

Ja, de kaboutertjes gingen een weekje op vakantie, helemaal naar Bonaire. Om uit te rusten van het goede raad geven, tuintjes verzorgen, zieken bezoeken en sommetjes maken. De dieren keken een beetje verdrietig naar het kabouterhuisje, dat nu een hele week gesloten zou blijven.

"Ik mis ze nu al", zuchtte ezeltje Harisemper. Maar de acht ondeugende muizen-kinderen van Mama muis gaven elkaar een knipoogje. "Een hele week!" giechelden ze blij. "Nu kunnen we fijn een heleboel kattekwaad uithalen!" En de jongste begon maar vast alle konijntjes in hun staartjes te bijten.

"Au au!" schreeuwden de konijntjes en keken kwaad naar Mama muis. Die rende zenuwachtig heen en weer. "Kom hier! Niet doen! Vooruit, naar huis!" piepte ze. Maar haar muizen-kinderen luisterden natuurlijk niet. En twee hagedisjes lachten haar nog op de koop toe uit ook.

"Het is een schande", zeiden de konijntjes boos. "Die domme muizen weten helemaal niet, hoe ze hun kinderen op moeten voeden." "Wat domme muizen", schreeuwde Moene Muis en ging dreigend op zijn achterpoten zitten. "Kijk liever eens naar die hagedissen daar. Die lachen zo maar een arme muizenmoeder uit." "Tut tut", balkte ezeltje Harisemper, "Laten we nu geen ruzie maken."

Maar Moene Muis hoorde hem niet eens en gaf een van de hagedisjes een stomp op zijn neus. "Dat zal ik je betaald zetten", schreeuwde het andere hagedisje en beet Moene in zijn poot. "We zullen die muizen wel eens even een lesje leren", riepen de konijntjes en kwamen de hagedisjes te hulp. "Moene Muis heeft groot gelijk" schreeuwden de parkietjes. "Het is een schande" En ze pikten naar alles, wat maar voor hun snavel kwam.

"Hoor die domme parkietjes", snoven de kolibrietjes verontwaardigd. Ze wilden ook niet achterblijven en doken met trillende vleugeltjes van vechtlust tussen de ruziemakende dieren.

"Houden jullie toch asjeblieft op", balkte ezeltje Harisemper geschrokken. "Wat moeten de kaboutertjes wel van ons denken". Hij probeerde met zijn snuit de vechtende dieren uit elkaar te duwen. Maar toen een muisje in zijn snuit beet en een parkietje in zijn oor prikte, maakte hij maar gauw dat hij weg kwam. "Domme beesten", riep hij verontwaardigd.

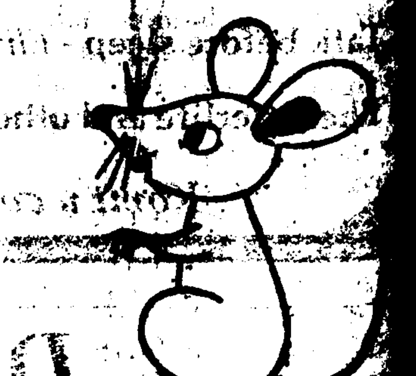
En toen de kaboutertjes na een weekje weer terug kwamen, keken ze verbaasd in het rond. "Wat zijn jullie stil", zei kabouter Brr. "Waarom zeggen jullie niets tegen elkaar?" "En waarom zitten jullie zo ver van elkaar?" vroeg Poetsje.

De dieren keken verlegen naar de grond. Maar Harisemper balkte kwaad: "Dat komt omdat ze ruzie met elkaar hebben gemaakt, die domme beesten. Moene Muis heeft de hagedisjes een stomp op hun neus gegeven. En de hagedisjes hebben Moene in zijn poot gebeten. En..en..en..", Harisemper stotterde ervan. "En de anderen hebben elkaar ook allemaal gebeten en gepikt. En nu zeggen ze niets meer tegen elkaar."

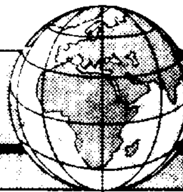
"Wel wel wel", zei kabouter Brr, "Dus daarom is het hier zo'n ongezellige boel". Zonder dat de dieren het zagen, gaf hij Poetsje, Pinkie en Piet Pelikaan een knipoog en zei toen: "Pakken jullie de koffers maar weer. En Piet, zet je snavel maar weer open". Geschrokken keken de dieren op. "Waar gaan jullie dan naar toe?" vroeg Moene Muis.

"Weer naar Bonaire", zei kabouter Brr. "Daar is het toch zó leuk. Iedereen praat met elkaar en ruzie maken doen ze nooit." "Oh, maar..maar.. wij ook niet, hoor", stotterde het hagedisje, dat Moene in zijn poot gebeten had. "We zijn toch weer vriendjes, hé Moene?" Ja, ja, knikte Moene gauw. En de konijntjes, parkietjes en kolibrietjes knikten ijverig mee en gingen vlug wat dichter bij elkaar zitten.

"We zullen nooit meer

ruzie maken, kabouter[tjes]", zeiden ze. "Blijven [jullie] asjeblieft hier en ga[a nooit] meer weg". En zo [kwam] alles weer op zijn [plaats] terecht. De dieren m[aakten] geen ruzie meer [en de] kaboutertjes bleven [op het] eiland. Was dat niet f[ijn]?

Op avontuur door Afrika (I)

Kenya: het land van de Masai Mara

= door Bart de Boer =

De bagage was achterin gestouwd en met wat geworstel zaten we nu redelijk comfortabel in het Volkswagenbusje dat als taxi dienst deed. De chauffeur zette een spurt in en al gauw hadden we het vliegveld achter ons gelaten. Hé, hé, op naar Nairobi en het hotel met hopelijk een lekker zacht bed. Helaas, het busje begon vaart te minderen, nog wat schokken en we stonden stil langs de kant van de weg. Pech gehad, de chauffeur was vergeten benzine te tanken. Kan gebeuren nietwaar? Hakuna matata (no problem). Maar als je al 24 uur aan het reizen bent zie je dat toch een beetje anders. "Hoe bestaat het!" was de algemene reactie van de overwegend Nederlandse groep. Het andere busje met de rest van de groep kwam langszij, pikte de chauffeur op en ging op zoek naar een benzinestation.

Gelukkig was dat niet al te ver weg en na een half uurtje was de chauffeur weer terug met een volle jerrycan benzine. Om de moed erin te houden vertelde de reisleider dat de vorige groep al na 500 meter een klapband had gekregen en met alle bagage terug had moeten lopen naar het vliegveld om een nieuwe taxi te zoeken. We mochten ons dus nog gelukkig prijzen. We sloegen de zijdeur dicht en... die stortte op de grond. Nu sloeg de slappe lach toe, behalve bij de chauffeur dan. Die zette met een vrij nors gezicht de deur er weer in en toen konden we eindelijk naar het hotel. Gauw inchecken, de eerste instructies van de reisleider, vooral over hoe onveilig Nairobi wel niet was en daarna snel onder de douche en proberen nog wat te slapen. De vorige ochtend waren we om 10 uur uit Amsterdam vertrokken. Via Parijs, Bahrain, Abu Dhabi en Muscat waren we uiteindelijk om 7 uur 's ochtends in Nairobi geland. Tja, zo zie je nog eens wat van de wereld.

MUSEUM

's Middags dus de stad in. Het Nairobi National Museum is een must natuurlijk. Daar kun je de schedels zien van onze voorouders van enkele miljoenen jaren geleden. Australopithecus, Homo Homo habilis, Lucy in the sky with diamonds. Je ziet opeens al die fabelachtige vondsten die de afstamming van de mens zoveel duidelijker hebben gemaakt. En daarnaast natuurlijk de afdelingen met vogels, zoogdieren en reptielen van Kenya. Hoeveel van die dieren zouden wij te zien krijgen?

's Middags slaat het ongeluk nog een keer toe. Als de groep op de rand van de stoep staat gaat een auto een beetje kort door de bocht. Hij rijdt over de voet van een van de deelneemsters aan de tocht. Middenvoetsbeentje gebroken! Diezelfde avond wordt ze op het vliegtuig terug naar Amsterdam gezet, met haar vriend. Wel rechtstreeks deze keer. Maar stel je dat even voor, eerst bijna 24 uur gereisd om er te komen en dan hups, terug naar huis. Het zal je maar overkomen.

Hiermee blijken we echter alle pech gehad te hebben want de rest van de reis verloopt bijzonder voorspoedig of, beter gezegd, we hebben ongelofelijk veel geluk.

Dat begint al met de groep zelf. Carlos (Venezolaan, dus uitsluitend Spaans sprekend) en ik hadden ons altijd verre gehouden van groepsreizen. Moederlijke en vaderlijke types, gestoken in bloemetjesjurken en gebreide broekjes, voortgejaagd door een nerveuze reisleider en zingen in de bus; dat was zo ongeveer het beeld dat we van groepsreizen hadden gekregen. Toch durfden we eerlijk gezegd Afrika ook niet goed op ons eentje aan. Dus hadden we ons min of meer op goed geluk bij 'Sawadee Reizen' ingeschreven voor een 28-daagse trektocht door Kenya en Tanzania. Bij het vertrek op Schiphol al eens de groep bekeken. Nou, 't kon minder.

Even afwachten nog maar. In Kenya blijkt al gauw dat we het niet beter hadden kunnen treffen. De hele groep is nature minded. Dat mocht je natuurlijk ook verwachten, het is per slot van rekening een natuurtrip die we gaan maken. Maar het enthousiasme waarmee deze groep zich op het natuurgebeuren stort is buitengewoon. En het toppunt is dat er behalve ik, nog een vogelfanaat aan boord is.

ENTHOUSIASME

Deze straalt zoveel enthousiasme en energie uit dat binnen de kortste keren de hele groep vogelgek is. Ik had het niet beter kunnen treffen! In Nairobi wacht de reisleider ons op. Hm, eentje van het nerveuze type zo te zien. Maar ook dat oordeel moet worden klank weet hij ons drie weken lang door Kenya en Tanzania te slepen. Met een ongelofelijk organisatietalent zorgt hij ervoor dat alles op glad gesmeerde rolletjes loopt en dat hij 's avonds in de tent gesprekken met zichzelf houdt...ach iedereen heeft wel een tic nietwaar?

We vertrekken de volgende dag naar de Masai Mara, een van de grote natuurreservaten in Kenya. Het vervoermiddel is een grote truck, omgebouwd tot een soort bus. De tenten worden met alle bagage achterin gestouwd terwijl etenswaren, tafels en vouwstoeltjes, kratjes cola en bier en wat niet al in allerlei onvermoede ruimtes onderin wordt geborgen. En het is koud! Erg koud zelfs. Je denkt naar tropisch Afrika te gaan dus daar zal het wel warm wezen. Vergeet het maar. Nairobi ligt vrij hoog en de temperatuur kan er 's nachts gemakkelijk dalen tot een graad of tien. 's Ochtends dus lange broeken en truien aan. Dat is toch wel even wennen.

WONDER

De tocht gaat naar de Rift Valley, die grote scheur in de aardkorst waar de bodem langzaam uit het Afrikaanse continent zakt. Als we boven aan de rand staan geeft dat een onvergetelijk uitzicht over dit geologische wonder. Je staat op de horst van de breuk en de slenk strekt zich beneden je uit. Aan de overkant zie je dan de andere horst weer oprijzen. Met een beetje fantasie zie je zo de grond onder je voeten wegzakken.

gazelle." Inderdaad, tussen de acaciabomen door zien we op een paar honderd meter afstand een Thomson gazelle. Grote opwinding, het eerste wilde beest. We weten dan natuurlijk nog niet dat we al die beesten nog van vlakbij zullen zien. De eerste camera's klikken al. Even later zien we Grant's gazelles, dan hartebeesten en al gauw de eerste struisvogel. En dan zijn we nog niet eens in het natuurreservaat!

Langs de weg komen we nu ook de eerste Maasai tegen, de typische rode kleden om de schouders geslagen. We worden door de reisleider gewaarschuwd om niet zonder meer de camera's op hen te richten want als ze uit hun humeur zijn zien ze er niet tegenop om een speer door de autoband te jagen. En dat moeten we natuurlijk niet hebben.

Het zijn trouwens mooie mensen, lang, slank met smalle gezichten en hoge jukbeenderen. Ze hebben bovendien een gezond zakeninstinct want als we bij een dorpje stoppen voor de koffiepauze, worden we bestormd door Maasai die van alles te koop aanbieden. "Good price, good price", en als je vraagt wat die prijs dan wel is dan noemen ze een veel te hoog bedrag, wel wetend dat je toch af gaat dingen.

Slim zijn ze ook, want als je zegt dat ze veel te duur zijn vragen ze jou om een prijs te noemen. En dan komt toch iets van de Europese gêne boven om vooral niet 'cheap' te lijken en zo noem je een prijs die waarschijnlijk nog twee keer te hoog is en dan kun je verder alleen nog maar naar boven. Carlos lijdt niet aan deze valse schaamte, per slot van rekening is afdingen in Zuid-Amerika 'a way of life' en het onderhandelen laat ik dan meestal ook maar aan hem over. Met uitstekende resultaten trouwens.

MASAI MARA

We slaan nu de weg in die rechtstreeks naar de Masai Mara leidt. Op de grote weg was al niet veel verkeer maar hier op deze onverharde weg komen we helemaal geen auto's meer tegen. Alles wordt hier te voet gedaan. We lunchen langs de kant van de weg.

Uit de verte slaat een groep gnoes ons gade. Dichterbij stappen een paar secretarisvogels weg. We zijn nu echt in Afrika! Bij de ingang van het park staan weer fraai uitgedoste Maasai-vrouwen, de handen vol met armbandjes, kettingen en oorversiersels. Zij zelf hebben de open oorlellen die we bij alle Maasai zullen zien.

Bij sommigen hangen de oorlellen bijna op hun schouders. Ze dragen dan allerlei van kraaltjes gemaakte oorringen erin die echter het gat niet opvullen. Als blijkt dat we niets willen kopen schakelen ze over op 'foto, foto', natuurlijk ook duidelijk met de bedoeling dat daar dan wel voor betaald moet worden.

Voorlopig vangen ze bot en we rijden door de poort naar binnen.

We zijn nog slechts een paar kilometer in het park of..."Kijk, kijk daar..olifanten!" En het is warempel nog waar ook. Doodgemoedereerd staat een kleine kudde tussen de bomen. Er zitten een paar grote stieren tussen en verder koeien met een paar kleintjes. Iedereen verdringt zich voor de ramen. Nota bene, om als eerste van de wenslijst direct al olifanten te zien, 't is niet te geloven. Er bestaat namelijk een (ongetwijfeld door touroperators uitgevonden) lijst van de 'big five'. Dat zijn de soorten die je echt gezien moet hebben om mee te kunnen praten, zo wordt dat althans verkocht.

Die vijf zijn dan olifant, neushoorn, buffel, leeuw en luipaard. Natuurlijk een volkomen willekeurige keus maar steeds weer hoor je 'hebben jullie de big five al gezien?' Een goede verkooptruc natuurlijk. Even zo goed maakt de eerste ontmoeting met wilde dieren al een grote indruk op je en als dat dan ook nog olifanten zijn kan de dag al niet meer stuk. Eerlijk gezegd had ik voor de reis natuurlijk wel erop gerekend dat we allerlei antilopen en gazelles zouden zien. Giraffes ook wel, zebra's natuurlijk, maar voor de rest...? Olifanten? Nou, misschien. Leeuwen? Waarschijnlijk niet. En aan neushoorns en luipaarden had ik niet eens gedacht. Die zijn immers zo zeldzaam.

Aan het eind van de reis hebben we niet alleen de big five gezien, maar we hebben elk van die vijf soorten minstens twee keer gezien en dat is best een beetje bijzonder.

De chauffeur rijdt zelfs de bush in om dichter bij de olifanten te komen, maar daar heeft de gids toch echt wel bezwaren tegen. Het is per slot van rekening een eco-trip dus spaar de natuur een beetje, wil je?

GIRAFFES

Als iedereen bijna een rolletje heeft vol geschoten op onze eerste olifanten zoeken we de weg weer op. Volgende verrassing: giraffes.

Met hun lange nekken kijken ze over de bomen op ons neer. En ondanks de lange poten en die glijbaan van een nek zien ze toch kans om er sierlijk uit te zien. Ze bewegen heel bedaard, geen haast, ook geen angst voor de indringers, ze gaan hun eigen gang.

Ze staan bij een groepje acaciabomen en halen daar met hun lange tongen de bladeren vanaf. Het landschap is zoals we ons dat hadden voorgesteld: hoog gras, nu al geel (de droge tijd is net begonnen) met groepjes bomen en struiken.

De Masai Mara is heuvelachtig maar van echte bergen kun je nauwelijks spreken. Dichter bij het kamp waar we zullen overnachten treffen we een grote open vlakte. Het is al laat in de middag, het licht is prachtig en overal zien we dieren. Thomson gazelles vlak naast de weg. Een groep hartebeesten staat ons van vijftig meter afstand aan te staren. Topi's komen nauwelijks in beweging als we praktisch naast hen stoppen. En even verder ligt zelfs een hyena gewoon langs de kant van het pad te slapen. Hij kijkt wat lodderig naar de bus, maar besluit dan dat het de moeite niet waard is en snurkt weer verder. Twee makkers van hem zijn verderop wat aktiever: ze volgen een eenzame gnoe. Zouden dat de voorbereidingen al zijn voor een 'kill' later? De gnoe ziet er gezond uit maar tegen een groep hyena's in het donker doe je niet veel. Hij moet nu maken dat hij wegkomt en dat doet hij dan ook.

Het kamp ligt aan een rivier. We laden de bus uit en de tenten worden in een kring opgezet. Het terrein is wel omheind om de dieren buiten te houden. Eigenlijk zijn wij het dus die hier opgesloten worden. Zo hier en daar wordt het aantal filmrolletjes al geteld. Als dat zo doorgaat is de voorraad op voordat we in Tanzania zijn! De kok begint op een houtvuurtje te koken. Hij mag zich in veel belangstelling verheugen, maar dat is dan vooral vanwege het vuurtje. Het is buiten namelijk weer knap koud. De jeans en truien worden weer aangetrokken maar 't blijft frisjes.

Het eten is heerlijk. Dat blijkt trouwens de hele reis zo te zijn. Ook in dit opzicht hebben we geluk. We treffen steeds geweldige chauffeurs en koks die zo een restaurant zouden kunnen beginnen. Heel belangrijk op zo'n trektocht natuurlijk.

De camping wordt beheerd door de Maasai. 's Avonds willen ze een voorstelling geven van hun zang en dans. Voor mijn gevoel wordt dit een beetje een toeristendansje. Het dansen bij de Maasai bestaat voornamelijk uit rechtstandig op en neer springen, maar als er dan een tak boven hun hoofden wordt gehouden om te kijken wie het hoogst kan springen, begin ik toch een beetje te twijfelen aan de authenticiteit van het geheel. Maar ze doen wel flink hun best. Om negen uur ligt iedereen in de warme slaapzak; best wel vermoeiend zo'n dag. En de volgende dag weer om half zeven op. 't Lijkt wel een normale werkdag verdorie. En daar ga je dan voor op vakantie.

VISITE

De volgende dag hebben we echter geen spijt van het vroege opstaan. De tenten worden in rap tempo afgebroken (dat zal naarmate de reis vordert steeds sneller gaan), iedereen kan zijn handen warmen aan koppen hete koffie, het ontbijt wordt naar binnen gewerkt en dan krijgen we visite. Een enorme mannetjesbaviaan weet precies dat er toeristen zijn en vastbesloten gaat hij op het vuilnisvat af. Hij kiepert het vat simpelweg om en begint dan te zoeken of er iets van zijn gading in zit. Zodra echter een van de Maasai zich laat zien, maakt hij dat hij wegkomt. Voor blanke gezichten is hij niet bang.

Als Carlos en ik van dichtbij een foto proberen te maken, doet hij zelfs een uitval. We stuiteren haastig terug want zo'n baviaan heeft toch een paar aardige hoektanden in zijn mond staan.

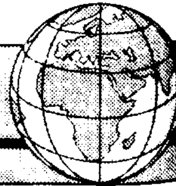
Kennelijk zijn wij voor hem een heel andere diersoort dan de Maasai en van ons is hij niet onder de indruk en dat wil hij wel even laten blijken ook. We laten hem maar tussen de bananenschillen zitten. De bus wordt weer ingepakt en dan beginnen we aan onze eerste 'game drive'.

Dat betekent dat we door

vervolg op pag. 8.

Vormgeving: Joël Labadie

Kenia: het land van de Masai Mara

Vervolg van pagina 7.

het reservaat gaan rijden, speciaal op zoek naar dieren. Bij het verlaten van het kamp begint het al. Midden op het pad zitten een paar jakhalzen. Ook best bijzonder want dat zijn over het algemeen toch ook nachtdieren.

Een stukje verder weg, maar eigenlijk vlak bij de jakhalzen staart een hele familie wrattenzwijn ons aan. Pa, ma en een heleboel kleintjes.

De jakhalzen hebben kennelijk een volle buik want ze talen niet naar deze lekkere hapjes. Pa en ma wrattenzwijn kiezen echter toch maar het zekere voor het onzekere: de staartjes gaan als vlaggetjes omhoog en de hele familie marcheert haastig af.

We merken nu ook dat dit park populair is. Waren we gisteren de enige wagen, nu rijden er overal jeeps en busjes rond. Alle touroperators plannen 's ochtends een game drive want dan heb je de meeste kans om roofdieren te zien. We zwerven wat doelloos door het reservaat heen. Poelepetaten (parelhoenders) steken in grote groepen de weg over. Voor een paartje grondneushoornvogels wordt wel gestopt, die zie je niet zo vaak. Een grote groep impala-reeën graast rustig aan de linkerkant van de weg terwijl de indrukwekkende bok aan de rechterkant de wacht houdt over zijn harem. Tussen de bomen duiken weer giraffes op. Het zijn Maasai- giraffes: De donkere vlekken vormen geen keurig omlijnde veelhoeken maar vertonen rafelige, 'aangevreten' randen.

Maar we zitten eigenlijk te wachten op de roofdieren. De chauffeur informeert bij de andere wagens of er nog iets te zien is. Dat 'iets' betekent dan altijd of leeuwen, of een luipaard of een cheetah. Verderop zien we dan opeens een concentratie van busjes. We rijden er ook maar eens heen. Paden zijn hier niet, we rijden dwars over de savanne. En ja hoor, in een kring van busjes liggen daar twee leeuwinnen in het hoge gras. Een beetje ontluisterend is het wel; van alle kanten komen de busjes aangereden. De leeuwinnen trekken zich er niets van aan. Ook al staan we op nog geen vijf meter afstand, ze blijven languit in het gras liggen. Daarmee hebben ze al die toeristen mooi te pakken, want door het hoge gras is er geen fatsoenlijke foto te maken. Je kunt natuurlijk je bezwaren hebben tegen dit soort toerisme waar busjes in rijen staan om een leeuw te bekijken, maar het brengt wel geld in het laatje om deze reservaten in stand te houden.

En als je gekomen bent om leeuwen te zien dan wil je ze ook graag zien toch, ook al staan er met jou dan nog vijftig anderen te kijken. Je kunt niemand verbieden om ook naar 'jouw' leeuwen te komen kijken per slot van rekening. Als we weer weg rijden komen er nog steeds nieuwe busjes aangereden. Wat dat betreft zijn de game drives in de namiddag rustiger. Mensen die niet in het park zelf overnachten kunnen geen late game drives maken en dat scheelt in de verkeersdrukte.

We zijn nu de weg echt kwijt en hobbelen over de heuvels door het landschap. Beneden ons zien we een nieuwe concentratie van busjes. Daar moet dus ook iets te zien zijn. Jawel hoor, een cheetah die in de schaduw van een struik zijn prooi zit op te eten. Mooier zie je het toch nooit! Alle camera's lopen zo langzamerhand warm en om de haverklap hoor je het gezoem waarmee weer een vol rolletje wordt teruggespoeld. Te mooi om waar te zijn: leeuwen en een cheetah, zomaar op een vroege ochtend op de savanne in Afrika. We blijven niet al te lang want het schouwspel dreigt een toeristische bezienswaardigheid te worden; het lijkt wel of de chauffeurs het ruiken. Als we even later op de top van een heuvel staan zien we hoe uit alle richtingen busjes en jeeps op die ene struik convergeren. Gauw wegwezen dus. Zebra's staan ons peinzend na te kijken. Bij het verlaten van het park stuiten we weer op een kudde olifanten. Ze staan op een helling en achter hen strekt zich de savanne uit: Afrika!

HELL'S GATE

's Middags maken we met zijn allen een wandeling door Hell's Gate, een kloof waar de temperaturen aardig op kunnen lopen, zoals de naam al aangeeft. Bovendien is het terrein hier vulkanisch nog wat aktief; op de hellingen zie je hier en daar rookpluimen opstijgen uit kleine fumerolen. Veel vogels waaronder schitterend gekleurde bijeneters. De honingvogels zijn met onze kolibri's te vergelijken. Ze vertonen ook de meest brilliante weerschijnkleuren, fel groen, blauw en rood. Alleen het in de lucht stil staan kunnen ze niet zo goed. Scharrelaars: iriserend blauwe vogels met een lila borst. En natuurlijk de glansspreeuwen: metaalblauw met roestbruine borst en buik. Het blijken de meest gewone vogels te zijn die hier voorkomen. En dan zulke kleuren!

Als we de kloof weer uitklimmen komen we tussen het wild terecht. Wrattenzwijnen, hartebeesten, gazelles, bavianen en uiteindelijk zien we in de verte buffels. Langs de berghelling loopt een grote groep elandantilopen. De bus komt ons halen en de chauffeur zorgt voor algemene opwinding door te vertellen dat hij een luipaard heeft gezien. Jammer genoeg heeft het beest niet op ons gewacht, maar we geloven de chauffeur graag. Als de duisternis valt bereiken we onze kampplaats aan het Navaishameer. Er komt warm water uit de douches, gloeiend heet water zelfs. Dit wordt simpelweg verwarmd door onder de waterbuizen een vuurtje aan te leggen. En ze hebben hier echte wc's! Op de vorige camping was dat een simpel gat in de grond, zelfs zonder voetsteunen. Onze gids waarschuwt al dat dit de meest luxe camping is waar we gedurende de reis zullen kamperen en hij krijgt inderdaad gelijk. Om negen uur is alles rustig in het kamp. Daarbuiten niet want je hoort het snorken van de nijlpaarden. Die komen 's nachts het land op om te grazen en de volgende ochtend vinden we ook inderdaad verse mest op nog geen 20 meter van de tenten af.

Kraanvogels lopen door het gras en een troep heilige ibissen zoekt naar wormen. Het meer is omgeven door een kraag van meer dan manshoge papyrus en daartussen hoor je nog steeds het knorren van de nijlpaarden.

Nadruk op vogels in 'Natuurgids Antillen en Aruba'

Iedereen kent wel de totolica, de troepiaal of het suikerdiefje. Het herkennen van de kleine grijze vliegenvanger wordt al moeilijker, maar daarvoor hebben we sinds twee jaar de beschikking over het aardige vogelboekje dat Bart de Boer (*Onze Vogels*) voor de Dierenbescherming schreef. Dat heeft nu concurrentie gekregen van de *Natuurgids Nederlandse Antillen & Aruba*.

Want hoewel de naam *Natuurgids* anders doet vermoeden, is het boek voornamelijk op vogels gericht. Daarnaast biedt het foto's en beschrijvingen van hagedissen, zeeen landkruipers, planten en bomen en er komt zelfs een vlinder in voor. De soms wat vreemd aandoende selectie is een gevolg van de opzet van het boek, dat is uitgegaan van de foto's die Karel Beylevelt tijdens zijn reizen langs de Antilliaanse eilanden maakte. En zonder foto geen vermelding. In de inleiding staat dan ook duidelijk dat het boek geen enkele volledigheid pretendeert.

Natuurlijk ontbreken daardoor talloze dieren en plantesoorten, maar dat hoeft voor een dergelijk persoonlijk boek geen bezwaar te zijn. Allicht is het de fotograaf niet gelukt een mooie kleurenfoto van een vleermuis te maken; en ook het Curaçaose hert (*biná*) laat zich moeilijk fotograferen. Maar de gemiddelde natuurwaarnemer zal die zeldzame beesten ook niet een, twee, drie tegen het lijf lopen. En voor hem of haar is het boek bedoeld.

Een gemiste kans is wel de indeling. Beylevelt heeft de foto's per eiland gegroepeerd. Waarschijnlijk omdat de foto op dat betreffende eiland is gemaakt. Maar veel van de behandelde dieren en planten komen op meer dan één eiland voor. Wie op Bonaire is, zal dus toch het hele boek moeten doorbladeren. Dat is op zich niet erg, maar de suggestie wordt gewekt dat je voor bestudering van bijvoorbeeld de Sabaanse natuur voldoende hebt aan het hoofdstuk Saba. En dat is dus niet zo. En het zegt ook al helemaal niets dat de helft van het boek in beslag wordt genomen door Aruba, want de beesten en planten van dat eiland komen vrijwel zonder uitzondering ook op Bonaire en Curaçao voor. Sterker nog, de kraagplevier staat vermeld bij Aruba, waar hij slechts een 'dwaalgeest' is, terwijl de vogel op de andere twee Benedenwindse eilanden een regelmatige broedvogel is.

Aardig zijn de beschrijvingen van de mooie natuurgebieden op elk eiland, die wat mij betreft in een volgende uitgave een stuk uitgebreider mogen. Vooral voor Curaçao en de Bovenwinden, die het nu voornamelijk van een algemene inleiding moeten hebben.

Ook heel prettig is de beschrijving van de vogels. Gelukkig gebruikt de schrijver geen moeilijke woorden, waardoor ook leken begrijpen over welk lichaamsdeel het gaat. Bij sommige wetenschappelijke werken wil dat nog wel een tot problemen leiden.

Al met al ligt hier een waardevolle aanvulling van de lokale natuurbibliotheek. Schitterende foto's, aardige niet te lange teksten en liefde voor het bijzondere van de Antilliaanse natuur. Met recht staat op de achterflap dat het boek een 'eerbetoon aan de natuur van de Nederlandse Antillen en Aruba' is.

Het boek wordt ook in het Engels uitgegeven. Het heeft dan de titel *Nature Guide Netherlands Antilles & Aruba*. Het wordt verspreid via Van Dorp Aruba nv.

Jvd

Karel Beylevelt: Natuurgids Nederlandse Antillen & Aruba GMB Uitgeverij; Ned. fl. 39,90 ISBN 90 74345 06 9

Werk van Bert en Dos Winkel op Bonaire

Vissen, vogels en ezels in kleur

= door Aida Jaber =

Sinds kort worden de muren van de publieke ruimte van de ABN-AMRO Bank op Bonaire en de lobby van het Plaza Resort Bonaire opgefleurd door natuur- en onderwaterfoto's van de hand van het echtpaar Bertie en Dos Winkel. Het is volgens Dos Winkel de bedoeling dat de foto's van de vissen, vogels en ezels er een hele poos zullen blijven hangen: "Maar we gaan ze wel rouleren zodat de mensen niet altijd naar dezelfde foto's hoeven te kijken."

Bij de ABN-AMRO Bank worden tien foto's tentoongesteld en bij het Plaza Resort Bonaire zijn het er zo'n 35. De onderwaterfoto's zijn van de hand van Dos Winkel. De gepensioneerde orthopedisch (sport) fysiotherapeut is al jaren een fanatiek duiker en onderwaterfotograaf. Hij reisde niet alleen veel en over de hele wereld, maar volgde ook cursussen bij onderwaterfotografen die bij de top van de wereld behoren. Zelf heeft hij ook al menig belangrijke prijs in de wacht gesleept.

Winkel publiceerde ook foto's en reisverhalen in Nederlandse en Duitse tijdschriften. "Ik heb de behoefte om anderen te laten zien wat ik doe en wat ik maak", luidt zijn verklaring voor de exposities die nu op Bonaire te zien zijn.

In al zijn fanatisme heeft Dos ook zijn vrouw Bertie enkele jaren geleden weten te enthousiasmeren voor de fotografie. "Toen ze enkele jaren geleden met haar moeder naar Egypte ging heb ik haar gezegd dat ze mijn toestel mee moest nemen. Eigenlijk wilde ze niet. Maar uiteindelijk heeft ze het toch gedaan en ze kwam terug met prachtige foto's. Ze was helemaal verkocht. Omdat ze beter wilde worden is ze een foto-studio gaan doen en nu leer ik van haar de technische details", vertelt Dos Winkel.

Bertie heeft zich inmiddels gespecialiseerd in het fotograferen van mensen en natuur en Dos legt met name de onderwaterwereld vast op de gevoelige plaat. Dat is ook te zien op de tentoonstellingen bij de ABN-AMRO Bank en het Plaza Resort.

FRIS

Alwyn Lin, de branchmanager van de ABN-AMRO Bank Bonaire, vindt dat de foto's van het echtpaar Winkel het bankfiliaal en fris aanzien geven. Lin: "Bovendien kunnen wij op deze manier een bijdrage leveren aan de expositie van lokale kunst. We mogen dan wel een grote internationale bank zijn; het aardige van dit alles is dat het om lokale prenten gaat van de boven- en onderwaterwereld van Bonaire". Volgens de branchmanager zullen de foto's waarbij in vier verschillende talen wordt beschreven wat erop staat, wel een paar maanden blijven hangen. "Maar of we er in de toekomst mee door zullen gaan kan ik nu nog niet zeggen", laat Lin desgevraagd weten.

Ingrid en Martien van der Valk van het Plaza Resort Bonaire zeggen dat ze meteen enthousiast waren toen ze de foto's van Dos en Bertie Winkel zagen. "We vinden het gewoon heel mooi werk dat gezien mag worden. Vooral de kleuren spraken ons erg aan. Maar ook hoe ze het soms op de foto hebben weten te krijgen", vertelt Ingrid van der Valk, die zich onder meer bezighoudt met de decoratie.

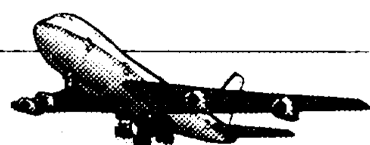
De foto's op de exposities in beide bedrijven zijn ook te koop. De opbrengst ervan gaat grotendeels naar de Stichting Kind en Dier. Deze stichting heeft Dos Winkel met zijn vader en broer opgericht en ondersteunt onder meer projecten in Derde Wereldlanden.

FOTO-SHOP

Dos en Bertie Winkel laten het niet alleen bij de tentoonstellingen. Eind september openen ze samen met nog een aantal mensen foto-shop Paradise Photo in shopping-mall Les Galeries. Het echtpaar Winkel wil dan met maximaal twee personen foto-tours gaan maken op het eiland, maar ook onder water. "We doen dit al wel een tijdje en we hebben zo onze favoriete plekken waar je mooie foto's kan maken. Mensen gaan na zo'n tour vaak razend enthousiast naar huis: zowel over het fotograferen als over de natuur van Bonaire", vertelt Dos Winkel.

Naast dit alles komt in november het fotoboek met de titel Watercolours Bonaire uit waarvoor Dos Winkel samen met de gerenommeerde fotografen Susan Lee Swygert en Jerry Schnabel tekent.

Dos en Bertie Winkel fotograferen de natuur en de onderwaterwereld van Bonaire. Hun werk is nu te zien bij de ABN-AMRO Bank en het Plaza Resort Bonaire.

Met de Asfaloth naar de Stille Zuidzee

Op weg naar een jongensdroom (II)

= door Wim de Jong =

Als de dag van gisteren herinner ik me de angst die tot in elke vezel van mijn lichaam voelbaar was toen ik de vorige keer door dit gebied voer. Nelly staat er wat ontvankelijker tegenover. Zij kent enkel de verhalen en vindt dat verhalen van zeilers niet vanzelfsprekend een afschildering zijn van de realiteit. Het liefste zou ik onderduiken en vraag me af wat we hier te zoeken hebben.

Terecht lijkt het, omdat we volop in de onweersbuien terecht komen die hier onder de kust van Panama de nachten schijnen te beheersen. De geschiedenis herhaalt zich. Opnieuw wordt ons zeilersleventje geplaagd door deze uitbarstingen van tropisch geweld waarvoor ik sinds de vorige keer altijd bang gebleven ben. Nelly heeft het geluk van hen die dit nog niet kennen en mist dit vooroordeel. Ook denk ik dat zij meer moed heeft als ik en het 'de boot gaande houden' komt deze nacht grotendeels op haar schouders te rusten omdat ik van niet al te veel nut ben en, gelijk een struisvogel, het liefst mijn kop in het zand zou steken. We besluiten de volgende dag dan ook er een lange slag naar het zuiden van te maken omdat deze koers ons het snelst uit de buurt van de kust en hopelijk ook uit deze nachtelijke plaag zal brengen. Deze verwachting komt uit en hoewel we weer de hele nacht de bliksem kunnen zien, is deze nu al erg ver weg en doet niet veel meer dan de horizon aan stuurboord keer op keer in een zee van licht zetten. Ik voel me net zo'n hondje dat, na eerst met de staart tussen de benen er vandoor te zijn gegaan, op veilige afstand gaat staan blaffen tegen een belager als ik deze nacht zit te genieten van het schitterende schouwspel boven de westelijke horizon. In de dagen die volgen neemt de wind geleidelijk toe en de zee wordt ruwer, vooral in de buien die regelmatig op het dek spoelen. De koers blijft zuid en doet ons min of meer op Esmeralda in Equador afgaan. We zijn vast van plan dit voorlopig zo te houden, in elk geval tot voorbij Malpelo. Dit houdt, mocht het echt te zwaar worden, de mogelijkheid open om uit te wijken naar Esmeralda.

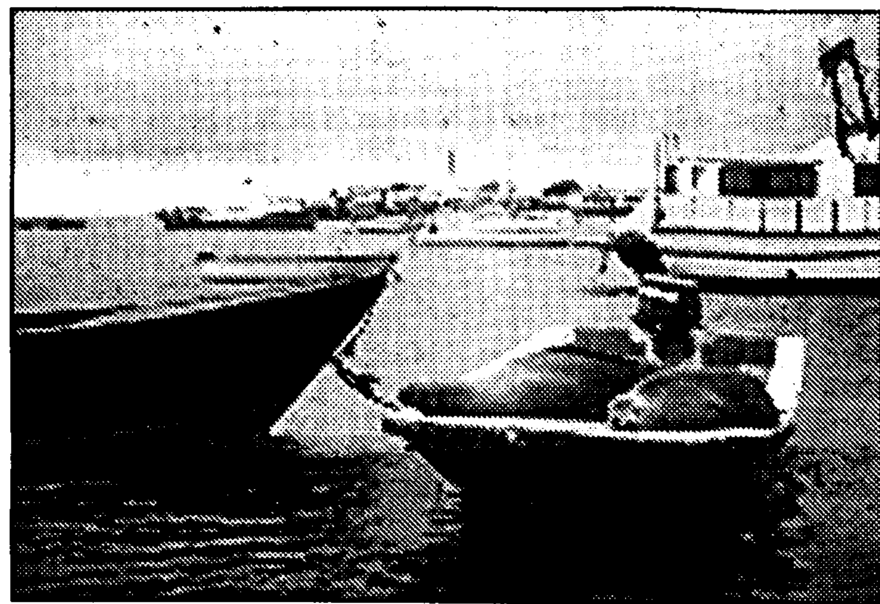
DORADO

Na twee dagen van vergeefse pogingen, wordt ons geduld beloond. De vislijn komt zo strak te staan als een snaar en we halen na een korte maar hevige strijd een dorado (goudbaars) van een, voor onze begrippen, recordafmeting binnen. Eén meter dertig lang maar liefst en schoon aan de haak zo'n 20 kilo. Wat een macho ik eigenlijk ben blijkt als ik, voordat ik aan de enorme klus van het slachten begin, eerst moet en zal poseren voor de camera. Maar wees nu eerlijk, zonder dit zou er toch nooit een sterveling zijn die mijn verhaal geloofde. Het zou onder schouderophalen en vriendelijke glimlachjes, terwijl er achter mijn rug begripvolle knipoogjes op en neer gingen, regelrecht de categorie 'visserslatijn' binnengaan. Na de klik ga ik aan het werk om het monster schoon te maken en in mooi gelijk verdeelde filets te snijden, het zaakje te zouten, aan draad te rijgen en in weer en wind te hangen. Samen met het deel dat we vers eten en in het zuur zetten blijken we er achteraf twaalf dagen mee te doen. Komt dat even goed uit nu het almaar duidelijk aan het worden is dat het een veel langere oversteek gaat worden als verwacht en gehoopt. Hoewel er een wonder moet gebeuren om mijn verjaardag niet op zee te hoeven vieren heb ik de hoop hierop nog niet helemaal opgegeven. Er kan immers nog van alles gebeuren. Maar de realiteit van dit moment is anders en alle berekeningen tot nu toe leiden tot hetzelfde teleurstellende resultaat. Een gemiddelde grondsnelheid van maar even boven de twee knopen en dat terwijl het log ons een heel wat positiever beeld voorspiegelt.

Stroom, wind en zeegang houden ons onwrikbaar in de tang en ook het voorbij Malpelo over de andere wang gaan varen veranderde hier niet veel aan.

VERJAARDAG

Als de vaartijd van de eerste keer dat Asfaloth opweg was naar Galapagos al ruim is overschreden, is het einde nog bij lange na niet in zicht. Het is om moedeloos van te worden en om wat tegen mijn almaar afnemende stemming te doen stort ik me op klussen die al zo lang uitgesteld waren dat het leek of ze nooit meer aan de beurt zouden komen. De al maanden kapotte walkman komt weer tot leven, de stereo krijgt een grote beurt, de motor wordt voorzien van nieuwe brandstoffilters en ga zo maar door. Het helpt in zoverre dat het in elk geval mijn gedachten afleidt van de belabberde situatie waarin we ons bevinden. Ditzelfde geld voor lezen en ik doe opnieuw een poging me door 'De kritische afstand' van Maarten 't Hart heen te worstelen. Zonder problemen haal ik ditmaal de laatste pagina. Eigenlijk is het best wel een goed boek, dus ik zal er bij de eerste poging wel niet voor in de stemming geweest zijn. Nelly heeft zich ondertussen naast veel lezen op het meel en de oven gestort en een regelmatige stroom van sprits, speculaas en ander lekkers op gang gebracht. Zo worstelen we ons elk op onze eigen manier door de tijd en de ellende van het weken onafgebroken aan de wind tegen de veel te hoge golven op liggen boxen. Dichter bij ons doel gekomen gaat de wind kuren vertonen. Hoewel de richting wel hetzelfde blijft, begint de sterkte als het ware bokkesprongen te maken. Dit maakt het leven aan boord, zo dit mogelijk is, nog ondragelijker. Dan weer liggen we hevig te rollen omdat de druk in de zeilen verdwijnt terwijl de golven stijler worden, dan weer begint het plotseling te poeieren en moeten we hals over kop naar buiten om met kunst en vliegwerk de op holgeslagen windmolen tot bedaren te brengen of wat aan de zeilen te doen. Dan moet er een afgebroken boutje van de Navik vervangen worden door een nieuwe en dan weer moeten we gaan bijliggen om een nieuw reguleerlijntje in het achterlijk van het grootzeil te scheren nu het oude gebroken is. Zonder dit lijntje is, met een gereefd zeil, het klapperen van dit lijk iets dat behoorlijk op onze zenuwen werkt. Niet alleen wij dus, maar ook Asfaloth heeft 't zwaar te verduren. En dan die zeilwissels. Het ene moment moeten alle lappen uit de kast en het andere is een driedubbelgereefd grootzeil met stormfok zelfs nog aan de ruime kant. En dat alles vaak binnen een paar uur. Het is dan ook geen wonder dat we elkaar uitbundig om de nek vliegen als op 6 augustus, nadat het wegtrekken van de buien het zicht heeft doen toenemen, eerst Isla Genovesa en wat later Isla Marchena in zicht komen. Al uren heb ik hier op zitten wachten, nu al vanaf de dageraad grote groepen genten om het schip rondhangen. Een duidelijker aanwijzing voor de nabijheid van land bestaat er volgens mij niet. En als zo vaak verschijnen er plotseling ook dolfijnen. Hoe dikwijls heb ik nu al niet gedacht dat dit gewoon geen toeval kan zijn. Komen ze ons waarschuwen voor de nadering van land of gewoon verwelkomen? Ik weet het werkelijk niet maar steeds opnieuw springt mijn hart op als ze er weer zijn. Nog maar zelden tevoren kwam de brul dat we land in zicht hebben zo uit de grond van mijn hart. De feestelijkheid wordt nog vergroot omdat de slingers, ter gelegenheid van mijn (dus toch op zee gevierde) dag van gisteren nog niet zijn opgeruimd. GALAPAGOS De ons nog resterende dagen voor we in Wreckbay op San Cristobal het anker kunnen laten vallen lijken opeens een peuleschilletje. Zelfs een dag met keiharde wind en het daarna totaal verdwijnen hiervan kunnen ons niet meer deren. Hoewel het wel een geluk is dat dit laatste gebeurt als we al vlak onder de wal van San Cristobal zijn gekomen en we, wachtend op wind, voor anker kunnen gaan. Hadden we nu toch maar de tank gevuld voor we Panama verlieten. Nu hebben we voor de laatste 20 mijl twee keer ankeren en ruim 24 uur nodig, voor we onze opwachting kunnen maken bij de capitan del puerte waar we, net als destijds, aanvankelijk niet meer dan de teleurstellende drie dagen krijgen om wat op verhaal te komen. En er is heel wat gesoebat voor nodig om hier vier dagen van te maken voor we, gedwongen ditmaal, het ruime sop zullen kiezen.

■ ...bezoek in Wreckbay...

Voor jachten is het aandoen van de Galapagoseilanden zo ongeveer het minst interessante wat er bestaat. De korte tijd dat het hen is toegestaan er te verblijven is hard nodig voor bevoorrading en weer vaarklaar krijgen van het schip, waardoor hoegenaamd geen tijd overblijft om eens rustig rond te kijken. Hoe kan dit ook anders met zo'n kleine 1000 mijl achter de rug en een veelvoud hiervan voor de boeg. De tanks moeten vol, er moet het een en ander gerepareerd, een ellenlange boodschappenlijst moet worden afgewerkt en de post moet de deur uit. Dit alles wordt nog bemoeilijkt door de tijd van het jaar waarin wij hier aankomen. Het droog aan land komen, maar erger nog, het droog aan boord krijgen van de spullen, dwars door de branding die onophoudelijk de landingsplaats teistert, vergallen goeddeels het plezier dat doorgaans voortkomt uit het aandoen van land. Hoewel er wel het een en ander wordt goedgemaakt door het warme contact met de familie die het restaurantje aan de haven runt, ze herinneren zich Asfaloths bezoek van vier jaar geleden nog en opnieuw maak ik een tekening in hun gastenboek, is de teleurstelling die voortkomt uit de metamorfose die dit oord heeft ondergaan er niet minder om. Hier hoef ik nooit meer naar toe. De vier jaar geleden nog zo vriendelijke bevolking heeft, nu de eilanden meer en meer op de toeristentoer zijn gegaan, duidelijk zichtbaar dollartekens in de ogen gekregen. Het is om ziek van te worden, dat telkens opnieuw benaderd worden door mensen die zonodig wat aan ons willen verdienen. Maar erger nog, het eens zo rustige haventje met hooguit wat jachten en vissersbootjes, ligt nu vol met allerhande vaartuigen die met toeristen op rondvaart gaan. Ze worden bemand door overwegend erg onervaren lieden en de aanvaringen zijn niet van de lucht. Ook Asfaloth wordt tot tweemaal toe het slachtoffer van de alom heersende onbekwaamheid en loopt schade op aan de boordverlichting. Als we proberen verhaal te halen, krijgen we te horen dat het onze eigen schuld is omdat we hier niets te zoeken hebben. De zeeleeuwen en schildpadden die Wreckbay bij mijn eerste bezoek nog in grote getale bewoonden zijn wijselijk naar rustiger oorden vertrokken. We zijn van plan hun voorbeeld zo snel mogelijk te volgen en vinden het aanvankelijk als veel te kort beschouwde bezoek aan de eilanden nu lang genoeg

■ ...vis van twintig kilo...

Maandag 13 augustus net na de middag gaan we, een kleine honderd gulden armer gemaakt door de capitania, op weg. De desillusie van het bezoek aan deze ontaarde eilanden laat me zelfs over mijn bijgeloof heen stappen. Nog niet eerder had ik de moed op een dertiende dag van de maand te vertrekken. De windrichting maakt het twijfelachtig of we vrij kunnen varen van het Macgowen rif en onze keuze is gevallen op een ruimere koers naar het westen tot voorbij Isla Santa Maria. De vermoeidheid van dagen rennen en vliegen komt er nu pas uit. We kunnen de fut om ons met de zeilerij bezig te houden dan ook maar nauwelijks opbrengen. Liever als zeilmeerderen om wat vaart in de boot te krijgen, lezen we de overvloedige post die op San Cristobal op ons wachtte nog eens door en laten Asfaloth op haar gemakje door het water gaan. We gebruiken het geluk van de kalme zee en matige wind bij vertrek om tot rust te komen en ons te sterken voor de lange weg die voor ons ligt. Voorbij Santa Maria gaan de zeilen omlaag en de motor aan. In de open zee die nu voor ons ligt, waarin bovendien geen scheepvaart verwacht hoeft te worden, gaan we onszelf verwennen met een, niet door manoeuvres of zeilwissels verstoorde, lange nachtrust. Met een rustig draaiende motor in de heersende zeegang kan Asfaloth het wel alleen af en zullen we met wat geluk de in de pilotkaart aangegeven, voor ons gunstigere, zuidoost pasaatwind sneller oppikken.

Fort Zoutman vervolg van pag. 4

...ldegelijk in 1798 werd gebo...d. Het kreeg echter geen ...g bestaan.

Toen in november 1805 ...uba vanuit Curaçao op de ...gelsen werd heroverd ...eurde dat met het oog...rk het eiland voor nieuwe ...rvallen onaantrekkelijk te ...ken. Aruba en Bonaire ...ren belangrijke steun...nten voor de Engelsen, die ...sen januari 1804 en ...gustus 1805 Curaçao door ... blokkade van de wereld ...neden. Op Aruba werden ...litaire oefeningen gehouden en vee, brandhout en water voor de blokkadeschepen ingenomen. Ook werd Arubaans vee naar de Engelse thuisbasis te Jamaica verscheept.

Daarbij kregen zij hulp van de door hun benoemde civiel Commandeur Bruin Govertsz Quant. (Hartog stelt onterecht dat deze niet met de Engelsen collaboreerde! Quant viel de Engelsen pas af nadat een grote Frans-Spaanse vloot het Caraibisch gebied introk, de Engelsen de blokkade van Curaçao beëindigden en de oorlogskansen keerden.) Na herovering zou Aruba voor de Engelsen nutteloos worden gemaakt; een tactiek van 'verschroeide eilanden'.

Aruba zou worden ontruimd en de verdedigingswerken ontmanteld. Na de moeizame herovering vond slechts een klein deel van het voornemen doorgang. Aan de oproep tot deportatie werd door de bevolking geen gehoor geven, maar de beide forten werden wel vernietigd. Volgens prijsmeester Schuurman, die deel uitmaakte van de heroveringsmacht gebeurde dat op 21 november 1805.

Het zou te ver voeren de geschiedenis van beide forten in detail te blijven volgen. De forten werden door de Engelsen in de loop van het tweede Engelse tussenbestuur (1807-1816) herbouwd. Bij de terugkeer van Aruba in Nederlandse handen in 1816 was het Forti Abao vervallen. Naar aanleiding van de goudvondsten bezocht Gouverneur Cantz'laar Aruba in 1824. Fort Zoutman kreeg bij dat bezoek zijn naam en een eerste opknapbeurt. Weer een jaar later inspecteerde luitenant-generaal Krayenhof de Arubaanse fortificaties.

Hij oordeelde de aanleg van twee batterijen onnodig. Over Fort Zoutman schreef hij: 'Men verwachtte echter van dit fort, welks constructie verre beneden het middelmatige is, geene langdurige verdediging.' Hij bepleitte een bewapening met licht geschut, omdat het handzamer en voldoende was om de baai te bewaken. Tot het aanhouden van Forti Abao zag Krayenhof geen aanleiding en daarmee viel het doek voor dit vergeten steunfort. Slechts de ruïne werd nog door Hartogs informanten gezien en de plaats ontleende tot aan het begin van deze eeuw haar naam aan de oude batterij.

Wat kunnen we uit deze herschrijving van de bouw van Fort Zoutman en Forti Abao afleiden? Ik meen drie zaken. Op de eerste plaats zien we dat de weigering van de indianen in 1786 om mee te helpen aan de bouw van een fort ertoe leidde dat de bouw uitbleef. Het geringe handelsbelang van Aruba leidde ertoe dat de bouw niet werd geforceerd. Op de tweede plaats toont de bouw van Fort en Forti het toenemend belang van Aruba binnen de kolonie. Na het inzakken van de Curaçaose handel rond 1790 resteerde slechts de handel op de Vaste Wal en daarin ging Aruba als tussenhaven dienen. Het werd van belang om schepen in de Paardenbaai te kunnen beschermen. Deze ontwikkeling biedt tevens een belangrijke (deel-)verklaring voor de plotselinge bevolkingstoename van Aruba na 1795. De ontsluiting en kolonisatie, die in 1754 waren ingezet, kregen een nieuwe impuls als gevolg van de handelscrisis op Curaçao.

Op de derde plaats zien we dat het militaire en economische belang van Aruba (en Bonaire) rond de voorlaatste eeuwwisseling groter was dan werd aangenomen. Ze bood de Engelsen vee, water, brandhout en een steunpunt bij de blokkade van Curaçao in 1804/1805, terwijl de inname van Curaçao op 1 januari 1807 volgde op militaire oefeningen in de Arubaanse wateren. En dat was precies wat de West-Indische Compagnie er in 1636 toe bewoog om het onbeduidende eiland toch maar te bezetten.

Natuurlijk beter worden

Rudolf de Wit

Bijgeloof

Om eens een keertje de traditie te doorbreken en de vele vragen over bijgeloof en de natuurgeneeswijze te beantwoorden, zal ik vandaag een artikel wijden aan bijgeloof.

Bijgeloof heeft niets te maken met je ware geloof. Zoals het woord reeds zegt: het hoort bij het geloof. Vaak heeft men een bepaalde gewoonte, maar men beseft niet dat het een bijgeloof is; erger nog: men weet niet eens waarom men die bepaalde handeling wel of juist niet doet. Hoe vaak klopt u niet op hout (liefst ongeverfd), of proost u niet op de gezondheid van een ander, of wenst u iemand direct gezondheid toe als hij niest? Dit is allemaal bijgeloof.

Laten we enkele van deze vormen van bijgeloof even onder de loep nemen. Niezen.

Waarom zeggen we '-proost' of 'gezondheid' als iemand niest? Omdat een oud bijgeloof zegt dat als iemand niest zijn ziel heel even zijn lichaam verlaat. Een snelle zegenwens zal de demon die van deze gelegenheid gebruik probeert te maken, even op afstand houden. Niezen werd vaak gezien als een gunstig voorteken. Als bij het inschepen een zeeman aan stuurboord moest niezen, zou het een goede reis worden; nieste er echter iemand aan bakboord dan zou het schip slecht weer treffen. Als je 'sth>ochtends voor het ontbijt niest, krijg je diezelfde week een cadeau. Drie keer niezen brengt mooi weer. Het brengt ongeluk als de bruid of bruidegom tijdens de huwelijksceremonie niest.

Als u dacht dat dit niet genoeg was dan hebben de Schotten nog een bijzonderheid verbonden aan het niezen. De Schotten geloofden dat een pasgeboren kind onder de betovering van een fee was totdat het voor het eerst moest niezen, waarmee de betovering verbroken werd. Schotse vroedvrouwen hadden vaak wat snuif bij zich om die eerste nies te bespoedigen. De Zoeloes denken dat je met niezen geesten, *makosi*, oproept. De inboorlingen van Calabar zeggen 'ver van je' en maken gebaren om het kwaad te verjagen.

Ik houd het erop dat het een vorm is van het lichaam om hele kleine stofdeeltjes of andere vreemde stoffen met kracht uit de longen te verwijderen. En dat u iemand daar gezondheid bij toewenst vind ik ook best!

Er bestaan ook verschillende middeltjes (eigenlijk te veel om op te noemen) voor allerlei soorten kwalen. Ik wil er hier enkele noemen, maar wil tegelijkertijd wel duidelijk zeggen dat dit alleen maar gedaan wordt om aan te geven hoeveel simpele vormen van bijgeloof er bestaan. Bel me a.u.b. niet op om deze recepten te vragen of a.u.b. geen ingezonden stukken hierover! Kramp? Draag een palingvel om je been om beenkrampen te verlichten. Of een mollevel om je linkerkuit. Of bind een katoenen koordje om je enkel. Of leg je schoenen over het pijnlijke lichaamsdeel.

Of gebruik kurk: je kunt kurken sokophouders dragen of stukjes kurk tussen laken en matras van je bed leggen. Reumatiek? Wrijf peper onder je vinger- en teennagels (een Javaans middel). Of kruip onder braamstruiken door zodat de kwaal eraf geschrapt wordt. Of begraaf een patiënt tot aan zijn nek op een kerkhof (oude versie) of geef hem een warm modderbad (nieuwe versie). Of draag een graat van een schelvis bij je (een schelvis werd beschouwd als een heilige vis omdat de twee zwarte vlekken vlak achter zijn kop de vingerafdrukken van Petrus zouden zijn). Of zorg dat het pijnlijke lichaamsdeel gestoken wordt door een bij - hier moet vermeld worden dat in de homeopatie het gif van de honingbij gebruikt wordt om onder andere reuma te behandelen.

Kiespijn? Gebruik een papje van gekookte wortels van de looiersboom. Of sla een spijker in een eik (liefst een die door de bliksem is getroffen). Of spuug een gevangen kikker in de bek en gooi hem weer terug. Bloedingen? Leg spinneweb ben op de wond. Leg bij een bloedneus een koude sleutel in de nek of houdt een tafelmes tegen je bovenlip. Of draag een schoenveter van iemand van het andere geslacht.

Wat dacht u van het getal 13? Er zijn zoveel redenen dat het getal 13 een ongeluksgetal is geworden. In vele hotels vind je nog steeds geen 13de verdieping. Kijk maar in de lift. Toch vraag je je als nuchter mens af waar dan wel de dertiende verdieping is gebleven. Vooral als je op de 14de verdieping een kamer hebt. Het getal 13 heeft te maken met het getal van Jezus en de apostelen (inclusief de verrader Judas Iskariot). En als de 13de op een vrijdag valt dan heeft een ieder toch moeite met deze dag om iets nieuws te gaan doen of er een bruiloft op te vieren.

Het getal 13 komt toch heel veel voor op het Grote Zegel van de Verenigde Staten. Hier staan 13 sterren op, dertien strepen, een adelaar met 13 veren in elke vleugel en 13 veren in zijn staart, met 13 pijlen in zijn ene klauw en een lauriertak met 13 blaadjes en 13 bessen in zijn andere klauw, 13 letters in het motto eronder, dertien wolkjes in de halo erboven. Dit is *The coat of arms of the United States of America*. Tel de letters: het zijn er 39, oftewel driemaal 13. Dat maakt het wapenschild waarschijnlijk het minst bijgelovige heraldische teken ter wereld.

Dieren hebben ook vaak te lijden onder bijgeloof. Honden, katten, paarden en konijnen. Hoeveel konijnen hebben hun pootjes al niet moeten missen om bijgeloof. Boeddhisten vertellen ons hoe de kat geschapen is. Een rat had aan een van Boeddha's geschriften geknaagd, waarop de Verlichte een stukje huid van de binnenkant van zijn arm afwreef en daaruit de eerste kat maakte. Het bewijs? Ratten zijn nog steeds bang voor katten.

Een gevonden hoefijzer zou geluk brengen en onheil afweren. Men moet ze boven de huis- of staldeur of op een schip tegen de mast spijkeren. Sommige mensen menen dat hier niet bij mag worden gesproken. Het hoefijzer beschermt tegen bliksem en brand en brengt kooplieden veel klanten en een goede winst. Soms legt men een gevonden hoefijzer bij een kind in de wieg om ziekten en boze geesten af te weren.

Als laatste: laat de bloemist nooit varens in een boeket doen want varens mag je beslist niet in huis hebben. Toch heb ik in mijn tuin rond mijn huis varens staan...... hopelijk brengen ze toch geen onheil. Voor de zekerheid toch maar afkloppen.

Ziek & Gezond

Epilepsie

Epilepsie is een vaak voorkomende ziekte, die echter niet altijd herkend wordt als zodanig en waarover er nog steeds veel misverstanden bestaan. Meer juist omdat het over het algemeen wel te behandelen valt, is het van belang epilepsie te herkennen. Het wordt ook wel 'vallende ziekte' genoemd, omdat een deel van de personen met epilepsie inderdaad valt en 'stuipen' (schokken met armen en benen) krijgt. Maar er bestaan een heleboel verschillende vormen van epilepsie, die niets te maken hebben met vallen of stuipen.

OORZAAK

De oorzaak van epilepsie is, dat de elektrische aktiviteiten in de hersenen plotseling veranderen, gedurende een korte tijd. Gewoonlijk worden de boodschappen in de hersenen van het ene naar het andere deel overgebracht door elektrische prikkels, als het ware werkende hersenen op stroom. Bij de ziekte epilepsie, verandert deze normale elektrische activiteit in de hersenen; er treedt een storing op, waardoor de persoon (een deel van) zichzelf niet meer onder controle heeft. Er treden daardoor onwillekeurige bewegingen op, variërend van bewegen met de mond tot aan echte stuipen. Bij andere vormen van epilepsie echter, kan de persoon ook alleen maar een lichtflits zien of iets vreemds ruiken, of heel even het bewustzijn verliezen. Het hangt er namelijk van af, waar die 'storing' in de hersenen is, hoe groot het is en of het zich verder uitbreidt naar andere delen van de hersenen.

Vaak is het niet goed mogelijk om te achterhalen waardoor die elektrische activiteit verandert. Soms komt het door een kleine beschadiging in de hersenen, bijvoorbeeld na een val op het hoofd, een moeilijke geboorte, een hersen(vlies-)ontsteking, na een beroerte (hersenbloeding ofwel -infarct), of door een hersengezwel. In enkele gevallen komt de ziekte in de familie voor en speelt er dus een zekere mate van erfelijkheid.

Bij hoge koorts, bij kinderen tussen een half en vijf jaar, kunnen er soms koortsstuipen optreden, die gewoonlijk vanzelf overgaan zonder restverschijnselen in het latere leven. Dit is dus een voorbijgaand verschijnsel en kan eigenlijk geen epilepsie genoemd worden. Vaak is een duidelijke oorzaak van epilepsie helemaal niet te vinden.

Zoals reeds gezegd, bestaan er verschillende vormen van epilepsie, die zich alle op een andere manier uiten.

De meest bekende vorm is de 'grote', algehele, aanval ('grand mal'). Hierbij verliest de persoon het bewustzijn, waardoor hij valt. De ogen worden opengesperd en gedurende enkele seconden verstijven alle spieren, waarna er trekkingen van de armen en benen optreden en de ogen ronddraaien. Soms kan de patiënt daarbij onwillekeurig plassen. Ook de kaakspieren doen mee bij zo'n aanval, waardoor de persoon zich op de tong kan bijten. Er komt veel speeksel uit de mond en de persoon zweet erg.

Na ongeveer een minuut is de aanval voorbij en verslapt de persoon, is verward, weet niet meer wat er is gebeurd en valt vaak in een diepe slaap. Soms voelt zo iemand zich reeds enkele uren voor de aanval al niet lekker, moe, geïrriteerd of heeft al enkele onwillekeurige bewegingen. Sommige personen weten nog zekerder dat ze een aanval zullen krijgen, omdat ze van te voren al bepaalde dingen zien, horen, ruiken of voelen, bijvoorbeeld strepen of driehoekjes voor de ogen, een fluittoon, een bepaalde geur enz.

De 'kleine' aanval ('petit mal') is een andere vorm van epilepsie-aanvallen en treedt meestal op bij kinderen tussen 4 en 12 jaar. Het kind is dan heel even 'weg' (enkele seconden), wat soms niet eens opvalt. De ogen kunnen wegdraaien, het kind kan dingen uit de hand laten vallen, stoppen met schrijven of eventjes niet meer weten wat er net is gezegd of gebeurd (op school). Soms kunnen de oogleden of de mond trillen, of bewegen de vingers of wordt er met de mond gesmakt. Na deze kleine, kortdurende aanval, gaat het kind gewoon door waarmee het bezig was en weet zelf niet dat hij even niet bij was.

Meestal zijn het de ouders of de leerkracht die het opmerken. Deze aanvalletjes kunnen veel keren op een dag voorkomen en ook wel elke dag. Als het zo vaak voorkomt, kan het kind achter raken op school, maar hoeft verder niet 'dom' te zijn en groeit er vaak overheen.

Er kunnen ook kleine aanvallen optreden waarbij het kind wel duidelijk schokt met een arm of been of met het hoofd draait.

Weer een andere vorm van epilepsie is die waarbij de persoon rare dingen ziet, hoort, voelt of ruikt en daarna vreemde bewegingen begint te maken, zonder te weten dat hij het doet, bijvoorbeeld in rondjes lopen, met de handen frommelen, blaadjes van een boek omslaan, kauwen, water op vuur zetten enz.

Soms begint een aanval in een bepaald deel van het lichaam, bijvoorbeeld bewegingen van de duim, en verspreidt zich dan langs de arm over het hele lichaam.

En zo zijn er nog andere vormen van epilepsie, die allemaal wel met elkaar gemeen hebben, dat de persoon onwillekeurige bewegingen maakt, zich niet bewust is van wat hij doet, of iets vreemds ziet, hoort, ruikt of voelt.

BEHANDELING

Op het moment van een epilepsie-aanval valt er eigenlijk weinig te doen. Bij de 'grote' aanval, waarbij de persoon heftige bewegingen maakt, kan hij zich bezeren en is het dus belangrijk om stoelen, tafels, stenen en dergelijke uit zijn buurt te halen. Men kan proberen om een zakdoek (geen hard voorwerp) tussen zijn tanden te zetten, zodat de persoon zich niet op de tong kan bijten. Maar als de kaken stijf op elkaar zitten, is het beter om geen kracht te gebruiken, omdat men zichzelf en de patiënt kan bezeren; hetzelfde geldt voor het in bedwang proberen te houden van de persoon. De aanval gaat vanzelf over en men hoeft (en kan) er weinig aan doen. Als de aanval voorbij is, is het wel nuttig om de persoon op zijn zij te leggen, zodat hij zich niet kan verslikken in zijn eigen speeksel, en verder rustig te laten uitslapen.

Heel af en toe kan zo'n epilepsie-aanval zich vlak na een vorige herhalen en als dat telkens achter elkaar gebeurt, zodat de patiënt niet eens bij kan komen, spreekt men van een status epilepticus. Dit is wel erg gevaarlijk en zo iemand moet direct naar de E.H.B.O. of dichtstbijzijnde arts worden gebracht. Ook de kleine aanvallen van kortdurend 'weg zijn' kunnen snel, vlak na elkaar volgen en de persoon is gedurende uren of zelfs dagen niet bij en weet niet wat hij doet in zo'n periode.

Bij kinderen met koortsstuipen kunnen er koude, natte lappen om het hoofd worden gewikkeld tegen de koorts en het kind moet ook direct naar de dokter, omdat hoe langer de stuipen aanhouden, hoe meer kans er is dat de hersenen een beetje beschadigd worden (wat gelukkig niet vaak voorkomt). Personen met epilepsie moeten verder natuurlijk voorzichtig zijn met activiteiten zoals zwemmen, auto rijden, acrobatische toeren op grote hoogte en dergelijke.

Vanzelfsprekend moet er uitgezocht worden hoe het komt dat er een aanval optreedt. Vaak wordt er -zoals gezegd-geen duidelijke oorzaak gevonden, maar toch moeten bepaalde ernstige ziekten of ziekten die behandeld kunnen worden, wel worden uitgesloten. Alcoholgebruik of juist stoppen met alcohol na zwaar drinken en verder ook slaapgebrek of geestelijke stress, kunnen ertoe leiden dat een aanval gemakkelijker optreedt en deze situaties moeten dus vermeden worden.

Epilepsie kan meestal goed behandeld worden met medicijnen die de elektrische activiteit van de hersenen een beetje in bedwang houden, zonder dat de hersenen minder goed werken. Hierdoor kunnen de aanvallen voorkomen worden. Deze medicijnen moeten echter heel regelmatig (elke dag) worden ingenomen, dus als het gaat om iemand die maar één keer een aanval heeft gehad en verder geen last meer heeft, dan is het vaak niet nodig om medicijnen te gaan gebruiken.

Verder moet er per persoon worden gekeken hoe iemand op bepaalde medicijnen reageert, want de ene stof kan goed zijn voor de ene persoon, maar een ander reageert beter op een ander medicijn. Het kan dus een kwestie van proberen en bijstellen zijn (net als bij suikerziekte en hoge bloeddruk; daar moeten de patiënten ook worden 'ingesteld' op hun medicijnen).

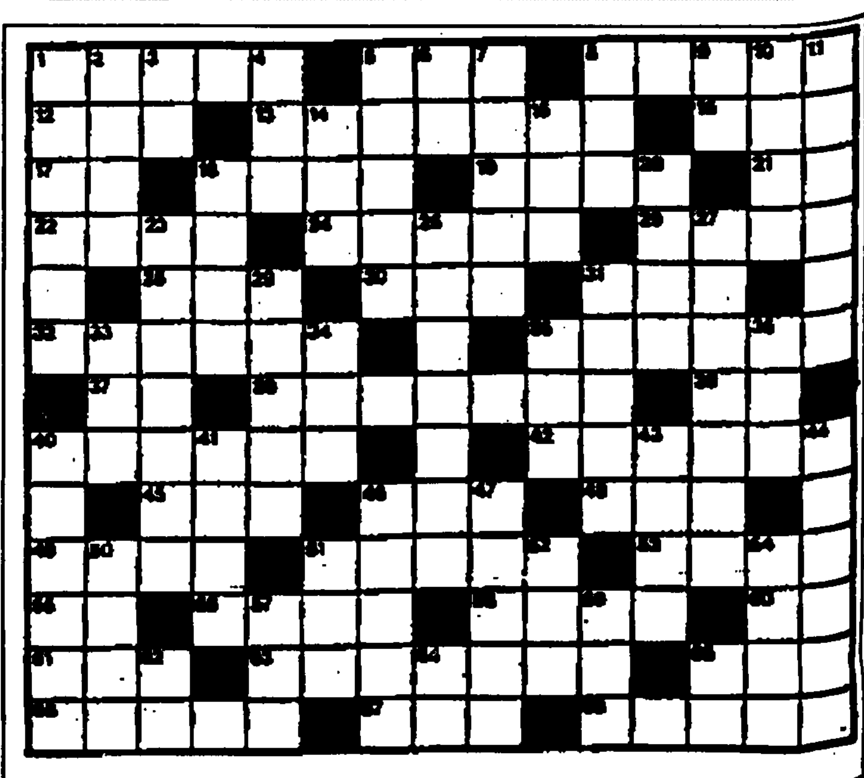
Tenslotte is het heel belangrijk om de arts een goede beschrijving van een aanval te geven; waarmee is het begonnen, wat waren de verschijnselen daaropvolgend, wat kan de persoon zich herinneren hiervan, heeft hij dit of zoiets dergelijks al eerder gehad, zijn er mensen in de familie met zulke verschijnselen, enz. enz. Precies vertellen hoe en wat er is gebeurd, kan de dokter al leiden naar de juiste conclusie, maar natuurlijk kunnen andere onderzoekingen zoals bloedonderzoek en een E.E.G. ('-hersenfoto'; meting van de elektrische activiteit van de hersenen) ook nuttig zijn.

SOCIALE ASPECTEN

Patiënten met epilepsie kunnen het een beetje moeilijk hebben in het dagelijks leven. Ten eerste vanwege de ziekte zelf; ze weten nooit ruim van te voren wanneer een aanval zal komen en ze kunnen dus midden in een feest of op straat een aanval krijgen en dat is heel vervelend voor zo'n persoon. Hij is erg beperkt in zijn doen of laten (mag geen auto besturen, bepaalde soorten sport doen, is bang om een aanval te krijgen op een ongelegen moment, enz.) Of de familieleden of ouders zijn zo bezorgd, dat de persoon allerlei dingen niet mag doen of juist teveel wordt verwend. En ten tweede begrijpt men vaak niet wat voor ziekte epilepsie is. Er zijn genoeg personen, die denken dat iemand met epilepsie, 'bezeten is', of bezig is gek te worden als hij vertelt dat hij iets vreemds ziet, hoort of voelt, of men denkt dat een kind met epilepsie achterlijk is. Gewoon erover durven praten (en te vragen) is al een hele stap in de goede richting.

Epilepsie is dus een ziekte, waarbij de elektrische activiteit in de hersenen plotseling verandert, waardoor er allerlei verschijnselen kunnen ontstaan, variërend van even niet bij (bewusteloos) zijn tot aan een grote aanval krijgen met trekkingen van de armen en benen. De oorzaak ligt soms in een vroegere hersenbeschadiging (val op het hoofd, moeilijke geboorte, hersenontsteking), maar kan vaak niet precies achterhaald worden. Over het algemeen is er een goede behandeling mogelijk en last but not least, is het nodig dat men de patiënten beter leert begrijpen.

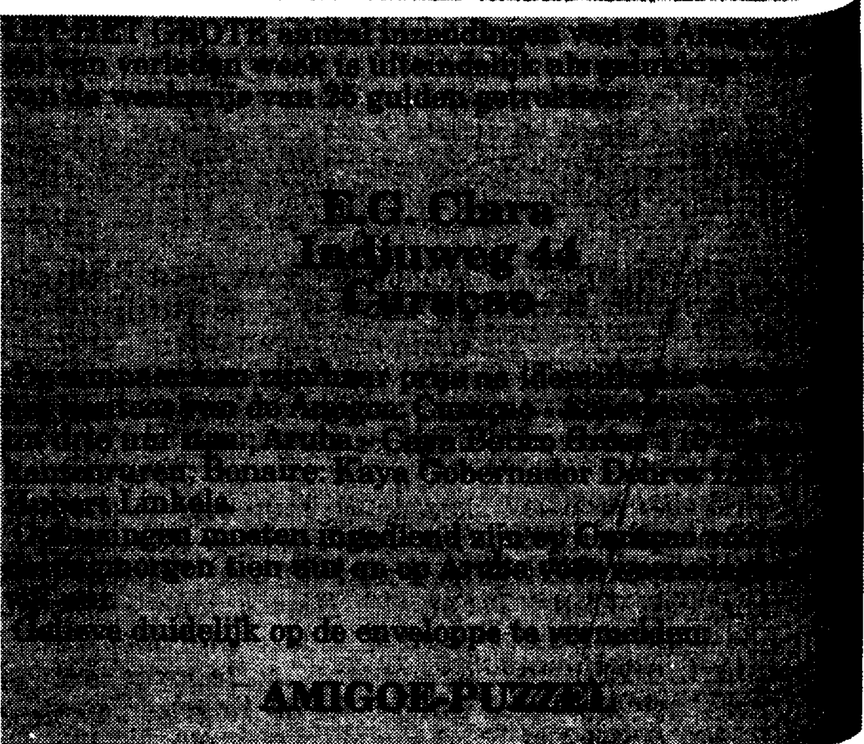
Kruiswoordpuzzel

HORIZONTAAL: 1. heester; 5. vis; 8. enig; 12. papegaai; 13. rouw; 16. ontkenning; 17. voorzetsel; 18. plas; 19. glas bier; 21. gewicht; 22. van een; 24. verzinsel; 26. venster; 28. visje; 30. muzieknoot; 31. biljartstok; 32. ontroering; 35. straf ondergaan; 37. zuivelprodukt; 38. voltallig; 39. oosterlengte; 40. eetgerei; 42. deel van een fornuis; 45. insekt; 46. vleessoort; 48. figuur uit de bijbel; 49. hol; 51. oliehoudend gewas; 53. azijn; 55. pond; 56. figuur uit de bijbel; 58. vluchtheuvel; 60. waaronder; 61. vreemde munt; 63. druk; 65. mannetjesdier; 66. ketting zonder einde; 67. watering; 68. gedroogde druif.

VERTIKAAL: 1. rijschool; 2. land in Azië; 3. deel van een mast; 4. ik; 5. kaartenboek; 6. slede; 7. bestek; 8. vaas; 9. voorzetsel; 10. echtgenoot; 11. steunen; 14. meisjesnaam; 15. vogel; 18. dikke brijachtige stof; 20. deel van een trap; 23. zelfzucht; 25. poetsmiddel; 27. speelgoed; 29. glazen zuigbuisje; 31. boek met openbaringen van Mohammed; 33. honingdrank; 34. ieder; 35. jong dier; 36. figuur uit de bijbel; 40. feestartikel; 41. ambtsgewaad; 43. gerecht; 44. gebrek; 46. uitspansel; 47. joods paasbrood; 50. rivier in Spanje; 51. plaaggeest; 52. maand; 54. jongensnaam; 57. Duits persbureau; 59. elasticiteit; 62. bijwoord; 64. selenium; 65. lidwoord.

Winnaar vorige week

Oplossing vorige week

HORIZONTAAL: 1. atoom; 5. hap; 8. kaars; 12. ras; 13. anoniem; 16. rat; 17. ra; 18. klee; 19. star; 21. ge; 22. elba; 24. trots; 26. oker; 28. aal; 30. are; 31. kol; 32. tunnel; 35. domino; 37. id.; 38. verhaal; 39. pe; 40. stilet; 42. koppel; 45. een; 46. kus; 48. moe; 49. rite; 51. basta; 53. orka; 55. be; 56. raat; 58. arak; 60. at.; 61. ems; 63. dreinen; 65. das; 66. tetra; 67. rok; 68. stelt.

VERTIKAAL: 1. arrest; 2. taal; 3. os; 4. mal; 5. hoera; 6. an; 7. piste; 8. K.M.A.; 9. ar; 10. rage; 11. stereo; 14. net; 15. ets; 18. kaan; 20. room; 23. bandiet; 25. orpheus; 27. klipper; 29. leven; 31. kolom; 33. uit; 34. let; 35. dak; 36. nee; 40. sorbet; 41. leer; 43. pook; 44. laatst; 46. kater; 47. stank; 50. ieme; 51. bar; 52. are; 54. kaal; 57. ada; 59. ans; 62. st.; 64. io.; 65. de.